

19.10.2005

Eduskunnan suuri valiokunta

Valtiovarainministeriö lähettää perustuslain 97 §:n mukaisesti eduskunnan suurelle valiokunnalle valtioneuvoston 13.10.2005 hyväksymän Lissabonin strategian kasvun ja työllisyyden parantamiseksi mukaisen Suomen kansallisen toimenpideohjelman 2005-2008.

Helsingissä 19. päivänä lokakuuta 2005

Valtiovarainministeri

Eero Heinäluoma

Ylijohtaja

Anne Brunila

LISSABONIN STRATEGIA KASVUN JA TYÖLLISYYDEN
PARANTAMISEKSI – SUOMEN KANSALLINEN
TOIMENPIDEOHJELMA **2005 - 2008**

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISTÄ

1. JOHDANTO

- 1.1. Lyhyen ja keskipitkän aikavälin talousnäkymät
- 1.2. Keskeiset haasteet keskipitkällä aikavälillä
 - 1.2.1. Julkisen talouden kestävyys
 - 1.2.2. Kilpailukyyn parantaminen ja tuottavuuden kohottaminen
 - 1.2.3. Työmarkkinoiden toimivuus
 - 1.2.4. Komission arvio Suomen keskeisistä haasteista
- 1.3. Ohjelman painopisteet
- 1.4. Muiden suuntaviivojen huomioon ottaminen

2. TOIMENPIDEOHJELMA KASVUN JA TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISEKSI VUOSINA 2005 – 2008

- 2.1. Hallituksen talouspolitiikan keskeiset tavoitteet
- 2.2. Makropolitiikka: talouden vakaus ja julkisen talouden kestävyys
 - 2.2.1. Ikääntymiseen varautuminen
 - 2.2.2. Julkisten menojen hillintä
 - 2.2.3. Hyvinvointipalvelujen turvaaminen ja julkisen talouden tuottavuus
 - 2.2.3.1. Tuottavuuden toimenpideohjelma
 - 2.2.3.2. Kunta- ja palvelurakennemuutos
- 2.3. Mikropolitiikka: kilpailukykyä ja tuottavuutta edistävät rakennemuutokset
 - 2.3.1. Osaaminen ja innovaatiot
 - 2.3.1.1. Tuet ja rahoitus
 - 2.3.1.2. Huipputalouden kehittäminen ja tutkimus
 - 2.3.1.3. Innovaatio-organisaatiot
 - 2.3.1.4. Tuotteistaminen ja kaupallistaminen
 - 2.3.1.5. Innovaatiovalmiuksien ja luovuuden edistäminen
 - 2.3.2. Yrittäjyyden edistäminen
 - 2.3.2.1. Yritysten perustamisen ja kasvun kannustimet

- 2.3.2.2. Säädosympäristön selkeys ja ennustettavuus
 - 2.3.2.3. Neuvonta ja kehittämispalvelut
 - 2.3.2.4. Yrittäjäyyskoulutus ja –valmennus
 - 2.3.3. Markkinoiden toiminnan ja kilpailullisuuden parantaminen
 - 2.3.3.1. Kilpailupolitiikan täytäntöönpano
 - 2.3.3.2. Sääntely ja valtiontuet
 - 2.3.4. Tieto-, viestintä- ja liikenneyhteyksien parantaminen
 - 2.3.4.1. Laajakaistastrategia
 - 2.3.4.2. Digi-tv
 - 2.3.4.3. Panostukset liikenneinfrastruktuuriin
 - 2.3.5. Rakennemuutosta ja kestävää kehitystä tukeva energia- ja ilmastopolitiikka
 - 2.3.5.1. Energiatehokkuuden parantaminen
 - 2.3.5.2. Ympäristötekniikan kehittäminen
- 2.4. Työllisyyspolitiikka: työllisyysasteen nostaminen ja työmarkkinoiden toiminnan parantaminen
 - 2.4.1. Työurien pidentäminen
 - 2.4.1.1. Nuoret aikaisemmin työelämään
 - 2.4.1.2. Myöhemmin eläkkeelle
 - 2.4.1.3. Työelämän kehittäminen
 - 2.4.2. Vero- ja etuusjärjestelmien sekä palkanmuodostuksen kannustinvaikutusten parantaminen
 - 2.4.2.1. Työn verotuksen keventäminen ja muut työllisyyttä tukevat verouudistukset
 - 2.4.2.2. Etuusjärjestelmän kehittäminen rakenteellisen työttömyyden vähentämiseksi
 - 2.4.2.3. Palkanmuodostuksen ja työmarkkinoiden sopimusjärjestelmän kehittäminen
 - 2.4.3. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon parantaminen
 - 2.4.3.1. Työvoimapalvelujen kehittäminen
 - 2.4.3.2. Ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden edistäminen
 - 2.4.3.3. Kansainvälisen liikkuvuuden edistäminen
- 2.5. EU:n rakennerahastojen käyttö toimenpideohjelman tukena

3. KASVU- JA TYÖLLISYYSPOLITIIKAN PAINOALUEET TUKEVAT TOISIAAN

Liitteet

Liite 1. Yhdennetyt suuntaviivat

Liite 2. Avoin yhteistyö t&k-investointien lisäämisessä

Liite 3. Avoin yhteistyö pieniä yrityksiä koskevan peruskirjan asioissa

Liite 4. Avoin yhteistyö informaatioyhteiskuntaasioissa

Liite 5. Avoin yhteistyö ympäristötekniikan alalla

Liite 6. Työllisyysindikaattorit

Liite 7. EU:n ”Koulutus 2010”-ohjelma ja Suomen kansalliset tavoitteet

Liite 8. Eräitä rakenneindikaattoreita

LISSABONIN STRATEGIA KASVUN JA TYÖLLISYYDEN PARANTAMISEKSI - SUOMEN KANSALLINEN TOIMENPIDEOHJELMA 2005 - 2008

YLEISTÄ

Eurooppa-neuvosto antoi Lissabonin strategiaa uudistaessaan selkeän viestin, että unionin tulevien vuosien suurimmat haasteet ovat talouskasvun nopeuttaminen ja työllisyyden kohentaminen. Pääpainon tulee olla Lissabonin strategiaan sisältyvien tavoitteiden toimeenpanossa talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen ja työllisyysuuntaviivojen (yhdenmetyt suuntaviivat) mukaisesti. Uusien kansallisten toimenpideohjelmien tavoitteena on nostaa esille kussakin jäsenmaassa tärkeimmät kasvua ja työllisyyttä koskevat haasteet sekä toimenpiteet, joilla niihin vastataan.

Suomen hallitus tukee voimakkaasti tätä lähestymistapaa. EU:n ja samalla sen jäsenmaiden kilpailukykyä voidaan parantaa vain, kun kaikki jäsenmaat sitoutuvat yhteisesti sovittuihin tavoitteisiin. Tärkeimmät kasvun esteet voivat olla jäsenmaissa erilaiset, joten paras lopputulos saadaan kun maat tekevät toimenpiteiden tärkeysjärjestyksen omista lähtökohdistaan. Tämä ei saa kuitenkaan merkitä EU:n sisämarkkinakehityksen hidastumista tai vakaussopimuksen vesittymistä. Avoin ja kestävä talouspolitiikkaan sitoutunut yhteisö on kaikkien jäsenmaiden edun mukainen varauduttaessa väestön ikääntymisen ja globalisaation tuomiin haasteisiin.

Suomi korostaa sitä, että kestävä kehitys ja globaaleihin haasteisiin vastaaminen edellyttävät tasapainoista taloudellista ja sosiaalista uudistumista.

Suomen kansallinen toimenpideohjelma¹ vuosille 2005 - 2008 perustuu

¹ Ohjelman koordinoinnista on vastannut valtiovarainministeriön ylijohtaja Anne Brunila yhdessä valtioneuvoston kanslian ja keskeisten ministeriöiden edustajista koostuvan koordinoitiryhmän kanssa. Aineistoa ohjelmaan ja sen pohjana olevien yhdistettyjen suuntaviivojen tarkasteluun on saatu valtiovarainministeriön ohella kauppa- ja teollisuusministeriöstä, opetusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, ympäristöministeriöstä ja työministeriöstä. Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö sekä

hallitusohjelmaan, valtiontalouden kehyksiin vuosille 2006-2009, hallituksen talousarvioesitykseen vuodelle 2006, hallituksen strategia-asiakirjaan, hallituksen tulevaisuusselontekoon, pääministerin asettaman Suomi maailmantaloudessa-selvityksen loppuraporttiin, vuoden 2007 syksyyn ulottuvaan tulopoliittiseen sopimukseen, vuoropuheluun työmarkkinajärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa sekä suunniteltuihin ja valmisteilla oleviin uudistushankkeisiin. Hallituksen toimikausi alkoi huhtikuussa 2003 ja kestää vuoden 2007 kevääseen, joten mukaan on otettu myös sellaisia toimia, jotka hallitus ehtii vielä aloittaa toimikautensa aikana. Toimenpideohjelma ja Suomen vuosia 2005-2009 koskeva vakausohjelma ovat yhdenmukaisia.

Hallituksen ja työmarkkinaosapuolten välisellä kolmikantayhteistyöllä samoin kuin keskushallinnon ja paikallishallinnon välisellä yhteistyöllä on Suomessa vakiintunut asema. Työmarkkinoihin ja paikallistalouteen vaikuttavia merkittäviä uudistuksia selvitetään yhteistyössä. Laaja sitoutuminen uudistusten tavoitteisiin helpottaa niiden toimeenpanoa. Tätä käytäntöä on noudatettu myös kansallisen toimenpideohjelman ja siihen sisältyvien uudistushankkeiden valmistelussa. Hyvin toimivan kansalaisyhteiskunnan ja kolmannen sektorin rooli on myös merkittävä ohjelman tavoitteiden toteuttamisessa. Avoimeen vuoropuheluun perustuva kansalaisyhteistyö lisää sosiaalista pääomaa, sosiaalista koheesiota ja luottamusta, ja tukee siten yhteiskunnan innovatiivisuutta ja kykyä uudistua.

Ohjelmaa on käsitelty kahdessa laajassa seminaarissa, joista toisen osanottajat edustivat työmarkkinaosapuolia, paikallishallintoa sekä tiedeyhteisöä ja toisen vapaita kansalaisjärjestöjä. Ohjelmaa on käsitelty myös talousneuvostossa sekä työpolitiikan neuvottelukunnassa ja se on annettu tiedoksi eduskunnalle.

Toimenpideohjelmaan sisältyy 8 liitettä. Liite 1 esittää jokaisen yhdennetyn suuntaviivan nykytilan, keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Liitteessä 2 on raportoitu Suomen toimenpiteet, jotka liittyvät avoimeen yhteistyöhön tutkimuksen ja tuotekehityksen 3 prosentin bkt-osuuden saavuttamisessa. Liitteissä 3-5 on raportoitu avoimen yhteistyön menetelmän mukaisesti pieniä yrityksiä koskevasta peruskirjasta (liite 3), e-Europe/i2010:sta (liite 4) ja ympäristöteknologian toimintaohjelmasta (liite 5). Liitteessä 6 on raportoitu työllisyyskomitean toivomuksen mukaisesti eräistä työllisyysindikaattoreista ja liitteessä 7 EU:n ”Koulutus 2010”-ohjelmasta. Liitteessä 8 on vertailtu Suomen asemaa suhteessa EU:n keskiarvoon eräillä rakenneindikaattoreilla.

sisäasiainministeriö ovat osallistuneet ohjelman valmisteluun. Koordinointiryhmä on kuullut kokouksissaan palkansaaja- ja työnantajajärjestöjen sekä Suomen kuntaliiton edustajia.

1 JOHDANTO

Suomen talous on erilaisissa kansainvälisissä vertailuissa todettu varsin kilpailukykyiseksi. Väestön ja etenkin nuorten koulutustaso on korkea, tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostetaan runsaasti voimavaroja ja innovaatiojärjestelmä on arvioitu hyväksi. Suomessa ei ole korruptio- eikä turvallisuusongelmia ja poliittinen järjestelmä ja muut yhteiskunnan instituutiot toimivat vakaasti. Kansainvälisten vertailujen mukaan Suomessa ympäristönsuojelun taso on korkea. Suomalainen järjestelmä takaa myös hyvän sosiaalisen suojelun tason ja edistää väestön terveyttä. Hyvinvointijärjestelmän luonteesta ja rahoitusmallista johtuen etenkin työtuloihin kohdistuva verotus on kuitenkin kansainvälisesti verrattuna tiukkaa. Rakenteellisia ongelmia ovat korkea työttömyys ja korkea suhteellinen hintataso, jotka osoittavat työ- ja hyödykemarkkinoiden toiminnassa olevan edelleen vakavia puutteita. Kansallisen kilpailukyvyyn kannalta keskeisten menestystekijöiden vahvistaminen ja heikkouksien karsiminen on olennainen osa talous- ja työllisyysstrategiaa.

Suomen talouspolitiikan keskeinen haaste lähivuosina on turvata hyvinvoinnin kasvu ja julkisen talouden kestävyys toimintaympäristön nopean muutoksen oloissa. Haasteita tuovat erityisesti väestön ikä- ja aluerakenteen muuttuminen, globalisaation eteneminen ja nopea tekninen kehitys. Tuotanto- ja yritysraakenteen on jatkuvasti uudistuttava, jotta talous säilyy kilpailukykyisenä. Talouspolitiikan ja muun yhteiskuntapolitiikan keskeinen tehtävä on varmistaa, että kilpailukyvyyn edellyttämä uudistuminen tapahtuu kitkattomasti ja kohottaa väestön hyvinvointia, lisää työllisyyttä, parantaa ympäristön tilaa ja lisää sosiaalista koheesiota.

1.1 Lyhyen ja keskipitkän aikavälin talousnäkymät

Suomen talouskasvu nopeutui vuonna 2004 edellisten vuosien lievän taantuman jälkeen yli 3 ½ prosenttiin. Vuonna 2005 kasvu tilapäisesti heikkenee euroalueen talouskasvun hiipumisen sekä Suomen metsäteollisuuden pitkän työkiistan vuoksi. Tuoreimman arvion mukaan kokonaistuotanto kasvaa vuonna 2005 noin 2 ja vuonna 2006 noin 3 prosenttia. Lähivuosien kasvunäkymät ovat kansainvälisen talouden osalta edelleen epävarmat. Ellei maailmantalous ajaudu selvään taantumaan, Suomen talous voi lähivuosina kasvaa runsaan 2 prosentin vauhdilla.

Vuoden 2004 puolivälin jälkeen tuotannon kasvu on ollut työintensiivistä ja työllisten määrä kasvaa vuonna 2005 yli prosentilla. Pitkään korkealla säilynyt työttömyys on samalla kääntynyt laskuun. Työttömyyden aleneminen on kuitenkin ollut

hidasta, kun työvoiman tarjonta on kasvanut. Lähivuosina työvoiman tarjonta kääntyy laskuun väestön ikääntymisen seurauksena ja samalla työttömyyden aleneminen nopeutuu.

Kasvumahdollisuuksien kannalta myönteistä on, että investoinnit ja siten myös tuotantokapasiteetti kasvoivat selvästi vuonna 2004 ja kasvun odotetaan jatkuvan tänä vuonna ja lähivuosina. Sekä yritysten että kuluttajien odotukset ovat positiiviset, mikä vahvistaa investointihalukkuutta. Vuonna 2005 työn tuottavuuden kasvu jää hitaaksi, mutta sen ennakoitaan nopeutuvan vuonna 2006. Vuosikymmenen lopulla tavoitteena on vähintään 2 ½ prosentin vuotuinen työn tuottavuuden kasvu.

Suomen vienti on viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana kaksinkertaistunut ja vaihtotase on ollut runsaasti ylijäämäinen. Vaihtotase säilyy edelleen selvästi ylijäämäisenä, joskin ylijäämä supistuu öljyn tuontihinnan noususta ja eräiden tuotteiden vientihintojen laskusta aiheutuneen vaihtosuhteen heikkenemisen seurauksena. Tuontihintojen noususta huolimatta kuluttajahintojen nousu jää vuonna 2005 yhteen prosenttiin ja jatkuu lähivuosinakin hitaana. Vuoden 2004 lopulla tehty palkkaratkaisu ulottuu vuoden 2007 syksyyn. Kotimaisia inflaatiouhkia ei ole näköpiirissä, jos työmarkkinakapeikot eivät pahene nykyisestään. Myös asuntojen kysyntä on kasvuaalueilla jatkunut vilkkaana ja asuntojen hinnat ovat nousseet yleistä hintakehitystä nopeammin. Suurimmat inflaatoriskit liittyvät kuitenkin euron kurssikehitykseen ja öljyn hintaan.

Sosiaaliturvarahastojen ylijäämän ansiosta julkinen talous on edelleen lähes 2 prosenttia ylijäämäinen suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtio ja kunnat ovat kuitenkin vuosina 2005 – 2006 lievästi alijäämäisiä. Valtion velkaa lyhennetään vuonna 2005 merkittävästi ja velka suhteessa bruttokansantuotteeseen alenee 40 prosenttiin. Myös julkisen sektorin EMU-velka alenee jonkin verran sekä tänä vuonna että vuonna 2006. Lähivuosina valtiontalous on lähellä tasapainoa tai hiukan alijäämäinen. Koko julkisen talouden ylijäämäisyys voi hiukan kasvaa.

1.2 Keskeiset haasteet keskipitkällä aikavälillä

Vaikka Suomen talouden tasapaino on kohtuullisen hyvä ja lyhyen ajan näkymät ovat varsin valoisat, pitemmän aikavälin kehitykseen liittyy riskejä. Suomen väestö ikääntyy nopeammin kuin muissa EU-maissa ja tästä aiheutuu työmarkkinoille ja julkiseen talouteen erilaisia jännitteitä. Ikääntyminen on suuri haaste erityisesti julkisen talouden kestäväälle rahoitukselle, kun eläke- ja hyvinvointipalvelujen menopaineet kasvavat, mutta työvoiman määrän vähentyessä kansantuotteen sekä veropohjan kasvu hidastuvat. Tuottavuuden kasvu on ollut keskimäärin nopeaa, mutta suuressa osassa kansantaloutta

kuitenkin hidasta.

Työvoiman vähenemistä voidaan hidastaa lähinnä pidentämällä työuria ja parantamalla työelämän vetovoimaa. Lisäksi työikäisen väestön vähenemistä voidaan kompensoida aktiivisella maahanmuuttopolitiikalla. Ongelmaa sillä ei kuitenkaan pystytty poistamaan, ainoastaan lievittämään. Talouspolitiikan suurin haaste onkin työllisyysasteen ja tuottavuuden nostaminen. Työpanoksen niukentuessa entistä tärkeämmäksi tulee sen ja muiden voimavarojen kohdentuminen mahdollisimman tuottavasti.

Toinen keskeinen haaste liittyy kansainvälisen työnjaon ja kilpailuympäristön nopeaan muutokseen avoimessa maailmantaloudessa. Kilpailuympäristön nopeaan muutokseen sopeutuminen edellyttää hyvin toimivia hyödyke-, rahoitus- ja työmarkkinoita. Sopeutumista voidaan edistää erilaisin julkisen vallan toimenpitein. Suomen sijainti ja markkinoiden pienuus ovat lisähaaste kilpailukykyisen tuotanto- ja yritysraakenteen turvaamiseksi elinkeino- ja rakennepoliittisin uudistuksin. Tässä korostuu Suomen valitseman kehittämisstrategian mukaisesti erityisesti inhimillisen pääoman kasvattaminen, innovaatiot ja niiden laaja-alainen hyödyntäminen.

1.2.1. Julkisen talouden kestävyys

Ponnistelut julkisen talouden tervehdyttämiseksi 1990-luvun alun laman jäljiltä ovat tuottaneet tulosta. Vuoden 1993 yli 7 prosentin julkisen talouden alijäämä on vaihtunut ylijäämäksi. Valtio on kurinalaisella finanssipolitiikallaan vähentänyt velkaantuneisuuttaan ja siten korkomenojaan. Pitemmällä aikavälillä julkisen talouden kestävyys turvaaminen edellyttää kuitenkin työllisyysasteen kohoamista, tuottavuuden kasvun vauhdittamista ja päätettyjen julkisten menojen kasvua hillitsevien eläke- ja muiden uudistusten toteutumista vähintään toivotulla tavalla.

Julkisen sektorin ylijäämä on viime vuosien vaisun talouskehityksen ja talouskasvun ja työllisyyden edellytyksiä parantavien veronkevennysten myötä pienentynyt. Ylijäämä on enää sosiaaliturvarahastojen varassa, kun valtio ja kunnat ovat kääntyneet alijäämäisiksi. Niiden yhteenlasketun alijäämän arvioidaan vuonna 2006 nousevan noin 1 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Lähivuosien haasteena on palauttaa valtiontalous selvästi ylijäämäiseksi ja kuntien talous tasapainoon.

Taloudellinen lähtökohtatilanne varauduttaessa väestön ikääntymisestä aiheutuviin menopaineisiin on heikentynyt selvästi aiemmin arvioidusta. Tämä korostaa julkisten menojen hillinnän tarvetta sekä markkinoiden toimivuutta ja julkista taloutta vahvistavien rakenteellisten toimien merkitystä. Kestävällä pohjalla oleva valtiontalous on tarpeen myös sen turvaamiseksi, että hallituksella on kaikissa olosuhteissa

käytettävissään riittävä finanssipoliittinen liikkumavara.

Suurin kasvupaine on eläke- sekä terveydenhoito- ja hoivapalvelumenoissa. Näiden menojen yhteenlasketun osuuden suhteessa bruttokansantuotteeseen arvioidaan ikärakenteen muutoksen seurauksena lisääntyvän vuoteen 2030 mennessä 6 prosenttiyksiköllä. Nuorten ikäluokkien pientymisestä aiheutuvat menosäästöt jäänevät melko vähäisiksi.

Väestön ikärakenteen muutos lisää julkisten palvelujen tarvetta ja aiheuttaa pidemmällä aikavälillä mittavia julkisten menojen kasvupaineita. Ilman uudistuksia julkinen sektori muuttuu pysyvästi alijäämäiseksi ja velkaantuminen kiihtyy. Jos näitä menopaineita vastaava osa niukkenevista työvoimavaroista kanavoituu julkisiin palveluihin, mahdollisuudet saada ammattitaitoista, koulutettua työvoimaa yksityiselle sektorille ja julkisen sektorin muihin tehtäviin heikkenevät.

Tasapainon ylläpitämiseen on periaatteessa kolme keinoa: julkisen vallan vastuulla olevan palveluvalikoiman ja palvelujen määrän sopeuttaminen voimavaroihin, kustannusten siirtäminen käyttäjille ja tuottavuuden lisääminen. Nähtävissä olevaa menojen kasvupainetta ei kansainvälisen verokilpailun takia pystytä rahoittamaan verotusta kiristämällä. Veroasteen nousu heikentäisi talouskasvua, joka jo väestön ikääntymisen seurauksena hidastuu valtiovarainministeriön arvion mukaan pitkällä aikavälillä 1,5 prosenttiin vuodessa. Työvoiman supistuessa talouskasvu ja julkisten menojen rahoituspohja ovat entistä enemmän tuottavuuden kasvun varassa.

1.2.2. Kilpailukyvyn parantaminen ja tuottavuuden kohottaminen

Globalisaation oloissa maan talouskehitykseen ja työllisyyteen vaikuttaa ratkaisevasti kansainvälinen kilpailukyky, joka säilyy vain tuotantorakenteen uudistuessa ja tuottavuuden kasvaessa. Tietovaltaisen, korkeaa osaamista edellyttävän tuotannon osuus on kasvanut ripeästi Suomen teollisuudessa. Samalla kuitenkin tuottavuuden taso- ja kasvuerot toimialojen välillä ovat kasvaneet. Etenkin useilla palvelualoilla tuottavuuden kehitys on ollut epätydyttävää.

Palvelujen merkitys taloudellisen kasvun moottorina ja työpaikkojen tarjoajana on tulevaisuudessa Suomen kaltaisissa kehittyneissä talouksissa keskeinen. Samalla globaali kilpailu tiivistyy myös palvelualoilla. Kilpailukyvyn turvaaminen edellyttää t&k-investoinneista ja innovaatioista saatavien tehokkuushyötyjen laajentamista palvelusektorille, mutta myös yleisempää palvelumarkkinoiden toiminnan kehittämistä.

Suomen panostus tutkimus- ja kehittämistoimintaan ylitti viime vuosikymmenen lopussa Lissabonin strategian 3 prosentin kansantuoteosuustavoitteen ja on saavuttanut

3,5 prosentin osuuden. Suuret panostukset eivät kuitenkaan näy riittävän laajasti uusina innovaatioina, yrityksinä, työpaikkoina tai viennin kasvuna. Innovaatiot ja hyvä tuottavuuskasvu ovat keskittyneet teollisuuteen, kun taas työvoiman pääosan työllistävässä palvelusektorissa tuottavuuden taso on jäänyt vaatimattomaksi. Suurena haasteena on kohottaa tutkimukseen ja kehittämiseen suunnattujen investointien vaikuttavuutta koko kansantalouden innovaatiokykyyn ja tuottavuuteen samalla kun tutkimuspanostuksia edelleen lisätään.

Osaamisen tason ja tuottavuuden laaja-alainen kohottaminen globaalin kilpailun ja nopean teknologisen kehityksen oloissa asettaa uudistuspainetta koko innovaatio- ja koulutusjärjestelmälle sekä työelämän kehittämiseksi. Suomessa on pystytty kansainvälisesti vertaillen keskimääräisin panostuksin antamaan hyvä yleissivistävä perusopetus kaikille suomalaisille. Suomessa on myös hyvä taide- ja kulttuuripalveluiden infrastruktuuri ja rikas kulttuuriperintö, jotka tukevat yksilöiden kasvua luovuuteen. Koulutusjärjestelmän haasteena on sopeutuminen pieneneviin nuorisoikäluokkiin, mikä edellyttää koulutusverkoston jatkuvaa arviointia. Myös koulutusjärjestelmän kytkeytymistä muuhun innovaatiojärjestelmään ja yhteyksiä työelämän muutoksiin on koko ajan vahvistettava.

Talouden ja työllisyyden kasvu riippuu merkittävästi uusien yritysten kasvusta sekä jo olemassa olevien yritysten uusiutumisesta. Suomessa liian suuri osa yrityksistä syntyy ja myös kuolee mikroyrityksinä, vain harvat kasvavat keskisuuriksi tai suuriksi. Yrittäjyys ei houkuttele nuoria ja koetut kannusteet suhteessa yrittäjätoiminnan riskeihin rajoittavat varsinkin innovatiivisten liikeideoiden muuttumista voimakkaaseen kasvuun tähtääviksi yrityksiksi. Yrittäjyyden kannustimien vahvistaminen ja kilpailuympäristön kehittäminen kasvuyrittäjyyttä tukeväksi on keskeinen haaste.

Suomen keskimääräinen menestys reaali-palkkavertailuissa näyttää olevan ristiriidassa sen kanssa, että Suomi on maailman kärkeä kilpailukykyvertailuissa. Eräs selitys tälle on Suomen korkea hintataso. Kulutushinnat ovat lähes neljänneksen korkeammat kuin EU-maissa keskimäärin, joskin hintaero vaihtelee hyödykeryhmittäin. Kilpailuympäristö vaikuttaa kulutuksen hintatasoon ja siten kansalaisten reaaliseen ostovoimaan. Toimiva kilpailu on myös yksityisen innovaatiotoiminnan käyttövoima. Suomessa puutteellinen kilpailu on ongelma etenkin eräillä palvelualoilla ja rakentamisessa.

Nopeat, monipuoliset ja suorituskykyiset viestintäyhteydet ovat osaamiseen perustuvan talouden, yritystoiminnan tehokkuuden ja uudistumisen sekä innovaatiojärjestelmän kehityksen keskeinen edellytys. Tieto- ja viestintäyhteyksien suorituskyvyn vahvistamisen ja saavutettavuuden parantamisen ohella on tärkeää löytää innovatiivisia keinoja hyödyntää nopeita yhteyksiä kilpailuetua tuottavilla tavoilla.

Talouselämän tietovirtojen siirtyminen kasvavassa määrin tietoverkkoihin ei ole vähentänyt fyysisten liikenneyhteyksien tarvetta. Toimitusnopeuden ja -varmuuden korostuessa kilpailutekijänä, toimivan logistiikan merkitys ja vaatimukset myös

fyysisten liikenneyhteyksien laadulle kasvavat koko ajan. Tieto- ja viestintäteknologiaa voidaan hyödyntää myös liikenneyhteyksien ja logistiikan toimivuuden parantamisessa.

Globalisaation ja teknisen kehityksen ohella ympäristönäkökohdat vaikuttavat entistä enemmän voimavarojen kohdentumiseen. Resurssien tehokas ja luonnonvaroja ja ympäristöä säästävä käyttö on kestävä kehityksen perusedellytys. Kansantalouden korkeasta energiantensiivisyydestä johtuen Suomelle tärkeitä ovat energiasektorin ratkaisut. Suomen energiahuoltoa on vuosikymmenien ajan kehitetty kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti vähentämällä riippuvuutta fossiilisista polttoaineista, parantamalla energiatehokkuutta ja lisäämällä uusiutuvien energialähteiden käyttöä. Jatkossa haasteena ei ole vain sopeutua EU:n ympäristötavoitteisiin niin, ettei kansallinen kilpailukyky heikkene, vaan myös hyödyntää ne uuden liiketoiminnan mahdollisuudet, joita ympäristötavoitteiden toteuttaminen tuo mukanaan.

1.2.3. Työmarkkinoiden toimivuus

Ikärakenteen muutokseen liittyvät haasteet näkyvät Suomessa ensimmäisenä työmarkkinoilla. Työvoiman tarjonta alkaa supistua jo lähivuosina. Mikäli työmarkkinoiden toimivuutta ei onnistuta parantamaan ja työttömien työpanosta käyttämään hyväksi, työvoiman saatavuus vaikeutuu siinä määrin, että talouden kasvumahdollisuudet kaventuvat samalla kun rakennetyöttömyys säilyy laajana. Avoimien työpaikkojen määrä on viime aikoina kasvanut ja suhteessa työvoimaan niitä on lähes saman verran kuin 1980-luvun lopussa, jolloin työttömyysaste oli alle puolet nykyisestä.

Työmarkkinoihin kohdistuu monenlaisia paineita. Yhtäältä tulisi lisätä työvoiman tarjontaa, mutta samanaikaisesti pitäisi alentaa laajaa rakenteellista työttömyyttä ja huolehtia siitä, että työmarkkinoiden kysyntä ja tarjonta kohtaavat tehokkaasti. Vaikka rakenteellinen työttömyys on laskenut hiukan muuta työttömyyttä nopeammin, ns. vaikeasti työllistyviä on työttömien ja toimenpiteillä sijoitettujen yhteismäärästä edelleen 45 prosenttia.

Pitkällä aikavälillä keskeinen haaste on osaavan työvoiman saannin turvaaminen. Suomen väestön ikääntyminen on nopeampaa kuin muissa EU-maissa ja työikäisen (15-64-vuotiaat) väestön määrä alkaa vähentyä jo muutaman vuoden kuluttua. Tätä taustaa vasten Suomen hallituksen asettamat työllisyysasteen kohottamistavoitteet ovat kunnianhimoiset. Vuoden 2007 kevääseen mennessä työllisten määrän tulisi olla 100 000 henkilöä suurempi kuin keväällä 2003. Työllisyysaste olisi tällöin noin 70 prosenttia, mikä vastaa Lissabon-ohjelmassa koko EU:lle asetettua tavoitetta vuodelle

2010.

Työllisten määrä aleni Suomessa hiukan vuosina 2002-2003, mutta vuoden 2004 puolivälin jälkeen työllisten määrä on kasvanut selvästi. Vuonna 2005 työllisyysasteen arvioidaan nousevan 68 prosenttiin. Vuoden 2007 työllisyystavoite saavutetaan, jos työllisyyden kasvu jatkuu nykyistä vauhtia. Tuotannon kasvun viimeaikainen hidastuminen heijastunee kuitenkin viiveellä myös työllisyyden kasvuun. Työllisyysasteen nostaminen on ikääntyvän väestön oloissa entistä vaativampi tavoite. Sen saavuttaminen edellyttää työurien pidentämistä sekä alku- että loppupäässä ja nykyistä laajempaa työperusteista maahan muuttoa. Entistä enemmän huomiota on kiinnitettävä opintojen edistämiseen, koulutuksen ja tutkintojen työelämävastaavuuteen, työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointiin sekä ura- ja rekrytointipalvelujen kehittämiseen.

Lähivuosien haasteet liittyvät etenkin työttömyyden alentamiseen. Rakenteellisen työttömyyden taustalla on useita tekijöitä. Osittain kysymys on siitä, että puutteellisen tai vanhentuneen ammattitaidon omaavien on vaikea löytää osaamistaan ja tuottavuuttaan vastaavaa työtä. Suomessa vähän koulutettujen työttömyys on korkeampi, mutta hyvin koulutettujen matalampi kuin EU-maissa keskimäärin. Pitkittyvä työttömyys heikentää myös työkykyä, minkä vuoksi työttömien työkyvyn ylläpitämiseen ja parantamiseen on etsittävä uusia keinoja.

Osittain rakenteellinen työttömyys kuvaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan alueellisen ja ammatillisen sopeutumisen ongelmia. Työvoiman irtisanomiset voivat globaalin kilpailun ja tuotannon uudelleen sijoittelun seurauksena olla paikallisesti suuria, kun taas avoimia työpaikkoja syntyy tasaisesti eri puolilla taloutta. Uuden työpaikan nopea saaminen edellyttäisi uudelleen koulutusta tai alueellista liikkuvuutta. Aikuis koulutuksen toimivuudelle, asuntomarkkinoille sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiselle asetetaan suuria vaatimuksia, jotta työmarkkinaliikkuvuus olisi riittävää. Työkyvyn ja työviihtyvyyden edistäminen kulttuurin, liikunnan ja vapaa-ajan palvelutarjonnan keinoin tulevat myös entistä keskeisemmiksi.

1.2.4. Komission arvio Suomen keskeisistä haasteista

Euroopan komission Suomelle viime vuosina kohdistamat suositukset koskevat myös edellä tarkasteltuja haasteita. Komission talouspolitiikan laajoista suuntaviivoista vuosille 2003 - 2005 antaman lausunnon mukaan Suomeen kohdistuvat suurimmat haasteet ovat korkean rakennetyöttömyyden alentaminen ja ikääntyvien työllisyysasteen kohottaminen sekä kilpailun edistäminen eräillä aloilla ja julkisen sektorin tehostaminen. Haasteisiin vastaamiseksi Suomen tulisi:

- varmistaa työnteon kannattavuus vero- ja etuusjärjestelmän uudistuksia jatkamalla,
- varmistaa, että palkkakehitys heijastaa tuottavuutta vähän koulutettujen työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi,
- tehostaa kilpailua verkostotoimialoilla ja kotimarkkinasektorin palveluissa,
- parantaa julkisen toiminnan tehokkuutta,
- parantaa julkisen sektorin menokontrollia.

Suomen vuoden 2004 työllisyysohjelmaan komissio kohdistaa osin samoja suosituksia. Suomen tulisi:

- vähentää pienipalkkaisten välillisiä työvoimakustannuksia huolehtien kuitenkin terveen julkisen talouden ylläpitämisestä,
- seurata aktiivisen työvoimapolitiikan viimeaikaisten uudistusten vaikutusta rakennetyöttömyyteen ja alueellisiin eroihin ja ryhtyä erityistoimiin, joilla helpotetaan muita heikommassa asemassa olevien nuorten, vammaisten ja maahanmuuttajien aktivointia ja integrointia,
- jatkaa vero- ja etuusjärjestelmän uudistamista työttömyysloukkujen poistamiseksi,
- parantaa aktiivisena ikääntymisen valtakunnallisen strategian jatkotoimina työoloja, kannustimia ja koulutuksen järjestämistä heikosti koulutetuille ja ikääntyneille työntekijöille,
- vähentää koulunkäynnin ennen aikaista lopettamista ja lisätä heikosti koulutettujen koulutusta.

Lähivuosien keskeiset haasteet muodostavat perustan kansallisen toimenpideohjelman painoalueiden valinnalle.

1.3 Ohjelman painopisteet

Suomen hallitus on pyrkinyt vastaamaan edellä tarkasteltuihin haasteisiin pitkäjänteisellä ja johdonmukaisella politiikalla, jolla tuetaan työllisyysasteen kestävä nousua ja tuottavuuden kasvun voimistumista. Talouspolitiikan ennustettavuutta ja finanssipolitiikan kestävyyttä korostava linja on yhdistynyt yritysten kilpailukykyä parantaviin ja työllistämismahdollisuuksia lisääviin vero- ja muihin ratkaisuihin. Näillä on samalla tuettu pitkäaikaisia tulosopimuksia ja vakaata työmarkkinakehitystä. Koulutus-, tutkimus- ja työvoimapolitiikkaan on panostettu yhä enemmän voimavaroja. Hallituksen tavoitteista ja viime aikaisista toimenpiteistä saa hyvän kuvan liitteessä 1

olevasta taulukosta, jossa esitetään yhteenveto Suomen tilanteesta kunkin yhdistetyn suuntaviivan osalta.

Tämän toimenpideohjelman prioriteettien valinnalla painotetaan ja terävöitetään hallituksen ohjelmassaan tai muissa yhteyksissä esittämiä linjauksia. Painoalueiden keskinäinen synergia korostaa ohjelman kokonaisuutta. Esimerkiksi finanssipolitiikan kurinalaisuuden korostaminen antaa yksityiselle sektorille varmuuden maltillisen verolinjan jatkumisesta, mutta sallii samalla työllisyyden kannalta tärkeän työnverotuksen keventämisen jatkamisen sekä panostamisen tutkimukseen ja kehittämistoimiin.

Yhdennetyt suuntaviivat tiivistävät aikaisemmin talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa ja työllisyyden suuntaviivoissa käsitellyt asiat 24 kokonaisuuteen. Suomen uudistusohjelmassa on 11 painoaluetta, joista jokainen ainakin sivuaa useampaa suuntaviivaa. Lisäksi samaa suuntaviivaa voidaan tarkastella useammalla painoalueella. Komission ohjeen mukaisella ryhmittelyllä Suomen ohjelman painoalueet ovat:

Makropolitiikka: talouden vakaus ja julkisen talouden kestävyys

1. Ikääntymiseen varautuminen (erityisesti suuntaviiva 2)
2. Julkisten menojen hillintä (erityisesti suuntaviivat 1, 3 ja 6)
3. Hyvinvointipalvelujen turvaaminen ja julkisen talouden tuottavuus (suuntaviiva 3)

Mikropolitiikka: kilpailukykyä ja tuottavuutta edistävät rakenneuudistukset

4. Osaaminen ja innovaatiot (suuntaviivat 7, 8 ja 9)
5. Yrittäjyyden edistäminen (suuntaviiva 15)
6. Markkinoiden toiminnan ja kilpailullisuuden parantaminen (suuntaviivat 13 ja 14)
7. Tieto-, viestintä- ja liikenneyhteyksien parantaminen (etenkin suuntaviiva 9)
8. Rakennemuutosta ja kestävästä kehitystä tukeva energia- ja ilmastopolitiikka (suuntaviiva 11)

Työllisyyspolitiikka: työllisyysasteen nostaminen ja työmarkkinoiden toiminnan parantaminen

9. Työurien pidentäminen (suuntaviivat 18, 21 ja 23)
10. Vero- ja etuusjärjestelmien sekä palkanmuodostuksen kannustinvaikutusten parantaminen (suuntaviivat 4, 5 ja 22)
11. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon parantaminen (suuntaviivat 19, 20 ja 24)

Tavoitteiden mukaiseen kehitykseen pyrittäessä on otettu huomioon sekä kansalliset toimet että mahdollisuus käyttää EU:n rakennerahastojen varoja. Prioriteetit ja niihin sisältyvät toimenpiteet vastaavat hyvin myös EU-komission Suomelle osoittamia suosituksia sekä talouspolitiikan laajoista suuntaviivoista vuosille 2003 – 2005 että vuoden 2004 kansallisesta työllisyysohjelmasta.

Suomen uudistusohjelmassa korostuvat toimenpiteet, joilla voidaan alentaa rakenteellista työttömyyttä, pidentää työuria ja lisätä koulutetun työvoiman tarjontaa (prioriteetit 9-11). Nämä ovat komission keskeiset suositukset Suomelle. Julkisen toiminnan tehokkuuden parantaminen (prioriteetti 3) ja kilpailun edistäminen (prioriteetti 6) sisältyvät myös komission suosituksiin ja kuuluvat Suomen kansallisen ohjelman painoalueisiin. Suomen kansainvälinen kilpailukyky, kasvu ja työllisyys perustuvat korkeatasoiseen koulutukseen ja tutkimukseen, luovuuteen sekä modernin tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen (prioriteetit 4 ja 7). Näitä on ensisijaisen tärkeää kehittää edelleen ja ne kuuluvat keskeisesti Suomen toimenpideohjelmaan.

1.4 Muiden suuntaviivojen huomioon ottaminen

Valitut painoalueet kattavat suuren osan yhdenmetyistä suuntaviivoista. Näiltä osin suuntaviivoja tarkastellaan yksityiskohtaisemmin luvussa 2. Liitteessä 1 on esitetty tiivis yhteenveto nykytilasta, tavoitteista ja toimenpiteistä kaikkien suuntaviivojen osalta. Seuraavassa kommentoidaan sellaisia suuntaviivoja, jotka eivät tule riittävästi käsitellyiksi prioriteettien yhteydessä.

Suomen ohjelman painoalueiden valinnalla pyritään suuntaviiva 5 mukaisesti parantamaan finanssi-, rakenne- ja työvoimapolitiikan yhdensuuntaisuutta ja yhteensopivuutta. Samaan pyritään myös hallituksen käynnistämällä poikkihallinnollisilla politiikkaohjelmilla. Vakauteen ja ennakoitavuuteen tähtäävä finanssipolitiikka antaa tukea yritysten investointi- ja rekrytointipäätöksille ja pitää yllä kotitalouksien luottamusta. Kilpailullisuuden lisäämisellä ja muilla rakenneuudistuksilla pyritään vauhdittamaan etenkin palvelualojen kasvua ja työllistämiskykyä. Tämä suuntaviiva on siten mukana prioriteeteissa, vaikkei sitä erikseen korosteta.

Eräät yhdistetyistä suuntaviivoista tarkastelevat asioita koko EU-alueen näkökulmasta. Suomen prioriteetit tukevat myös näiden suuntaviivojen toteuttamista. Painoalueiden tavoitteiden saavuttaminen edistää suuntaviivan 6 tavoitetta dynaamisesta ja hyvin toimivasta talous- ja rahaliitosta, johon Suomi on vahvasti sitoutunut. Mikrotaloudelliset prioriteetit kuvastavat pyrkimystä eurooppalaisen elinkeinorakenteen suhteellisten etujen vahvistamiseen suuntaviiva 10 mukaisesti.

Suomi jatkaa voimakasta panostamista tietovaltaisen tuotantorakenteen kehittämiseen ja kiinnittää erityistä huomiota palvelumarkkinoiden kilpailullisuuden lisäämiseen, mitkä ovat keskeisiä tavoitteita myös EU-tasolla.

Suuntaviiva 12 käsittelee sisämarkkinoiden laajentamista ja syventämistä, missä kyse on sekä yhteisötason toimenpiteistä, kuten palveludirektiivin hyväksymisestä että kansallisista toimista. Suomi tukee komission hanketta palveludirektiiviksi eräin varauksin ja pyrkii omalta osaltaan lisäämään palvelusektorin kilpailullisuutta, kuten painoalueiden valintakin osoittaa. Suomessa ollaan myös uudistamassa julkisten hankintojen kilpailuttamista koskevia sääntöjä EU:n direktiivien ja EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön voimaansaattamiseksi. Suomi on toiminut ripeästi EU-direktiivien kansallisessa täytäntöönpanossa ja on pysynyt EU:n asettamassa tavoitteessa.

Suomen tietoliikenne- ja sähkömarkkinat on avattu kilpailulle ja ovat suuntaviiva 16 mukaisesti tukemassa resurssien tehokasta käyttöä suosivia eurooppalaisia verkkoja. Kuljetusverkon TEN-ohjelma on EU-tasolla hyvin kunnianhimoinen suhteessa yhteisötason rahoitusmahdollisuuksiin. Ohjelmaan sisältyvästä Pohjolan kolmio-hankkeesta Suomessa työn alla ovat Turku-Helsinki moottoritie, jonka rahoituksessa on sovellettu julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä, ja rautatieyhteys Helsingistä Lahteen.

Suuntaviiva 17 mukaisesti työllisyyspolitiikassa tulisi pyrkiä sekä täystyöllisyyteen, työn laadun ja tuottavuuden kohottamiseen että alueellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen. Suomen hallitus on asettanut työllisyysasteelle kunnianhimoiset tavoitteet, joiden saavuttaminen edellyttää työllisyyden kohoamista kaikissa sukupuoli- ja ikäryhmissä ja eri alueilla sekä työmarkkinoilta syrjäytymisen estämistä. Miesten ja naisten välisen tasa-arvon parantamisen rinnalla on viime vuosina korostunut myös eri ikäisten tasa-arvoinen kohtelu työmarkkinoilla. Erityistä huomiota on kiinnitetty yhtäältä nuorten, toisaalta ikääntyvien työmarkkina-aseman parantamiseen.

2 TOIMENPIDEOHJELMA KASVUN JA TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISEKSI VUOSINA 2005-2008

2.1 Hallituksen talouspolitiikan keskeiset tavoitteet

Hallituksen päätavoitteena on kehittää hyvinvointiyhteiskuntaa vahvistamalla kasvua, yrittäjyyttä ja työllisyyttä sekä parantamalla peruspalveluja. Tavoitteen saavuttamisessa avainasemassa on uskottava, johdonmukainen ja aktiivinen talous- ja työllisyyspolitiikka, joka ylläpitää ja parantaa kuluttajien ja yritysten luottamusta Suomen talouden toimintaan ja turvaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen myös pitkällä aikavälillä.

Hallituksen talouspolitiikan keskeinen tavoite on työttömyyden vähentäminen ja työllisyyden lisääminen 100 000 henkilöllä hallituskauden aikana. Tällöin työllisyysaste kohoaisi noin 70 prosenttiin keväällä 2007. Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää talouspolitiikassa linjan jatkamista, joka edistää vakaata talouskasvua, parantaa hyödyke-, pääoma- ja työmarkkinoiden toimivuutta sekä turvaa kansainvälisesti kilpailukykyisen toimintaympäristön yritystoiminnalle.

Toinen keskeinen tavoite koskee valtiontalouden vakautta ja finanssipolitiikan pitkän ajan kestävyyttä. Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen tavoitteena on, että valtiontalous on tavanomaisen talouskasvun oloissa vaalikauden lopulla kansantalouden tilinpidon käsittein mitattuna tasapainossa. Suhdanneluonteiset tai muutoin tilapäiset poikkeamat valtiontalouden tasa-painoon tähtäävältä uralta voidaan sallia, mikäli ne eivät vaaranna valtion velan alenemista suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Työllisyyden koheneminen ja valtiontalouden velkaantuneisuuden vähentäminen ovat keskeisiä talouspolitiikan tavoitteita, joilla pyritään varautumaan väestön ikääntymisestä ja talouden voimistuvasta kansainvälistymisestä aiheutuviin julkisen talouden meno- ja veropaineisiin.

Hallitus arvioi keväällä 2005 strategisten päätavoitteiden toteutumista ja linjasi kevääseen 2007 ulottuvan jäljellä olevan toimikautensa keskeisiksi tavoitteiksi talouden kasvupotentiaalin parantamisen, julkisen talouden tehokkuuden lisäämisen ja kaikkein vähävaraisimpien aseman parantamisen. Hallitus on myös sitoutunut jatkamaan työn verotuksen keventämistä ja näin tukemaan vuoden 2004 lopulla solmittua lähes 3-vuotista tulopoliittista kokonaisratkaisua.

Talouden kasvupotentiaalia vahvistetaan ennen kaikkea lisäämällä julkisia

panostuksia tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä helpottamalla riskipääoman saantia yritysten varhaisen ja nopean kasvun vaiheessa. Hallitus uudistaa lisäksi koulutusta talouskasvun osaamisperustan vahvistamiseksi ja työvoiman tarjonnan turvaamiseksi.

Julkisen talouden tehokkuuden lisäämiseksi hallitus on käynnistänyt useita sekä valtion että kuntien toimintaan ja rahoitukseen kohdistuvia hankkeita. Kaikkein vähävaraisimpien aseman parantamiseen pyritään etenkin rakennetyöttömyyden vähentämiseen tähtäävillä toimenpiteillä sekä heikoimmassa asemassa oleviin kohdentuvilla täydentävillä palveluilla ja etuuksilla.

Suomessa uudistuspolitiikan keskeinen väline on hallituksen käynnistämä ohjelmajohtaminen. Neljällä politiikkaohjelmalla, jotka liittyvät työllisyyteen, yrittäjyyteen, tietoyhteiskuntaan ja kansalaisvaikuttamiseen hallitus pyrkii varmistamaan, että eri hallinnonaloilla käytettävissä olevat resurssit käytetään tehokkaasti, että toteutettavat toimenpiteet ovat mahdollisimman yhdensuuntaisia ja että eri hallinnonalojen yhteistyöstä saatavissa olevat edut käytetään täysimääräisesti hyödyksi hallitusohjelman keskeisten päämäärien edistämiseksi. Ohjelmajohtamiseen liittyy olennaisesti hallituksen strategia-asiakirjan laatiminen vuosittain. Strategia-asiakirjassa hallitus täsmentää hallitusohjelman toteuttamiseen tarvittavia toimia sekä politiikkaohjelmien että muiden keskeisten politiikkojen osalta.

2.2 Makropolitiikka: talouden vakaus ja julkisen talouden kestävyys

Julkisen talouden vakaus ja kestävyys edellyttää julkisten menojen kasvun hillintää, tuottavuuden kohottamista sekä talouden kasvupotentiaalin vahvistamista. Vakaa ja ennakoitavissa oleva toimintaympäristö tukee yritysten ja kotitalouksien päätöksentekoa. Hallitus on pyrkinyt tähän omassa toiminnassaan ja tukiessaan työllisyyttä ja kilpailukykyä edistävien palkkaratkaisujen syntymistä. Kestävyysvaatimukset korostuvat varauduttaessa ikääntymisen ja pienenevien ikäluokkien aiheuttamiin paineisiin julkiselle taloudelle.

Julkisen talouden tasapainon turvaaminen pidemmällä aikavälillä edellyttää tulonsiirtojen ja palvelujärjestelmien uudistamista toisiaan tukevasti sekä julkisen sektorin voimavarojen oikeaa mitoittamista ja tehtävien priorisointia. Voimavaroja on voitava siirtää tehtäväalueelta toiselle väestön ikärakenteen ja aluerakenteen muutosten ja palvelutarpeiden uusien priorisointien mukaisesti.

2.2.1. Ikääntymiseen varautuminen

Väestökehitys ja väestön ikääntyminen ovat olleet tiedossa jo pitkään. Vanhushuoltosuhde – 65 vuotta täyttäneiden määrä suhteessa työikäiseen väestöön – kaksinkertaistuu vuoteen 2030 mennessä ja on jo vuonna 2025 EU-maiden korkein. Työikäinen väestö alkaa supistua vuonna 2010, kun ensimmäinen suuri ikäluokka – vuonna 1945 syntyneet – täyttää 65 vuotta. Työvoima kääntyy laskuun jo tätä ennen, jos vanhimpien työntekijäikäryhmien työhön osallistuminen ei nouse merkittävästi.

Suomi on varautunut ja varautuu ikärakenteen muutokseen etenkin

- vähentämällä julkista velkaa,
- uudistamalla työeläkejärjestelmää,
- lisäämällä työeläkkeiden rahastointia ja parantamalla työeläkerahastojen sijoitusten tuottoa,
- käynnistämällä tuottavuuden toimenpideohjelman koko julkisen sektorin ja peruspalvelujen tuottavuuden kehittämiseksi
- osaamista ja kilpailukykyä edistävällä koulutus-, tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikalla
- pyrkimällä korkeampaan työllisyysasteeseen

Valtio on kurinalaisella finanssipolitiikalla vähentänyt velkaantuneisuuttaan ja siten korkomenojaan. Tällä tavoin on luotu tilaa väestön ikääntymisestä aiheutuvalle menojen kasvulle. Julkisen talouden sulautettu bruttovelka oli 45,1 % suhteessa kokonaistuotantoon vuoden 2004 lopussa. Julkisen talouden rahoitus pohjaa on myös vahvistettu kasvua ja työllisyyttä tukevalla talouspolitiikalla.

Yksityisen sektorin työntekijöiden eläkkeitä alettiin rahastoida vuonna 1962, kuntien eläkkeitä vuonna 1988 ja valtion eläkkeitä vuonna 1990. Rahastoinnin ansiosta nousupaine eläkemaksuissa jää olennaisesti pienemmäksi kuin eläkemenoissa. Työeläkerahastojen vuotuinen ylijäämä on lähes 3 % suhteessa bruttokansantuotteeseen ja työeläkevarojen markkina-arvo oli vuoden 2004 lopussa 58,7 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana on tehty useita eläkeuudistuksia, jotka vahvistavat merkittävästi eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyyttä mm. kannustamalla pitempiin työuriin. Viimeksi toteutettu suuri eläkeuudistus tulee asteittain voimaan vuoden 2005 alusta lukien. Se myöhentää eläkkeelle siirtymistä yhdessä aiemmin toteutettujen uudistusten kanssa noin kolmella vuodella pitkällä aikavälillä. Uudistukseen sisältyy monia elementtejä, jotka vahvistavat julkisen talouden kestävyyttä. Näistä voidaan mainita mm. seuraavat:

- varhaiseläkejärjestelmien karsiminen sekä varhaiseläkkeiden ja työttömyysturvan (työttömyyseläkeputken) ehtojen tiukentaminen vähentävät mahdollisuuksia ja kannusteita siirtyä pois työelämästä ennenaikaisesti
- korotettu eläkeoikeus ikääntyneille työntekijöille kannustaa pysymään työelämässä pitempään.
- elinaikakerroin, joka otetaan käyttöön vuodesta 2009 lähtien, sopeuttaa eläkekustannukset elinajan pitenemiseen
- eläkkeiden lisärahastointi vuoteen 2013 saakka vähentää eläkemaksun nousua pitkällä aikavälillä.

Vuoden 2005 alusta voimaan tulleeseen vanhuuseläkejärjestelmään sisältyy joustava 63-68-vuoden vanhuuseläkeikä korotettuine eläkekattumineen 63 ikävuodesta lähtien. Eläkeuudistuksen jälkeen jäi työttömyyseläkeputken, osa-aikaeläkkeisiin ja ei-tiukasti sairausperusteisiin työkyvyttömyyseläkkeisiin (60 vuotta täyttäneille) vielä työuran pidentämistä heikentäviä kannustimia. Hallitus seuraakin tarkoin eläkeuudistuksen tavoitteiden saavuttamista ja erityisesti sitä, miten ikääntyvien henkilöiden työttömyys ja eri varhaiseläkkeille siirtymiset kehittyvät.

Eläkkeiden osittaisesta rahastoinnista ja toteutetuista eläkeuudistuksista huolimatta eläkemaksuihin kohdistuva nousupaine on 1½ % suhteessa bruttokansantuotteeseen, mikä rajoittaa mm. kasvavien hoito- ja hoivapalvelujen rahoitusmahdollisuuksia. Eläkemaksujen nousupaineen pienentämiseksi ollaan parhaillaan valmistelemassa muutoksia eläkevarojen sijoitussäännöstöön tavoitteena sijoitusten tuottojen nostaminen pitkällä aikavälillä.

Väestön ikääntymisestä aiheutuva menojen kasvu voidaan rahoittaa kohtuullisella veroasteella vain jos verotuksen pohja on nykyistä vahvempi. Luvussa 2.2.3 tarkastellaan toimenpiteitä julkisen sektorin tuottavuuden kohottamiseksi ja luvussa 2.4 työllisyyden parantamiseksi tarvittavia toimia. Osaamista tukevaa koulutus-, tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikkaa, jolla on tärkeä osa ikääntymiseen varautumisessa, käsitellään puolestaan luvussa 2.3.

Jo päätettyjen toimien vaikuttavuuden varmistaminen on ensisijaisen tärkeää. Hallitus on väestökehitystä, väestöpolitiikkaa ja ikärakenteen muutokseen varautumista koskevassa tulevaisuusselonteossaan² vuonna 2004 todennut, että jatkossa entistä suurempaa huomiota tulee kiinnittää nykyaikaiseen väestöpolitiikkaan (ml. työperusteisen maahanmuuton lisääminen sekä lapsiluvun kasvulle otollisten olosuhteiden luominen), eri ikäisten ihmisten toimintakyvyn ja terveyden edistämiseen, lasten ja nuorten kasvuolosuhteista huolehtimiseen, tulonsiirtojärjestelmiin, talouskasvun vauhdittamiseen, aluekehitykseen ja palveluiden turvaamiseen sekä

² Hyvä yhteiskunta kaikenikäisille – Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko väestökehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 27/2004.

ikäntyneiden voimavaroihin ja ikääntymisen luomiin mahdollisuuksiin.

2.2.2. Julkisten menojen hillintä

Julkisen talouden vahvistaminen on välttämätöntä, jotta julkinen talous voi lähivuosikymmeninä selviytyä väestön ikääntymisen myötä kasvavista vastuistaan ilman kohtuutonta tulevien sukupolvien harteille tulevaa verorasituksen nousua. Tämä edellyttää maltillista menolinjaa sekä valtion että kuntien taloudessa. Julkisen talouden ylijäämä on jäämässä pelkästään työeläkerahastojen varaan, sillä niin valtion kuin kuntienkin rahoitustilanne pysyy lähivuodet lievästi alijäämäisenä.

Kestävän ja uskottavan finanssipolitiikan edistämiseksi hallitus on sitoutunut uudistettuun kehysmenettelyyn, jossa noin $\frac{3}{4}$ valtion budjetin määrärahoista mitoitetaan koko vaalikautta sitovaan menokehykseen. Tavoite sisältyy hallitusohjelmaan ja siitä on tehty toukokuussa 2003 erillinen valtioneuvoston päätös, joka on annettu eduskunnalle selontekona. Vaalikauden kehys on ilmaistu vuoden 2004 hinta- ja kustannustasossa ja sitä tarkistetaan tarvittaessa teknisesti vastaamaan hinta- ja kustannustasomuutoksia sekä talousarvion rakenteessa tapahtuvia muutoksia. Kehyksen ulkopuolelle jäävät pääasiassa suhdanteiden tai rahoitusautomaatiikan mukaan muuttuvat menot sekä eräät muut menot, joiden sitominen kehykseen ei finanssipoliittisesti ole perusteltua.

Lisätalousarvioesitykset puolestaan sisällytetään kehyksiin. Hallitusohjelman mukaisena tavoitteena on, että valtiontalous on tavanomaisen talouskasvun oloissa vaalikauden lopulla kansantalouden tilinpidon käsittein mitattuna tasapainossa. Lisäksi hallitus lähtee siitä, että valtiontalouden alijäämä ei kansantalouden tilinpidon käsittein saa edes heikon talouskehityksen oloissa ylittää 2 $\frac{3}{4}$ prosenttia bruttokansantuotteesta. Tällöin koko julkinen talous pysyisi tasapainossa tai lähellä tasapainoa. Nykynäkymin näin heikko talouskehitys ei ole todennäköistä lähivuosina.

Määrärahajakoa hallinnonaloittain tarkistetaan vuosittain valtiontalouden kehyspäätöksellä. Valtioneuvoston päättämä valtiontalouden kehys on seuraavan vuoden talousarvioehdotuksen valmisteluohje hallinnonalalle. Hallituksen talouspoliittisten tavoitteiden tukeminen ja vakaan kasvun turvaavan finanssipolitiikan jatkaminen ovat olleet taustalla myös vuosien 2006-2009 valtiontalouden kehysten valmistelussa. Lähtökohta on ollut pidättyvä menolinjaus, jossa kaikkien hallinnonalojen osalta noudatetaan säästäväisyyttä. Näin luodaan myös taloudellista liikkumatilaa poliittiselle päätöksenteolle.

Hallitus ehdottaa vuoden 2006 talousarvioesityksessään, että talousarvioesityksen kehykseen kuuluvat menot jäävät 232 milj. euroa vuoden 2006 kehyksen alapuolelle. Tästä ns. jakamattomasta varauksesta on myöhemmin tarkoitus rahoittaa

lisäbudjettitarpeet vuodelle 2006. Jakamaton varaus on lähes saman suuruinen kuin vastaavat menotarpeet aiempina vuosina. Tähän on päästy vuosille 2006–2009 tehtyyn kehyspäättökseen sisällytettyjen säästöjen ansiosta. Kokemukset uudistetusta kehysmenettelystä ovat hyviä.

Maltillinen menolinja koskee myös kuntasektoria. Kuntatalous tulee pysymään lähivuodet kireänä. Pidemmällä aikavälillä väestön ikääntyminen johtaa kasvaviin peruspalvelujen kysyntä- ja rahoituspaineisiin. Kuntien väliset taloudelliset erot pysyvät suurina ja alijäämä on muodostunut pysyväksi yhä useammalle kunnalle. Talouden tasapainottaminen edellyttää kunnilta sellaisia palvelurakennetta ja tuottavuutta koskevia päätöksiä, joilla toimintamenojen kasvu voidaan pitää verotulojen ja valtionosuuksien kasvun asettamissa rajoissa. Hallitus antaa vuoden 2005 aikana esityksen kuntien alijäämän kattamista koskevan säännösten velvoittavuuden lisäämisestä.

Hallitusohjelman mukaan kuntien tehtävien ja velvoitteiden rahoituksen tasapainoa parannetaan hallituskauden kattavalla valtion ja kuntien välisellä peruspalveluohjelmalla ja siihen liittyvällä vuosittaisella peruspalvelubudjetilla, jotka laaditaan yhteistoiminnassa valtion ja kuntien edustajien kesken ja jotka hallitus hyväksyy. Peruspalveluohjelmassa arvioidaan kuntien tehtävistä ja muista velvoitteista aiheutuvat menot ja tulot kuntaryhmittäin sekä toimenpiteet niiden tasapainottamiseksi. Peruspalveluohjelma liitetään valtiontalouden kehyspäättökseen ja ohjelmaa tarkistetaan vuosittain kehysmenettelyn yhteydessä.

Olennaisena osana vuosia 2006–2009 koskevassa peruspalveluohjelmassa on kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistaminen, joka toteutetaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa vuoden 2006 alusta tarkistetaan eräitä valtionosuusperusteita sekä tehdään välttämättömiä järjestelmän selkeyttä ja kannustavuutta parantavia muutoksia. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu nykymuotoisen valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistuksen korvaaminen lailla säädettävällä valtionosuusprosentin tarkistuksella. Tarkistuksessa otetaan huomioon peruspalvelujen kustannuskehitykseen vaikuttaneet tekijät, vallitseva valtion ja kuntien taloudellinen tilanne sekä tulevien vuosien näkymät ja haasteet. Kustannustenjaon tarkistus kytketään kiinteästi hallituskauden alussa laadittavaan peruspalveluohjelmaan ja vaalikauden menokehyksiin. Ensimmäinen uusimuotoinen tarkistus toteutetaan vuonna 2007 vuoden 2008 valtionosuuksiin. Samassa yhteydessä otetaan käyttöön uusimuotoinen indeksikorotus. Toisessa vaiheessa rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän rakenteita varaudutaan uudistamaan siten, että järjestelmä yksinkertaistuu, lisää tuottavuutta ja kannustaa kuntien yhteistoiminnan lisäämiseen.

Julkisten menojen hillinnän kannalta merkittävä on myös hallituksen asettama kunta- ja palvelurakennehanke, jonka tavoitteena on turvata nykyisin kuntien vastuulla olevien palvelujen saatavuus ja niiden tuottaminen kustannustehokkaalla tavalla. Tätä hanketta selvitetään tarkemmin seuraavassa, julkisen sektorin tuottavuutta

käsittelevässä luvussa.

2.2.3. Hyvinvointipalvelujen turvaaminen ja julkisen talouden tuottavuus

Suomen julkisen palvelutuotannon laatu, tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus on arvioitu sekä kansainvälisissä vertailuissa että palveluiden käyttäjien mielipiteiden perusteella hyviksi. Julkisen palvelutuotannon tuottavuus kuitenkin on laskenut tai pysynyt enintään ennallaan. Vaikka julkisten palvelujen tuottavuuden mittaamiseen liittyy ongelmia, tilasto- ja tutkimustiedot antavat kehityksestä samansuuntaisen kuvan. Lisäksi kuntien selvästi ennakoitua nopeammin kasvavat menot uhkaavat julkisen talouden tasapainoa.

Työmarkkinoille tulevat ikäluokat ovat eläkkeelle poistuvia pienempiä ja työvoiman kokonaismäärä kääntyy laskuun samaan aikaan, kun suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen aiheuttaa rekrytointitarvetta kaikilla aloilla. Jos nykyiset palvelut ja ikärakenteen muutoksen takia tarvittava palvelujen lisäys tuotetaan tulevaisuudessakin nykyisessä laajuudessa julkisten organisaatioiden itsensä toimesta eikä tuottavuus lainkaan parane, julkinen sektori tarvitsisi palvelukseensa jo lähivuosina lähes joka toisen työmarkkinoille tulevan nuoren. Tällainen kehityskuva on koko kansantalouden kehityksen kannalta vaarallinen. Julkisten palvelujen ja hallinnon tuottavuuden parantaminen on tämän takia välttämätöntä.

2.2.3.1. *Tuottavuuden toimenpideohjelma*

Hallituksen lähtökohtana on julkisen sektorin vastuulla olevien palvelujen saatavuuden ja laadun turvaaminen myös tulevaisuudessa. Julkista sektoria kehitetään tästä lähtökohdasta mahdollisimman tehokkaaksi ja taloudelliseksi. Valtiovarainministeriön käynnistämän tuottavuuden toimenpideohjelman avulla julkisen sektorin tuottavuutta parannetaan muun muassa jatkamalla liikelaitostamisia, yhtiöittämisiä ja palvelujen ostamista yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta, uudistamalla palvelutuotannon rakenteita ja toimintatapoja, hyödyntämällä erikoistumisen ja suurempien kokonaisuuksien tuomia mittakaavaetuja, käyttämällä tehokkaammin tieto- ja viestintätekniikkaa sekä tehostamalla hankintatointia.

Valtiovarainministeriön arvion mukaan n. 35 000 henkilöä valtion kaikkiaan n. 124 000 työntekijästä siirtyy eläkkeelle tai muiden työnantajien palvelukseen vuoteen

2011 mennessä. Tämä tarjoaa mahdollisuuden kehittää työtehtäviä ja osaamista sekä toteuttaa suuriakin rakenne- ja toimintatapauudistuksia hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen. Toimenpiteet toteutetaan osana kehys- ja talousarviomenettelyä ja peruspalvelubudjettia ja -ohjelmaa.

Tuottavuuden toimenpideohjelman ensimmäisessä vaiheessa vuosina 2003-2004 ministeriöt laativat hallinnonalaansa koskevat tuottavuusohjelmat, joissa esitettiin tuottavuuden parantamistoimenpiteet ja niiden vaikutus henkilöstömäärään, menokehyksiin ja budjettiin. Kaikkien hallinnonalojen ja virastojen edellytetään tehostavan yleishallintoa, hankintatoimintaa, tietotekniikan käyttöä ja tukipalveluja. Ministeriöiden tuottavuusohjelmiin sisältyi yhteensä yli 150 tuottavuutta parantavaa hanketta. Niiden toteuttaminen on käynnissä.

Tuottavuuden toimenpideohjelman toisessa vaiheessa ministeriöt laativat tarkistettavat tuottavuusohjelmat vuosille 2005-2007, joihin sisällytettävien toiminnallisten ja rakenteellisten muutosten avulla saavutetaan 17 500 henkilön työpanosta vastaava tuottavuuden nousu vuoteen 2011 mennessä. Toimintaa ja rakenteita pitää uudistaa ja tuottavuutta lisätä niin, että keskimäärin vain joka toinen luonnollisen poistuman kautta vapautuva vakanssi täytetään. Tämä tarkoittaa keskimäärin yli 2 %:n vuotuista tuottavuuden kasvua.

Ministeriöiden sekä virastojen ja laitosten talous- ja henkilöstöhallinnon palveluja tehostetaan yhtenäistämällä toimintatapoja ja kokoamalla palveluja perustettaviin palvelukeskuksiin. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon ensimmäiset palvelukeskukset on perustettu tai perustetaan vuonna 2006 oikeusministeriön, sisäasiainministeriön ja valtiovarainministeriön hallinnonaloille. Näiden tehtävien tuottavuuden kasvutavoitteeksi on asetettu keskimäärin 40 % vuoteen 2009. Säästyneitä voimavaroja suunnataan ydintehtäviin. Hallitus on päättänyt, että kaikkien hallinnonalojen palvelukeskukset on perustettava viimeistään vuonna 2007 tai hallinnonalojen on hankittava palvelut jo olemassa olevilta keskuksilta.

Valtion hallinnon ja palvelujen tuottavuutta lisätään myös selkiyttämällä valtion IT-toiminnan ohjausta ja päätöksentekoa ja kokoamalla IT-palveluja. Tuottavuuden parantamista koskevat toimenpiteet sekä selvitykset siitä, miten toimenpiteet vähentävät henkilöstötarvetta, sisältyvät hallinnonaloittain laadittuihin tuottavuusohjelmiin. Hallitus sisällyttää keskeiset hallinnonaloittaiset tuottavuutta edistävät toimenpiteet vuosia 2007—2010 koskevaan kehyspäätökseen.

Julkishallinnon tuottavuutta ja palvelutarjontaa parannetaan myös kehittämällä voimakkaasti sähköistä asiointia ja sen vuorovaikutteisuutta sekä kehittämällä julkisen hallinnon sähköinen yhteispalvelu, joka otetaan asteittain käyttöön vuodesta 2006 alkaen. Kehitystä vauhditetaan myös muun muassa toteuttamalla julkishallinnon yhteisen sähköisen tunnistamisen ja maksamisen alusta sekä kehittämällä hallinnon suosituksia.

2.2.3.2. Kunta- ja palvelurakenneuudistus

Suomessa on 432 kuntaa ja 231 kuntayhtymää, jotka vastaavat valtaosasta hyvinvointipalvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta. Julkisen talouden tasapainovaatimukset ja pitkän aikavälin kestävyysvarmistaminen globalisoituvassa toimintaympäristössä asettavat suuria haasteita kuntien kiristyvälle rahoitukselle ja palvelujen laajalle järjestämisvastuulle. Maan sisäisen muuttoliikkeen vuoksi yhdyskuntarakenne tiivistyy ja väestön kasvu keskittyy ensisijaisesti harvoin kasvukeskuksiin. Kuntien väliset taloudelliset ja väestön rakennetta koskevat erot kasvavat. Toimintaympäristön muutokset ja niihin vastaaminen edellyttävät merkittäviä uudistuksia palvelujen järjestämisessä, jotta niiden saatavuus ja laatu voidaan turvata tulevaisuudessa, kun väestön ikärakenne muuttuu ja kuntien menopaineet kasvavat.

Hallituksen päätökseen valtiontalouden kehyksistä vuosille 2006-2009 sisältyy linjaus ja toimeksianto toteuttaa kunta- ja palvelurakenneuudistus kuntien järjestämisvastuulla olevien peruspalvelujen (terveydenhuolto, sairaanhoito, sosiaalitoimi ja perusopetus) turvaamiseksi. Uudistuksen toteuttamiseksi hallitus asetti kunta- ja palvelurakenteen uudistushankkeen 11.5.2005. Hankkeen tavoitteena on, että nykyisin kuntien vastuulla olevat palvelut saavat riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan niiden järjestämisen ja tuottamisen turvaamiseksi. Hankkeen käytännön toteutusta valmistelee sisäasiainministeriön johdolla toimiva kunta- ja palvelurakenneryhmä.

Ensi vaiheessa kunta- ja palvelurakenneryhmä arvioi palveluiden järjestämisvastuita vähintään vuoteen 2015 ulottuen saatavuuden ja laadun sekä tehokkuuden ja tuottavuuden näkökulmasta. Lisäksi hankkeen tehtävänä on valmistella keskeiset ja välttämättömät kuntien palveluiden järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvät lainsäädännölliset muutokset, jotka koskevat kuntien tehtäviä ja rahoitusta, kuntien palveluiden järjestämisen organisoimista, kuntien yhteistyötasoja ja yhteistyön toteuttamista sekä kuntajakoa ja kuntajaon muuttamista. Ryhmä laatii syksyllä 2005 esityksen hallitukselle hankkeen keskeisistä alueilla toteutettavista linjauksista.

Kunta- ja palvelurakenneryhmä valmistelee ehdotuksen kunnilta valtiolle siirrettävistä tehtävistä ja siirron vaikutuksista kuntien ja valtion välisiin taloudellisiin suhteisiin vuoden 2005 loppuun mennessä. Lisäksi ryhmä valmistelee palvelujen järjestämisvastuuseen ja tuottamistapaan liittyvät ehdotukset hallitukselle toukokuuhun 2006 mennessä. Hallitus päättää toukokuussa 2006 palveluiden tulevista rahoitus-, järjestämis- ja tuottamisrakenteista sekä linjaa kuntajakolain mahdolliset muutostarpeet. Hallituksen lainsäädännölliset linjaukset käsitellään eduskunnassa vuoden 2006 aikana ja niiden on tarkoitus astua voimaan vuoden 2007 alusta.

Hallituksen päätösten mukaan julkisen sektorin tuottavuutta pyritään nostamaan monilla muillakin toimilla. Kuntien tehtävien ja rahoituksen tasapainoa ja kehitystä

arvioivaan peruspalveluohjelmaan on sisällytetty myös kuntien tuottamien peruspalvelujen tuottavuutta ja tuottavuuden parantamistoimia koskevia tarkasteluja. Hallitus on esittänyt valtionosuusjärjestelmän muuttamista siten, että se nykyistä paremmin tukee valtionosuuksilla rahoitettavan palvelutuotannon tuottavuuden kehittämistä. Muutosten on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2006 alusta. Kuntien yhdistymiseksi vuosina 2006-2009 annettavan valtion tuen ehtoja on muutettu niin, että kuntien yhdistymisen tulee edistää taloudellisuutta ja tehokkuutta. Vuoden 2005 alusta on tullut voimaan laki, jonka mukaan mm. kuntien talouden kannalta merkittävään kuntien yhteistoimintaan voidaan myöntää valtion rahoitusavustusta.

Myös hallituksen vuonna 2002 tekemän periaatepäätöksen pohjalta käynnistettyyn kansalliseen terveysohjelmaan ja sosiaalialan kehittämisohjelmaan (2004 – 2007) sisältyy tavoite aikaansaada mm. tietohallintoa ja toimintatapoja kehittämällä tuottavuuden lisäys, joka vapauttaa 200 milj. €/vuosi kohdennettavaksi terveydenhuollon kehittämiseen. Ensimmäiset laskelmat ja arviot viittaavat siihen, että tavoite näyttäisi toteutuvan. Ohjelmien toteutus on käynnissä. Lisäksi terveyspalvelujen tuottavuutta, tehokkuutta ja laatua koskevaa innovaatio- ja t&k-toimintaa tuetaan Sitran ja Tekesin käynnistämällä ohjelmilla.³

Erilaisten julkisen toiminnan tuottavuuden parantamiseen tähtäävien hankkeiden toteuttamisen ja tuottavuushyötyjen syntymisen kannalta on tärkeää, että henkilöstö hyväksyy ne. Hallitus on tehnyt päätöksen, että yhteistoimintaa julkisen sektorin ammattijärjestöjen kanssa kehitetään tuottavuutta lisäävien uudistusten toteuttamiseksi.

2.3 Mikropolitiikka: kilpailukykyä ja tuottavuutta edistävät rakenneuudistukset

Pitkällä aikavälillä talouden kasvu ei voi perustua työpanoksen kasvattamiselle, vaan kasvua on haettava tuottavuutta parantavista tekijöistä. Tuottavuus on globaalitaloudessa kansallisen kilpailukyyn tärkein määrittäjä ja sitä voidaan tehokkaimmin kohottaa investoinneilla inhimilliseen pääomaan ja teknologiseen

³ Suomen itsenäisyyden juhlarahasto **Sitra** on itsenäinen julkisoikeudellinen rahasto, jota eduskunta valvoo. Toiminnallaan Sitra pyrkii edistämään Suomen taloudellista hyvinvointia. Sitran toiminta rahoitetaan peruspääoman ja pääomasijoittamisen tuotoilla. Teknologian kehittämiskeskus **Tekes** rahoittaa ja aktivoi yritysten, yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimus- ja kehitysprojekteja. Tekes kuuluu kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalaan.

kehitykseen. Lisäksi tarvitaan kannustinjärjestelmä, joka ohjaa taloudenpitäjät hyödyntämään täysimääräisesti inhimillistä pääomaa ja teknologisen kehityksen antamia mahdollisuuksia. Teknologian ja osaamisen merkityksen kasvaessa kilpailukykytekijät ovat yhä enemmän hankittuja ja yrityskohtaisia. Kansainvälinen kilpailu tuotannosta ja työpaikoista on kiristynyt, mikä on johtanut maiden lisääntyvään kilpailuun osaavasta, korkeasti koulutetusta työvoimasta.

Kun kilpailu suorista sijoituksista ja työpaikoista kiihtyy, se puolestaan johtaa maiden välisen verokilpailun voimistumiseen. Suomessa vuonna 2005 toteutettu yritys- ja pääomatulojen verouudistus ja vuonna 2006 toteutuva varallisuusveron poisto ovat rakenteellisia toimenpiteitä, joilla on pyritty vastaamaan kiristyvään kansainväliseen verokilpailuun. Suotuisan toimintaympäristön luominen yrityksille on tärkeää Suomen tilanteessa, jossa yritysverotus perustuu laajaan veropohjaan. Pitemmällä aikavälillä yritysverouudistuksella on myös kiistattomia työllisyysvaikutuksia ja julkinen sektori hyötyy aikaisempaa kilpailukykyisemmästä verojärjestelmästä.

Viimeksi kuluneen vuosikymmenen ajan Suomen talouden rakennetta on uudistettu ja joustavuutta lisätty, mikä on parantanut talouden kestävyyttä. Hallituksen talous- ja työllisyysstrategian keskeinen elementti on talouden kasvupotentiaalin parantaminen. Strategian kulmakiviä on talouskasvun osaamisperustan vahvistaminen uudistamalla koulutusta sekä lisäämällä tutkimuksen ja tuotekehityksen voimavaroja ja parantamalla tutkimuksen ja sen tulosten taloudellista hyödyntämistä. Talouspoliittisilla toimilla on parannettu niin työmarkkinoiden kuin hyödyke- ja pääomamarkkinoiden toimivuutta ja tuettu kansainvälisesti kilpailukykyisen yritys ympäristön kehittymistä. Rakennetavoitteiden edistämiseen perustetut, yrittäjyyttä, tietoyhteiskuntaa ja työllisyyttä koskevat, poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ovat jo tuottaneet monella alueella konkreettisia tuloksia.

Hallituksen aloitteesta laaditaan vuoden 2005 loppuun mennessä uusi kokonaisvaltainen elinkeinopoliittinen strategia, joka perustuu Suomi maailmantaloudessa -selvityksen⁴ ja muiden tuoreiden kilpailukykyyn edellytyksiä luotaavien raporttien johtopäätöksiin. Strategialla pyritään yritysten toimintaympäristön parantamiseen. Sitä toteuttava elinkeinopoliittinen ohjelma rakentuu Lissabonin strategian mikrotaloudellisille uudistuksille.

Jo toteutetut toimet ja edessä olevat haasteet osoittavat, että kilpailukykyä parantavan rakennemuutoksen edistämiseksi Suomen on edelleen kehitettävä talouden innovaatiokykyä ja osaamisperustaa, löydettävä todellisia kannustimia yrittäjyydelle, edistettävä toimivaa kilpailua, ja tuettava resurssien tehokasta käyttöä. Nämä asiakokonaisuudet liittyvät kiinteästi toisiinsa ja luovat edellytykset ylläpitää tarvittavaa

⁴ Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi. Suomi maailmantaloudessa – selvityksen loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004. Tässä pääministerin kanslian (VNK) teettämässä selvityksessä hahmotellaan strategiaa Suomen menestymiseksi globaalikilpailussa.

tuottavuuden kasvua.

2.3.1. Osaaminen ja innovaatiot⁵

Suomen innovaatiojärjestelmä on saanut hyvät arviot kansainvälisissä vertailuissa. Hyvin toiminut innovaatiojärjestelmä on ollut avaintekijä talouden rakennemuutoksen taustalla 1990-luvun alusta. Suomessa keskeinen haaste on parantaa innovaatiojärjestelmän kykyä siirtää uusi tieto ja osaaminen käytäntöön, koska suuret panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan (3,5%/BKT) eivät näy riittävästi uusina innovaatioina, yrityksinä, työpaikkoina tai viennin kasvuna. Erityisen tarpeellista on laajentaa innovaatiopolitiikka tuottavuudeltaan heikolle palvelusektorille. Yhtäläillä tärkeää on palauttaa kilpailukyky teknisen huippututkimuksen alalla, jolla Suomi on uusimpien vertailujen valossa jäämässä jälkeen. Innovaatiojärjestelmän ongelmiksi koetaan teknologiakeskeisyys sekä puutteet käynnistysvaiheen ja alkavien yritysten osaamisessa ja rahoituksessa.

2.3.1.1. *Tuet ja rahoitus*

Tutkimus- ja kehityspanostusta on määrätietoisesti lisätty. Sen osuus bruttokansantuotteesta oli 3.5% vuonna 2004. Pääosa panostuksen kasvusta on tullut yrityssectorilta, joka vastaa tällä hetkellä noin 70 prosentista rahoituksesta. Myös julkinen t&k rahoitus on lisääntynyt. Sen bkt-osuus oli viime vuonna 1,04 prosenttia, mikä on kansainvälisesti erittäin korkeaa tasoa.

Julkista tutkimus- ja kehitysrahoitusta lisätään vuosittain 5-7 prosenttia tämän vuosikymmenen loppuun tavoitteena nostaa tutkimuksen bkt-osuus neljään prosenttiin. Lisärahoitus kohdistetaan erityisesti teknologisen kilpailukyvyn palauttamiseen ja huippututkimuksen edellytysten parantamiseen aloilla, jotka ovat kansantalouden kasvun ja tuottavuuskehityksen kannalta keskeisiä. Rahoituksella edistetään elinkeinorakenteen uudistumista ja innovatiivisen liiketoiminnan syntymistä mm. tukemalla liiketoimintaosaamisen vahvistamista, palveluinnovaatioiden kehittämistä, kasvuyrittäjyyttä sekä yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille.

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan tutkimus- ja tuotekehitysmenojen

⁵ Katso myös liite 2.

lisäämisen ohella myös opetusministeriön hallinnonalan tutkimusvoimavaroja kasvatetaan. Lisäksi Suomen Akatemian (tiederahoituksen asiantuntijaorganisaatio) käyttöön luodaan uusi, nykyistä joustavampi rahoitusmalli. Tutkimusrahoituksen kehittämisen rinnalla panostetaan pitkäjänteisesti erityisesti aloittavien, innovatiivisten kasvuyritysten riskirahoitukseen ja yrityspalvelujen uudistamiseen. (ks. Liite 1, suuntaviivat 7-8)).

Yrityksiä kannustetaan investoimaan tutkimus- ja kehitystyöhön tarjoamalla niille ehdoiltaan edullista julkista rahoitusta ja aktivoimalla potentiaalisia uusia asiakkaita käynnistämään tutkimus- ja kehittämishankkeita. Julkisen rahoituksen kohdistamista yritysten parhaille hankkeille kilpaillun rahoituksen avulla on pidetty Suomen oloissa innovaatiopolitiikan vaikuttavuuden kannalta tehokkaampana kuin verokannustimien käyttöä. Suomessa ei siksi suunnitella yritysten tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin kohdistuvien verohelpotusten käyttöönottoa. Sen sijaan harkitaan alkaviin yrityksiin tehtävien ulkopuolisten pääomasijoitusten verokohtelun helpottamista, millä voitaisiin lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta.

2.3.1.2. Huippuosaaminen ja tutkimus

Kiristynvä globaali kilpailu osaavasta työvoimasta edellyttää uudenlaista osaamisen kehittämistä. Vaikka Suomessa on kansainvälisesti vertaillen hyvä koulutustaso, koulutusjärjestelmän rakenteellista kehittämistä on jatkettava, jotta pystytään entistä paremmin vastaamaan innovaatiopolitiikan tarpeisiin. Haasteena on tieteellisen ja ammatillisen huippuosaamisen kehittäminen mukaan lukien uudet sosiaaliset ja kulttuuriset taidot. Menestyminen globaalissa kilpailussa edellyttää tutkimuksen laadun nostamista erikoistumalla ja muodostamalla kansainvälisesti kilpailukykyisiä osaamiskeskittymiä. Valtion tiede- ja teknologianeuvoston johdolla laaditaan 30.6.2006 mennessä kansallinen strategia kansainvälisesti kilpailukykyisten tieteen ja teknologian osaamiskeskittymien ja huippuyksiköiden synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi.

Korkeakoulujen kehittämistoimet kohdistetaan niiden toiminnan vaikuttavuuden ja laadun parantamiseen. Yliopistot parantavat kansainvälistä kilpailukykyään erikoistumalla sekä panostamalla tutkimuksen laatuun, monitieteisyyteen ja kansainvälisesti korkeatasoiseen tutkijakuntaan. Ammattikorkeakoulut panostavat korkeatasoisen, alueiden työelämätarpeita vastaavan koulutuksen sekä niiden tehtävänä olevan soveltavan t&k-toiminnan kehittämiseen. Kansainvälistä koulutustarjontaa kehitetään lisäämällä vieraskielistä perus- ja tutkijankoulutusta Suomessa, tuottamalla myös muissa maissa toteutettavia koulutusohjelmia ja parantamalla ulkomaalaisille suunnattuja palveluja. Yliopistojen strategista johtamista ja hallintoa uudistetaan ottaen huomioon yliopiston tehtävien ja toimintaympäristön muutoksista johtuvat kasvavat vaatimukset. Tutkimuksen johtamisen koulutusta lisätään ja yliopistojen välistä

yhteistyötä kehitetään. Näiden kehittämistoimien rinnalla yliopistojen perusrahoituksen lakisääteinen lisäysohjelma jatkuu vuoteen 2007.

Yliopistojen taloudellista toimivaltaa lisätään lainsäädäntötoimin kansallisen ja kansainvälisen huippuosaamisen ja verkottumisen edistämiseksi. Tähän liittyen on selvitetty mm. ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden opintojen maksullisuutta. Yritysten korkeakouluille tekemien, tutkimuksen rahoitukseen suunnattujen lahjoitusten verovapausrajan nostamista selvitetään myös. Kilpailtua rahoitusta lisätään korkeakoulujen uudistumisen ja erikoistumisen tukemiseksi sekä opetuksen ja tutkimuksen laadun nostamiseksi. Osakeomistusta vastaan tapahtuvaa immateriaalioikeuksien siirtomahdollisuutta korkeakouluilta yrityksille laajennetaan ja tehdään joustavammaksi lainsäädäntötoimin.

Hallituksen esitys laiksi korkeakoulukeksinnöistä on annettu eduskunnalle. Lain tarkoituksena on tehostaa korkeakouluissa tehtyjen keksintöjen tunnistamista ja hyödyntämistä selkeyttämällä niihin liittyviä omistusoikeuskysymyksiä. Lisäksi lainsäädäntöä on muutettu niin, että yliopistojen perustamat osakeyhtiöt voivat toimia tutkimustulosten kaupallisina hyödyntäjinä entistä paremmin ja tehokkaammin.

Julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteelliset kehittämistoimet, joista tehtiin periaatepäätös 7.4.2005 tukevat myös hallituksen työllisyys- ja tuottavuustavoitteiden saavuttamista. Niihin liittyy kokonaissuunnitelma valtion sektoritutkimuksen ja sen resurssien kohdentamiseksi yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaan. Suunnitelma laaditaan syksyn 2005 kuluessa. Tavoitteena on, että valtion tutkimuslaitokset hankkivat nykyistä enemmän ulkoista tutkimusrahoitusta ja lisäävät sen osuutta toiminnassaan. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen roolia innovaatiopolitiikan toteuttajana vahvistetaan.

Vaikka Suomessa tutkimustyötä tekevien osuus kaikista työllisistä on EU-maiden korkein, tutkijoiden kansainvälinen liikkuvuus on kuitenkin vähäistä sekä yliopistoissa että valtion tutkimuslaitoksissa. Keinoja liikkuvuuden lisäämiseksi selvitetään parhaillaan kahdessa opetusministeriön työryhmässä, joista toinen pohtii tutkijanuran edistämistä ja toinen tutkijakoulutuksen kehittämistä. Lisäksi Suomen Akatemia selvittää mahdollisuuksia lisätä yliopistojen ja yritysten välistä tutkijaliikkuvuutta. Huippututkijoiden rekrytoimiseksi perustetaan määrä-aikaisia huipputason tutkimus- ja opetustoimia ulkomaisille tutkijoille.

Ammattiosaamisen ja ammatillisen huippuosaamisen kehittämisessä on oleellista Kööpenhaminan prosessin toimenpiteiden edistäminen. Prosessin tavoitteena on vahvistaa ammatillista koulutusta Euroopan unionin alueella parantamalla koulutuksen laatua, lisäämällä sen vetovoimaisuutta sekä edistämällä ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta.

2.3.1.3. Innovaatio-organisaatiot

Innovaatiopolitiikan parissa toimii Suomessa ministeriöiden, julkisten tutkimusyksiköiden ja yritysten lisäksi myös muita julkisia ja yksityisiä sekä näiden yhteisorganisaatioita. Innovaatiopolitiikkaa tehostetaan tiivistämällä yhteistyötä ja lisäämällä toimijoiden vuorovaikutusta. Päällekkäisyyksiä karsitaan ja muodostetaan riittävän toimintakykyisiä yksiköjä. Kokonaisuuden yhtenäisempi ja tehokkaampi toiminta vaatii elinkeino- ja innovaatiopolitiikan toimenpiteiden laajaa koordinaatiota eri hallinnonalojen välillä.

Parempaan yhteistoimintaan pyritään kehittämällä strategiaprosesseja, joilla alueellinen ja paikallinen innovaatiopolitiikka ja kansallinen innovaatiopolitiikka saadaan paremmin tukemaan toisiaan. Julkisten innovaatiopalvelujen saatavuuden ja tehokkuuden parantamiseksi otetaan käyttöön niitä tuottavien organisaatioiden yhteisiä palvelumalleja. Innovaatiotoiminnan välittäjäorganisaatiot (teknologiakeskukset, hautomot, paikalliset kehitysyhtiöt) tiivistävät keskinäistä yhteistyötään ja verkottumistaan julkisten tutkimusorganisaatioiden kanssa. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut päivittävät laatimiaan yhteisiä strategioita, joilla selkeytetään yhteistyötä ja työnjakoa. Alueellisen osaamiskeskusohjelman kohdentumista huippuosaamiseen ja sen hyödyntämiseen parannetaan ja ohjelman yhteyksiä innovaatiopolitiikkaan vahvistetaan.

Suomi hakeutuu aktiivisesti yhteistyöhön maailman parhaiden innovaatiokeskusten kanssa ja on liittynyt kaikkiin merkittäviin eurooppalaisiin ja kansainvälisiin tutkimus- ja kehittämistoimintaa edistäviin verkostoihin ja infrastruktuurihankkeisiin. Euroopan ulkopuolelle suuntautuvaa kahdenvälistä yhteistyötä pyritään lisäämään erityisesti johtavien teknologiamaiden (Yhdysvallat ja Japani) ja nousevien talouksien kuten Kiinan ja Intian kanssa. Uudentyyppistä yhteistyömallia edustaa mm. Suomen ja Kiinan välisen teknologiayhteistyön edistämiseksi vuonna 2005 Shanghaihin perustettu FinChi-innovaatiokeskus. Samantyyppisten keskusten perustamista myös muihin maihin harkitaan.

2.3.1.4. Tuotteistaminen ja kaupallistaminen

Suhteessa vahvaan teknologiaosaamiseen varhaisen vaiheen tuotteistamis- ja kaupallistamis-osaamisessa sekä aineettoman pääoman hallinnassa on Suomessa parantamisen varaa. Näiden alueiden osaamisen nostaminen on välttämätöntä, jotta teknologiapanostukset ja keksinnöt muuttuisivat nykyistä useammin kaupallisiksi tuotteiksi ja menestyviksi yrityksiksi. Liiketoimintaosaamisen kehittämisen kannalta on

tärkeää, että yritys lähtöistä liiketaloustiedettä, kauppatieteitä sekä johtamiseen liittyvää tutkimustoimintaa kehitetään ja vahvistetaan teknologisen osaamisen rinnalla.

Markkinoiden toimivuudella ja innovaatioilla on läheinen yhteys. Yritysten innovaatioiden tärkeimmiksi lähteiksi henkilöstön ohella on tutkimuksissa todettu asiakkaat, alihankkijat ja usein myös kilpailijat. Innovaatiotoiminnan tulosten tehokasta hyödyntämistä tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi voidaan edistää parantamalla markkinoiden toimivuutta ja korjaamalla markkinapuutteita. Hallituksen tavoitteena on, että yhä useammat yritykset saadaan harjoittamaan tutkimus- ja kehitystoimintaa, uudistamaan toimintaansa hyödyntämällä teknologiaa ja soveltamaan uusia liiketoiminnan malleja. Yrittäjyyden merkitys korostuu erityisesti innovaatioiden tuotteistamisessa ja uusien liiketoimintamallien kehittämisessä. Erityinen haaste on innovatiivisten nopean kasvun yritysten synnyttäminen Suomeen, mikä edellyttää alkavien yritysten rahoituspalvelujen kehittämisen ohella myös yritysten henkilöstön liiketoimintaosaamisen kehittämistä.

2.3.1.5. Innovaatiovalmiuksien ja luovuuden edistäminen

Innovaatiojärjestelmän kehittäminen edellyttää, että työorganisaatioiden innovaatiovalmiuksia järjestelmällisesti vahvistetaan. Tärkeää on vahvistaa luovuutta tukevia oppisisältöjä ja –menetelmiä koulutuksessa, koska tarvittavat valmiudet rakentuvat jo tässä vaiheessa. Tuottavuuden kasvu perustuu olennaisesti luovuuteen ja työorganisaatioiden kykyyn hyödyntää ja vahvistaa jäsentensä luovuutta. Luovuutta rohkaisevan työympäristön yhteys elinikäiseen oppimiseen, yrittäjyyteen ja yritysten perustamiseen on niin ikään kiinteä. Työorganisaatioiden ja työnteon mallien kehittämiseen on panostettu järjestelmällisesti vuodesta 1996, jolloin ensimmäinen työelämän kansallinen kehittämisohjelma käynnistyi. Kehittyneen informaatioteknologian hyväksi käyttö korostaa tarvetta uudistaa samanaikaisesti johtamista, työtapoja ja työnteon malleja. Työelämän tuottavuuden ja laadun kehittämistä koskevaa toimintaa vahvistetaan ja kohdistetaan nykyistäkin enemmän työelämän innovaatiovalmiuksien kehittämiseen.

Gloaalissa kilpailussa osaamisella ja luovuudella on mahdollista saavuttaa kilpailuetua, koska luovuus muiden vaikutusten ohella mahdollistaa jalostusarvon nostamisen ja tehokkaamman tuotannon. Vaikutus ei aina ole suoraa, vaan toteutuu muun muassa sosiaalisten innovaatioiden kautta. Kansainväliset tutkimukset ovat tuoneet esille, että menestyville ja kilpailukykyisille alueille on tunnusomaista vahva

yhteys kulttuurin toimialojen ja korkean teknologian toimialojen välillä.

Suomessa luovien alojen kasvu on ollut nopeaa. Taiteen, muotoilun, joukkoviestinnän, vapaa-ajan ja erilaisen viihteen osuus kansantaloudesta on lähes 4 % ja ne työllistävät liki 90 000 henkilöä. Suomen vahvuuksia ovat suuri luovuuspääoma, korkeatasoinen luovien alojen koulutus ja tutkimus, vahva teknologiaosaaminen, kulttuurin hyvä kotimainen infrastruktuuri, toimivat kotimarkkinat sekä korkealaatuinen luova tuotanto. Haasteita ovat tiedotus, markkinointi, promootio ja vienninedistäminen sekä koulutusjärjestelmän kehittäminen vielä enemmän luovuuteen kannustavaksi. Tulevaisuudessa panostetaan määrätietoisesti kansainvälisen huippuosaamisen vahvistamiseen, rajat ylittävään verkostoitumiseen sekä tuotteistamiseen.

Hallitus on taide- ja taiteilijapolitiikkaa koskevassa periaatepäätöksessään korostanut luovien alojen työllisyyspotentiaalia ja sen hyödyntämistä. Opetusministeriössä on käynnistymässä luovien alojen kansantaloudellisen vaikuttavuuden arviointi. Käynnissä oleva luovuusstrategia tukee yhteiskunnan rakenteellista uudistumista ja luovuuspotentiaalin nykyistä vahvempaa ja monipuolisempaa käyttöä. Keskeisten ministeriöiden yhteisen kulttuuriviennin tukiryhmän tehtävänä on luoda kulttuuriviennin strategia luovien alojen viennin tehostamiseksi. Vientiä edistetään myös lisäämällä kulttuurialan toimijoiden liiketaloudellista osaamista erityisellä koulutushankkeella.

Kulttuurialojen ja taideammattiryhmien rooli innovaatiotoiminnassa tulee lisääntymään palvelutoiminnan kasvun ja siihen liittyvän markkinalähtöisen innovaatiotoiminnan kanssa. Kulttuuri-, liikunta-, viihde- ja virkistyspalveluiden kysyntää lisäävät monet rakenteelliset tekijät. Digitalisoinnin mahdollistama palveluiden kansainvälisen kaupan lisääntyminen nostaa myös kulttuurin toimialojen taloudellista potentiaalia.

2.3.2. Yrittäjyyden edistäminen⁶

Talouden ja työllisyyden kasvu riippuu merkittävästi uusien yritysten kasvusta sekä jo olemassa olevien yritysten uusiutumisesta. Uuden innovatiivisen yrityksen perustaminen tai olemassa olevan yrityksen liiketoiminnan uudistaminen kasvattavat kilpailupaineita ja saavat muut yritykset innovoimaan ja tehostamaan toimintaansa. Kasvuhaluisilla ja innovatiivisilla yrityksillä on paitsi työllisyyttä lisäävä myös tuottavuutta kohentava vaikutus, sillä ne usein luovat itse tai hyödyntävät muiden tuottamia innovaatioita.

⁶ Katso myös liite 3.

Vuoden 2005 alusta voimaan tullut yritys- ja pääomatulooverouudistus tukee sitä, että Suomen yritysverotus on sekä verokannan tason että veropohjan laajuuden suhteen kilpailukykyinen. Varallisuusverotuksesta luovutaan vuonna 2006, mikä on omiaan parantamaan kotimaiseen omistukseen nojautuvan yritystoiminnan kasvuedellytyksiä.

Hallitus toteuttaa osana talous- ja elinkeinopolitiikkaa tiiviissä yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa, jonka päämääränä on varmistaa yritysten toimintaympäristön vakaa ja pitkälläkin aikavälillä ennustettavissa oleva kehitys. Tavoitteena on nostaa Suomi yrittäjyyden toimintaedellytysten suhteen Euroopan kärkimaiden joukkoon.

Yrittäjäksi ryhtymisen kannustimia ja yrittäjyysuravaihtoehdon houkuttelevuutta sekä kasvuyrittäjyyttä vahvistetaan. Suomessa on kansainvälistä huippuluokkaa oleva tutkimus- ja kehitysinnovaatioiden tuotantojärjestelmä, jonka luomalle perustalle kuitenkin syntyy riittämättömästi yrityksiä ja tuotantotoimintaa. Hallituksen politiikkaohjelman tavoitteena on innovaatiotoiminnan tulosten tehokkaampi hyödyntäminen tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi.

2.3.2.1. Yritysten perustamisen ja kasvun kannustimet

Kasvun ja kilpailukykyyn kannalta tärkeää on t&k-toiminnan ja riskirahoituksen kohdistaminen kasvuyrittäjyyden edistämiseen. Kasvun välttämätön edellytys Suomessa on lisäksi yritystoiminnan kansainvälistyminen. Kotimarkkinat ovat hyvin pienet suhteessa teknologiseen osaamispotentiaaliimme. Ne eivät siten tarjoa samanlaista liiketoiminnan osaamista vahvistavaa harjoituskenttää kuin suuremmissa maissa.

Yritystoiminnan alkuvaiheen riskirahoitusuudistus on juuri käynnistynyt. Valtio rahoittaa Finnvera Oyj:n perustamaa varhaisen ja siemenvaiheen riskirahoitukseen suuntautuvaa rahastoa ja rahoittaa tähän liittyvää kehittämistoimintaa (liiketoimintaosaaminen, yrittäjyys, kansainvälistyminen).

Ulkomaisten pääomasijoitusten verotuskohtelua on 15.8.2005 uudistettu siten, että ulkomaista riskipääomasijoitusta suomalaiseen pääomarahastoon ja kohdeyritykseen verotetaan yhdenmukaisesti. Lisäksi luodaan toiminnalliset ja rahoitukselliset edellytykset palvelualojen riskipääomarahastojen käynnistämiseksi. Palvelurahastojen kehittämisessä otetaan huomioon naisyrittäjyyden edistäminen.

Ulkomaisten sijoitusten houkuttelemiseksi Suomeen on päätetty tiivistää tästä toiminnasta vastaavan Invest in Finland'in yhteistyötä Finpron⁷ kanssa. Invest In Finland voi jatkossa hyödyntää Finpron maailmanlaajuista verkostoa.

Yrittäjäksi ryhtyviä työttömiä on tuettu määräaikaisella ns. starttirahalla. Tämän

⁷ Finpro on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, jonka tehtävänä on nopeuttaa suomalaisten yritysten kansainvälistymistä ja vähentää siihen liittyviä riskejä.

tuen kohdejoukkoa on laajennettu ja tuen enimmäiskesto on pidennetty vuoden 2005 alusta lukien. Starttirahaa voidaan myöntää työttömien työntekijöiden lisäksi myös palkkatyöstä tai työmarkkinoiden ulkopuolelta yrittäjiksi siirtyville henkilöille. Kokeilu koskee tässä vaiheessa vuosia 2005 ja 2006.

2.3.2.2. Säädosympäristön selkeys ja ennustettavuus

Uusien yritysten syntyyn ja kasvuun voidaan vaikuttaa myös säädosympäristöä kehittämällä. Viranomaisvelvoitteiden ja yritysten hallinnollisen taakan keventäminen lisää yritysten kasvuhallua ja -edellytyksiä sekä niiden toiminnan joustavuutta.

Hallitus asetti huhtikuussa 2004 hankkeen, jonka tehtävänä on laatia kansallisen paremman sääntelyn toimintaohjelma huhtikuun 2006 loppuun mennessä. Tavoitteena on ohjelma, joka sisältää yhteisesti hyväksytyt periaatteet ja linjaukset, jotta lainvalmistelu mahdollisimman hyvin tukisi kilpailukykyä ja yritysten toimintaedellytyksiä. Toimintaohjelman laadintaan osallistuu elinkeino-, työmarkkina- ja kuluttajajärjestöjen sekä hallinnon ja tuomioistuinten edustajia.

Myös hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelmassa on kartoitettu sitä, mihin lainsäädännöllisiin muutoksiin yrittäjyyden toimintaympäristön edistämiseksi ja mahdollisten lainsäädännöllisten puutteiden korjaamiseksi tulisi ryhtyä. Toimenpideehdotusten täytäntöönpanoa seurataan järjestelmällisesti. Lainsäädännön yritysvaikutusten arvioinnin tukemiseksi ja tehostamiseksi on käynnistetty erillinen kolmivuotinen hanke (2005-2007) osana yrittäjyyden politiikkaohjelman toteuttamista. Myös taloudellisia vaikutuksia koskevaa ohjeistusta ja menettelytapoja ollaan kehittämässä. Pidemmällä aikavälillä on tarpeen huolehtia vaikutusarvioinnin asiantuntijatuen riittävydestä käytännön säädösvalmistelutyössä.

Yrittäjien sosiaaliturvaan liittyviä kehittämistarpeita on selvitetty yrittäjäksi ryhtymisen kynnyksen alentamiseksi. Lainsäädännölliset muutokset toteutetaan asiaa käsitelleen sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän ehdotusten pohjalta. Yrittäjien työttömyysturvaa koskevat tarkistukset (yrittäjä/palkansaaja aseman muuttumisen yhteydessä) ovat jo tulleet voimaan vuoden 2005 alusta lukien.

Maksukyvyttömyyslainsäädäntöä kehitetään elinkelpoisten yritysten tarpeettomien konkurssien vähentämiseksi. Oikeusministeriössä valmistellaan tammikuun 2006 loppuun mennessä yksityishenkilön velkajärjestelyä koskeva lainmuutos, jolla lisättäisiin velallisen osuutta järjestelyn aikana ansaitsemiinsa lisätuloihin.

2.3.2.3. *Neuvonta- ja kehittämispalvelut*

Hallitus uudistaa yritystoiminnan palvelujärjestelmän niin, että etenkin aloittavat innovatiiviset yritykset voisivat hyödyntää julkisia yrityspalveluja nykyistä helpommin. Kasvuyrityspalvelulla, joka on osa yrityspalveluiden kokonaisuudistusta, kootaan julkisten yrityspalveluorganisaatioiden (Finnvera Oyj, Finpro, Tekes ja TE-keskukset) osaaminen uudella tavalla yritysten käyttöön. Kyseessä on uusi toimintamalli, joka auttaa löytämään yrityksen tarpeisiin sopivat palvelut ja asiantuntijat.

Osaamiskeskustoiminta valmistelelee esitykset osaamiskeskuspolitiikan uudistamiseksi vuoden 2005 loppuun mennessä. Suomalaisen elinkelpoisten yritysten tervehdyttämismallin (ns. Turn around management -konsepti) rakentaminen on käynnissä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä. Tervehdyttämisen ideana on käynnistää 'korjaavat toimenpiteet' elinkelpoisissa yrityksissä yrittäjän ja/tai verkoston aloitteesta, kun ensimmäiset hälytysmerkit taloudellisista vaikeuksista ilmenevät.

2.3.2.4. *Yrittäjyyskoulutus ja -valmennus*

Yrittäjyyden politiikkaohjelman toimenpitein lisätään kansalaisten valmiuksia ryhtyä yrittäjiksi. Painopiste on yrittäjyyskasvatuksessa ja -koulutuksessa sekä liiketoimintaosaamisen vahvistamisessa.

Koko koulutusjärjestelmän läpäisevä yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyydelle myönteinen asenne luovat pohjaa yrittäjyydelle. Opetusministeriön huhtikuussa 2004 hyväksymät yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen linjaukset ja toimenpideohjelma kattavat koko koulujärjestelmän. Uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet otetaan vuosiluokilla 3-9 käyttöön porrastaen vuosina 2004 – 2006. Lukion opetussuunnitelman perusteet otetaan käyttöön vuonna 2005. Aihekokonaisuuksina opetussuunnitelmissa perusopetuksessa on ”osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys” ja nuorten lukiokoulutuksessa ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”.

Hallitusohjelman mukaisesti yrittäjyyttä edistetään koulutuksen eri asteilla, yrittäjyyden houkutteluvuutta uravaihtoehtona lisätään, pk-yritysten tarpeet otetaan huomioon koulutuspolitiikan hankkeissa, yrittäjyyskoulutuksessa ja neuvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota ensimmäisiä työntekijöitä palkkaavien yrittäjien tukemiseen ja yrittäjien oppisopimuskoulutusmahdollisuuksia parannetaan.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003-2008 todetaan, että yrittäjyyttä tuetaan vahvistamalla koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta, parantamalla opettajien ja opinto-ohjaajien tietoja yrittäjyydestä sekä kehittämällä opetussisältöjä ja -menetelmiä kaikessa koulutuksessa.

2.3.3. Markkinoiden toiminnan ja kilpailullisuuden parantaminen

Hallitusohjelma korostaa kilpailupolitiikan ja kuluttajanäkökulman vahvistamista. Kilpailupolitiikalla ja markkinoiden toiminnalla on keskeinen merkitys kulutuksen hintatasoon ja kuluttajien ostovoimaan. Eräs keskeinen selittäjä korkealle hintatasolle on puutteellisesti toimiva kilpailu ja/tai heikko tuottavuus.

Heikko tuottavuuskehitys eräillä palvelualoilla on yksi Suomen merkittävimmistä lähitulevaisuuden kilpailukykyhaasteista. EU-tasolla Suomi tukee vahvasti palvelumarkkinoiden avaamista, joka loisi kannustimia toimintojen tehostamiseen ja tuottavuuden parantamiseen. Palvelujen sisämarkkinoiden kehittämisen keskeinen väline on käsittelyssä oleva palveludirektiiviehdotus, jota Suomi tukee eräin varauksin. Vaikka Suomessa markkinoillepääsy ja ulkomaisten yritysten tulo on eräitä poikkeuksia lukuunottamatta vapaata, kilpailu palvelualoilla ei ole yleisesti voimistunut. Suomalaiset palvelualojen yritykset eivät pääse yhtä vapaasti monille ulkomaisille markkinoille. Palveludirektiivin arvioidaan toteutuessaan tuntuvasti helpottavan suomalaisten yritysten mahdollisuuksia päästä ulkomaisille markkinoille.

Kilpailupolitiikan entistä tehokkaammalla soveltamisella pyritään puuttumaan niihin tekijöihin, jotka ylläpitävät huonosti toimivaa kilpailua. Parhaillaan on käynnissä useita tutkimushankkeita, jotka edesauttavat kokonaisvaltaista kilpailuanalyysia. Tutkimustulosten perusteella perustetaan erillinen ohjausryhmä valmistelevaan jatkotyötä ja toimenpiteitä kilpailun esteiden poistamiseksi.

2.3.3.1. *Kilpailupolitiikan täytäntöönpano*

Suomen markkinat ovat useilla aloilla pienet ja toimijoita on vähän. Kartellit ja muut kielletyt yritysten väliset yhteistyömuodot voivat olla merkittävä este kilpailun syntymiselle. Siksi onkin erityisen tärkeää, että kilpailupolitiikan keinoin puututaan aktiivisesti kilpailulain rikkomuksiin ja varmistetaan, etteivät markkinatoimijat keskinäisin järjestelyin rajoita kilpailua.

Mahdollisuudet kilpailupolitiikan tehokkaaseen täytäntöönpanoon ovat lisääntyneet vuonna 2004 voimaan tulleiden EU:n ja kansallisen kilpailulainsäädännön uudistusten myötä. Kilpailuviranomaisilla on uuden lainsäädännön myötä käytössään entistä laajempi keinovalikoima puuttua yksittäisiin kilpailunrajoituksiin ja entistä

laajemmat yhteistyö- ja tietojenvaihtomahdollisuudet muiden jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten kanssa.

Kilpailulainsäädännön tehokkaassa täytäntöönpanossa keskitytään ensisijaisesti kaikkein vakavimpien kilpailunrajoitusten selvittämiseen. Kilpailuvirasto toimii aktiivisesti kilpailun esteiden poistamiseksi tutkimalla yksittäisiä kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutusta markkinoiden toimivuuteen. Esimerkiksi kartellien lopettaminen voi muuttaa merkittävästi ko. toimialan kilpailutilannetta ja parantaa kuluttajien ostovoimaa ja säästää julkisia varoja. Aktiivisella kilpailupolitiikalla on myös ennalta ehkäisevä vaikutus lainvastaisiin yhteistyöjärjestelyihin. Myös julkisen elinkeinotoiminnan avoimuus ja läpinäkyvyys on varmistettava, jotta julkinen toiminta markkinoilla olisi neutraalia.

2.3.3.2. Sääntely ja valtiontuet

Suoraan kilpailua estävää sääntelyä on Suomessa edelleen tietyillä toimialoilla. Tällaisia ovat muun muassa apteekkitoimintaa koskevat säännökset, päivittäistavarakaupan aukiolosäännökset sekä tietyt kuljetusala ja rakentamista koskevat säännökset. Kilpailua estävää sääntelyä on viime vuosien aikana pyritty poistamaan ja esimerkiksi sähkömarkkinat ja teletointa on avattu kilpailulle. Asiakkaiden edellytykset kilpailuttaa palvelujen tuottajia ovat parantuneet ja hyödyttäneet kuluttajia niin alentuneiden hintojen kuin lisääntyneen palvelutarjonnan muodossa. Tavoitteena on sekä estää uuden kilpailua rajoittavan sääntelyn syntyminen että nykyisen kilpailua estävän sääntelyn muuttaminen kilpailuystävällisempään suuntaan. Sääntely eri muodoissaan ei saisi muodostua esteeksi uusille yrityksille, joiden alalle tulo voisi lisätä kilpailua.

Sääntelyn kilpailuvaikutusten arviointia tehostetaan osana lainsäädännön yritysvaikutusten arviointihanketta (Sävy-hanke). Sääntelyuudistusten kilpailuvaikutusten nykyistä systemaattisempaa huomioonottamista palvelee myös kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimushanke (vv.2005-2006).

Kansallinen lainsäädäntö⁸ edellyttää viranomaisilta tukien kohdentamista todettujen markkinahäiriöiden korjaamiseen (esimerkkinä yritysten T&K-toiminnan tukeminen) sekä tukiohjelmien systemaattista arviointia. Keskeisenä haasteena on arvioida tukipolitiikkaa kokonaisuutena, ja pyrkiä tukien kokonaismäärän laskuun. Tukipolitiikkaa arvioidaan myös sen varmistamiseksi, etteivät tuet - myös komission hyväksymät - vääristä kilpailua. Valtiontukien kilpailuvaikutuksista tehdään taloustieteellinen arvio.

⁸ Valtionavustuslaki (688/2001) ja laki yritystuen yleisistä ehdoista (786/1997).

2.3.4. Tieto-, viestintä- ja liikenneyhteyksien parantaminen⁹

Suomi on teknologisella osaamisella ja investoinneilla tietoliikenneyhteyksiin ja logistiikkaan kyennyt rajoittamaan sijainnista, pienestä koosta ja alhaisesta väestötiheydestä aiheutuvia haittoja. Suomi on tullut tunnetuksi vahvana tieto- ja viestintäteknologian tuottajamaana, mutta sen käyttöönotossa ja hyödyntämisessä on runsaasti haasteita etenkin palvelualoilla. Kilpailun vaikutuksesta tietoliikenne- ja viestintäpalvelut (ml. laajakaistayhteydet) ovat halventuneet ja niiden kattavuus on parantunut.

Tietoyhteiskunnan edistäminen ei ole vain infrastruktuurin ja teknologian kehittämistä ja huippuosaamiseen perustuvaa tutkimus- ja tuotekehitystyötä. Tarvitaan laajapohjaista osaamisen kehittämistä, jotta kaikkien kansalaisten valmiudet ja mahdollisuudet hyödyntää tasa-arvoisesti tietoyhteiskunnan palveluita turvataan. Huomiota kiinnitetäänkin kasvavassa määrin julkisen sektorin, kansalaisten ja pk-yritysten tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisvalmiuksien kehittämiseen sekä sisältöpalvelujen tuotannon ja alan yrittäjyyden edistämiseen.

Hallitus toteuttaa tietoyhteiskunnan politiikkaohjelmaa, jonka tarkoituksena on lisätä kilpailukykyä ja tuottavuutta sekä sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa koko yhteiskunnassa. Julkisen ja yksityisen sektorin läheiseen yhteistyöhön pohjautuvalla ohjelmalla pyritään säilyttämään Suomen asema tieto- ja viestintäteknologian johtavana tuottajana ja hyödyntäjänä. Ohjelmaan sisältyy muun muassa hankkeita valtion tietohallinnon uudistamiseksi, kuntasektorin ja valtiontietohallinnon yhteistyön parantamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tietoyhteiskuntavalmiuksien kehittämiseksi.

2.3.4.1. Laajakaistastrategia

Hallituksen strategiana on edistää kilpailua kaikissa viestintäverkoissa ja viestintäverkkojen välillä. Samoin pyritään lisäämään palvelujen tarjontaa verkoissa sekä edistämään laajakaistan kysyntää. Lisäksi tavoitteena on jatkaa ja kehittää erityistoimenpiteitä alueilla, joilla ei synny riittävää kysyntää kaupalliselle laajakaistatarjonnalle. Strategia sisältää 59-kohtaisen toimenpideohjelman.

⁹ Katso myös liite 4.

Laajakaistaliittymien määrä on kasvanut noin 1.000.000 liittymään (20.6.2005). Noin 38 prosentilla kotitalouksista on laajakaistaliittymä (n. 15 prosenttia keväällä 2003) ja puolet suomalaisista käyttää laajakaistaa kotonaan. Kiinteän verkon laajakaistan alueellinen saatavuus kotitalouksiin on noussut koko maassa kahden vuoden kuluessa noin 75 prosentista noin 95 prosenttiin. Liittymien hinnat ovat laskeneet tuntuvasti, maantieteellisestä alueesta ja yhteysnopeudesta riippuen vuositasolla 22 - 40 prosenttia. Samaan aikaan tarjotut yhteysnopeudet ovat kasvaneet. Kiinteää laajakaistaverkkoa täydentävät langattomat ja mobiilit yhteydet, jotka tarjoavat mahdollisuuksia aikaisempaa monipuolisemmalle ja tasa-arvoisemmalle tietoverkkojen hyödyntämiselle.

2.3.4.2. *Digi-TV*

Valtioneuvoston ja Yleisradion vuonna 2004 tekemien päätösten mukaisesti Suomessa siirrytään kokonaan digitaaliseen televisiotoimintaan elokuun lopussa 2007. Maanpäällisten digitaalisten televisioverkkojen rakentaminen on edennyt siten, että verkon peittoalue kattaa elokuussa 2005 jo 99,8 % kotitalouksista. Lähes kaikki kaapelitelevisioverkot on kunnostettu siten, että niiden kautta voidaan välittää digitaalisia televisiolähetyksiä. Digitaalisia televisiolähetyksiä varten on tällä hetkellä käytettävissä kolme niin sanottua kanavanippua, joista yksi on varattu Yleisradion lähetyksille ja kaksi kaupallisten toimijoiden lähetyksille.

Noin kolmasosa kotitalouksista on hankkinut digitaalisten televisiolähetysten vastaanottamisessa tarvittavan laitteen eli digisovittimen. Markkinoilla on useiden laitevalmistajien laitteita, halvimpien mallien hinnan ollessa jo alle sadan euron. Interaktiivisten palvelujen käytössä tarvittavien laitteiden (MHP) tarjonta ja kysyntä on kuitenkin jäänyt vähäiseksi.

2.3.4.3. *Panostukset liikenneinfrastruktuuriin*

Laadukkaat ja toimintavarmat liikenneväylät ovat perusedellytys koko yhteiskunnan tehokkaalle toiminnalle. Hallitus on sopinut pitkäjänteisen infrastruktuurin kehittämisohjelman, jonka toteutus ulottuu seuraavalle hallituskaudelle. Kehittämisohjelman johdonmukainen toteuttaminen on tärkeää ohjelmasta saatavien kilpailukyvyn kannalta olennaisten hyötyjen realisoimiseksi. Vuonna 2006 on käynnissä yhdeksän suurta tiehanketta, suuri satamahanke, kaksi meriväylähanketta sekä neljä

suurta ratahanketta.

2.3.5. Rakennemuutosta ja kestävästä kehitystä tukeva energia- ja ilmastopolitiikka

Hallituksen politiikka nojaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan kehitykseen, mikä merkitsee tuotannollisen toiminnan, taloudellisen kasvun ja ympäristönäkökohtien tasapainoista yhteensovittamista.

2.3.5.1. *Energiatohokkuuden parantaminen*

Korkeasta kansantalouden energiantensiivisyydestä johtuen ympäristö- ja energiapolitiittisilla ratkaisuilla on Suomessa suuri merkitys taloudelliselle kilpailukyvyille. EU:n ympäristö- ja ilmastotavoitteet ohjaavat pitkälle Suomen energiapolitiikkaa ja rajoittavat kansallisen energiapolitiikan liikkumavaraa. Suomi painottaa niin EU-tasolla kuin muissakin kansainvälisissä yhteyksissä maailmanlaajuisia yhteistyötä ja vuoropuhelua tarvittavien päästövähennysten aikaansaamiseksi. Yhteisötason säätelyssä tulisi ottaa paremmin huomioon kansalliset erityistarpeet.

EU:n energiapolitiittiset tavoitteet perustuvat pitkälti ympäristö- ja ilmastotavoitteisiin. Vaikka EU:n tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia ja oikea-aikaisia, niiden toimeenpanoon liittyy paljon avoimia kysymyksiä. Esimerkiksi maakohtaiset määrälliset tavoitteet energiansäätölle tai uusiutuvien energialähteiden käytölle ovat monesti vaikeasti sovitettavissa energiatalouden käytännön tilanteisiin ja kansallisiin lähtökohtiin. Yhteisön ympäristö- ja energiapolitiittisia toimia tulisi koordinoita niin, että päätökset olisivat johdonmukaisia ja toisiaan tukevia sekä edistävät niin yhteisötason kuin kansallista kilpailukykyä.

Kansallista ilmastostrategiaa vuodelta 2001 tarkistetaan vastaamaan ajankohtaista tilannetta. Päätös uudesta ydinvoimalaitoksesta tehtiin vuonna 2002 ja laitoksen ennakoituaan käynnistyvän vuonna 2009. Sähkön tuotantokapasiteetin lisäys parantaa toimitusvarmuutta Suomessa ja siitä hyötyvät myös pohjoismaiset sähkömarkkinat, jotka ovat edenneet markkinoiden vapauttamisessa ja integroinnissa pidemmälle kuin useimmat muut EU-maat.

Kauppa- ja teollisuusministeriö valmistelee yhteistyössä muiden vastuuministeriöiden kanssa ilmasto- ja energiastrategiaa, joka turvaisi energian

saatavuuden ja monipuolisuuden, tukisi talouden suotuisaa kehitystä ja samalla täyttäisi kansainväliset ilmastovaatimukset ja niistä aiheutuvat rajoitteet. Strategia viedään eduskuntakäsittelyyn syksyllä 2005.

Kioton pöytäkirjan ratifioinnin yhteydessä vahvistettiin EU:n 8 prosentin suuruisen päästövähennysvelvollisuuden taakanjako, joka Suomelle merkitsee velvollisuutta rajoittaa vuosina 2008 – 2012 kasvihuonepäästöt keskimäärin vuoden 1990 tasolle. Vuoden 2001 ilmastostrategiassa päästötavoitteen saavuttamisen katsottiin edellyttävän uuden sähkönhankintakapasiteetin rakentamisen ohella energiankäyttöön, energialähteisiin ja teknologiaan liittyviä toimia. Nämä toimet tulevat sisältymään myös valmisteilla olevaan strategiaan. Suomen energiahuoltoa on vuosikymmenten ajan kehitetty siten, että riippuvuus fossiilisista polttoaineista ja erityisesti öljystä on vähentynyt. Tämä on tapahtunut siten, että on edistetty energiatehokkuutta, uusiutuvien energialähteiden lisäkäyttöä ja vähähiilisen energiateknologian kehittämistä. Kehitys on linjassa kestävä kehityksen kanssa ja tukee ympäristötavoitteiden integroimista energiasektorille.

Valmisteilla olevassa ilmasto- ja energiastrategiassa joudutaan myös määrittelemään kuinka laajasti valtio varautuu hankkimaan päästövähennyksiä ns. Kioton mekanismeilla (yhteistoteutus, puhtaan kehityksen mekanismi ja kansainvälinen päästökauppa).

Suomessa järkevä energiankäytön tehostamispotentiaali arvioidaan paljon pienemmäksi kuin kesäkuussa 2005 julkaistussa EU:n energiatehokkuutta koskevassa vihreässä kirjassa, sillä suuri osa esitetyistä toimenpiteistä on jo toteutettu. Sähkön ja lämmön yhteistuotanto, rakennusten kaukolämmitys samoin kuin energiankulutusta vähentävät rakennusmääräykset, liikennepolttoaineiden korkea verotus ja kuluttajien energiatietoisuuden lisääminen ovat näistä esimerkkejä.

Pitkällä aikavälillä on Suomessakin nähtävissä mahdollisuuksia olennaisiin teknologisiin muutoksiin samoin kuin elämäntavan ja asenteiden muutoksiin. Hallitusohjelman mukaisesti Suomessa on laadittu kansallinen, hallinnonalat ylittävä ohjelma ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä kulutus- ja tuotantotavoista. Toimikunnan lähtökohtana oli myös YK:n Kestävän kehityksen huippukokouksessa (WSSD) hyväksytty Johannesburgin toimintaohjelma, johon nimenomaan EU:n tuella on sisällytetty kestävä tuotannon ja kulutuksen edistäminen.

Kestävän kulutuksen ja tuotannon toimikunnan ehdotuksen mukaan materiaalitehokkuuden tulee parantua oleellisesti ja luonnonvarojen käytön tuoteyksikköä kohden pienentyä. Energiankäytön kasvun pitäisi pysähtyä vuosikymmenen aikana. Tavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan erilaisia ja uusia ohjauskeinoja. Näitä ovat eri sektoreiden verkottumisen ja vuoropuhelun tehostaminen, ympäristö- ja sosiaalisten innovaatioiden edistäminen, materiaalitehokkuuden asiantuntijapalvelujen kehittäminen, julkinen sektori esimerkkinä ympäristöasioissa, ympäristötietoisuuden ja -kasvatuksen edistäminen sekä pitkän ajan politiikkalinjaukset

verorakenteen uudistamiseksi.

Parhaillaan laajapohjainen työryhmä valmistelee uutta kestävän kehityksen strategiaa. Ryhmän tehtävänä on valmistella ehdotus Suomen kansalliseksi kestävän kehityksen strategiaksi sovittamalla yhteen hallinnon ja suomalaisen yhteiskunnan keskeisten toimijatahojen pitkän aikavälin muutosohjelmat kohti kestävän kehityksen yhteiskuntaa. Strategia kattaa kestävän kehityksen kaikki ulottuvuudet. Esityksen kansallisesta kestävän kehityksen strategiasta on määrä valmistua 31.5.2006 mennessä.

2.3.5.2. Ympäristöteknologian kehittäminen

Ympäristöteknologiaan ja ekoinnovaatioihin sisältyvät mahdollisuudet tukevat parhaimmillaan sekä kansantalouden kilpailukykyä että kestävää kehitystä mukaan lukien ilmasto- että energiapolitiikan tavoitteet. Ympäristöteknologian edistämisessä viranomaisten toimenpiteiden merkitys on tavanomaista suurempi. Säädöksillä vaikutetaan uusien teknologioiden kysyntään ja syntyyn ja taloudellisilla ohjauskeinoilla voidaan vaikuttaa markkinahintoihin. Lisäksi Kioton pöytäkirjan yhteistoteutusta (JI) ja puhtaan kehityksen mekanismia (CDM) hyödyntämällä voidaan edistää uuden ympäristöteknologian käyttöönottoa globaalisti.

Ympäristöteknologiat ovat pitkään olleet Suomessa t&k-toiminnan painoalue. Viimeisen vuoden aikana on toteutunut useita ympäristöteknologioiden syntyyn ja niiden kaupallistamiseen tähtääviä toimenpiteitä. Tekes on nostanut tuoreessa teknologiastrategiassaan ympäristöteknologian kehittämisen aiempaa näkyvämpään rooliin ja laajentanut samalla ympäristöasioiden geneeristä merkitystä eri alueille. Kansalliset teknologiaohjelmat sijoittavat entistä enemmän varoja ympäristötekniikoiden kehittämiseen. Tekesillä on käynnissä useita ympäristöteknologiaohjelmia sekä ohjelmia, joissa ympäristönäkökulma on vahvasti mukana. Energia-alan ohjelmissa ympäristöasiat ovat lähes poikkeuksetta keskeisesti esillä.

Työn alla on useita ympäristöteknologiaan liittyviä teemoja, joista osasta käynnistyneen myös ohjelmia. Tarkasteltavat teemat koskevat muun muassa materiaalikiertoja ja uusiomateriaalien käyttöä, bioteknologian mahdollisuuksia ympäristösektorilla ja muilla aloilla sekä turvallisuutta. Suomalaiset toimijat ovat osallistuneet aktiivisesti myös muiden eurooppalaisten teknologiayhteisöjen toimintaan. Sitra on puolestaan käynnistänyt ympäristöohjelman, jonka tavoitteena on suomalaisen ympäristötekniikan ja -osaamisen verkostoituminen kansainvälisille markkinoille. Ohjelma perustuu laajaan yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Suomen Akatemia toteuttaa Kestävä tuotanto ja tuotteet - tutkimusohjelmaa. Ympäristöministeriö jatkaa ympäristöklusterin tutkimusohjelmaa vuosina 2006-2009.

Komission tammikuussa 2004 antama tiedonanto ympäristöteknologiaa koskevasta toimintaohjelmasta (ETAP) korostaa ympäristöteknologian keskeistä roolia sekä kestäväen kehityksen että EU:n kilpailukykyyn saavuttamisessa. EU:n ja jäsenvaltioiden innovaatiopolitiikat auttavat edistämään myös ympäristöteknologiaa. Ympäristöteknologiaa koskevalla toimintasuunnitelmalla poistetaan niitä esteitä, jotka haittaavat investointeja ympäristöteknologian kehittämiseen ja käyttöönottoon.

Ympäristöteknologian toimintaohjelman kansallista täytäntöönpanoa koordinoi kauppa- ja teollisuusministeriö apunaan eri ministeriöiden, virastojen, järjestöjen sekä tutkimuslaitosten edustajista koostuva ad hoc -ryhmä. Ryhmä valmistelee parhaillaan kansallista ETAP –etenemissuunnitelmaa, jota on käsitelty tarkemmin tämän raportin liitteessä 5.

2.4 Työllisyyspolitiikka: työllisyysasteen nostaminen ja työmarkkinoiden toiminnan parantaminen

Työllisyysasteen nostaminen on hallituksen keskeinen tavoite. Osaavan työvoiman riittävyys on tärkeä kasvutekijä ja korkea työllisyysaste puolestaan hyvinvointimenojen rahoituksen peruspilari. Suomen työllisyysaste (15-64-vuotiaat) nousee 68 prosenttiin vuonna 2005 ja ylittää tätä koskevan EU:n asettaman välitavoitteen. Hallituksen tavoite työllisten määrän kasvusta 100 000 henkilöllä vuoden 2003 kevästä vuoden 2007 kevääseen johtaisi noin 70 prosentin työllisyysasteeseen vuonna 2007. Jatkossa tavoitteena on, että työllisyysaste kohoaa 75 prosenttiin seuraavan hallituskauden loppuun mennessä vuonna 2011.

Työllisyystavoite on hyvin vaativa ja edellyttää suotuisan talouskasvun lisäksi tehokkaita työmarkkinoiden toimivuutta parantavia toimenpiteitä. Naisten ja ikääntyvien työllisyysasteet Suomessa ylittävät jo EU:n vuodelle 2010 asettamat tavoitteet. Naisten työllisyysaste oli 65,5 prosenttia vuonna 2004 ja 55-64-vuotiaiden työllisyysaste 51 prosenttia.

Hallitus on työllisyyden politiikkaohjelman ohella toteuttanut ja käynnistänyt runsaasti toimenpiteitä, joilla pyritään työvoiman tarjonnan lisäämiseen, rakennetyöttömyyden alentamiseen ja työmarkkinoiden toiminnan parantamiseen. Työvoiman tarjonnan lisäämiseksi työurien pidentäminen on keskeisessä asemassa. Rakennetyöttömyyden alentamiseen pyritään työllistymismahdollisuuksia parantavilla veromuutoksilla ja aktivointiohjelmilla sekä edistämällä työvoiman ammatillista ja

alueellista liikkuvuutta.¹⁰

2.4.1. Työurien pidentäminen

Suomessa käytännöllisesti katsoen kaikki työkykyiset osallistuvat jossakin elämänvaiheessa työmarkkinoille. Työikäisen väestön määrän vähentyessä työpanoksen tarjontaa voidaan kasvattaa vain pidentämällä työuria. Hallituksen tavoitteena on tehostaa opintoihin sijoittumista, lyhentää opiskeluaikoja ja nopeuttaa nuorten siirtymistä työmarkkinoille sekä lykätä eläkkeelle siirtymistä niin, että työurat pitenevät pitkällä aikavälillä 2-3 vuotta.

2.4.1.1. Nuoret aikaisemmin työelämään

EU:n keskimääräiseen tilanteeseen nähden suomalaisten nuorten työllisyysaste on hiukan korkeampi. 15-24-vuotiaiden työllisyysaste oli vuonna 2003 Suomessa lähes 40 prosenttia ja EU:ssa hiukan alle 37 prosenttia. Suuri osa suomalaisista nuorista työskentelee opiskelun ohella, mikä hidastaa valmistumista.

EU:n selvityksen¹¹ mukaan Suomessa 90 prosenttia 18-24-vuotiaista oli suorittanut vähintään perusasteen tutkinnon tai oli opiskelemassa, kun vastaava osuus EU-maissa keskimäärin oli 81 prosenttia vuonna 2001. Ongelmana Suomessa on koulutukseen pääsyn lykkääntyminen, koulutusaikojen pitkittyminen, koulutuksen keskeyttäminen ja työllistymisen viivästyminen valmistumisen jälkeen.

Hallituksen tavoitteena on nopeuttaa nuorten siirtymistä koulutukseen ja työmarkkinoille. Tavoitteena on, että korkeakoulutuksen aloittamisikä ja tutkinnon suorittamisikä laskevat ja koulutuksen keskeyttämiset vähenevät. Koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen sisältyy myös komission antamiin suosituksiin Suomen kansallisesta työllisyysohjelmasta vuonna 2004.

Vuonna 2005 käynnistetyn nuorten koulutus- ja yhteiskuntatakuun tavoitteena on, että 96 prosenttia perusopetuksen päättävistä sijoittuu välittömästi lukiokoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen tai perusopetuksen lisäopetukseen vuonna 2008. Osuus oli 94,5 prosenttia vuonna 2003. Tähän pyritään perusopetuksen sisältöä, oppilaanohjausta

¹⁰ Liitteessä 6 on raportoitu Suomen tulokset eräiden EU:n työllisyysstrategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa.

¹¹ The Social Situation in the European Union 2003:124. Tiedot perustuvat Euroopan unionin työvoimatutkimukseen.

ja neuvontaa parantamalla, opiskelijavalintoja kehittämällä sekä uudistamalla toisen asteen koulutuksen yhteishakujärjestelmä sähköiseksi palvelujärjestelmäksi. Ammatillisen koulutuksen yhteyteen kehitetään ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta, josta opiskelija voi siirtyä joustavasti tutkintoon johtavaan koulutukseen. Oppisopimuskoulutusta ja työpajatoimintaa vahvistetaan. Tavoitteena on, että työpajatoiminnan palveluja saavien määrä kasvaa nykyisestä 7000 nuoresta 8000 nuoreen vuoteen 2008 mennessä. Valmisteilla on myös uusia toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan peruskoulutuksessa heikosti menestyneiden pääsy koulutukseen ja työhön.

Uusien korkeakouluopiskelijoiden keski-ikä on 21 vuotta ja tutkinnon suorittaneiden keski-ikä ammattikorkeakouluissa 25 vuotta ja yliopistoissa yli 27 vuotta. Tavoitteena on, että korkeakouluopintojen aloittamisikä alenee vuodella vuoteen 2008 mennessä, jolloin 55 prosenttia uusista opiskelijoista on samana vuonna toisen asteen koulutuksen päättäneitä. Nyt osuus on 36 prosenttia. Lisäksi tavoitteena on, että korkeakoulusta valmistumisikä laskee vähintään vuodella vuoteen 2012 mennessä.

Tavoitteisiin pyritään yliopistojen opiskelijavalintoja ja hakumenettelyjä kehittämällä. Opetusministeriö pyrkii siihen, että yliopistoihin voitaisiin hakea valtakunnallisen yhteishaun kautta lukuvuodesta 2008-2009 alkaen. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutukseen on voinut vuodesta 2003 lähtien hakea valtakunnallisen sähköisen yhteishaun avulla. Valtiontalouden vuosien 2006-2009 kehyspäätöksen mukaan lukion suorittamisessa palataan asteittain kolmen vuoden tavoiteaikaan. Lukion suorittamisaika on lähes joka viidennellä sen aloittaneella pidentynyt vähintään neljään vuoteen.

Vuoden 2005 elokuussa tuli voimaan useita päätöksiä, joilla pyritään lyhentämään opintoaikoja yliopistoissa. Yliopistojen tutkintorakenne muutettiin Bolognan prosessin mukaisesti kaksiportaiseksi ja samassa yhteydessä opintojen mitoitus uudistettiin. Tutkinnon suorittamiselle asetetaan enimmäisajat, joiden puitteissa tutkinto on suoritettava. Vastaava järjestelmä on voimassa ammattikorkeakouluissa, joissa myös siirrytään kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään ylemmistä korkeakoulututkinnoista annetulla lainsäädännöllä. Tehokkaan opiskelun tukemiseksi korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen valtiontakausten enimmäismääriä on nostettu ja asumislisää parannettu. Uutena tukimuotona on otettu käyttöön korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen verosta tehtävä opintolainavähennys, jos opinnot suoritetaan määräajassa. Uudistus koskee syyslukukaudella 2005 ja sen jälkeen korkeakouluopinnot aloittavia.

Koulutuksen keskeytti vuonna 2003 ammatillisessa koulutuksessa noin 10 prosenttia, ammattikorkeakouluissa noin 6 prosenttia ja yliopistoissa noin 5 prosenttia opiskelijamäärästä. Koulutuksen keskeyttämisten vähentäminen kaikissa koulutusjärjestelmän osissa on otettu keskeiseksi tavoitteeksi. Ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän kannustavuutta koulutuksen läpäisyyn lisätään kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän

uudistamisen yhteydessä. Oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa otetaan syksyllä 2006 alkavasta koulutuksesta lähtien käyttöön ammattiosaamisen näytöt, joiden tavoitteena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua ja tehostaa siirtymistä työelämään. Kaikilla koulutusasteilla on kehitetty opetusta (ml. verkko-opetusta), oppimisprosesseja sekä opintojen ohjausta keskeyttämisen vähentämiseksi ja nopeaa valmistumista tukevaksi.¹²

Koulutusaikojen lyheneminen ei merkitse koulutuksen tasosta tinkimistä. Se seuraa onnistuneemmista koulutusvalinnoista, koulutukseen pääsyn nopeutumisesta, keskeyttämisten vähenemisestä ja opintojen tehostumisesta. Koulutusaikojen lyheneminen ei toisaalta lisää täysimääräisesti työpanosta, kun opiskelijoiden työssäkäynti todennäköisesti vähenee. Nettovaikutus on kuitenkin päätoimisen työssäkäynnin aikaistuminen.

2.4.1.2. Myöhemmin eläkkeelle

Suomessa ikääntyvien (55-64-vuotiaat) työllisyysaste on kohonnut viime vuosina erittäin nopeasti. Vuonna 1995 se oli 35 prosenttia eli hiukan alempi kuin EU-15-maissa keskimäärin. Vuonna 2004 se oli jo 51 prosenttia eli lähes 10 prosenttiyksikköä EU-15:n keskiarvoa korkeampi. Selityksenä nopealle nousulle ovat eläkejärjestelmään viime vuosina tehdyt muutokset, työttömyyden aleneminen työvoiman kysynnän kasvaessa ja se, että ikääntyvien työssä jatkamiseen on kiinnitetty lisääntyvää huomiota työpaikoilla. Eläkkeelle siirtymisen myöhentämiseen tarvitaankin taloudellisten kannustinten ohella työssä viihtyvyyden ja jaksamisen tukemista kehittämällä työelämää, johtamisjärjestelmiä ja työntekijöiden ammattitaitoa. Useita näihin liittyviä hankkeita on vireillä.

Myönteinen työllisyyskehitys näkyy myös eläkkeelle siirtymisiässä¹³. 50-vuotiaan eläkkeelle jäämisiän odote oli 61.1 vuotta vuonna 2004. Se on tasaisesti kohonnut ja oli puoli vuotta korkeampi kuin vuonna 2000. 25-vuotiaan odotettavissa oleva eläkkeelle jäämisikä on kohonnut vähemmän ja oli 59.1 vuotta vuonna 2004. Ero kuvastaa sitä, että alle 50-vuotiaiden jääminen työkyvyttömyyseläkkeelle ei ole vähentynyt samassa määrin kuin vanhemmille tarjolla olevien muiden varhaiseläkevaihtoehtojen käyttö.

Vuoden 2005 alussa käynnistyneen eläkeuudistuksen ennakoidaan pitkällä aikavälillä myöhentävän keskimääräistä eläkkeelle siirtymistä edelleen parilla vuodella. Keskeisimmät tähän vaikuttavat tekijät ovat työttömyyseläkkeen lopettaminen ja

¹² Liitteessä 7 on raportoitu EU:n ”Koulutus 2010”-ohjelman mukaiset tiedot.

¹³ EU-tason indikaattorin mukainen työelämästä poistumisikä oli Suomessa 60.3 vuotta vuonna 2003.

muiden varhaiseläkkeiden ehtojen tiukennukset sekä eläkkeen nopea karttuminen, jos eläkkeelle jäämistä siirtää yli 63 vuoden ikään (ks. luku 2.2.1.).

Eläkeuudistuksen seurauksena kiinteästä 65 vuoden vanhuuseläkeiästä siirrytään joustavaan 63-68 vuoden eläkeikään. Vuonna 2005 kolme ikäluokkaa (63-, 64- ja 65-vuotiaat) voi siirtyä vanhuuseläkkeelle ilman varhennusvähennystä, mikä lisää eläkkeelle siirtymistä tilapäisesti. Vaikutus on kuitenkin kertaluontoinen ja tasoittuu seuraavina vuosina. Kannustinkarttuman vuoksi osa eläkeiän saavuttavista myös jatkaa työntekoa.

Iän myötä kasvavan työkyvyttömyysriskin takia työnantajien työeläkemaksut kohoavat iän mukaan. Työeläkemaksujen ikäriippuvuutta on alettu tasoittaa ja vuonna 2007 se poistuu kokonaan.

Ikääntyvien matalapalkkaista työtä tekevien työllisyyttä on päätetty tukea myös vuosina 2006 – 2010 voimassa olevan työvoimakustannusten alentamisjärjestelmän avulla. Tätä verojärjestelmän kautta annettavaa tukea kuvataan tarkemmin luvussa 2.4.2.

Eläkeuudistuksen vaikutuksia seurataan tarkoin. Eläkejärjestelmässä on edelleen eräitä piirteitä, jotka voivat hidastaa työelämän jättämisiän kohoamista, jos työelämän vetovoima ei ole riittävän suuri. Näitä on se, että 58 vuotta täyttäneillä työttömyysturva voi jatkua vanhuuseläkkeeseen saakka. Myös 60-vuotta täyttäneiden mahdollisuus päästä lievemmin perustein työkyvyttömyyseläkkeelle sekä osa-aikaeläkkeen alhainen ikäraja ja muut edut voivat saada ikääntyvät luopumaan työn teosta ennakoitua aiemmin, jos heidän työssä jaksamiseensa ja työhyvinvointiinsa ei kiinnitetä riittävästi huomiota.

2.4.1.3. Työelämän kehittäminen

Työn tuottavuuden parantuminen laadullisesti kestäväällä tavalla edellyttää työorganisaatioiden kehittymistä siten, että työssä jaksetaan entistä pidempään. Työvoiman saatavuuden turvaaminen ja työllisyysasteen nostaminen edellyttävät myös henkilöstön työkyvystä ja työhyvinvoinnista huolehtimista. Vuotta 2004 koskevan barometrin mukaan valtaosa palkansaajista antoi kohtuullisen hyvän arvosanan työpaikalleen ja hieman yli puolet katsoi olevansa varsin lähellä ihannetyötään. Silti yleinen epävarmuus sai monet epäilemään työn mielekkyyttä.

Sairauspoissaoloja oli keskimäärin kahdeksan päivää työntekijää kohti vuodessa. Tavoitteena on pitää sairauspäivien osuus työntekijöiden ikääntymisestä huolimatta aikaisempien vuosien tasolla eli 3,9 prosentissa.

Työelämän lainsäädännössä on vireillä merkittäviä uudistuksia:

- yhteistoimintaa työpaikoilla koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. Tavoitteena on sisällyttää nykyistä laajemmin yhteistoiminnan piiriin työpaikan

kehittämiseen ja toimintaan sekä työn organisointiin liittyviä kysymyksiä. Asiaa valmistelevalle komitealle määräaika päättyy vuoden 2006 alussa,

- perhevapaasäännösten kokonaistarkastelu, missä arvioidaan perhevapaasäännösten toimivuutta ja perhevapaisten kustannusten kohdentumista,
- ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteiden valvontaa koskevan lainsäädännön valmistelu.

Lisäksi selvitetään pienten yritysten työlainsäädännön tuntemuksen lisäämistä ja mahdollisuuksia tukea työntekijöiden asemaa yrityksen siirtäessä toimintojaan ulkomaille. Työkyvyttömyyden ehkäisemiseen pyritään ennen kaikkea työsuojelullisin sekä työterveyden huollon ja muin terveystaloudellisin keinoin. Yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvitetään vuorotteluvapaan korvaustasot ja mahdollisuudet järjestelmän vakinaistamiseen.

Työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista pyritään edistämään myös hallituksen tasa-arvo-ohjelman sekä hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen sopiman samapalkkaohjelman avulla.

Työn tuottavuuden, työelämän laadun ja ammattitaidon kehittämiseen pyritään työelämän kehittämis- ja tutkimusohjelmilla (Tykes, VETO, ja Noste)¹⁴.

Työelämän tuottavuuden ja laadun kehittämisohjelman (Tykes) avulla pyritään luomaan sellaisia työelämäkäytäntöjä, jotka tukevat tuottavuutta laadullisesti kestäväällä tavalla. Tykes-ohjelman hankkeisiin arvioidaan osallistuvan noin 250 000 henkilöä, joista puolet on naisia. Tavoitteena on, että pk-yritysten henkilöstön osuus kehittämissankkeisiin osallistuvista kohoaa 30 prosenttiin ja yli 45-vuotiaiden osuus 45 prosenttiin. Veto-ohjelmassa paneudutaan tekijöihin, joilla on merkitystä yksilön työkyvyn ylläpidossa, työelämästä syrjäytymisen ja ennenaikaisen työkyvyttömyyden ehkäisemisessä ja työhön paluumahdollisuuksien parantamisessa.

Ajantasalla oleva ammattitaito pienentää sekä työttömyysriskiä että todennäköisyyttä ennenaikaiseen eläköitymiseen. Aikuiskoulutukseen osallistumisen lisääminen ja osallistumisen erojen kaventaminen ovat keskeisiä koulutuspoliittisia tavoitteita. Noste-ohjelman avulla annetaan vartuneille aikuisille (30-59-vuotiaat) mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Aikuiskoulutusta kehitetään myös ottamalla käyttöön aikaisemmin ja muualla kuin koulutusjärjestelmän piirissä hankitun ammatillisen osaamisen tunnustamisjärjestelmä.

¹⁴ **Tykes** (2004-2009) on työelämän tuottavuuden ja laadun kehittämisohjelma ja **Veto**-ohjelmalla (2003-2007) tuetaan työssäoloajan jatkamista, työssä jaksamista ja kuntoutusta. Molempia ohjelmia koordinoidaan hallituksen työllisyysohjelmalla. **Noste**-ohjelman (2003-2007) avulla parannetaan enintään perusasteen tutkinnon suorittaneiden aikuisten (30-59-vuotiaat) koulutustasoa.

2.4.2. Vero- ja etuusjärjestelmien sekä palkanmuodostuksen kannustinvaikutusten parantaminen

Hallituksen veropolitiikan keskeisiä vaikuttimia ovat talouskasvun ja työllisyyden edistäminen. Veroratkaisuissa on vastattu kansainvälisen verokilpailun kiristymiseen ja ohennettu korkeaa työhön kohdistuvaa verokiilaa. Vero- ja etuusjärjestelmien yhteisvaikutuksena syntyviä korkeita efektiivisiä marginaaliveroasteita (työttömyys- ja tuloloukut) on pyritty alentamaan. Verotuksella on myös tuettu pitkäaikaisten ja maltillisten tulopoliittisten ratkaisujen syntymistä.

2.4.2.1. Työn verotuksen keventäminen ja muut työllisyyttä tukevat verouudistukset

Verotusta on Suomessa viime vuosina kehitetty määrätietoisesti työllisyyden parantamisen näkökulmasta. Yritys- ja pääomatulojen verouudistuksen ohella työn verotusta on kevennetty sekä alentamalla yleensä ansiotulojen verotusta että kohdentamalla verohelpotukset työvoimakustannusten alentamiseen matalan tuottavuuden työssä.

Ansiotulojen verotusta on kevennetty 1990-luvun puolivälistä lähtien. Keskipalkkaisten työntekijän kokonaisverokiila¹⁵ on alentunut vuoden 1995 noin 60 prosentista alle 55 prosenttiin vuonna 2005. Ansiotulojen verotuksen keventäminen jatkuu ja hallitus on lisäksi päättänyt eräistä verotuksellisista toimista, joilla lisätään työn kysyntää matalan tuottavuuden aloilla.

Vuoden 2004 lopulla solmitun tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä hallitus sitoutui keventämään työn verotusta vuosina 2005 – 2007 bruttomääräisesti 1,7 miljardilla eurolla. Osa veronkevennyksistä on kompensatiota sairausvakuutusmaksujen noususta sairausvakuutuksen rahoitusuudistuksen seurauksena. Uudistuksella vahvistetaan sairausvakuutusetuuksien ja –maksujen välistä yhteyttä. Tuloverotuksen kevennykset kohdistuvat kaikkiin tuloluokkiin ja laskevat Suomen varsin korkeita marginaaliveroasteita keskimäärin noin kahdella prosenttiyksiköllä.

Ikääntyneiden matalapalkkaisten työntekijöiden työllistymisedellytysten parantamiseksi vuoden 2006 alussa astuu voimaan laki väliaikaisesta (2006-2010) työnantajan matalapalkkatuesta.

¹⁵ Verokiilassa ovat mukana tuloverot, kulutusverot ja työnantajan sovamaksut.

Matalan tuottavuuden työllisyyden tukemiseksi Suomessa on ollut jo vuodesta 2001 käytössä kotitaloustyön verovähennys. Ostaessaan kotitalouspalveluja (remontti-, kotitalous-, hoiva- ja hoitopalveluja) kotitaloudet voivat vähentää verotuksessaan 60 prosenttia kotitalouspalveluyrityksiltä ostettujen palvelujen työvoimakustannuksista. Vähennys oli enintään 1150 euroa 100 euron omavastuun jälkeen vuonna 2004. Kotitaloustyön verovähennys on luonut uusia työpaikkoja kotitalouspalveluissa ja vähentänyt harmaata taloutta erityisesti remonttipalveluissa.

Hallitus esittää kotitalousvähennyksen enimmäismäärän kaksinkertaistamista kotitalous-, hoito- ja hoivatyön osalta vuonna 2006. Palvelujen kysynnän arviodaan lisääntyvän 20-30 prosenttia vuodessa ja lisäävän työpaikkoja 1300-2500 henkilöllä.

2.4.2.2. Etuusjärjestelmän kehittäminen rakenteellisen työttömyyden vähentämiseksi

Rakenteellisen työttömyyden ytimen muodostavat työmarkkinatuella hyvin pitkään olleet työnhakijat. Työmarkkinatuen kesto ei tähän saakka ole rajoitettu ajallisesti ja siitä on muodostunut osalle työttömistä pysyvä toimeentulomuoto. Hallitus on antanut esityksen työmarkkinatuen aktivoimisesta tavoitteena nykyistä kannustavampi ja tasapainoisempi toimeentuloetuuksien ja aktiiviohjelmien kokonaisuus. Esityksen mukaan pitkään (500 päivää) työmarkkinatukea passiivitukena saaneiden työttömien aktivointia koulutuksen, kuntoutuksen, työharjoittelun tai tukityön avulla lisätään asteittain vuoden 2006 alusta lähtien keskimäärin 20 000 henkilön tasolta 30 000 henkilön tasolle. Pitkäaikaistyöttömien yhteiskuntatarkkuus toteutetaan tarjoamalla kaikille ryhmään kuuluville työtä tai aktiivitoimenpiteitä. Kieltäytyminen tarjotusta työstä tai toimenpiteestä johtaa työmarkkinatukioikeuden lakkauttamiseen toistaiseksi.

Pitkäkestoisen passiivisen työmarkkinatuen ja toimeentulotuen rahoitusvastuu jaetaan valtion ja kuntien kesken uudelleen siten, että etuuksien rahoituksella kannustetaan kuntia ja julkista työvoimapalvelua entistä tehokkaampaan yhteistyöhön työllisyyden hoidossa. Aktiivitoimenpiteitä järjestetään valtion, kuntien, työvoiman palvelukeskusten ja muiden toimijoiden yhteistyönä.

2.4.2.3. Palkanmuodostus ja työmarkkinoiden sopimusjärjestelmän kehittäminen

Suomessa palkanmuodostus perustuu työmarkkinaosapuolten väliseen vakiintuneeseen neuvottelujärjestelmään. Viime vuosina palkkaratkaisut on tehty useimmiten

keskusjärjestötasolla ja niiden kattavuus on ollut suuri. Keskitettyihin ratkaisuihin on osin vaikuttanut se, että hallitus on tukenut maltillisia tulopoliittisia kokonaisratkaisuja tuloverotuksen kevennyksin.

Monivuotiset keskitetyt tulosopimukset ja niitä tukeva veropolitiikka ovat viime vuosina toimineet Suomen taloutta vakauttavina tekijöinä. Keskitettyjen neuvottelujen tuloksena palkkojen yleiskorotuksissa on otettu hyvin huomioon kansantalouden keskimääräinen palkankorotusvara ja turvattu tasainen ansiokehitys. Ostovoimaa on lisäksi voitu tukea veronkevennyksillä, kun talouden ulkoinen kilpailukyky on turvattu. Ongelmana on ollut vaikeus ottaa huomioon alakohtaisia tuottavuuseroja, suhdannetilanteen vaihteluja ja tuottajahintojen heilahteluja.

Tuoreimmassa tulopoliittisessa kokonaisratkaisussa, joka ulottuu vuoden 2007 syksyyn ala- ja yrityskohtaiset tarpeet on pyritty huomioimaan aiempaa paremmin. Liittokohtaisesti jaettavan palkankorotuserän osuutta yleiskorotuksessa lisättiin. Osana tulopoliittista kokonaisratkaisua ja jatkuvan neuvottelun menettelyä työmarkkinaosapuolet käynnistävät toimialakohtaisesti työehtosopimusten ja paikallisen yhteistyön kehittämisen talouden muutoshaasteisiin vastaamiseksi ja työllisyyden, kilpailukyvyn ja tuottavuuden parantamiseksi. Alakohtaiset sopijaosapuolet käynnistävät paikallisen sopimisen mahdollisuuksien ja käytäntöjen arvioinnin ja kehittämisen. Sopimuksiin sidotuissa yrityksissä toteutetaan ja kehitetään paikallista sopimista yrityskohtaisesti alakohtaisten sopimusten mukaisesti. Sopijaosapuolet arvioivat myös alakohtaisesti tarvittavat toimenpiteet palkkaus- ja palkitsemisjärjestelmien ja niiden toimivuuden kehittämiseksi. Lisäksi alakohtaisesti jatketaan työaikajärjestelyjen sekä tuotanto- ja palveluaikojen kehittämistä. Lähtökohtana on, että alakohtaiset sopijaosapuolet neuvottelevat ja sopivat tarvittavista toimenpiteistä helmikuun loppuun 2006 mennessä. Keskusjärjestöt laativat alakohtaisista toimenpiteistä tilannekartoituksen ja järjestävät kaikkien sopimusosapuolten yhteisen arviointiseminaarin keväällä 2006.

2.4.3. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon parantaminen

Talouden kansainvälistyminen, globalisaatio ja kilpailu lisäävät työmarkkinoiden haasteita samanaikaisesti kun väestörakenteen muutoksen seurauksena työvoiman määrä alkaa supistua. Työmarkkinoiden tasapainottomuuksien välttäminen edellyttää hyvin toimivia työmarkkinoita, elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti toimivaa koulutusjärjestelmää sekä työvoima- ja koulutustarpeiden muutosten tehokasta ennakkointia ja nopeaa muutoksiin reagointia.

2.4.3.1. Työvoimapalvelujen kehittäminen

Viime vuosina työmarkkinoilla on korostunut kaksi kehityspiirrettä, jotka asettavat uusia vaatimuksia työvoimapalveluille. Ensinnäkin yritysten kansainvälistyminen ja maailmanlaajuinen tuotannon uudelleen sijoittelu on johtanut tuotantolinjojen tai kokonaisten tuotantoyksiköiden sulkemisiin ja suuriin yhtäaikaisiin irtisanomisiin. Suomen kaltaisessa laajassa, harvaan asutussa maassa, tämä merkitsee usein vaikeita paikallisia työttömyysongelmia. Toisaalta suuri osa avautuvista työpaikoista on ainakin aluksi tilapäisiä.

Julkista työvoimapalvelua kehitetään eriyttämällä työnvälitys ja vaikeasti työllistyvien palvelut. Viime mainitut kootaan työvoiman palvelukeskuksiin, joissa käytössä ovat myös kansaneläkelaitoksen ja paikallisten koulutus-, sosiaali- ja terveysviranomaisten palvelut. Vuoteen 2006 mennessä perustetaan 40 palvelukeskusta, joista on toiminnassa jo 34. Vaikeasti työllistyvien palveluiden kokoaminen palvelukeskuksiin ja entistä tehokkaampi työttömyyden katkaisu helpottaa työvoimatoimistojen muiden tehtävien hoitoa. Työvoimatoimistojen toiminnan painopistettä siirretään avointen työmarkkinoiden suuntaan: työnvälitykseen, työhön ja koulutukseen ohjaamiseen sekä työnantajapalveluihin työvoiman kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi. Uudistettu palvelumalli otetaan käyttöön kaikissa työvoimatoimistoissa vuoden 2006 loppuun mennessä. Työvoimatoimistoihin perustettavissa työnhakukeskuksissa korostuu omatoimisen työnhaun tukeminen. Työnhakijapalveluissa tehostetaan erityisesti työnhakijoiden alkupalveluja sekä työnhakijoiden palvelutarpeiden ja osaamisen kartoitusta. Työnantajapalvelut tuotetaan yhä enemmän yhteistyössä muiden yrityspalvelujen ja elinkeinoelämän kanssa. Niitä suunnataan erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten tarpeisiin.

Nuorisotyöttömyyden alentamiseksi on käynnistetty nuorten koulutus- ja yhteiskuntatutkimus. Nuorille työttömille tarjotaan koulutus-, harjoittelu- tai työpajapaikka viimeistään 3 työttömyyskuukauden jälkeen. Nuorten työpajatoimintaa kehitetään ja toiminta vakiinnutetaan. Työministeriön tavoitteena vuodelle 2006 on, että 90 prosentille nuorista työttömistä tehdään yksilöllinen työnhakusuunnitelma ennen 3 kuukauden työttömyyttä.

Varhaiseen puuttumiseen pyritään myös kesällä 2005 käyttöön otetulla muutosturvalla, joka mahdollistaa irtisanottavan uuden työpaikan etsimisen jo irtisanomisaikana. Muutosturvaan oikeutetulle tehdään tarvittaessa henkilökohtainen työllistymissuunnitelma ja hänen osallistuessaan sen mukaisiin koulutus- tai muihin toimenpiteisiin hän saa korotettua työttömyysturvaa.

Työvoimapalvelujen kehittäminen on keskeinen osa hallituksen poikkihallinnollista työllisyysohjelmaa. Lisäksi tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä perustettiin kolmikantainen työryhmä selvittämään työllistymistä helpottavia ja työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa parantavia toimenpiteitä. TE-keskuksissa

on yhteistyössä yritysten kanssa toteutettu onnistuneita työttömien rekrytointi- ja koulutushankkeita, joita pyritään saamaan laajempaan käyttöön.

2.4.3.2. Ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden edistäminen

Työmarkkinoiden rakennemuutokset korostavat pitemmän ajan työvoimatarpeiden ja siten myös koulutustarpeiden tehokasta ennakointia. Kun uuden työvoiman virta työmarkkinoille supistuu ja poistumavirta kasvaa, on entistä tärkeämpää suunnata koulutuspaikat ja suunnitella koulutuksen sisältö tulevien työvoimatarpeiden kannalta oikein. Osaamistarpeiden valtakunnallista ja alueellista ennakointia ja siihen liittyvää yhteistyötä vahvistetaan korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien, elinkeino- ja työelämän, hallinnon ja paikallisten sidosryhmien välillä koulutustarpeisiin vastaamisen ja alueellisen kehityksen tukemiseksi.

Koulutuksen ja työelämän lähentäminen helpottaa ennakointia ja parantaa koulutuksen sisällön ja työelämän tarpeiden yhteensopivuutta. Yhteyttä työelämään kiinteytetään niin oppilaitosten hallinnon, opettajien työelämäntuntemuksen kuin oppilaiden työharjoittelun ja muiden työelämäyhteyksien kautta. Vuonna 2004 perustettiin valtioneuvoston ennakointiverkosto, jossa lähes kaikki ministeriöt ovat mukana. Opetushallinnon apuna mm. koulutuksen ennakointitehtävissä toimii 33 koulutustoimikuntaa, jotka on koottu kolmikantaisesti. Vuoden 2012 koulutustarjonnan suunnittelu on käynnistetty työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoinnin pohjalta. Vuonna 2005 perustettiin korkean tason kolmikantainen poikkihallinnollinen työ- ja koulutusasiain neuvosto käsittelemään keskeisiä työ- ja koulutuspoliittisia haasteita ja strategioita.

Työmarkkinoiden muutoksiin sopeutuminen edellyttää elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti toimivaa aikuiskoulutusjärjestelmää. Ammatillista tutkintojärjestelmää kehitetään siten, että se muodostuu työelämän edellyttämän ammattitaidon ja -pätevyyden antavista ammatillisista perustutkinnoista sekä ammattiosaamisen syventämistä tukevista ammatillisista jatkotutkinnoista, jotka yhdessä muodostavat ammatillista kehittymistä ja elinikäistä oppimista tukevan kokonaisuuden.

Tavoitteena on, että vuonna 2008 koulutukseen osallistuu 60 prosenttia työikäisestä väestöstä. Vuonna 2000 osuus oli 54 prosenttia. Työpaikalla tapahtuvan opiskelun roolia osana ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen muodostamaa kokonaisuutta vahvistetaan yhdessä työelämän kanssa. Poikkihallinnollinen Noste-ohjelma tarjoaa mahdollisuuden ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Otetaan käyttöön aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelmä.

Keskeisimmät syyt työpaikkojen rekrytointiongelmiiin ovat osaamisen puutteet tai

se, ettei osaavaa työvoimaa ole lainkaan tarjolla. Akuutteja työvoimakapeikkoja voidaan tehokkaimmin poistaa oppisopimuskoulutuksen ja yritysten kanssa yhteistyössä toteutetun työvoimakoulutuksen avulla. Työvoimakoulutusta toteutetaan entistä enemmän kysyntälähtöisesti yhteishankintana yritysten kanssa ja suunnataan aloille, joilla ennakoidaan työvoiman saatavuusongelmia.

Työvoiman ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden ylläpitämiseksi on tärkeää, että työvoimatoimistot noudattavat johdonmukaisesti työnhakua ja työttömyysturvaa koskevia ohjeita ja pelisääntöjä sekä kehittävät toimintaansa valtakunnallisten strategialinjausten mukaisesti ottaen huomioon alueelliset näkökohdat. Suunnitelmissa oleva työvoimatoimistoverkoston uudistaminen seutukuntapohjaiseksi tehostaa voimavarojen käyttöä ja helpottaa yhteistyöverkostojen rakentamista. Asuntojen riittävä tarjonta kasvualueilla on keskeinen edellytys työvoiman alueelliselle liikkuvuudelle.

Hallituksen aluepoliittisena tavoitteena on sosiaalinen ja alueellinen tasapaino, jonka saavuttamiseksi eroja alueiden kehittämisedellytyksissä kavennetaan myös työmarkkinoiden osalta. Tavoitteisiin pyritään ohjelmaperusteisen aluepolitiikan avulla.

2.4.3.3. Kansainvälisen liikkuvuuden edistäminen

Työvoiman kansainvälinen liikkuvuus ja kilpailu osaajista kasvavat. Suomi on edistänyt kansainvälisten asiantuntijoiden saatavuutta soveltamalla heihin 35 prosentin lähdeveroa kahden vuoden aikana työskentelyn alkamisesta. Nykyisen lain mukaan tähän erikoisverotukseen on oikeus, jos työskentely alkaa 1.1.2001 ja 31.12.2007 välisenä aikana.

Työperusteisen maahanmuuton laajenemiselle luodaan edellytykset kesällä 2005 valmistuneen työryhmän linjausten pohjalta. Työryhmä korostaa työperusteisen maahanmuuton merkitystä ja esittää useita toimenpiteitä sen edellytysten lisäämiseksi. Työryhmä ehdottaa, että maahanmuuttopoliittisen ohjelman toteuttamiseksi valmistellaan erityinen toimeenpano-ohjelma. Työryhmän raportti on paraikaa lausunnolla.

Suomi päättää lähiaikoina onko tarpeen jatkaa 1.5. 2006 jälkeen rajoituksia uusista EU-maista tulevalle työvoimalle. Rajoituksiin liittyy yleisesti tunnustettuja epäkohtia, mutta päätös riippuu myös siitä katsotaanko ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen noudattamisen valvontajärjestelmä niin tehokkaaksi, ettei rajoituksia enää tarvita.

2.5 EU:n rakennerahastojen käyttö toimenpideohjelman tukena

Suomessa toimii kaudella 2000 - 2006 neljä rakennerahastoa: Euroopan aluekehitysrahasto, Euroopan sosiaalirahasto, Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosasto ja kalatalouden ohjaamisen rahoitusväline. Rahastoista myönnettävä tuki on pääosin avustusmuotoista ja edellyttää kansallista osarahoitusta.

Kansallinen aluepolitiikka sekä Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja sosiaalirahaston (ESR) tuella toteutetut hankkeet edistävät Suomen kansallisen toimenpideohjelman tavoitteiden saavuttamista. EAKR-rahoituksesta suuri osa suuntautuu tutkimukseen ja innovaatioihin tai pk-yritysten kasvun rahoittamiseen. ESR-rahoitusta käytetään alueohjelmissa osaamistason kohottamiseen ja rakennetyöttömyyden alentamiseen sekä koulutusjärjestelmien ja työelämän yhteistyön kehittämiseen.

Aluekehitysohjelmien (tavoite 1 ja 2-ohjelmat) tavoitteena on alueiden kilpailukyvn, työllisyyden ja osaamisen lisääminen ja vahvistaminen. Ne ovat eteenpäin suuntautuvia ohjelmia, joissa pääpaino on taloudellisen kasvun ja alueiden hyvinvoinnin lisäämisessä

ESR-toimet tukevat hallituksen työllisyyden, yrittäjyyden sekä tietoyhteiskunnan politiikkaohjelmia. Horisontaalista tavoite 3-ohjelmaa toteutetaan tavoite 1-alueiden ulkopuolella. Keskeisinä tavoitteina ovat rakenteellisen työttömyyden alentaminen, työvoiman saatavuuden turvaaminen, yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Yritysten valmiuksia sopeutua rakenteellisiin muutoksiin edistetään henkilöstön koulutustoimenpitein sekä työelämää ja työorganisaatioita kehittämällä.

ESR-projekteilla tuetaan monin tavoin työmarkkinoiden toimivuutta ja työelämän kehittämistä. ESR-rahoituksella kehitettyjä toimintamalleja otetaan laajemmin käyttöön niin rakennetyöttömyyden alentamiseksi (esim. työvoiman palvelukeskukset, sosiaalisesta kuntoutuksesta, koulutuksesta ja työharjoittelusta koostuvat polut), työvoiman saatavuuden turvaamiseksi (esim. työelämälähtöiset täsmäkoulutushankkeet, ikääntyvien ja heikoimmassa asemassa olevien työntekijöiden koulutustoimenpiteet), työelämän kehittämiseksi (esim. innovatiiviset toimintatavat työpaikoilla) kuin yrittäjyyden edistämiseksi (esim. aloittavien yritysten neuvontapalvelut).

Rakennerahastojen vaikuttavuutta voidaan lisätä, kun kehittämisvälineitä kootaan strategisesti yhteen. Kilpailukyvn kehittäminen tulee nähdä kokonaisuutena, jota tuetaan kansallisten toimien suuntaisesti sekä investoinneilla ja infrastruktuurin kehittämisellä (EAKR) että työllisyyden edistämällä ja inhimillisten voimavarojen ja osaamisen kehittämisellä (ESR).

Suomen alue- ja rakennepolitiikassa osaamisella, innovaatiotoiminnalla, teknologian siirrolla ja tutkimus- ja kehittämistoiminnalla on keskeinen asema. Aluepolitiikkaa toteutetaan kansallisesti ja EU:n osittain rahoittamilla ohjelmilla.

Aluekehitykseen vaikuttavat kansalliset ja maakuntien strategiat. Kansallisia tavoitteita toteuttavat eri hallinnonalojen aluestrategiat ja valtioneuvoston erityisohjelmat, joita ovat aluekeskusohjelma, osaamiskeskusohjelma, maaseutupoliittinen kokonaisohjelma ja saaristo-ohjelma. Maakunnissa kansalliset ja maakuntien aluekehitystavoitteet sovitetaan yhteen maakuntaohjelmassa. Alueittain keskeinen Euroopan unionin ja kansallinen kehittämisrahoitus kootaan maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmiin. Ne ovat merkittävä väline aluekehitykseen vaikuttavien voimavarojen kohdentamisessa alueilla. Maakunnille tehdyn kyselyn mukaan osaamisen ja innovaatiotoiminnan kehittäminen on maakunnissa keskeisin painoalue seuraavalla ohjelmakaudella. Tämä toteuttaa aluekehityksen valtakunnallisia tavoitteita ja tukee erityisesti osaamis- ja aluekeskusohjelmien kohdentamista osaamis- ja innovaatorakenteiden alueellisesti vaikuttavaan vahvistamiseen. . Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen alueiden kehittämislain muuttamisesta niin, että ohjelmia voidaan jatkaa myös vuoden 2006 jälkeen.

Rakennerahastokauden 2007-2013 keskeisimpiä haasteita kasvun ja tuottavuuden näkökulmasta on kehittää maamme talouden innovaatiokykyä, yrittäjyyttä ja osaamisperustaa. Työmarkkinoiden ja työelämän haasteiksi on nähty työllisyysasteen nostaminen, rakennetyöttömyyden alentaminen sekä osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen.

3 KASVU- JA TYÖLLISYYSPOLITIIKAN PAINOALUEET TUKEVAT TOISIAAN

Kasvu- ja työllisyyspolitiikka perustuu monelta osin kannustinjärjestelmien kehittämiseen. Yritysten syntyä ja kasvua edistetään neuvonnan ja rahoituksen keinoin. Yritysten tutkimus- ja kehitystoimintaa tuetaan edullisella rahoituksella ja julkisella tutkimusinfrastruktuurilla. Nuorten nopeaa valmistumista tuetaan opintojen ohjausta ja

opetusjärjestelmiä kehittämällä ja siirtymistä työmarkkinoille palkitaan opintolainan osittaisella anteeksiannolla verovähennysten muodossa. Ikääntyviä houkutellaan jatkamaan työn tekoa kohoavalla eläkekattumalla. Irtisanottujen nopeaa työllistymistä tuetaan muutosturvan avulla ja pitkäaikaistyöttömiä ohjataan pois työttömyydestä työmarkkinatuen aktivoinnilla. Ikääntyvien heikosti koulutettujen työllistymistä tuetaan työnantajille annettavan tuen avulla ja kotitalouksien mahdollisuuksia työllistää vähän koulutettuja tuetaan verotuksen kotitalousvähennyksen avulla.

Kannustinjärjestelmän muutoksilla on kuitenkin tavoiteltu vaikutus vain, jos toimintaympäristö tukee niitä. Vakaa kokonaistaloudellinen ympäristö helpottaa talouden kasvutekijöitä ja tehokkuutta parantavien rakenteellisten uudistusten tekoa ja voimavarojen uudelleen suuntaamista. Näin tuetaan myös kestäväällä tavalla työllisyyden paranemista. Finanssipolitiikan kestävyyskannalta tärkeää on eläkeuudistuksen vaikutusten muodostuminen ennakoidun suuruiseksi ja käynnissä olevien julkisen sektorin tuottavuus- sekä kunta- ja palvelurakennehankkeiden tavoitteiden saavuttaminen. Näistä riippuu pitkälti se, missä määrin vuoteen 2007 linjattua verotuksen keventämislinjaa voidaan myöhemmin jatkaa. Tarve työn verotuksen lieventämiseen ja korkeiden marginaaliverojen alentamiseen on edelleen selvä.

Innovaatiotoiminnan tehostuminen ja yrittäjyyden lisääminen ovat avainasemassa kasvuhakuisen ja kilpailukykyisen elinkeino- ja yritysraakenteen turvaamisessa. Kasvua ja voimavarojen tehokasta käyttöä edistää myös kilpailullisen toimintaympäristön aikaansaaminen niillekin aloille, joilla vielä on kilpailun esteitä tai kilpailu puuttuu. Voimavarojen käytön tehostamisessa on otettava huomioon myös ympäristönsuojelulliset ja muut kestävä kehityksen tavoitteiden mukaiset näkökohdat.

Suomen työllisyyden kohottamistavoitteet ovat kunnianhimoiset ja niiden saavuttaminen edellyttää vahvaa talouskasvua. Työllisyystavoitteiden saavuttaminen on kuitenkin ehto finanssipolitiikan kestävyydelle ja hyvinvointimenojen rahoitukselle. Toisaalta kasvun aikaan saaminen edellyttää työpanoksen kasvua mm. työurien pitenemisen muodossa ja työmarkkinoiden toimivuuden parantamista.

Hahmoteltu kasvu- ja työllisyyspolitiikka perustuu suuressä määrin inhimillisen pääoman, osaamisen ja innovaatiojärjestelmän vahvistamiseen. Innovaatio- ja koulutusjärjestelmien laaja-alainen kehittäminen on tarpeen tutkimuspanostuksen vaikuttavuuden parantamiseksi ja osaavan työvoiman tarjonnan turvaamiseksi. Työelämän kehittämistoimenpiteet puolestaan edistävät tuottavuutta ja työssä jaksamista. Kansalaistoiminta ja aktiivinen vapaa-aika tukevat ja ylläpitävät hyvinvointia.

Työllisyystavoitteiden saavuttaminen edellyttää yleisen kasvupolitiikan ohella myös työvoimapolitiittisten ja muiden erityistoimien tehostamista. Työmarkkinoiden rakennemuutoksen jatkuessa voimakkaana työvoimapalvelujen merkitys korostuu työmarkkinoiden toimivuuden turvaamisessa. Näillä pyritään parantamaan vaikeasti

työllistyvien asemaa ja vähentämään työmarkkinoilta syrjäytymistä. Ne kaventavat samalla myös työllisyyden ikä-, sukupuoli- ja alue-eroja. Hahmoteltu kasvupoliittinen linjaus tukee siten tasa-arvotavoitteiden saavuttamista.

Suomen uudistusohjelman mukaiset tavoitteet ja toimenpiteet vahvistavat EU:n kilpailukykyä ja sisämarkkinaominaisuuksia.

LIITTEET

- Liite 1. Yhdennetyt suuntaviivat.
- Liite 2. Avoin yhteistyö t&k-investointien lisäämisessä.
- Liite 3. Avoin yhteistyö pieniä yrityksiä koskevan peruskirjan asioissa.
- Liite 4. Avoin yhteistyö tietotekniikassa.
- Liite 5. Avoin yhteistyö ympäristötekniikan alalla.
- Liite 6. Työllisyysindikaattorit.
- Liite 7. EU:n ”Koulutus 2010”-ohjelma ja Suomen kansalliset tavoitteet.
- Liite 8. Eräitä rakenneindikaattoreita.

Suomen kansallinen toimenpideohjelma
LIITE 1: Yhdennetyt suuntaviivat

Talouspolitiikan laajat suuntaviivat	Tilanne	Tavoitteet	Toimenpiteet
Suuntaviiva 1: Talouden vakauden turvaaminen kestävä kasvun edistämiseksi	- valtiontalous kääntymässä alijäämäiseksi - paikallistalouden rahoitus tilanne pysyy kireänä - vaihtotase ylijäämäinen, kotimaiset inflaatiotouhat pienet	- valtiovelan suhde bruttokansantuotteeseen alenee suhdanneluonteisia poikkeamia lukuun ottamatta - valtiontalous tasapainossa hallituskauden loppuun mennessä 2007	- kehysjärjestelmän uudistaminen v. 2003 - valtiontalouden kehyspäätökset 2004-2007, 2005-2008, 2006-2009 - peruspalveluohjelmat 2005-2008, 2006-2009 - kuntien valtionosuusuudistuksen 1. vaihe voimaan v. 2006
Suuntaviiva 2: Talouden ja julkisen talouden kestävyys varmistaminen työllisyyden lisäämiseksi	- työkäinen väestö alkaa vähetä ja työvoiman tarjonta supistua väestön ikääntymisen seurauksena - terveys- ja hoivapalvelujen rahoituspaineet lisääntyvät kysynnän kasvassa	- työllisyyssasteen nostaminen 70 prosenttiin vuonna 2007 ja 75 prosenttiin vuonna 2011 - keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän nostaminen 2-3 vuodella nykyisestä 59 vuodesta - eläkeerien sopeuttaminen eliniän nousuun - eläkeläisäädännön yhtenäistäminen	- v. 2005 alusta voimaan tullut eläkeuudistus - kunta- ja palvelurakennemuutos (ks. suuntaviiva 3) - uudistukset koulutusjärjestelmässä (ks. työllisyys-suuntaviivat 18, 20) - työllisyyden politiikkaohjelma (ks. työllisyys-suuntaviivat)
Suuntaviiva 3: Resurssien tehokas kohdentaminen kasvua ja työllisyyttä edistävästi		- tuottavuuden ja tehokkuuden lisääminen: vuoteen 2011 mennessä keskimäärin puolet valtion henkilöstön poistuman johdosta vapautuvista työpaikoista täytetään - toimintojen tehostaminen ministeriöiden tuottavuusohjelmien mukaisesti - tutkimus- ja tuotekehityksen voimavarojen lisääminen - voimavarojen kohdentaminen osaamista tukeviin koulutus-, tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikkaan (ks. suuntaviivat 7, 8)	- hallinnonalojen tuottavuusohjelmat menojen kasvun hidastamiseksi ja resurssien uudelleen kohdentamiseksi vuoteen 2011 mennessä - kunta- ja palvelurakennemuutos; syksyllä 2005 esitys valtioneuvostolle hankkeen linjauksista, laimsäädännölliset linjaukset käsitellään eduskunnassa v. 2006 aikana ja ne astuvat voimaan v. 2007 alusta - T&K määrärahojen lisääminen valtiontalouden kehyspäätöksessä vuosille 2006-2009
Suuntaviiva 4: Palkkakehityksen tulee myötävaikuttaa makrovakauteen ja kasvuun	- palkoista sopiminen kuuluu työmarkkinaosapuolille - vuoden 2004 lopulla solmittu vuoden 2007 syksyyn ulottuva tulopoliittinen kokonaisratkaisu lisää palkkakustannuksia vuoden 2005 maaliskuun alusta 2,5% ja vuoden 2006 kesäkuun alusta 2,1% - sopimuksessa on otettu entistä enemmän huomioon alakohtaiset	- palkkoista ja muista työehtoisista sovittaisa keskimääräisen (nimellisen) tuottavuuden kasvun ohella otetaan huomioon myös työllisyyssnäkökohdat sekä alakohtaiset ja paikalliset tarpeet	- kehitetään toimialavuoropuhelua ja muita jatkuvan neuvottelun käytäntöjä sekä paikallista sopimista nykyisen työmarkkinoiden neuvottelujärjestelmän puitteissa

Suuntaviiva 5: Parempi koherenssi makro-, rakenne- ja työllisyyspolitiikan välillä / työ- ja hyödykemarkkinoiden uudistusten tulee tukea makropuitteita ja lisätä kasvupotentiaalia Suuntaviiva 6: dynaaminen ja hyvin toimiva talous- ja rahaliitto	tarpeet -talouspolitiikan eri lohkojen yhteensovivuutta arvioidaan säännöllisesti mm. kehysmenettelyn, budjetin valmistelun, vakausohjelman sekä hallituksen vuotuisen strategia-asiakirjan yhteydessä - euroalueen talouskehitys hidasta - euroalueen julkisen talouden heikenneminen - Suomen vaikutus euroalueen kehitykseen on ollut positiivinen - Suomi on panostanut jo usean vuoden ajan 3,5%/BK.T tutkimukseen ja kehitykseen, yksityisen sektorin osuus on n. 70% - Suomessa tutkimustyötä tekevien osuus kaikista työllisistä on EU-maiden korkein, tekniikan ja luonnontieteiden opiskelijoiden osuus (n. 30% korkeakouluopiskelijoista) on myös EU:n korkein	-työ-, hyödyke ja pääomamarkkinoiden toimivuuden parantaminen - talouden sopeutumiskyvyn vahvistaminen - vakaus- ja kasvusopimuksen velvoitteiden täyttäminen - nostetaan T&K-panostuksen bkt-osuus 4 prosenttiin - yrityksiä kannustetaan investoimaan tutkimus- ja kehitystyöhön - valtion tutkimuslaitokset hankkivat nykyistä enemmän ulkoista tutkimusrahoitusta - vahvistetaan Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen roolia innovaatiopolitiikan toteuttajana	- hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat hallinnonalojen yhteistyön lisäämiseksi - ks. erit. makrosuuntaviivat - tutkimus- ja innovaatorahoitusta lisätään 5-7 prosenttia vuodessa tämän vuosikymmenen loppuun - tarjotaan yrityksille valikoidusti ehdoiltaan edullista julkista rahoitusta T&K-toiminnan kehittämiseen ja kohdistetaan se parhaille hankkeille kilpailun rahoituksen keinoin
Suuntaviiva 7: T&K –rahoituksen lisääminen ja parantaminen (erityisesti yksityisen sektorin)			

Suuntaviiva 8: Innovaatioiden edistäminen	- innovaatiojärjestelmän suorituskyvyssä, erityisesti innovaatioiden tuotteisissa ja kaupallistamisessa on puutteita, joiden takia panostuksilla T&K:een ei saada riittävästi tuloksia uusien yritysten, liikevaihdon kasvun, työpaikkojen lisääntymisen ja viennin kautta	- innovaatiopolitiikan laajentaminen erityisesti palvelusektorille - alkavien yritysten rahoituspalvelujen ja niiden henkilöstön liiketoimintaosaamisen kehittäminen - tutkimuksen laadun nostaminen erikoistumalla ja muodostamalla kansainvälisesti kilpailukykyisiä osaamiskeskittymiä - korkeakoulujärjestelmää kehitetään keskittymällä toiminnan vaikuttavuuden ja laadun parantamiseen - lisätään yliopistojen taloudellista toimivaltaa - parannetaan tutkijoiden kansainvälisiä liikkuvuutta - työpaikkojen sisäisen luovuuden lisääminen - sosiaalisten innovaatioiden ja kulttuurialan yrittäjyyden edistäminen, luovien alojen taloudellisen merkityksen vahvistaminen	- valtioneuvoston periaatepäätös julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellisesta kehittämisestä: ministeriöt laativat julkisen tutkimusjärjestelmän sektoritutkimuksen kehittämissuunnitelmat 30.9.2005, minkä jälkeen työryhmä laati kokonaissuunnitelman - Suomen Akatemian T&K –rahoitusvaltuuksia lisätään 30 milj. eurolla ja Tekesin 31 milj. eurolla v. 2006 - valtion tiede- ja teknologianeuvoston johdolla laaditaan 30.6.2006 mennessä kansallinen strategia kansainvälisesti kilpailukykyisten tieteen ja teknologian osaamiskeskittymien ja huippuyksiköiden synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi. - aluekeskushjelma ja osaamiskeskushjelma 1999-2006 - suurten kaupunkien innovaatiostrategiat (valtioneuvosto, 2004) - opetusministeriön työryhmät: tutkijanuran edistäminen ja tutkijakoulutuksen kehittäminen (kehyspäätös vuosille 2006-2009) - huippututkijoiden rekrytoimiseksi perustetaan määräaikaista tutkimus- ja opetustoimia ulkomaisille tutkijoille (kehyspäätös vuosille 2006-2009) - Suomen Akatemian selvittää yliopistojen ja yritysten välisen tutkijaliikkuvuuden lisäämistä (kehyspäätös vuosille 2006-2009) - periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta - hallitusohjelman mukainen kansallinen luovuusstrategia valmistuu vuoden 2006 aikana
-Suuntaviiva 9: informaatioteknologian leviämisen ja tehokkaan käytön edistäminen	- hallituksen tietoyhteiskuntaohjelman laajakaistaa vuoden 2005 loppuun mennessä, tietotekniikan perustaidot kaikille kansalaisille, sähköisen asioinnin ja tietoverkkojen turvallisuus, työntekijöiden tietoyhteiskuntaosaaminen, T&K:n suuntaaminen tietoyhteiskuntakehitykseen, julkisen hallinnon palvelun laatu, IT:n hyödyntämisen kaikissa organisaatioissa, kansainvälinen vaikuttavuus) on joko saavutettu tai ollaan hyvää vauhtia saavuttamassa	- kilpailun edistäminen kaikissa viestintäverkoissa sekä eri viestintäverkkojen välillä - verkkojen palvelu- ja sisältötarjonnan edistäminen - laajakaistaisia yhteyksiä yli 90 % kaikista yhteyksistä ja yhteyksnopeus vähintään 8Mbit/s v. 2007 - tietoturvan ja -suojan parantaminen - yksityisyyden suoja turvaavien sekä uusien tunnistamis- ja valvontateknologioiden käytön edistäminen ja käyttöön liittyvän sääntelyn kehittäminen - IT:n tuotannollisen ja tuottavuutta parantavan käytön lisääminen erityisesti mikroyrityksissä - tieto- ja viestintäklusterin toimintaedellytysten parantaminen ja kehittäminen	- kansallisen laajakaistastrategian toteuttaminen - panostukset pienten kuntien ja syrjäisten seutueiden yhteyksiin, kuten nopeiden langattomien teknologioiden hyödyntäminen haja-asutusalueiden laajakaistatarjonassa ja uusien langattomien teknologioiden käyttöönoton edistäminen kaupungeissa (WLAN, WiFi) - digitaaliseen televisioitoimintaan siirtyminen elokuussa 2007 - kansallisen koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelman toteuttaminen (mm. opetuskeskilösten ja opettajankouluttajien tietoteknistä täydennyskoulutusta on lisätty merkittävästi ja määrärahoja lisätty tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön ja verkko-opetuksen edistämiseen) - valtionhallinnon IT-toimintojen uudelleenjärjestelyt (nk. TIME-hanke) - kuntien IT-toimintojen kehittäminen (nk. Kuntia-

			- opetushenkilöstön ja tutkijoiden tietoteknisen osaamisen lisääminen; tieto- ja viestintätekniikan tehokas hyödyntäminen ja soveltaminen tutkimus- ja opetustyössä	- sosiaali- ja terveyshallinnon sähköistämishankkeet mm. potilasasiakirjojen saattaminen sähköiseen muotoon - kirjastojen laajakaistayhteyksien lisääminen ja asiakaspääteiden katvekohtien ratkaiseminen - työvoimapalvelujen sähköistämistä jatketaan ja palvelujen sisältöä kehitetään - vuonna 2003 käynnistetyn kansallisen tietoturvastrategian toteuttaminen	- toimintaympäristön vahvistaminen innovaatioita, markkinoiden ja työelämän toimivuutta, kilpailua sekä yrittäjyyttä edistävillä toimenpiteillä - Tekesin uusin teknologiastrategia luo perustan kansallisten klusterien vahvistamiselle - PuuSuomi -toimintaohjelma, puutuotealan osaa- miskeskusohjelma, PuuEurooppa-kampanja
Suuntaviiva 10: Eurooppalaisen elin- keinorakenteen suhteellisten etujen vahvistaminen	- globalisaatiokielitys asettaa jatkuvasti haasteita talouden uudistumis- ja sopeutumiskyvylle - Suomessa tuottavuuden kasvu on ollut nopeaa teollisuudessa ja erityisesti tieto- ja viestintälaitteiden valmistuksessa, mutta palvelusektorilla on vielä parantamisen varaa	- tuottavuuden kasvun perustan laajentaminen - yritysten toimintaympäristön säilyttämisen Suomessa kansainvälisesti kilpailukykyisenä - klusterien vahvistaminen			
Suuntaviiva 11: Resurssien kestävä käyttö	- Suomi on toteuttanut ilmastomuutoksen torjuntaa koskevien kansainvälisten sopimusten mukaiset toimenpiteet	- turvataan talouden suotuisa, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys	- Suomen ilmasto- ja energiastrategia - Suomen kestävän kehityksen strategian uudistaminen 31.5.2006 mennessä - Kestävän kulutuksen ja tuotannon toimikunnan ohjelmaesitys (16.6.2005) - kansallisen ETAP-toimintasuunnitelman laadinta - ehdotus materiaalihokkuuskeskuksen perustamiseksi - Tekesin, Suomen Akatemian ja ympäristöministeriön tutkimusohjelmat, Sitran ympäristöohjelma		
Suuntaviiva 12: Sisämarkkinoiden laajentaminen ja syventäminen	- Suomi ei ole viivytellyt EU-säädösten täytäntöönpanossa kansalliseksi tasolle - sisämarkkinoiden esteitä pyritään ratkaisemaan epävirallisen jäsenvaltioiden viranomaisyhteistyön ja ongelmien ratkaisuverkko SOLVITin avulla, myös erityistä sähköistä tietojärjestelmää kehitetään (ns. IMI hanke on juuri käynnistynyt) - julkisia hankintoja koskevat uusimmat direktiivit implementoidaan osaksi kansallista lainsäädäntöä - Suomi tukee vahvasti palvelumarkkinoiden avautumista	- pysyytään EU:n tasolla sovitussa 1,5% täytäntöönpanovajetta koskevassa tavoitteessa - SOL VITin markkinointi ja IMIn kehittäminen - julkisissa hankinnoissa tavoitteena lisätä joustavuutta ja kilpailullisuutta - toimivan ja tehokkaan lainsäädännön aikaansaanti palvelumarkkinoiden avaamiseksi, ml. palveludirektiivin soveltamisalan säilyttäminen mahdollisimman laajana	- seurataan jatkuvasti direktiivien täytäntöönpanotilannetta ja tarpeen vaatiessa ryhdytään toimenpiteisiin - markkinointikampanja SOL VITin tunnetuksi tekemiseksi yrityksille (syksy 2005), aktiivinen osallistuminen IMIn kehittämiseen ja hyödyntämiseen - julkisten hankintojen joustavuuden ja kilpailullisuuden lisääminen (uusi hankintalaki 1.2.2006 mennessä) - palveludirektiivin eteenpäin vieminen Suomen puheenjohtajakaudella, ml. nykyistä aktiivisempi epävirallinen yhteistyö keskeisten jäsenvaltioiden kanssa		
Suuntaviiva 13: Avoimet ja kilpailulliset markkinat Euroopassa ja sen ulkopuolella	- neljännes EU-keskiarvoa korkeampi hintataso, kuluttajien alhainen ostovoima	- markkinoiden toiminnan parantaminen ja tehokkuushyötyjen saavuttaminen => kuluttajien ostovoiman parantaminen,	- kilpailupolitiikan tehokas täytäntöönpano - kartoitetaan ja tunnistetaan kilpailuesteet kokonaisvaltaisesti alkaen avaintoimialoista		

	- eräiden palvelualojen huono tuottavuus ja kilpailun vähäisyys - Suomessa 'hyviin valtiontukiin' eli horisontaalisin tavoitteisiin kanavoituu 99% teollisuuden ja palvelujen tuista	- palvelualojen tuottavuuden kohentuminen - kilpailupolitiikka osaksi kokonaisvaltaista elinkeinopolitiikkaa - selkeästi kilpailua estävän sääntelyn purkaminen - valtiontukipolitiikan koordinoiminen kokonaisuutena ja tuen kokonaismäärän pieneminen	- arvioidaan valtiontukien kilpailuvaikutukset
Suuntaviiva 14: Parempi sääntely kilpailullisemman yritys ympäristön luomiseksi ja yksityisyrittäjyyden tukemiseksi	- Suomen vahvuutena on järjestelmän avoimuus, joustavuus ja tehokkuus - hallinnollisen taakan keventäminen on hallituksen yrittäjyyden politiikka-ohjelman agendalla	- paremman sääntelyn tavoitteen konkreettinen toimenpiteeksi - byrokraatikustannusten kokonaisvaltaisesti ja tavoitteellisesti paikantaminen, mittaaminen ja keventäminen - vaikutusarviointien systematisointi, ml. hallinnollisen taakan mittaamisen kehittäminen - sääntelyn vaihtoehtojen järjestelmällisesti selvittäminen	- valtioneuvoston huhtikuussa 2004 asettama hanke laatii kansallisen paremman sääntelyn toimintaohjelman huhtikuun 2006 loppuun mennessä. - hallinnollisen taakan keventämistä on tehty mm. purkamalla elinkeinonharjoittamista koskevia lupajärjestelmiä sekä hyödyntämällä sähköisen tiedonsiirron mahdollisuuksia asioinnissa viranomaisien kanssa - säädosvalmistelun yritysvaikutusten arviointia tuetaan ja tehostetaan lisäksi erillisellä hankkeella (2005-2007) osana yrittäjyyden politiikkaohjelmaa - yritys- ja pääomatulojen verotuksen uudistus v. 2005 - varallisuusveron poisto vuodesta 2006 - taloudellisten kannustimien vahvistaminen - alkuvaiheen innovatiivisten yritysten riskirahoituksen lisäämiseksi valtio rahoittaa uudentyyppistä rahastoa 11,5 milj. eurolla vuonna 2005 sekä osoittaa tähän liittyvään palvelujen uudistamiseen 1,5 milj. euroa - pk-yritysten innovaatiokyvyn vahvistaminen (ks. suuntaviiva 8) - yritysten tukipalvelujen parantaminen, kasvuyrityspalvelu - yrittäjyyskoulutus ja -valmennus - omistusoikeuden siirtymisen helpottaminen, sukupolvenvaihdosten verokohtelua on kevennetty - konkurssilainsäädännön, pelastamis- ja uudeleenoorganisoitimenettelyjen kehittäminen
Suuntaviiva 15: Yrittäjyyskulttuurin tukeminen ja kannustava ympäristö pk-yrityksille	- kansainvälisesti verraten Suomessa liian suuri osa yrityksistä syntyy ja kuolee mikroyrityksinä, vain harvat kasvavat keskiuuriksi tai suuriksi - yrittäjyyden heikko houkuttelevuus ja koetut kannusteet suhteessa yrittäjätönnön riskiin rajoittavat varsinkin innovatiivisten liikeideoiden muuttamista voimakkaaseen kasvuun tähtääviksi yrityksiksi	- Suomen nostaminen yrittäjyyden toimintaedellytysten suhteen Euroopan kärkimaiden joukkoon - yrittäjäksi ryhtymisen kannustimien ja yrittäjyysraivaukseen houkuttelevuuden kehittäminen ml. akateeminen yrittäjyys - yritysten kasvuhaluun ja kasvuyrittäjyyden toimintaedellytysten vahvistaminen - innovaatiotoiminnan tulosten tehokkaampi hyödyntäminen tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi - rahoituksen saatavuuden parantaminen - yrittäjyyttä suosivien kilpailuolosuhteiden varmistaminen ja säädosympäristön ennustettavuus	
Suuntaviiva 16: Eurooppalaisen infrastruktuurin parantaminen	- ei aina riittävästi insentivejä rakentaa yhteyksiä - TEN-energiarahoitus on ollut vähäistä verrattuna vaadittaviin investointeihin - TEN-järjestelmän liikenneinvestointien kansallinen hankelista - tieliikenteen Eurovinjett-järjestelmä	- TEN-ohjelman kehittäminen ja foku-sointi - energiyhtiöiden yhteistoiminnan kehittäminen Itämeren alueella - energianinfrastruktuurin kustannusten ml. energian siirron pitäminen kilpailukykyisinä	- energiansiirtoa koskeva EU-tason sääntely pääosin valmista, velvoitteiden implementointi kansalliseen lainsäädäntöön joulukuussa 2005 - hallitusohjelman mukaiset energiamarkkinaviraston päätöksentekojärjestelmän ja kuluttajan asemaa sähkömarkkinoilla koskevat tavoitteet on toteutettu

Työllisyysuuntaviivat Suuntaviiva 17: Työllisyyspolitiikka, joka tähtää täystyöllisyyteen, työn tuottavuuden ja laadun kohentamiseen sekä sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen	-työllisyysaste vuonna 2004 oli 67,2% ja ylittää Lissabonin välitavoitteen. 2010 on saavutettu naisten (65,5%) ja 55-64-vuotiaiden (50,9%) osalta -työttömyysaste 8,8%(naiset 8,9%) on alenemassa, mutta korkea rakennetyöttömyys keskeinen ongelma -alueelliset työttömyys- ja työllisyyserot ovat 2000-luvulla kaventuneet	-hallituksen tavoitteena on noin 70 prosentin työllisyysaste vuonna 2007 -pyrkimyksenä on 75 prosentin työllisyysaste vuonna 2011	-työllisyyskehityksen vahvistaminen on läpikäyvä tavoite kaikilla yhteiskuntapolitiikan lohkoilla -toimintaa koordinoidaan poikhallinnollisen työllisyyden politiikkaohjelman avulla -ansiotulojen verotuksen ja verokiilan alentaminen työllisyyden tukemiseksi
Suuntaviiva 18: Edistetään elinikäistä lähestymistapaa työhön	-työllisyysasteiden kohoamispotentiaali on suurin työuran alku- ja loppupäässä -nuorten työttömyysaste on korkea (20,7) ja työmarkkinoille tullaan myöhään -ikäntyneiden työllisyysaste on noussut, mutta keskimääräinen eläkkeesiirtymiskä on 60,3 vuotta -miesten ja naisten väliset työllisyys- ja työttömyyserot pieniä, mutta palkkaeroja esiintyy eivätkä ne ole pienentyneet -työn ja koulutuksen vuorottelumahdollisuudet ovat suhteellisen hyvät, mutta vajavaisesti hyödynnetyt -eurooppalainen nuorisosopimus 2005	-hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysasteita kaikissa ikäryhmissä (pl. koulutuksessa olevat) ja eri alueilla -tavoitteena on eläkkeelle jäämisen piteneminen noin 3 vuodella pitkällä aikavälillä ja korkeakoulusta valmistumisen nopeuttaminen vähintään vuodella -miesten ja naisten välisten palkkaerojen supistaminen ja sukupolten tasa-arvon edistäminen työmarkkinoilla -nuorten koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymisen ehkäiseminen	-nuorten yhteiskuntatakuu (vuodesta 2005), jonka mukaan nuorelle työttömälle on 3 kuukauden kuluessa tarjottava koulutus- tai työpajapaikkaa -nuorisopolitiittisen kehittämisohjelman laatiminen -eläkeuudistus 1.1.2005 alkaen (työhön kannustava eläkekarttuma, joustava eläkeikä 63-68 vuoden välillä) -työelämän kehittäminen mm. TYKES- (2004-2009) ja, VETO- (2003-2007) ohjelmilla työssäpysymisen tukemiseksi -NOSTE-ohjelma (2003-2007) aikuisten koulutustason kohottamiseksi -uuden tasa-arvolain toimeenpanto 1.6.2005 lähtien (mm. työpaikkakohtaiset tasa-arvosuunnitelmat) -kolmikantatyöryhmän ehdotusten (2005) toimeenpanto palkkaerojen pienentämiseksi -perhevapaaäännösten kehittämisen ja kustannusten korvaaminen
Suuntaviiva 19: Varmistetaan, että työnhakijoilla ja myös heikoimmassa asemassa olevilla on pääsy työmarkkinoille (työnteon houkuttelevuus ja kannattavuus)	- ns. vaikeasti työllistäviä on 45% työttömien ja toimenpiteillä olevien yhteismäärästä, määrä on kuitenkin lievässä laskussa -pitkäaikaistyöttömyysaste (2,0%), naiset 1,8) on EU:n keskitason alapuolella ja pitkäaikaistyöttömien aktiivointitavoite on ylitetty (26%) -työttömien aktiivointiaste oli 23,7% ja vajaakuntoisten työttömien 21,5% -maahanmuuttajien työttömyysaste (27,7%) ja aktiivointiaste (36%) ylittävät työttömien keskiarvon -ilman ns. uutta alkua aktiivitoimenpiteen muodossa ennen 6 kk jäi 9 % (naiset 6,7 %) alle 25-vuotiaista työttömistä ja ennen 12 kk 7,6% (naiset	-aktiivitoimiin sijoittuvien pitkäaikastyöttömien määrää lisätään 50 prosentilla vuoden 2008 loppuun mennessä -maahanmuuttajien työttömyysastetta lähennetään koko väestön vastaavaan -vahvistetaan työn kysyntää matalan tuottavuuden toissa	-40 työvoimapolveluksen perustaminen vaikeasti työllistävien palvelemiseksi 2004-2006 -työmarkkinatuen uudistaminen vuoden 2006 alusta ja työllistämistukien yksinkertaistaminen (TAE 2006) -nuorten koulutus- ja yhteiskuntatakuu, työpajotoiminnan kehittäminen ja muut nuoriin kohdistuvat lisätoimet (TAE 2006) -työvoimapolitiikan aktiivointiasteen nostaminen nykyisestä 23 prosentista 27-30 prosenttiin -toimenpiteet kotoutumisen ja etnisen syrjäyttämisen edistämiseksi -köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma (2005) -kotitaloustyön verohelpotusten lisääminen

	6%) 25-vuotta täyttäneistä työttömistä -työllistyminen aktiivitoimista, etenkin koulutuksesta on parantunut	-avoimien työpaikkojen määrä on suuri suhteessa työttömyyteen ja suhde on heikentynyt - eräillä aloilla ja ammateissa on vaikeuksia saada työvoimaa -julkisen työnvälityksen markkinaosuus on 63%	-tavoitteena on työvoiman kysynnän ja tarjonnan alueellinen ja ajoittainen tasapaino lyhyellä ja pitkällä aikavälillä -tavoitteena on edistää työperusteista maahanmuuttoa	-työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoitiedon hyödyntämisen tehostaminen -työvoimatoimistojen palvelumallin uudistaminen vuoden 2006 loppuun mennessä -muutosturvan voimaantulo 1.7.2005 taloudellista syistä irtisanottujen uudelleen työllistymisen no- peuttamiseksi - joustavien työelämäläheisten koulutus- ja rahoitusmuotojen kehittäminen - maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton lisäämiseksi
Suuntaviiva 20: Parannetaan työmarkkinoiden tarpeiden kohtaantoa				
Suuntaviiva 21: Edistetään joustavuutta yhdistettynä työllisyyteen liittyvään turvaan ja vähennetään työmarkkinoiden segmentointia	-työelämä on kehittynyt viime vuosina myönteisesti lukuun ottamatta työn mielekkyyden ja kiireen kokemista (palkansaajat antavat työpaikoilleen arvosanan 7.9 asteikolla 4-10) -määräaikaisessa työsuhteessa olevien osuus on hieman alentunut ollen noin 16 prosenttia (miehet 12.6, naiset 19.5), osa-aikatyötä tekevien osuus on 13 % (miehet 7.7, ja naiset 18.2)	-työelämän monipuolinen kehittäminen työn tuottavuuden ja työelämän laadun parantamiseksi yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa -työntekijöiden sairaspäivien osuuden pitäminen 3.9 prosentissa	- vaikutetaan tuottavuuskehitykseen kehittämällä työpaikkojen toimintatapoja TYKES- ym. ohjelmilla (ks. suuntaviiva 18) -yhteistoimintalain kokonaisuudistus (kolmikantakomitean määräaika 31.1.2006) - määräaikaisia työsuhteita koskeva selvitys ja toimenpide-ehdotukset 30.11.2005) -ulkomaalaisten työntekijöiden vähimmäistyöehtojen varmistaminen ja niiden valvonnan tehostaminen (liittyy myös harmaan talouden torjuntaan) - monipuolisten työaika- ja työehtojen edistäminen ja työaika- ja työehtojen selvittäminen -yritysten perustamiseksi myönnettävän starttirahan laajentaminen myös työllisiin vuonna 2005	
Suuntaviiva 22: Varmistetaan työllisyyttä edistävät palkka- ja muiden työvoimakustannusten kehitykset	- Suomessa vähän koulutettujen työttömyys on suhteellisen suurta ja palkkaerot melko pienet -ks. suuntaviiva 4	- parannetaan matalapalkkaisten työllistymismahdollisuuksia	- 54-vuotta täyttäneiden, alle 2000 euroa kuukaudessa ansaitsevien työvoimakustannuksia alennetaan - ansiotulojen verokevennykset 2003-2007 - kotitalous-, hoiva- ja remonttityön tukemiseksi tarkoitettua kotitalousvähennyksen laajentaminen	

Suuntaviiva 23: Laajennetaan ja parannetaan sijoittamista inhimilliseen pääomaan		-koulutukseen siirtymisen tehostaminen ja koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen niin, että 96% perusopetuksen päättävistä sijoittuu jatkokoulutukseen vuonna 2008 -työikäisten koulutukseen osallistumista lisätään niin, että 60% työikäisistä osallistuu aikuiskoulutukseen vuonna 2008 -aikuiskoulutukseen osallistumisen alueellisten erojen kaventaminen	-oppilaan- ja opinto-ohjauksen sekä opiskelijajavaintojen kehittäminen mm. uudistamalla toisen asteen yhteishaku ja toteuttamalla valtakunnallinen yhteishaku yliopistoihin -aikuisten ammatillisen osaamisen kehittäminen työurien jatkamiseksi (mm. Noste) - perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen siirtymisen tehostaminen - opintojen keskeyttämisen vähentäminen mm. tutkintorakenteen uudistuksella ja tuloksellisuutta korostavalla rahoituksella
Suuntaviiva 24: Opiskelu- ja koulutusjärjestelmät vastaamaan uusia osaamis- ja ammattitaitovaatimuksia	-nuorten koulutustaso on kansainvälisesti korkea ja Suomi on saavuttanut EU:n nuorten koulutustasoa ja opintojen keskeyttämistä koskevat tavoitteet -vanhemmissa ikäluokissa koulutuksen taso on suhteellisen matala -Suomi on saavuttanut EU:n elinikäistä oppimista koskevan tavoitteen. – aikuiskoulutus jakeantuu epätasaisesti	-koulutusverkoston tiivistäminen -tutkintojärjestelmien kehittäminen - koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen ja läpäisyn edistäminen kaikilla koulutusasteilla	-tutkinnoista ja niiden osista kehitetään ammatinparitevyyden muodostavia polkuja -opettajien työelämäjaksot ja työpaikkaohjaajien koulutus -työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen (työssä oppiminen, oppisopimuskoulutus, työharjoittelu) -aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustusjärjestelmän käyttöönotto ja aikaisemmin hankitun osaamisen kehittäminen - korkeakoulu- ja oppilaitosverkoston kehittäminen - kirjastostrategia 2010-toimenpide-ehdotusten toteuttaminen: kirjastonhallinnan uudistaminen, asiakaspääätteiden lisääminen, valtakunnallisesti tuotettujen ja hankittavien palveluiden määrittely, henkilöstön täydennyskoulutus

Suomen kansallinen toimenpideohjelma

LIITE 2: Avoin yhteistyö tutkimus- ja kehitysinvestointien lisäämisessä

1. Johdanto

Suomen panostus tutkimus- ja kehittämistoimintaan kasvoi nopeasti koko 1990-luvun ja ylitti vuosikymmenen lopussa kolmen prosentin bkt-osuuden, minkä saavuttamiseen EU pyrkii vuoteen 2010 mennessä. Toistaiseksi EU:n jäsenmaista vain Suomi ja Ruotsi ovat saavuttaneet tavoitteen. Kuluvalla vuosikymmenellä tutkimusinvestointien kasvu on Suomessa hidastunut, mutta niiden bkt-osuus on edelleen kasvanut ja on 3,5 prosentin tasolla.

Yrityssektorin osuus kansallisesta tutkimuspanostuksesta on vakiintunut 70 prosentin tuntumaan ja ylittää EU:n Lissabonin strategian tavoitetason, jonka mukaan yksityisen rahoituksen tulisi kattaa vähintään 2/3 tutkimuksen kokonaisrahoituksesta. Myös julkinen tutkimusrahoitus on kehittynyt suotuisasti. Sen bkt-osuus oli vuonna 2004 1,04 prosenttia, mikä on Ranskan ohella EU-maiden korkein taso.

Vaikka Suomi on päässyt Lissabonin strategian tutkimusinvestointien tasoa koskeviin tavoitteisiin, on hallituksen tavoitteena edelleen lisätä panostuksia koulutukseen, tutkimukseen, teknologiaan ja innovaatiotoimintaan Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistamiseksi sekä henkisen ja aineellisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Seuraavassa on selostettu toteutettuja ja vireillä olevia toimenpiteitä, jotka tähtäävät julkisen t&k-rahoituksen lisäämiseen ja sen tehokkaampaa käyttöön tai joilla pyritään rohkaisemaan yrityksiä lisäämään omia panostuksiaan. Vireillä olevat toimenpiteet sisältyvät hallituksen kevään 2005 strategia-asiakirjaan ja hallituksen samoin keväällä 2005 tekemään periaatepäätökseen julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellisesta kehittämisestä.

2. T&k-investointien lisääminen ja parantaminen

Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ovat kasvaneet voimakkaasti 1990-luvulla johtuen pääosin yritysten panostusten kasvusta. Yritysten osuus menoista on noussut vuoden 1991 57 prosentista noin 70 prosenttiin vuonna 2004. Yritysten menojen lisäys johtuu pääosin elektroniikkateollisuuden menojen kasvusta.

Pääministeri Vanhasen hallitus on sitoutunut edeltäjiensä tavoin lisäämään tutkimus- ja innovaatorahoitusta valtion menojen keskimääräistä kasvuvauhtia nopeammin. Hallitus päätti keväällä 2003 julkisen t&k-rahoituksen tasokorostuksesta. Sen mukaan määrärahoja lisätään lähes 250 milj. eurolla vuoden 2003 tasosta vuoteen 2007 mennessä. Vuoden 2007 tavoitetaso on 1,7 miljardia euroa. Lisäysohjelmaa on toteutettu etupainoisesti. Vuoden 2005 talousarviossa t&k-rahoitukseen osoitetaan yhteensä 1,6 miljardia euroa.

Vahvistaessaan maaliskuussa 2005 valtion talouden kehykset vuosille 2006 – 2009 valtioneuvosto päätti lisätä tutkimus- ja kehitysrahoitusta siitä, mitä edellä mainittu vuoden 2003 kehyspäätös piti sisällään. Uuden tasokorotuksen mukaan Teknologian kehittämiskeskuksen ja Suomen Akatemian myöntämisvaltuuksia lisätään yhteensä 50 miljoonalla eurolla vuosina 2006 ja 2007.

Valtion budjetissa t&k-rahoituksen osuus kasvaa vähitellen, koska sitä on lisätty ja lisätään jatkossakin budjetin keskimääräistä kasvuvauhtia nopeammin.

Suomessa on lisätty kilpailun kautta jaettavan rahoituksen osuutta julkisesta rahoituksesta 90-luvun puolivälistä alkaen. Sen osuus on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana 25 prosentista yli 40 prosenttiin. Julkiset lisäpanostukset tutkimukseen ohjataan lähivuosinakin pääosin Teknologian kehittämiskeskuksen ja Suomen Akatemian kautta kilpailtuun rahoitukseen.

Suomen Akatemia toteuttaa yhteistyössä opetusministeriön kanssa huippuyksikköpolitiikkaa. Tutkimuksen huippuyksiköt valitaan kilpailun ja kansainvälisten asiantuntija-arviointien (peer-review) perusteella. Rahoitusta niille myönnetään Akatemian tutkimusmäärärahoina sekä yliopistojen budjetin kautta. Myös Tekes osallistuu useiden huippuyksiköiden rahoittamiseen.

Suomessa on maan pienestä koosta johtuen keskitetty tutkimus- ja kehitystoiminnan suunnittelu ja päätöksenteko valtakunnallisille toimijoille. T&k-rahoituksen tasosta ja sen suuntaamisesta päättävät hallitus ja eduskunta. Valtion tiede- ja teknologianeuvostolla, jonka jäseninä ovat tiede- ja teknologiapolitiikan kannalta keskeiset ministerit ja hallintovirkamiehet, on merkittävä rooli poliittisten linjapäätösten valmistelussa. Teknologia- ja innovaatiopolitiikan toimeenpanosta vastaa kauppa- ja teollisuusministeriö ja sen ohjauksessa toimiva rahoitusorganisaatio Teknologian kehittämiskeskus. Tiedepolitiikan toimeenpano kuuluu opetusministeriölle ja sen ohjauksessa toimivalle Suomen Akatemialle, joka rahoittaa tieteellistä tutkimusta. Osa yritysten saamasta teknologiarahoituksesta kanavoidaan alueellisten elinkeino- ja työvoimakeskusten kautta. Tässäkin tapauksessa Teknologian kehittämiskeskus osallistuu tiiviisti päätösten tekemiseen.

Yliopistojen yhteyteen on perustettu teknologiakeskuksia (science parks), joissa toimii yhteensä 1600 yritystä tai yhteisöä.

3. Julkisten tutkimusorganisaatioiden vahvistaminen ja niiden yhteistyön lisääminen teollisuuden kanssa

Vuonna 2003 yliopistojen tutkimuksesta oli 51 prosenttia budjettirahoituksella ja 49 prosenttia ulkopuolisella rahoituksella tehtyä. Valtion tutkimuslaitosten osalta on käytettävissä vuotta 2005 koskeva arvio. Sen mukaan budjettirahoituksen osuus on 55 prosenttia ja kilpailun kautta saatavan rahoituksen osuus 45 prosenttia.

Valtion tiede- ja teknologianeuvoston johdolla laaditaan 30.6.2006 mennessä kansallinen strategia kansainvälisesti kilpailukykyisten tieteen ja teknologian osaamiskeskittymien synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi.

Ministeriöt laativat oman hallinnonalansa sektoritutkimuksen kehittämisohjelmat 30.9.2005 mennessä. Niiden pohjalta valtion tiede- ja teknologianeuvosto laatii suunnitelman valtion sektoritutkimuksen ja sen resurssien uudelleen kohdentamisesta.

Valtion tutkimuslaitokset hankkivat nykyistä enemmän ulkoista tutkimusrahoitusta ja lisäävät sen osuutta toiminnassaan. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen roolia innovaatiopolitiikan toteuttajana vahvistetaan mm. lisäämällä budjettirahoituksen osuutta sen kokonaismenoista.

Julkiset lisäpanostukset tutkimukseen ohjataan pääosin Teknologian kehittämiskeskuksen ja Suomen Akatemian kautta kilpailtuun rahoitukseen. Suomessa ollaan vakuuttuneita siitä, että

kilpaillun rahoituksen avulla voidaan tehokkaimmin aktivoida yrityksiä ja julkisia tutkimusyksiköitä haastavampiin tutkimus- ja kehitysprojekteihin ja kannustaa niitä investoimaan enemmän tutkimukseen.

Kilpaillun rahoituksen osuutta lisäämällä pyritään myös edistämään korkeakoulujen uudistumista ja erikoistumista sekä nostamaan opetuksen ja tutkimuksen laatua. Samalla huolehditaan siitä, että tutkimusorganisaatioiden perusrahoitus ja kilpailtu rahoitus täydentävät toisiaan tasapainoisesti.

Yliopistojen strategista johtamista ja hallintoa uudistetaan ottaen huomioon yliopiston tehtävien ja toimintaympäristön muutoksista johtuvat kasvavat vaatimukset. Tutkimuksen johtamisen koulutusta yliopistoissa lisätään.

Yliopistojen taloudellista toimivaltaa lisätään lainsäädäntötoimin kansallisen ja kansainvälisen huippuosaamisen ja verkottumisen edellytysten parantamiseksi. Osakeomistusta vastaan tapahtuvaa immateriaalioikeuksien siirtomahdollisuutta korkeakouluilta yrityksille laajennetaan ja joustavoitetaan lainsäädäntötoimin. Yritysten korkeakouluille tekemien lahjoitusten verovapausrajan nostamista selvitetään.

Yliopistot parantavat kansainvälistä kilpailukykyään profiloitumalla sekä panostamalla tutkimuksen laatuun, monitieteisyyteen ja kansainvälisesti korkeatasoiseen tutkijakuntaan.

Kansainvälistä koulutustarjontaa kehitetään lisäämällä vieraskielistä perus- ja tutkijankoulutusta Suomessa, tuottamalla myös muissa maissa toteutettavia koulutusohjelmia ja parantamalla ulkomaalaisille suunnattuja palveluja.

Esitys laiksi korkeakoulueksinnoista on annettu eduskunnalle. Lain tarkoituksena on tehostaa korkeakouluissa tehtyjen keksintöjen hyödyntämistä selkeyttämällä niihin liittyviä omistusoikeuskysymyksiä. Valtion talousarviosta annetun lain muutoksella on parannettu yliopistojen perustamien osakeyhtiöiden mahdollisuuksia toimia tutkimustulosten hyödyntäjinä.

4. Suotuisan ympäristön luominen yritysten t&k-investoinneille

Innovaatiopolitiikan tavoitteena on, että Suomeen syntyy nykyistä enemmän innovatiivisia kasvuyrityksiä, että yhä useammat yritykset harjoittavat tutkimus- ja kehitystoimintaa ja että tulosten kaupallistuminen tehostuu.

Julkisten innovaatiopalvelujen (rahoitus, koulutus, neuvonta, kansainvälistäminen) saatavuuden ja tehokkuuden parantamiseksi otetaan käyttöön niitä tuottavien organisaatioiden yhteisiä palvelumalleja.

Yrityksiä kannustetaan investoimaan tutkimus- ja kehitystyöhön tarjoamalla niille ehdoiltaan edullista julkista rahoitusta ja aktivoimalla potentiaalisia uusia asiakkaita käynnistämään tutkimus- ja kehittämishankkeita. Julkisen rahoituksen kohdistamista yritysten parhaille hankkeille kilpaillun rahoituksen avulla pidetään Suomen oloissa innovaatiopolitiikan vaikuttavuuden kannalta tehokkaampana kuin verokannustimien käyttöä. Yrityksille ohjattavan julkisen t&k-rahoituksen instrumentteina käytetään avustuksia ja lainoja, joita myönnetään sekä vieraan pääoman ehtoisina (riskilainat) että oman pääoman ehtoisina (pääomalainat).

Suomessa ei suunnitella yritysten tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin kohdistuvien verohelpotusten käyttöönottoa. Sen sijaan on syytä selvittää alkaviin yrityksiin tehtävien ulkopuolisten pääomasijoitusten verokohtelun helpottamista, millä voitaisiin lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta.

Yrityksille suunnattu julkinen lisärahoitus ohjataan kohteisiin, joilla voidaan tehokkaimmin edistää elinkeinorakenteen uudistumista ja innovatiivisen liiketoiminnan syntymistä. Rahoituksella tuetaan erityisesti liiketoimintaosaamisen vahvistamista, palveluinnovaatioiden kehittämistä, kasvuyrittäjyyttä sekä yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille.

Teknologian kehittämiskeskuksen rahoituksesta kohdistetaan nykyään noin puolet kysynnän mukaan haastaviin projekteihin ja toinen puoli teknologiaohjelmien kautta strategisesti tärkeille temaattisille painopistealoille. Ohjelmien kautta kanavoitavan rahoituksen osuutta on perusteltua nostaa noin 60 prosentin tasolle. Teknologian kehittämiskeskuksen keväällä 2005 julkaisema teknologiastrategia ohjaa uusien teknologiaohjelmien teemojen ja painopisteiden valintaa.

Sen lisäksi, että Tekes myöntää rahoitusta teknologisen tutkimukseen ja tuotekehitykseen, se pyrkii lisäämään t&k-työtä tekevien yritysten määrää aktivoimalla potentiaalisia asiakkaita ja myöntämällä hankkeille valmistelurahoitusta. Tekes edistää myös suomalaisten yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten osallistumista kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön. Tekes toimii EU:n puiteohjelman, ESAn, Eurekan ja COSTin kansallisena koordinaattorina ja yhteyspisteenä. Myös teknologian siirtoon liittyvät palvelut kuuluvat Tekesin tehtäviin. Yritysten ja julkisten tutkimusorganisaatioiden verkottumisen edistämisessä tärkein väline ovat Tekesin hallinnoimat kansalliset teknologiaohjelmat.

Kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla kehitetään strategiaprosesseja, joilla alueellinen ja paikallinen innovaatiotoiminta ja kansallinen innovaatiopolitiikka saadaan paremmin tukemaan toisiaan.

Osaamiskeskusohjelman kohdentumista huippuosaamiseen ja sen hyödyntämiseen parannetaan ja ohjelman yhteyksiä innovaatiopolitiikkaan vahvistetaan. Kauppa- ja teollisuusministeriön roolia osaamiskeskusohjelman ohjauksessa vahvistetaan.

Innovatiivisten yritysten siemenrahoituksen ja palvelujen parantaminen (ks. toimenpideohjelman kohta 2.3.2.1)

Suomi on liittynyt kaikkiin merkittäviin eurooppalaisiin ja kansainvälisiin tutkimus- ja kehittämistoimintaa edistäviin verkostoihin ja infrastruktuurihankkeisiin. Euroopan ulkopuolisista maista yhteistyötä pyritään kehittämään erityisesti johtavien teknologiamaiden (Yhdysvallat ja Japani) ja nousevien talouksien (Kiina ja Intia) kanssa. Uudentyyppistä yhteistyömallia edustaa Shanghaiin keväällä 2005 perustettu FinChi-innovaatiokeskus, jonka tehtävänä on edistää Suomen ja Kiinan välistä yhteistyötä huipputeknologian aloilla.

5. Pätevän tutkijatyövoiman saatavuus

Tutkimustyötä tekevien osuus kaikista työllisistä on Suomessa EU-maiden korkein. Osaavaa henkilöstöä uskotaan riittävän myös jatkossa tutkimus- ja kehittämistoimintaan, sillä tekniikan ja luonnontieteiden opiskelijoiden osuus kaikista korkeakouluopiskelijoista (yliopistot ja ammattikorkeakoulut) on noin 30 prosenttia, mikä on EU-maiden korkeimpia osuuksia.

Suomalaisten koululaisten matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen on OECD:n Pisa-tutkimuksessa arvioitu maailman parhaiden joukkoon. Opetushallitus, opettajajärjestöt, eräät yliopistot sekä teollisuus kehittävät edelleen yhteistyössä koulujen kanssa luonnontieteiden ja tekniikan opetusta.

Tutkijoiden koulutusta varten on perustettu 1990-luvun puolivälistä lähtien eri aloille tutkijakouluja, joiden tavoitteena on nostaa tutkijankoulutuksen laatua sekä nopeuttaa tohtorin tutkinnon suorittamista. Järjestelmä on ollut erittäin menestyksellinen, ja sitä on asteittain laajennettu. Opetusministeriön työryhmä selvittää keinoja tutkijankoulutuksen edelleen kehittämiseksi

Tutkijoiden kansainvälinen liikkuvuus on vähäistä sekä yliopistoissa että valtion tutkimuslaitoksissa. Keinoja liikkuvuuden lisäämiseksi selvitetään parhaillaan opetusministeriön työryhmässä, joka pohtii tutkijanuran edistämistä. Suomen Akatemia puolestaan selvittää mahdollisuuksia lisätä yliopistojen ja yritysten välistä tutkijaliikkuvuutta.

Yliopistot parantavat kansainvälistä kilpailukykyään profiloitumalla sekä panostamalla tutkimuksen laatuun, monitieteisyyteen ja kansainvälisesti korkeatasoiseen tutkijakuntaan.

Kansainvälistä koulutustarjontaa kehitetään lisäämällä vieraskielistä perus- ja tutkijankoulutusta Suomessa, tuottamalla myös muissa maissa toteutettavia koulutusohjelmia ja parantamalla ulkomaalaisille suunnattuja palveluja.

6. Eurooppalaisen teollisuuden kilpailuetujen vahvistaminen

Uusien teknologisten aloitteiden edistäminen:

Tekesin teknologiaohjelmat ovat merkittävin kansallinen instrumentti, joilla tuetaan uusien teknologioiden kehittämistä ja demonstroitua public-private –yhteistyönä. Teknologia-ohjelmat ovat laajoja projektikokonaisuuksia, jotka kohdistuvat jollekin keskeiselle teknologia-alueelle. Teknologiaohjelmat koostuvat yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimusprojekteista sekä yritysten osittain luottamuksellisista tutkimus- ja kehitysprojekteista. Tekesillä on tällä hetkellä käynnissä noin 45 ja valmisteilla kuusi uutta teknologiaohjelmaa.

Suomessa katsotaan, että EU:n tulee aktiivisesti tukea teknologisten innovaatioiden kehittämiseen ja käyttöönottoon liittyvää public-private –yhteistyötä. EU:n yhteiset teknologia-aloitteet (Joint Technology Initiatives, JTI) ovat mielenkiintoinen ja kunnianhimoinen uusi teollisen yhteistyön muoto. Niiden yleistavoitteet ovat kannatettavia, joskin niiden toteuttamiseen liittyy vielä useita avoimia kysymyksiä. Ne voivat sopia voimakasta panostamista pitkällä tähtäimellä vaativien teknologioiden kehittämiseen, silloin kun kyseessä on toimialan laaja-alainen kehittäminen. Suomalaiset yritykset ja julkiset tutkimuslaitokset ovat osallistuneet useimpien vireillä olevien EU:n teknologia-aloitteiden kehittelyyn.

Suomen kansallinen toimenpideohjelma

LIITE 3: Avoin yhteistyö: pieniä yrityksiä koskeva peruskirja

1 Johdanto

Lissabon strategian uudistuksen mukaisesti oheisessa liitteessä esitellään tiiviisti keskeisimmät toteutetut yrityspoliittiset toimenpiteet sekä nostetaan esiin mahdollisia uusia avauksia, joita tullaan toteuttamaan tai, jotka ovat suunnitteilla seuraavina vuosina. Suomessa yrityspoliitikkaa toteutetaan osana talous- ja elinkeinopolitiikkaa tiiviissä yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa yrittäjyyden politiikkaohjelman avulla. Sen päämääränä on varmistaa yritysten toimintaympäristön vakaa ja ennustettavissa oleva kehitys. Seuraavassa toimenpiteet on käyty läpi yhdenmukaisen suuntaviivojen jaottelua noudattaen.

2 Toimenpiteet suuntaviivoittain

Suuntaviiva 3: Resurssien tehokas kohdentaminen

- Yrityksiä kannustetaan investoimaan tutkimus- ja kehitystyöhön tarjoamalla niille ehdoiltaan edullista julkista rahoitusta ja aktivoimalla potentiaalisia uusia asiakkaita käynnistämään tutkimus- ja kehittämishankkeita. Julkisen rahoituksen kohdistamista yritysten parhaille hankkeille kilpaillun rahoituksen avulla pidetään Suomen oloissa innovaatiopolitiikan vaikuttavuuden kannalta tehokkaampana kuin verokannustimien käyttöä. Suomessa ei siksi suunnitella yritysten tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin kohdistuvien verohelpotusten käyttöönottoa. Sen sijaan harkitaan alkaviin yrityksiin tehtävien ulkopuolisten pääomasijoitusten verokohtelun helpottamista, millä voitaisiin lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta.

Suuntaviiva 7: T&K –rahoituksen lisääminen ja parantaminen

- Julkista tutkimus- ja kehitysrahoitusta lisätään noin 7 prosenttia vuodessa kuluvaan vuosikymmenen loppuun tavoitteena nostaa tutkimuksen bkt-osuus neljään prosenttiin. Lisärahoitus suunnataan kohteisiin, joilla voidaan tehokkaimmin edistää elinkeinorakenteen uudistumista ja innovatiivisen liiketoiminnan syntymistä. Rahoituksella tuetaan erityisesti liiketoimintaosaamisen vahvistamista, palveluinnovaatioiden kehittämistä, kasvuyrittäjyyttä sekä yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille.
- Teknologian kehittämiskeskuksen rahoituksesta kohdistetaan nykyään noin puolet kysynnän mukaan haastaviin projekteihin ja toinen puoli teknologiaohjelmien kautta strategisesti tärkeille temaattisille painopistealoille. Ohjelmien kautta kanavoitavan rahoituksen osuutta on perusteltua nostaa noin 60 prosentin tasolle. Teknologian kehittämiskeskuksen keväällä 2005 julkaisema teknologiastrategia ohjaa uusien teknologiaohjelmien teemojen ja painopisteiden valintaa.

Suuntaviiva 8: Innovaatioiden edistäminen

- Kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla kehitetään strategiaprosesseja, joilla alueellinen ja paikallinen innovaatiopolitiikka ja kansallinen innovaatiopolitiikka saadaan paremmin tukemaan tosiaan.
- Julkisten innovaatiopalvelujen (rahoitus, koulutus, neuvonta, kansainvälistäminen) saatavuuden ja tehokkuuden parantamiseksi otetaan käyttöön niitä tuottavien organisaatioiden yhteisiä palvelumalleja.
- Alkuvaiheen innovatiivisten yritysten riskirahoituksen lisäämiseksi valtio rahoittaa uudentyypistä rahastoa 11,5 milj. eurolla vuonna 2005 sekä osoittaa tähän liittyvään palvelujen uudistamiseen 1,5 milj. euroa.
- Innovaatiotoiminnan välittäjäorganisaatiot (teknologiakeskukset, hautomot, paikalliset kehitysyhtiöt) tiivistävät keskinäistä yhteistyötään ja verkottumistaan julkisten tutkimusorganisaatioiden kanssa.
- Osaamiskeskusohjelman kohdentumista huippuosaamiseen ja sen hyödyntämiseen parannetaan ja ohjelman yhteyksiä innovaatiopolitiikkaan vahvistetaan.
- Rajat ylittävän tiedon siirtämiseksi Suomi on liittynyt kaikkiin merkittäviin eurooppalaisiin ja kansainvälisiin tutkimus- ja kehittämistoimintaa edistäviin verkostoihin ja infrastruktuurihankkeisiin. Euroopan ulkopuolelle suuntautuvaa kahdenvälistä yhteistyötä pyritään lisäämään erityisesti johtavien teknologiamaiden (Yhdysvallat ja Japani) ja nousevien talouksien kuten Kiinan ja Intian kanssa. Uudentyyppistä yhteistyömallia edustaa Suomen ja Kiinan välisen teknologiayhteistyön edistämiseksi vuonna 2005 Shanghaihin perustettu FinChi-innovaatiokeskus. Samantyyppisten keskusten perustamista myös muihin maihin harkitaan.
- Ks. myös liite 1, suuntaviiva 8.

Suuntaviiva 9: Informaatioteknologian käytön edistäminen

- Ks. liite 1, suuntaviiva 9

Suuntaviiva 12: Sisämarkkinoiden laajentaminen ja syventäminen

- Kuntien hankintaosaamisen lisäämiseksi KTM perusti noin vuosi sitten yhdessä Kuntaliiton kanssa julkisten hankintojen neuvontayksikön. Yksikkö antaa maksutonta neuvontaa kilpailuttamiseen liittyvissä kysymyksissä sekä julkisen sektorin hankintoja tekeville että yrityksille.
- EU:n kynnysarvot alittaville hankkeille olemme perustaneet sähköisen markkinapaikan JULMAN. Kirjaututtuaan palveluun yritykset voivat saada hankintailmoitukset suoraan omaan sähköpostiin. Hankintayksiköt voivat yrityskontaktien lisäksi saada palvelusta asiakirjamalleja ja muuta hankintatietoa.
- Hankintaosaamiseen liittyvää tietoa saa myös internet-pohjaisesta työvälineestä nimeltään Kilpanet.
- Ks. myös liite 1, suuntaviiva 12

Suuntaviiva 13: Avoimien ja kilpailullisten markkinoiden takaaminen

- Kilpailupolitiikan täytäntöönpanoa pyritään tehostamaan entisestään. Puututaan tehokkaasti yksittäisiin kilpailunrajoituksiin ja autetaan näin luomaan toimivat markkinat. Kilpailuvirasto keskittyy kaikkein vakavimpien kilpailunrajoitusten

(esim. kartellit) selvittämiseen. Etsitään myös aktiivisesti syitä markkinoiden toimimattomuudelle, ja jos aihetta ilmenee, käynnistetään tutkinta uutta kilpailulainsäädäntöä hyödyntäen.

- Kunta- ja palvelurakenneuudistuksessa (suuntaviiva 3) on tarkoitus käyttää tehostamisessa apuna myös yksityisen ja kolmannen sektorin tarjoamia palveluja.
- Ks. liite 1, suuntaviiva 13

Suuntaviiva 14: Houkuttelevamman yritys ympäristön luominen

- Kauppa- ja teollisuusministeriö on asettanut lainsäädännön yritys vaikutusten arviointia koskevan hankkeen (SÄVY-hanke) ajalle 01.12.2004 – 31.12.2007. Hankkeen tehtävänä on edistää yritys vaikutusten huomioimista säädös valmistelussa ja kehittää yritys vaikutusten arviointimenetelmiä. Hankkeen ydintehtävä on toimiminen ministeriöiden yhteisenä asiantuntijayksikkönä yritys vaikutusten arviointia koskevista kysymyksistä. Hankkeessa on järjestetty säännöllinen yhteydenpito ministeriöiden ja elinkeinoelämän välillä. SÄVY-hanke liittyy hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelmaan ja se toteutetaan yhdessä oikeusministeriön kanssa.
- Hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelman asettama KTM:n säädöstyöryhmä kartoitti raportissaan 1/2004 mihin lainsäädännöllisiin muutoksiin yrittäjyyden toimintaympäristön edistämiseksi ja mahdollisten lainsäädännöllisten puutteiden korjaamiseksi tulisi ryhtyä. Toimenpide-ehdotusten täytäntöönpanoa seurataan järjestelmällisesti.
- Valtiovarainministeriön johdolla toteutettavan tuottavuushankkeen yhteydessä on käynnistetty selvitystyö palveluyritysten roolista julkisten palveluiden tuottamisessa. Hallituksen asettama työryhmä selvittää asiaa koskevat kansalliset ja EU-säädökset. Selvitysten tulisi valmistua vuoden 2005 loppuun mennessä.
- Ks. liite 1, suuntaviiva 14

Suuntaviiva 15: Yrittäjyys kulttuurin tukeminen ja kannustava ympäristö pk-yrityksille

- Vuoden 2005 alussa toteutettujen yhteisö- ja pääomaverokannan alentamista ja osinkoverotuksen tasoa koskevien keskeisten linjausten ohessa yrittäjien sosiaaliturvaan liittyviä kehittämistarpeita selvitetään yrittäjäksi ryhtymisen kynnyksen alentamiseksi. Jatkossa toteutetaan lainsäädännölliset muutokset asiaa käsittelevän työryhmän ehdotusten mukaisesti. Työttömyysturva koskevat tarkistukset (yrittäjä/palkansaaja aseman muuttumisen yhteydessä) ovat jo tulleet voimaan vuoden 2005 alusta lukien.
- Kehitetään maksukyvyttömyyslainsäädäntöä elinkelpoisten yritysten tarpeettomien konkurssien ja epäonnistuneen yritystoiminnan negatiivisten seurausten vähentämiseksi. Tähän liittyen arvioidaan lainsäädännön muutostarpeita asiaa käsitelleen työryhmän esittämien toimenpide-ehdotusten pohjalta.
- Uudistetaan ulkomaisten pääomasijoitusten verotuskohtelua hallitusohjelmassa sovitulla tavalla siten, että ulkomaista riskipääomasijoitusta suomalaiseen pääomarahastoon ja kohdeyritykseen verotetaan yhdenmukaisesti (toimenpiteet vuoden 2005 aikana).
- Luodaan toiminnalliset ja rahoitukselliset edellytykset palvelualojen riskipääomarahastojen käynnistämiseksi. Palvelurahastojen kehittämisessä otetaan huomioon naisyrittäjyyden kehittäminen.

- Ulkomaisten sijoitusten houkuttelemiseksi Suomeen on päätetty tiivistää tästä toiminnasta vastaavan Invest in Finland'in yhteistyötä Finpron kanssa. Finpro on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, jonka tehtävänä on nopeuttaa suomalaisten yritysten kansainvälistymistä ja vähentää siihen liittyviä riskejä. Invest In Finland voi jatkossa hyödyntää Finpron maailmanlaajuista verkostoa.
- Starttirahan myöntämisedellytyksiä on laajennettu ja enimmäiskesto pidennetty vuoden 2005 alusta lukien. Starttirahaa voidaan myöntää työttömien työntekijöiden lisäksi myös palkkatyöstä tai työmarkkinoiden ulkopuolelta yrittäjiksi siirtyville henkilöille. Kokeilu koskee tässä vaiheessa vuosia 2005 ja 2006.
- Kasvuyrityspalvelulla, joka on osa yrityspalveluiden kokonaisuudistusta (ks. suuntaviiva 8), kootaan julkisten yrityspalveluorganisaatioiden osaaminen uudella tavalla yritysten käyttöön (Finnvera Oyj, Finpro, Tekes ja TE-keskukset). Lähtökohtana on yritysten kehittämistarpeiden tunnistamisen kautta yritysکوhtaisen kasvun edellytysten parantaminen ja kasvun nopeuttaminen. Kyseessä on uusi toimintamalli, jolla helpotetaan löytämään yrityksen tarpeisiin sopivat palvelut ja asiantuntijat.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö uudistaa yritysten kansainvälistymisen palveluja. Toimenpide-esitysten tulisi valmistua vuoden 2005 aikana.
- Osaamiskeskustyöryhmä valmistelee esitykset osaamiskeskuspolitiikan uudistamiseksi vuoden 2005 loppuun mennessä.
- Suomalaisen elinkelpoisten yritysten tervehdyttämismallin (ns. Turn around management -konsepti) rakentaminen on käynnissä public-private-yhteistyönä. Tervehdyttämisen ideana on käynnistää 'korjaavat toimenpiteet' elinkelpoisissa yrityksissä yrittäjän ja/tai verkoston aloitteesta, kun ensimmäiset hälytysmerkit taloudellisista vaikeuksista ilmenevät.
- Opetusministeriön huhtikuussa 2004 hyväksymät yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen linjaukset ja toimenpideohjelma kattavat koko koulujärjestelmän. Ohjelmaan sisältyy uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, jotka otetaan vuosiluokilla 3-9 käyttöön porrastaen vuosina 2004 – 2006. Lukion opetussuunnitelman perusteet otetaan käyttöön kuluvana vuonna. Aihekokonaisuuksina opetussuunnitelmissa perusopetuksessa on ”osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys” ja nuorten lukiokoulutuksessa ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”.

Suuntaviiva ex-23: Opiskelu- ja koulutusjärjestelmät vastaamaan uusia osaamis- ja ammattitaitovaatimuksia

- Ks. liite 1, suuntaviivat 23 ja 24

Suomen kansallinen toimenpideohjelma

LIITE 4: Avoin yhteistyö eEurope/i2010

Seuraavassa raportoidaan Suomen toimenpiteet, jotka liittyvät avoimeen yhteistyöhön teemassa eEurope/i2010.

Suuntaviiva 7: T&K-panostukset (To improve investment in R&D):

Teknologian kehittämiskeskus Tekesin tehtävänä on edistää elinkeinoelämän kilpailukyvyn ja yhteiskunnan teknologiaan perustuvaa kehittymistä. Toiminnan vaikutukset syntyvät välillisesti Tekesin palveluja käyttävien yritysten ja tutkimusyksiköiden menestyessä kukin omien tavoitteidensa mukaisesti, mutta samalla tuottaen kansantaloudellista ja yhteiskunnallista lisäarvoa. Tekesin toiminta lisää kansatalouden t&k panostuksia mahdollistaen kokonaan uusia kehityshankkeita (ns. input additionality). Tekesin yritystoiminnan riskiä jakavan rahoituksen kannustevaikutus on merkittävä ja se lisää myös yritysten omarahoitteisia t&k panostuksia. Tekesin rahoitus ei korvaa yritysten omia investointeja vaan se lisää niitä, kun innovaatiotoiminnan riskiä jaetaan.

Tekesin rahoituksella käynnistetään myös julkisen tutkimuksen hankkeita joiden tuloksia hyödynnetään laajasti yrityksissä ja yhteiskunnassa. Osaamisen, teknologian ja innovaatioiden diffuusion merkitys on erityisen korostunutta julkisen tutkimuksen hankkeissa ja teknologiaohjelmatoiminnassa. Tekesin rahoittamat julkiset tutkimukset luovat verkostoja, joissa ei-kilpailullinen osaaminen siirtyy yritysten ja julkisten tutkimusorganisaatioiden välillä monensuuntaisesti. Tämä ominaisuus on yksi suomalaisen innovaatiojärjestelmän vahvuuksista.

Verkostoitunut ja tehokas tutkimus- ja kehittämistoiminta tuottaa yritysten ja yhteiskunnan tasolla kasvaneita tuottoja (ns. output additionality) Samoin Tekesin toiminta vaikuttaa pitkäaikaisesti yritysten ja tutkimuslaitosten kompetenssien ja toimintatapojen kehittymiseen (ns. behavioral additionality). Esimerkiksi uusien yhteistyöverkostojen merkitys on hyvin laaja-alaista ja se kohdistuu yritysten toimintaan kokonaisuutena. Kansantalouden tasolla Tekesin toiminnan hyödyt kumuloituvat uusiksi työmahdollisuuksiksi, verotuloiksi ja uuden teknologian käyttöönoton myötä syntyviksi välittömiksi hyvinvointi- ja ympäristövaikutuksiksi.

Tieto- ja viestintäteknologia on eräs Tekesin teknologiaohjelmien ja projektirahoituksen painopistealue. Vuonna 2004 Tekes rahoitti yhteensä 409 miljoonalla eurolla 2 242 hanketta, jotka toteutettiin yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa ja yrityksissä. Tieto- ja viestintäteknologian hankkeisiin suunnattiin 122 miljoonaa euroa. Teknologiaohjelmien osuus Tekesin rahoituksesta on melkein puolet koko rahoituksesta. Tekesin tavoitteena on osuuden kasvattaminen. Vuoden 2004 lopussa tieto- ja viestintäteknologian alueella oli käynnissä kuusi teknologiaohjelmaa. Tieto- ja viestintäteknisiä sovelluksia kehitetään myös muilla teknologia-alueilla.

Vuoden 2005 maaliskuussa ilmestyneessä strategiassa Tekes määrittelee Suomen tulevaisuuden kannalta keskeiset strategiset painoalueet, jotka samalla muodostavat pohjan tuleville teknologiaohjelmille. Eräs tärkeimmistä on tieto- ja viestintäteknologia laajalle ulottuvine sovelluksineen. Tavoitteena on, että Suomi on jatkossakin johtava maa tieto- ja viestintäteknologian soveltamisessa ja kehittämisessä.

Tieto- ja viestintäklusterin kehitystä koskevia strategia-alueita ovat langattomien laitteiden saumaton yhteentoimivuus, kaikkialla käytettävissä olevat sisällöriippuvat henkilökohtaiset

palvelut, semanttinen verkko, joustavat ja adaptoituvat ohjelmistot, avoimet innovaatiomallit, digitaaliset palvelut, reaaliaikaisesti ja verkottuneesti toimivat tehtaat sekä langattomien ja saumattomasti toimivien järjestelmien komponentit terveydenhuoltoa varten.

Suuntaviiva 8: Innovaatiot (To facilitate innovation and the uptake of ICT):

Yrityssektorilla erityisenä haasteena on pk-yritysten toistaiseksi vielä vähäiset investoinnit tieto- ja viestintäteknologiaan. Kauppa- ja teollisuusministeriö on toteuttanut lukuisia ohjelmia, joilla pyritään edistämään erityisesti pk-yritysten tieto- ja viestintäteknologian käyttöä. Vuosien 2004 ja 2005 aikana KTM järjesti eri puolilla maata yhteensä 12 aluetilaisuutta joiden tarkoituksena oli lisätä pk-yrittäjien tietoisuutta tieto- ja viestintäteknologian välineiden mahdollisuuksista yritystoiminnan kehittämisessä. Päivän mittaisiin seminaaritilaisuuksiin osallistui yhteensä 1590 pk-yrittäjää, mitä voi pitää hyvänä tuloksena. Seminaaritoimintaa jatketaan syksyllä 2005 ja tarkoituksena on tuoda pk-yrittäjille tietoa yrityksen tietoturvariskeistä ja niihin varautumisesta.

Kauppa- ja teollisuusministeriö rahoittaa Verkkokaveri –nimistä verkkopalvelua, joka tarjoaa pk-yrityksille tietoa liiketoiminnan sähköistymisestä sekä tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisestä yrityksen liiketoiminnassa mm. case-esimerkein.

Pk-sektorilla tieto- ja viestintäteknologian välineiden tehokasta käyttöönottoa hidastaa yrittäjien puutteellinen koulutus. Koulutustarjontaa on tarkoitus vahvistaa TE-keskuksissa minkä lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriö valmistelee parhaillaan laajempaa sähköisen liiketoiminnan kehittämisstrategiaa, joka luo puitteet toiminnan kehittämiseksi kokonaisuutena. Yritysten tieto- ja viestintäteknologian käyttöä on pyritty lisäämään myös sähköistämällä keskeisiä yritysten vuorovaikutusprosesseja, kuten edistämällä sähköistä laskutusta ja siihen liittyvää standardointityötä sekä sähköistämällä julkisten hankintojen prosesseja ja yritysten ja hallinnon välillä tapahtuvaa tiedonvaihtoa (nk. TYVI-palvelu).

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö julkisella sektorilla on Suomessa kansainvälisten arvioiden mukaan hyvällä tasolla. Julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuutta edistetään toteuttamalla mittava julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksen uudelleen organisointi (nk. TIME-hanke). Vastaavalla tavalla kuntien tietohallintoa pyritään tehostamaan yhdenmukaistamalla tietohallinnon ohjausta kunnissa. Hallinnon sähköisiä palveluita kehitetään panostamalla mm. palveluiden käytössä tarvittaviin tunnistamismenetelmiin. Suomessa on otettu käyttöön sähköinen henkilökortti. Moniin julkisiin palveluihin voi luotettavasti tunnistautua myös pankkien myöntämällä nk. TUPAS-tunnisteilla (salasanat ja PIN-koodit). Sähköisen hallinnon vaatimukset on otettu huomioon lainsäädännössä (mm. laki sähköisestä hallinnosta sekä sähköisistä allekirjoituksista).

Sisäasiainministeriössä ja valtiovarainministeriössä sekä valtioneuvoston kansliassa on käynnissä lukuisia sähköisen hallinnon ja palveluiden kehittämisohjelmia ja julkisen hallinnon sähköisten palveluiden kehittäminen on yksi tietoyhteiskuntaohjelman keskeisistä painopisteistä. Merkittävää edistystä on tapahtunut myös sosiaali- ja terveydenhuollossa, jossa on otettu käyttöön mm. sähköiset potilasasiakirjat. Julkisen hallinnon avoimuutta on edistetty tuomalla internetiin tietoa hallinnon päätöksentekomenettelystä. Mm. eduskunnan asiainkäsittely on lähes kokonaan julkista ja seurattavissa eduskunnan internetsivuilla.

Kotitalouksissa tieto- ja viestintäteknologian käyttö on kasvanut markkinavetoisesti. Valtiovallan erityistoimia ei ole tarvittu. Sääntelyä on kehitetty kilpailua edistävästi, mikä on lisännyt erityisesti

DSL-liittymien kysyntää ja tätä kautta internetin käyttöä kodeissa. Kilpailu päätelaitemarkkinoilla ja ohjelmistoteollisuudessa on luonnostaan erittäin kovaa, mikä alentaa hintoja ja lisää tarjontaa.

Sisältöjen tuotannossa opetusministeriö toteuttaa lukuisia digitaalisen sisältötuotannon edistämishankkeita mm. opetusmateriaalien ja kansalliseen kulttuuriperimään liittyvässä tuotantoprosessissa otetaan huomioon pedagogiset lähtökohdat digitaaliselle materiaalille. Kauppa- ja teollisuusministeriössä on käynnissä hankkeita sisältöliiketoimintayritysten liiketoimintaosaamisen vahvistamiseksi. KTM:n tarjoaman valtionavun turvin on perustettu mm. DIGES ry., joka auttaa aloittelevia sisällöntuottajia liiketoiminnan käynnistämisessä. Digitaalinen sisältötuotanto on Suomessa vahvassa kasvussa. Digitaalisen sisältötuotannon tukeminen on otettu huomioon myös TEKESin ohjelmissa. Digitaalisen sisältötuotannon eräs haaste onkin juuri yhdistää itse sisällön tuottaminen teknisiin prosesseihin ja palvelukonsepteihin. Merkittävää sisältötuotannon edistämistoimintaa on tehty myös liikenteen puolella (mm. eri liikennemuotojen ajantasaiseen tietoon perustuvat palvelut, navigointipalvelut ja matkustajien tiedotuspalvelut).

Lainsäädäntötilanne:

- Uusi sananvapauslaki mahdollistaa kaiken joukkoviestinnän samanlaisen sääntelyn riippumatta siitä, onko sisältö sähköisessä vai perinteisessä muodossa toimitettu.
- Uusi tekijänoikeuslaki (tekijänoikeusdirektiivin implementointi) on eduskunnassa käsiteltävänä syksyllä 2005
- Lainsäädäntö julkisista hankinnoista ja sähköisistä laskuista mahdollistaa sähköisen asioinnin
- Uudessa viestintämarkkinalainsäädännössä on mahdollistettu kaikkien verkkojen samanlainen sääntely riippumatta siitä, mitä sisältöä verkoissa kulkee.
- Uusi sähköisen viestinnän tietosuojalaki varmistaa viestinnän luottamuksellisuuden sisältöjä käytettäessä sekä antaa lainsäädäntökehyksen mm. paikantamiseen perustuville uusille sisältöpalveluille.

Suuntaviiva 16: Eurooppalainen infrastruktuuri (To expand and extend European infrastructure):

Hallituksen tavoitteena on edistää tiedonsiirtoverkkojen, erityisesti laajakaistan käytettävyyttä koko maassa. Kansallista laajakaistastrategiaa päivitetään tarvittavilta osin ottaen huomioon uudet teknologiat kuten digitaalinen televisio ja lyhyen kantaman langattomat verkot. Harvaanasuttujen alueiden laajakaistapeiton parantamisessa hyödynnetään rakennerahastoja sekä sovelletaan uusia erityisesti langattomia tekniikoita. Hallitus päätti keväällä 2005, että vapaa 450 Mhz:n taajuus käytetään erityisesti dataliikenteeseen ja myönsi toimiluvan uuden radioverkon rakentamiseksi Digita Oy:lle. Verkko toteutetaan Flash-Ofdm –tekniikalla, joka on suunniteltu erityisesti internet-käyttöön. Yleisenä toimintamallina hallitus tukee yksityisen sektorin toimenpiteitä jotka tähtäävät tietoverkkojen turvallisuuden lisäämiseen ja yhteiskäytön mahdollistamiseen.

Hallitus on hyväksynyt kansallisen tietoturvastrategian, joka pyrkii kehittämään kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä, parantaa tietoturvariskien hallintaa sekä edistää suomalaisten tieto- ja viestintäalan yritysten toimintamahdollisuuksia. Osana kansallista tietoturvastrategiaa toteutetaan tietoturvallisuuden kehittämisohjelma ”LUOTI”, jolla pyritään auttamaan palveluntarjoajia rakentamaan turvallisia palveluita monikanava-alustoille, mikä lisää myös eri verkkojen yhteentoimivuutta. Julkisen hallinnon palveluiden tietoturvallisuutta ja yhteentoimivuutta edistetään lukuisilla eri foorumeilla mm. valtion tietoturvallisuuden johtoryhmän suosituksin sekä julkisen hallinnon asiointiin kohdistetuin suosituksin (JHS-suositukset). Elinkeinoelämän ponnisteluja tietoturvallisuuden ja yhteentoimivuuden parantamiseksi tuetaan tarvittaessa myös Viestintäviraston määräyksin.

Suuntaviiva 20: Parannetaan työmarkkinoiden tarpeiden kohtaantoa

Suomen työmarkkinaosapuolet ratifioivat eurooppalaisen etätööhön liittyvän mallisopimuksen suosituksena kesäkuussa 2005. Se ohjeistaa työehtoja etätöössä. Suositus voi tehdä etätöomäisen työn organisoinnin näkyväksi ja sopimuksen kohteeksi. Tietotekniikan käytön yhteydessä työajat ja työpaikat ovat monipuolistuneet varsinkin asiantuntijatehtävissä. Keskustelun kohteena ovat olleet tieto- ja viestintäteknikan käyttöön yhdistyvät rasisustekijät ja työaikojen fragmentoituminen ja mahdollinen pidentyminen. Nähtäväksi jää, missä määrin suositus säätelee näiden ilmiöiden kehitystä.

Työministeriön johdolla on jatkettu eTyön yhteistoimintaryhmässä etätöön soveltamisen arviointia hallinnon ja yksityisen sektorin piirissä. Työryhmä antaa suosituksensa toiminnan kehittämistä syksyllä 2005 toimikautensa päätteeksi.

Tieto- ja viestintäteknologian virittämän virtuaalisen työympäristön ja sen seurausvaikutusten tutkimus on alussa. Työministeriö on vuosina 2004-2005 rahoittanut kahta tutkimushanketta, joissa selvitetään tieto- ja viestintäteknologian ja siihen liittyvien työn organisointimallien vaikutusta työhön ja työoloihin. Vuoden 2005 aikana on valmistettu opaskirja työnantajille etätöön soveltamisesta.

ESR:n piirissä on E-työn tuotekehityshankkeessa koordinoitu etätööhankkeita, joiden piirissä on mm. kehitetty liiketoimintaa hajautetun työn mallien avulla, laadittu työhallinnon sähköisen palveluiden kehittämisen malli, edistetty etätöötä kotoa tai vapaa-ajan asunnolta sekä laadittu alueellisia etätöön soveltamisen malleja. Lisäksi hankkeet ovat koskeneet terveydenhuoltoa (eHealth) sekä e-oppimista ammattikoulutuksen välineenä. Tavoitteena on edistää tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä erityisesti pk-sektorilla. Kehittämistoimia tukee internetpalvelu: www.ework.fi

Kansallinen työelämän kehittämisohjelma TYKES on jatkanut työn organisoinnin kehittämistä ottamalla samanaikaisesti huomioon tuottavuuden, työllisyyden ja työelämän laadun. TYKES on projekteissaan edistänyt tieto- ja viestintäteknologian inhimillistä ja tuottavaa soveltamista yksityisten ja julkisten työpaikkojen kehittämisessä. TYKESin ohjelmaan kuuluu paitsi yksittäisten projektien toteuttaminen myös työelämän kehittämismenetelmien luominen ja tiedon levitys tuloksista ja työelämän mahdollisuuksista.

Suomen kansallinen toimenpideohjelma

LIITE 5: Avoin yhteistyö ympäristötekniikan alalla Suomessa

Yleistä

Resurssien säästäminen ja ympäristömyötäisyys ovat perinteisesti olleet suomalaisen uuden tuotantotekniikan lähtökohtana. Tämä näkyy esimerkiksi metsäteollisuuden prosessien ja energiatekniikoiden ekotehokkuuden kehityksenä. Kansallisen tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoituksessa ympäristömyötäisyyttä on priorisoitu jo 1970-luvulta lähtien. Innovaatiopolitiikan periaatteena on ollut ottaa ympäristöasiat nk. läpäisyperiaatteen mukaisesti laajasti huomioon kaikessa tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Suomalainen teollisuus on jo 1990-luvun alkupuolelta lähtien korostanut ekokilpailukykyä, ympäristölähtöisen tuotepoliittian ja ympäristötekniikan merkitystä kilpailukykyllä. Suomessa on ollut jo pitkään laaja yhteisymmärrys uuden ympäristötekniikan kehittämisen tarpeellisuudesta sekä ympäristöongelmien ratkaisemiseksi, yritysten kilpailukykyä turvaamiseksi että uuden ympäristöliiketoiminnan luomiseksi.

Ympäristötekniikan alan laajuutta ja rakennetta Suomessa on seurattu kauppa- ja teollisuusministeriön toimesta ja myös yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Tilastokeskuksen laatiman, alaa melko suppeasti kuvaavan selvityksen mukaan Suomessa toimi vuonna 2003 noin 300 ympäristötekniikan yritystä, joiden ympäristöteknologiatuotteista koostuva liikevaihto oli kyseisenä vuonna yhteensä noin 2,1 mrd. euroa. Kun huomioon otetaan myös suomalaisten yritysten toiminta ulkomailla, on suomalaisen ympäristötekniikan liikevaihto noin 3,4 mrd. euroa. Luvut kattavat kuitenkin huonosti ns. puhtaita teknologioita ja tuotteita, esim. uuden prosessitekniikan sisältämiä ympäristöratkaisuja. Ne eivät myöskään sisällä perinteisiä ympäristöhuoltopalveluita (jätehuolto, jätevesihuolto, yms.), joiden laajuus pl. kunnalliset liikelaitokset oli kyseisenä vuonna noin 1,3 mrd. euroa.

Viidessä vuodessa ympäristötekniikan liikevaihto kotimaassa on kasvanut 16 prosenttia. Alan työllisyydessä ei kuitenkaan ole tapahtunut merkittävää kasvua. Se työllistää Suomessa on 9 000 henkilöä, mikä on lähes saman verran kuin viisi vuotta aiemmin. Viennin osuus ympäristötekniikan liikevaihdosta oli vuonna 2003 lähes puolet kotimaan liikevaihdosta, arvoltaan noin miljardi euroa. Vaikka viennin osuus alan liikevaihdosta on suuri, on kapeilta kotimarkkinoilta vientimarkkinoille yltänyt vain suhteellisen pieni osa alan yrityksistä.

Puolet ympäristötekniikan liikevaihdosta syntyy erilaisista asiantuntijapalveluista. Palvelujen osuus ympäristötekniikan liikevaihdosta onkin merkittävästi kasvanut viime vuosina. Alan yrityksistä kuitenkin edelleen 2/3 toimii teollisuudessa ja energiahuollossa.

Ympäristöteknologia-yritysten tuotevalikoimassa merkittävämmäksi on noussut ilman- ja ilmastonsuojelu, johon liittyvien tuotteiden osuus on jo lähes 40 prosenttia ympäristötekniikan liikevaihdosta. Ympäristöteknologia-yritysten asiakkaista suurin osa on toisia yrityksiä, ja noin viidenneksellä alan yrityksistä toiset yritykset ovat ainoa asiakasryhmä. Yli puolet suomalaisista ympäristöteknologia-yrityksistä tekee tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyvää yhteistyötä kotimaisten tutkimusyksiköiden ja muiden yritysten kanssa.

EU:n komissio julkaisi alkuvuodesta 2004 ympäristöteknologian kehittämisen ja käyttöönoton edistämiseen tähtäävän toimintaohjelman (ETAP), jonka kansallista täytäntöönpanoa Suomessa koordinoi kauppa- ja teollisuusministeriö laaja-alaisen Ad Hoc ryhmän kautta. Tässä ryhmässä käsitellään myös ympäristöteknologian kansallisen etenemissuunnitelman (*Road Map*) valmistelua.

Kansallinen ETAP etenemissuunnitelma on edennyt luonnosvaiheeseen. Siinä on noussut esille seuraavia tavoitteita:

Tutkimus ja kehitys

- Resurssi- ja energiatehokkuusnäkökulma on integroitava entistä tehokkaammin kansallisiin teknologia- ja tutkimusohjelmiin.
- Tunnistetaan haasteita ja mahdollisuuksia edistämällä eri toimijoiden välistä keskustelua.
- Parannetaan valmiuksia tuotteistaa tutkimustuloksia ja spinn-offeja.
- Kehitetään eri kaupallisten, teknisten ja ympäristöalojen koulutusta ympäristöliiketoimintaa tukevaksi.

Markkinaolosuhteiden parantaminen

- Kehitetään kansainvälisten ja globaalien ympäristöteknologian markkinoiden ennakkointia kansallisesta näkökulmasta.
- Tuetaan alan yritysten perustamista, käynnistymistä ja kansainvälistymistä.
- Edistetään alueellisten ympäristöverkostojen yhteistyötä sekä kehitetään ja tuetaan yritysverkostoja ja niiden veturiyrityksiä
- Parannetaan säännösten ja ohjauskeinojen ennakoitavuutta etenkin jätealalla.
- Kehitetään ympäristöalalla edellytyksiä uudelle palveluliiketoiminnalle.
- Parannetaan riskirahoituksen saatavuutta ja Pilot plant -referenssvaiheen rahoituksen saatavuutta.

Valtiontukien suuntaviivat ja hankintatavat

- Parannetaan edellytyksiä vihreisiin julkisiin hankintoihin.
- Käytetään verokannustimia entistä tehokkaammin.
- Selkeytetään rahoitusbyrokratiaa erityisesti rahoituksen hakemisen osalta.

Taloudelliset ohjauskeinot

Valtion tukea ympäristöteknologian edistämiseen on Suomessa ohjattu pääasiassa tutkimus- ja tiederahoituksen kautta.

Valtion ympäristötuet ovat koostuneet lähinnä maatalouden ympäristötoimien EU-tukea täydentävästä kansallisesta tuesta sekä uusiutuvien energialähteiden käytön tuista. Uusi EU:n sisäinen päästökauppajärjestelmä vahvistaa myös uusiutuvan energian kilpailukykyä päästökauppaan kuuluvilla sektoreilla.

Nykyisen, pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelman mukaan verotuksen rakennetta Suomessa uudistetaan edistämään kestävä kehitystä. Ekologisella verouudistuksella on tarkoitus vähentää uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä, ympäristöhaittoja ja edistää kierrätystä sekä tuotteiden, niiden kulutuksen ja energiakäytön ekotehokkuutta.

Valtiovarainministeriö julkaisi lokakuussa 2004 varsin laajan selvityksen ekologisesta verouudistuksesta ja erityisesti ympäristöön liittyvien verojen kehittämismahdollisuuksista.

Raportissa käydään läpi sekä Suomessa että muissa maissa käytössä olevia ympäristöveroja. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ekologisen verouudistuksen toimeenpanossa on syytä lähteä liikkeelle ensisijaisesti ympäristötarpeista ja -velvoitteista.

Suunnitellut toimet:

Valtiovarainministeriö on esittänyt hallitusohjelman ekologista verouudistusta koskevassa raportissaan, että ympäristöministeriö selvittää ne ympäristöpolitiikan kysymykset, joiden kohdalla olisi kustannustehokkuuden parantamiseksi perusteltua käyttää vero-ohjausta. Tästä näkökulmasta toteutettu ympäristöperusteinen verotus voi toimia merkittävänä kannustimena myös ekotehokkaiden innovaatioiden kehittämiselle ja kaupallistamiselle. Uuden teknologian edistämisessä markkinaperusteiset ohjauskeinot voivat toimia selvästi hallinnollista ohjausta tehokkaammin.

Rahoitus ja tutkimus

TEKES on ympäristöteknologisen tutkimuksen päärahoittaja Suomessa. Vuoden 2004 rahoitus hankkeisiin, jotka sisälsivät merkittävän ympäristöelementin, oli 51 miljoonaa euroa. Se oli noin 12,5 prosenttia Tekesin kokonaisrahoitusvolyyymista. Ympäristöteknologian rahoituksessa ympäristö-, energia- ja ilmastomuutosteknologiat nivoutuvat monin tavoin toisiinsa, minkä vuoksi yksittäisen sektorin rahoituksen arviointi on vaikeaa. Osa ympäristömyönteisistä hankkeista tähtää ilmastomuutoksen rajoittamiseen kuten myös pääosa energiahankkeista. Vuoden 2004 rahoitus merkittävän ilmastoelementin sisältäviin hankkeisiin oli 59,4 miljoonaa euroa, mikä muodosti noin 14,5 prosenttia Tekesin kokonaisrahoitusvolyyymista.

Ympäristönäkökulma sisältyy Tekesin toiminnassa läpäisyperiaatteen mukaisesti laajasti eri teknologioiden kehittämiseen. Ympäristölähtöiset kysymyksenasettelut ovat vaikuttaneet merkittävästi teknologiaohjelmien sisältöön. Meneillään olevat kansalliset teknologiaohjelmat sijoittavat entistä enemmän varoja ympäristötekniikoiden kehittämiseen. Tekesillä on käynnissä useita ympäristöteknologiaohjelmia sekä ohjelmia, joissa ympäristönäkökulma on keskeisesti mukana, mm: CLIMBUS - Ilmastomuutoksen hillinnän liiketoimintamahdollisuudet; STREAMS - Yhdyskuntien jätevirroista liiketoimintaa (juuri päättynyt) ja FINE - Pienhiukkaset - teknologia, ympäristö ja terveys. Näiden ohjelmien kokonaisbudjetti oli noin 123 milj. euroa, mikä sisältää sekä osallistuvien tahojen että muiden ulkopuolisten rahoittajien suunnitellun osuuden koko ohjelman ajalta. Energia-alan ohjelmissa ympäristöasiat ovat lähes poikkeuksetta vahvin toiminnan ajuri.

Suomalaiset ovat osallistuneet aktiivisesti mm. seuraavien komission koordinoimien teknologiayhteisöjen valmisteluun: Tekes ja Vesi- ja viemärilaitosyhdistys *Water Supply and Sanitation* -yhteisössä, Kemian teollisuus *Sustainable Chemistry* –yhteisössä ja Metsäteollisuus ry *Forest-Based Sector Technology Platform*- yhteisössä.

Valtion teknillinen tutkimuskeskus VTT ottaa ympäristöasiat niin ikään läpäisevästi huomioon kaikessa tutkimuksessa. Tätä varten VTT on kehittänyt myös uusia toimintatapoja kuten Ympäristöportaalin ja Puhdas maailma -teknologiateeman. VTT:n ympäristöteknologinen tutkimus on laajaa, monialaista ja kasvavaa. Ympäristöhankkeiksi luokiteltujen hankkeiden volyyymi on noin 250 henkilötyövuotta. Ympäristöhankkeiksi on luokiteltu tutkimukset, joiden ensisijaisena tavoitteena ovat ympäristönäkökohtiin liittyvät tekijät. Hankkeiden luokittelu ympäristöteknologian tutkimukseen ja muihin hankkeisiin on entistä vaikeampaa, koska painopiste ympäristönsuojelussa on siirtynyt päästöjä rajoittavista puhdistustekniikoista puhtaampiin ja materiaalitehokkaisiin

prosesseihin ja tuotteisiin sekä ennalta ehkäisyä tukeviin tutkimuspalveluihin. VTT on mukana komission rahoittamassa TESTNET- hankkeessa, jossa se vetää osiota, jonka tavoitteena on luoda systemaattinen, pysyvä käytäntö lupaavien ympäristömyötäistä kehitystä edistävien teknologioiden ja innovaatioiden tunnistamiseksi. VTT osallistuu myös osioon, joka pyrkii verifiointijärjestelmän validointiin.

Suomen ympäristökeskus koordinoi parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) selvittämistä kansallisella tasolla. Tässä työssä on laajalti mukana sekä viranomaisia ja teollisuuden edustajia. BAT-yhteistyön avulla tuotetaan materiaalia EU-tasolla laadittavien parhaan tekniikan BREF-raporttien valmisteluun sekä laaditaan PK- sektorille kansallisia BAT-raportteja ja koulutetaan viranomaisia ja teollisuuden edustajia. Vaikka BAT- raportit toimivat ensisijaisesti ympäristölupakäsittelyn taustamateriaalina, on niillä merkitystä laajemmin ympäristöteknologian käyttöönoton edistämisessä.

Suomessa on luotu pitkäjänteisesti laajaa tietopohjaa ympäristöpolitiikan ja ekoinnovaatioiden kehittämiseksi ympäristöministeriön hallinnoiman ja eri ministeriöiden yhdessä rahoittaman ympäristöklusterin tutkimusohjelman avulla. Klusteriohjelmassa tutkimusalueina ovat olleet mm. ekotehokkuus ja elinkaarianalyysit. Eri ohjauskeinojen vaikutuksia innovaatiotoimintaa ja erityisesti ympäristöinnovaatioihin selvitetään Suomen ympäristökeskuksen toteuttamassa EcoInno hankkeessa, jota kauppa- ja teollisuusministeriö rahoittaa osana laajempaa ProAct tutkimushanketta. Suomi on aktiivisesti mukana OECD:n innovaatiopolitiikan MONIT-kehittämishankkeessa, jossa GAIA Oy vastaa hankkeen ympäristöosion koordinoinnista¹.

MOTIVA Oy:n hallinnoimien Energiansäästösopimusten tavoitteena on pienentää energian ominaiskulutuksia sekä viedä käytäntöön toimintamalleja, joiden ansiosta energiatehokkuudesta tulee osa yritysten ja yhteisöjen vakiintunutta toimintaa. Vapaaehtoisten energiansäästösopimusten avulla on saavutettu säästöjä ja samalla on voitu tukea energiaa säästävän teknologian käyttöönottoa yrityksissä ja julkisella sektorilla.

Suunnitellut toimet:

Alkukesästä 2005 esityksensä jättänyt Kestävän tuotannon ja kulutuksen toimikunta painottaa voimakkaasti uuden ympäristöteknologian kehittämisen merkitystä sekä mm. pitkäjänteisen rahoituksen suuntaamista ympäristöinnovaatioiden kehittämiseen ja niiden markkinoillepääsyn edistämiseen.

Valmisteilla olevan kansallisen energia- ja ilmastostrategian sekä valtakunnallisen jättesuunnitelman tarkistuksessa teknologia- ja ohjauskeinokysymyksiin kiinnitetään erityistä huomiota.

Tekes on nostanut tuoreessa teknologiastrategiassaan ympäristöteknologian kehittämisen aiempaa näkyvämpään rooliin ja laajentanut samalla ympäristöasioiden merkitystä eri alueille. Työn alla on useita ympäristöteknologiaan liittyviä teemoja, joista osasta käynnistyneee myös ohjelmia. Tarkasteltavana on teemoja koskien mm. materiaali-kiertoja ja uusiomateriaalien käyttöä sekä bioteknologian mahdollisuuksia eri aloilla. Ympäristön ja energian ohella myös palvelut

¹ Monitoring and Implementing Horizontal Innovation Policy

sisältyvät Tekesin teknologiastrategian painopiste-alueisiin, mikä luo mahdollisuuden näiden teemojen yhdistämiseen.

Suomen Akatemia on käynnistämässä tutkimusohjelmaa Kestävä tuotanto ja tuotteet. Myös ympäristöklusteritutkimusohjelman jatkoa valmistellaan.

Parhaaseen käyttökelpoiseen tekniikkaan (BAT) liittyvä työ tulee jatkumaan entisessä laajuudessaan.

Uusia energiansäästösopimuksia valmistellaan parhaillaan.

SITRA on ympäristöohjelmansa puitteissa käynnistämässä ympäristöteknologian ennakointiin tähtäävää laajaa hanketta. Ohjelmassa selvitetään myös mahdollisuuksia kansallisen ympäristöteknologiatietokannan ja -portaalin kehittämiseen, jonka mahdollisia käyttäjiä ovat mm. yritykset, alan rahoittajat ja hallinto.

SITRA ja Pääomasijoitusyhdistys käynnistävät syksyllä 2005 selvityksen ympäristöteknologian pääomasijoituksista Suomessa.

Julkiset hankinnat

Pohjoismaisen selvityksen mukaan Suomessa noin 30 prosenttia julkisten hankintojen tarjouspyynnöistä pitää sisällään ympäristökriteereitä. Tämä on vähemmän kuin muissa Pohjoismaissa, mutta enemmän kuin EU-maissa keskimäärin.

Ympäristöministeriön on tukenut vihreitä julkisia hankintoja julkaisemalla opasmateriaalia siitä, miten ympäristöasiat voidaan ottaa huomioon tarjouspyynnöissä sekä rahoittamalla niitä koskevan internet-pohjaisen tietokannan kehittämistä. Tämä Hymonet-tietokanta on tarkoitettu erityisesti kuntien hankintatoimen käyttöön, ja se sisältää tiedot itse hankintamenettelystä sekä mm. yli 60 tuoteryhmän ympäristöominaisuuksista. Useat kunnat ja muut hallinnon organisaatiot ovatkin jo sitoutuneet ympäristönäkökohtien entistä laajempaan huomioimiseen hankinnoissa. Kahden kaupungin, Porin ja Jyväskylän johdolla tavoitteena on luoda kunnille ympäristöperusteisia julkisia hankintoja tukeva verkosto.

Parhaillaan Suomen ympäristökeskus on mukana komission vihreiden julkisten hankintojen edistämiseen tähtäävässä kehittämishankkeessa. Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoituksella suomalainen Efektia Oy on kehittänyt menetelmää ympäristömyötäisyyden mittaamiseen.

Suunnitellut toimet:

Kestävän tuotannon ja kulutuksen toimikunnan esityksen mukaan Suomeen tulee vuoteen 2010 mennessä laatia yksityiskohtainen kansallinen strategia ympäristönäkökohtien huomioon ottamisen parantamiseksi julkisissa hankinnoissa.

PK- yritykset

Pienten yritysten osuus ympäristöteknologia-alan liikevaihdosta ja työllisyydestä on Suomessa Tilastokeskuksen selvityksen mukaan viime vuosina selvästi kasvanut. Lähes puolet alan yrityksistä

on alle kymmenvuotiaita. Kuitenkin 80 prosenttia ympäristötekniikan liikevaihdosta muodostuu edelleen neljänneksessä alan suurimpia yrityksiä.

Ympäristötekniikan viennin kasvu on Suomessa harvojen kärkiyritysten varassa. Keskikokoisia vientiin kykeneviä yrityksiä on vähän. Uusia ympäristötekniikan-alan yrityksiä on perustettu viime vuosina aikaisempaa vähemmän.

Alueellisia ympäristötekniikkaan liittyviä osaamisverkostoja maassamme on kymmenkunta.

Suunnitellut toimet:

SITRAn meneillään olevan ympäristöohjelman tavoitteena on suomalaisen ympäristötekniikan ja -osaamisen verkostoiminen kansainvälisille markkinoille. Tavoitteisiin pyritään hyödyntämällä kansainvälisten markkinoiden kasvun mahdollisuudet ja Suomen asema ja maine ympäristönsuojelun edelläkävijänä. Ohjelman avainalueina ovat ympäristö-alan yhdistäminen ja pääomasijoitukset, kansainvälisten liiketoimintaverkostojen kehittäminen sekä kansallinen toimintaohjelma jatkuvuuden varmistamiseksi. Ohjelmaa toteutetaan laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Uusia yritysten ja tutkimusyksiköiden yhteistyöverkostoja synnyttävät mm. Tekesin teknologiaohjelmat.

Suomen kansallinen toimenpideohjelma

Liite 6: Työllisyysindikaattorit

EU:N TYÖLLISYYSSTRATEGIASSA ASETETUT TAVOITTEET JA SUOMEN TULOS

Tavoite: Jokaiselle työttömälle tarjotaan uusi mahdollisuus: nuorille ennen kuin työttömyys on kestänyt 6 kuukautta ja aikuiselle ennen kuin työttömyys on kestänyt 12 kuukautta. Heille tarjotaan koulutusta, uudelleen koulutusta, työharjoittelua, työpaikkaa tai muuta työllistävyyttä edistävää toimenpidettä, minkä lisäksi annetaan tarvittaessa jatkuvaa työnhakuapua.

Taulukko 1. Työttömät, joille ei ole tarjottu uutta alkua aktiivitoimenpiteen muodossa (LMP 2-7) ennen 6/12 kuukauden työttömyyttä eli virta pitkäaikaistyöttömyyteen, 2000 - 2004 (avainindikaattori 8 ns. new start)

Vuosi	Alle 25-vuotiaat			Yli 25-vuotiaat		
	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset
2000	9,1	10,7	7,8	10,2	14,1	7,9
2001	8,6	10,0	7,4	9,5	13,6	7,3
2002	8,6	10,6	6,9	9,4	13,4	7,1
2003	7,9	10,0	6,1	8,8	12,6	6,5
2004	7,6	9,5	6,0	9,0	12,8	6,7

Lähde: Työministeriö, Työnhakijarekisteri

Tavoite: Vuoteen 2010 mennessä 25 prosenttia pitkäaikaistyöttömistä osallistuu aktiivisiin toimenpiteisiin koulutuksen, uudelleen koulutuksen, työharjoittelun tai muun työllistävyyttä edistävän toimenpiteen muodossa. Tavoitteena on saavuttaa kolmen tältä osin edistyneimmän jäsenvaltion keskiarvo.

Taulukko 2. Aktiivisiin työvoimapolitiittisiin toimiin osallistuneet pitkäaikais-työttömät keskimäärin, 2000 – 2004

Toimenpide	2000	2001	2002	2003	2004
Työvoimakoulutus	3 720	2 998	2 930	2 991	2 775
Oppisopimus työttömille	521	395	341	338	327
Työharjoittelu	1 105	1 022	2 283	4 171	4 773
Työttömien omaehtoinen opiskelu	550	400	500	600	660
Palkkasubventiot (yks. sektori)	1 552	1 318	1 112	984	995
Työvuorottelusijaisuudet	104	131	97	111	101
Työllistäminen osa-aikatyöhön	1 121	797	517	521	389
Yrittäjäraha	344	273	271	291	344
Työllistäminen julkiseen sektoriin	8 305	6 844	6 476	4 975	4 270
Yhdistelmätuki	11 214	11 038	11 496	11 740	11 037
(A) Aktiivitoimet yhteensä	28 536	25 216	26 023	26 722	25 671
(R) Pitkäaikaistyöttömät	88 936	82 693	77 661	72 426	73 040
Aktivointiaste A/(R+A), %	24,3	23,4	25,1	27,0	26,0

Huom. Luvuissa on joiltain osin jouduttu käyttämään estimaatteja

Lähde: Työministeriö, Työnhakijarekisteri

Tavoite: Työnhakijat voivat kaikkialla Euroopan unionissa saada tietoa kaikista jäsenvaltioiden työlläytyspalvelujen ilmoittamista avoimista työpaikoista.

Teknisistä syistä Suomen julkisen työlläytymisen avoimet työpaikat eivät vielä näy internet-perustaisessa EURES-järjestelmän web-palveluissa. Linkitys saadaan toimimaan syksyn 2005 aikana, jolloin kaikki avoimet työpaikat, jotka ovat julkisen työlläytymisen internet-sivuilla, näkyvät myös EURES-järjestelmän puitteissa. Julkisen työlläytymisen kaikista avoinna olevista työpaikoista noin 80 % on internet-sivuilla.

Tavoite: Tosiasiallista työmarkkinoilta poistumisikää nostetaan viidellä vuodella Euroopan unionin tasolla vuoteen 2010 mennessä (59,9 vuotta vuonna 2001).

Taulukko 4a. Keskimääräinen työvoimasta poistumisikä, 2001 – 2003

	2001	2002	2003
EU-25 keskiarvo	59,9 ^(e)	60,4 ^(e)	61,0 ^(p)
EU-15 keskiarvo	60,3	60,8 ^(e)	61,4 ^(p)
Suomi	61,4	60,5	60,3

e: Estimoitu

p: Ennakkotieto

Lähde: Eurostat, Komission palvelut

Taulukko 4b. 50-vuotiaan työllisenä ja työvoimassa olon ajan odote, vuosia, 2000 - 2004. Suomen työllisyysohjelmassa käytetty indikaattori

	2000	2001	2002	2003	2004
Työvoimassa oloajan odote	8,8	9,1	9,2	9,3	9,4
Työllisenä oloajan odote	8,1	8,4	8,5	8,7	8,8

Aiheisto: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus

Tavoite: Lastenhoitopalveluja tarjotaan vuoteen 2010 mennessä vähintään 90 prosentille kolmevuotiaista ja sitä vanhemmista alle kouluikäisistä lapsista ja vähintään 33 prosentille alle kolmevuotiaista lapsista.

Taulukko 5. 0 - 6-vuotiaiden hoitojärjestelyt ennen ja jälkeen (esi)koulupäivän vuonna 2003*,**

	0 – 2-vuotiaat			3 – 6
	0	1 - 2	0 - 2	
On päivähoitojärjestelyjä				
<u>Yhteensä</u>	2,8	29,8	19,5	73,0
1 – 29 h/vko	0,8	5,4	3,6	19,0
30 + h/vko	2,0	24,4	15,9	54,0
<u>Ei päivähoitojärjestelyjä</u>	97,2	69,0	79,7	26,0
Ei tietoa	0,0	1,2	0,8	1,0
<u>Yhteensä</u>	100,0	100,0	100,0	100,0
Kunnallisesti järjestetty päivähoito (tarha- ja perhepäivähoito)				
Yhteensä	2,8	27,5	18,1	49,1
1 – 29 h/vko	0,8	5,2	3,5	10,1
30 + h/vko	2,0	22,3	14,6	39,0
<u>Yksityisesti järjestetty päivähoito</u>				
Yhteensä	-	2,4	1,5	1,4
1 – 29 h/vko	-	0,3	0,2	0,6
30 + h/vko	-	2,1	1,3	0,8
<u>Esikoulu</u>				
Yhteensä	-	-	-	22,3
1 – 29 h/vko	-	-	-	20,8
30 + h/vko	-	-	-	1,5
<u>Peruskoulu</u>				
Yhteensä				<u>0,3</u>
1 – 29 h/vko				<u>0,2</u>
30 + h/vko				<u>0,1</u>
<u>Hoito ennen ja jälkeen (esi)koulupäivän</u>				
Yhteensä	-	-	-	13,8
1 – 29 h/vko	-	-	-	11,4
30 + h/vko	-	-	-	2,4

* Tiedot eivät ole vertailukelpoisia edellisten vuosien NAP-indikaattoritietoihin

**Suomessa työn ja perheen yhteensovittamiseksi on luotu perhevapaa ja kattava päivähoitojärjestelmä ja kaikille alle kouluikäisille lapsille subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Vanhempainloma kestää suunnilleen siihen asti kun lapsi on 10 kuukauden ikäinen. Alle vuoden ikäisistä lapsista valtaosa hoidetaan kotona. Vaihtoehtona päiväkodille on 1 – 2-vuotiaiden lasten hoitaminen kotona kotihoidontuen avulla.

Lähde: Tilastokeskus, EU-SILC 2004 (ennakkotieto)

Tavoite: Euroopan unionissa keskimääräinen koulunkäyntinsä varhaisessa vaiheessa päättävien osuus on korkeintaan 10 prosenttia.

Taulukko 6. Vailla perusasteen jälkeistä koulutusta (ISCED 2) olevat 18-24-vuotiaat, jotka eivät ole koulutuksessa, 2001 – 2004

	Suomi				EU-15 2004	EU-25
	2001	2002	2003	2004		
Yhteensä	10,3	9,9	8,3 ^(b)	8,7	17,8	15,7
Miehet	13,0	12,6	10,1 ^(b)	10,6	20,4	18,1
Naiset	7,7	7,3	6,5 ^(b)	6,9	15,3	13,3

Lähde: Eurostat, Rakenneindikaattorit

Tavoite: Euroopan unionissa vähintään 85 prosenttia 22-vuotiaista on suorittanut keskiasteen koulutuksen vuonna 2010.

Taulukko 7. Osuus 22-vuotiaista, joiden koulutustaso on vähintään keskiasteen koulutus* (ISCED 3) (arviointiperustana 20-24-vuotiaat), 2001 – 2004

	Suomi				EU-15 2004	EU-25
	2001	2002	2003	2004		
Yhteensä	86,5	86,2	85,2	84,6	73,8	76,7 ^(p)
Miehet	83,4	81,9	82,5	81,2	70,7 ^(p)	73,8 ^(p)
Naiset	89,6	90,4	87,9	87,9	77,0 ^(p)	79,6 ^(p)

^(p) Ennakkotieto

*Lukio ja keskiasteen ammatillinen koulutus

Lähde: Eurostat

Tavoite: Euroopan unionissa työikäisistä aikuisista (25-64-vuotiaista) keskimäärin vähintään 12,5 prosenttia osallistuu elinikäiseen oppimiseen.

Taulukko 8. Osallistuminen koulutukseen ja työharjoitteluun (25-64-v.) sukupuolen mukaan, 2001 – 2004

	Suomi				EU-15 2004	EU-25
	2001	2002	2003	2004		
Yhteensä	19,3	18,9	25,3	24,6	10,6 ^(p)	9,9 ^(p)
Miehet	17,1	16,5	21,8	20,9	9,8 ^(p)	9,0 ^(p)
Naiset	21,4	21,4	28,9	28,2	11,4 ^(p)	10,7 ^(p)

p: Ennakkotieto

Lähde: Eurostat

Lisäksi Jäljempänä ne kansallisesti tuotetut indikaattorit, jotka työllisyyskomitea on pyytänyt toimittamaan Lissabonin strategian kansallisen toimenpideohjelman liitteenä:

Aktiiviset ja työttömyyttä ennaltaehkäisevät toimenpiteet työttömille ja työvoiman ulkopuolella oleville.

Taulukko 9. Aktiiviset ja ennaltaehkäisevät toimenpiteet, 2000 – 2004

	Vuosi	Alle 25-vuotiaat			Yli 25-vuotiaat		
		Yht.	Miehet	Naiset	Yht.	Miehet	Naiset
<u>Työttömät, jotka ovat</u>	2000	1,0	1,2	0,8	1,4	2,1	1,1
<u>työttömänä vielä 6/12 kk:n¹⁾</u>	2001	0,5	0,6	0,5	0,6	0,9	0,4
<u>kuluttua ja joille ei ole tehty</u>	2002	0,8	1,0	0,7	0,6	0,8	0,5
<u>yksilöllistä</u>	2003	1,0	1,2	0,8	0,8	1,1	0,5
<u>työnhakusuunnitelmaa²⁾</u>	2004	1,4	1,7	1,1	1,0	1,4	0,8
(avainindikaattori 7)							
<u>Pitkäaikaistyöttömät, joille</u>	2000	10,9	11,0	10,7	14,1	14,6	13,6
<u>ei ole tehty</u>	2001	6,2	6,0	6,3	6,4	6,7	6,2
<u>työnhakusuunnitelmaa³⁾</u>	2002	9,6	9,1	10,3	6,1	5,9	6,4
(avainindikaattori 7, vapaaeht.)	2003	12,6	12,1	13,2	8,6	8,8	8,3
	2004	18,5	18,2	19,1	11,2	11,1	11,3
<u>Työttömät, joille ei ole</u>	2000	9,1	10,7	7,8	10,2	14,1	7,9
<u>tarjottu uutta alkua aktiivi-</u>	2001	8,6	10,0	7,4	9,5	13,6	7,3
<u>toimenpiteen muodossa</u>	2002	8,6	10,6	6,9	9,4	13,4	7,1
<u>(LMP 2-7) ennen 6/12 kk:n</u>	2003	7,9	10,0	6,1	8,8	12,6	6,5
<u>työttömyyttä eli virta</u>	2004	7,6	9,5	6,0	9,0	12,8	6,7
<u>pitkäaikaistyöttömyyteen</u>							
(avainindikaattori 8 ja							
taustaindikaattori 8)							
<u>Työttömät, joille ei ole</u>	2003	3,5	4,1	3,0	3,1	4,0	2,5
<u>tarjottu uutta alkua</u>	2004	5,1	6,1	4,2	4,2	5,0	3,5
<u>(LMP 1-7) ennen 6/12 kk:n</u>							
<u>työttömyyttä</u>							
(avainindikaattori 9, vapaaeht.)							
<u>Pitkäaikaistyöttömät, jotka</u>	2003	28,8	34,8	23,3	37,2	46,0	30,5
<u>eivät ole aloittaneet</u>	2004	27,5	33,5	22,1	37,3	45,1	31,1
<u>toimenpidettä (LMP 2-7)</u>							
(avainindikaattori 8, vapaaeht.)							

¹⁾ Pitkäaikaistyöttömiksi määritellään alle 25-vuotiaat, joiden työttömyys on kestänyt yhdenjaksoisesti yli 6 kk ja yli 25-vuotiaat, joiden työttömyys on kestänyt yhdenjaksoisesti yli 12 kk

²⁾ Laskettu pitkäaikaistyöttömiksi tulevien virrasta

³⁾ laskettu kaikista poikkileikkaushetkellä pitkäaikaistyöttömänä olevista

Lähde: Työministeriö, Työnhakijarekisteri

Taulukko 10. Toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta:
Palannut työttömäksi työnhakijaksi 3 kuukautta toimenpiteen
päättymisen jälkeen, 2003 – 2004 (avainindikaattori 11)

Toimenpide	Päättyneet*		Työttömänä 3 kk toimenpiteen jälkeen				Uudelleen sijoitettuna 3 kk toimenpiteen jälkeen			
	2003	2004	2003	%	2004	%	2003	%	2004	%
Työvoimakoulutus	31 955	32 391	14 032	43,9	13 318	41,1	6 262	19,6	6 215	19,2
Oppisopimus työttömille	3 429	3 201	530	15,5	556	17,4	189	5,5	230	7,2
Työharjoittelu	43 716	52 328	15 747	36,0	19 761	37,8	11 852	27,1	13 820	26,4
Palkkasubventiot (yks. sektori)	6 332	6 158	2 642	41,7	2 479	40,3	607	9,6	642	10,4
Työvuorottelu-sijaisuudet**	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Työllistäminen osa-aikatyöhön	4 163	3 544	1 802	43,3	1 476	41,6	409	9,8	321	9,1
Yrittäjäraha	3 486	3 762	179	5,1	197	5,2	281	8,1	249	6,6
Työllistäminen julkiseen sektoriin	21 370	19 513	13 092	61,3	11 865	60,8	2 648	12,4	2 496	12,8
Yhdistelmätuki	20 515	19 802	13 018	63,5	12 588	63,6	4 263	20,8	4 236	21,4
Kaikki toimenpiteet	134 966	140 699	61 042	45,2	62 240	44,2	26 511	19,6	28 209	20,0

* Perustuu loka-syyskuussa toimenpiteen päättäneiden työllisyystilanteen seurantaan.

Tietoa ei ole saatavissa sukupuolen mukaan.

**Työvuorottelun vaikuttavuutta seurataan erillisselvityksillä.

Lähde: Työministeriö, Työnhakijarekisteri

Työmarkkinoilla heikommassa asemassa olevien integrointi ja syrjinnän torjuminen.*

**Taulukko 11. Vajaakuntoiset ja ulkomaalaiset työttömät työnhakijat, heihin kohden-
netut työvoimapolitiittiset toimenpiteet ja työttömien aktivointiaste,
1999 – 2004 (indikaattori 25)**

Vuosi	VAJAAKUNTOISET				AKTIVOINTIASTE, %		
	<u>Työttömät työnhakijat</u>	Työvoima- koulutus	Työllistäminen ja työharjoittelu	Ammatillinen kuntoutus	Vajaa- kuntoiset	Kaikki työttömät	Erotus
1999	39 185	2 892	7 109	1 360	22,5	23,6	-1,1
2000	40 453	2 537	6 787	1 450	21,0	22,3	-1,3
2001	40 631	2 332	6 725	1 360	20,4	21,4	-1,0
2002	39 680	2 437	7 054	880	20,7	21,7	-1,0
2003	38 688	2 609	7 440	760	21,8	23,6	-1,8
2004	38 946	2 580	7 314	780	21,5	23,7	-2,2

Vuosi	ULKOMAALAISET			AKTIVOINTIASTE, %		
	<u>Työttömät työnhakijat</u>	Työvoima- koulutus	Työllistäminen ja työharjoittelu	Ulko- maalaiset	Kaikki työttömät	Erotus
1999	14 014	3 874	1 656	28,3	23,6	4,7
2000	13 531	3 694	1 763	28,7	22,3	6,4
2001	13 932	3 525	1 921	28,1	21,4	6,7
2002	14 099	4 032	2 199	30,6	21,7	8,9
2003	14 045	5 075	2 614	35,4	23,6	11,8
2004	14 569	5 322	3 032	36,4	23,7	12,7

* Indikaattorin 32 tietoja ei ole saatavissa

Lähde: Työministeriö, Työnhakijarekisteri

Elämänkaariajattelun edistäminen työelämässä

**Taulukko 12. Keskeisten vanhuspalvelujen asiakkaat, 2002 – 2004
(taustaindikaattori 24)**

	75-vuotta täyttäneet asiakkaat, % 75-vuotta täyttäneistä								
	2002			2003			2004		
	Yht.	Miehet	Naiset	Yht.	Miehet	Naiset	Yht.	Miehet	Naiset
Vanhainkotihoido ¹⁾	5,0	3,3	5,7	4,7	3,1	5,4	4,5	2,9	5,2
Terveyskeskussairaalat ²⁾	2,8	1,8	3,3	2,6	1,7	3,1	2,5*	1,6*	2,9*
Säännöllinen kotihoido ³⁾	12,1	8,6	13,3	11,4	8,5	12,8	..	..	..
Omaishoidon tuella hoidetut ⁴⁾	3,4	..	..	3,5	..	..	3,6	..	..
Palveluasuminen ⁵⁾	5,3	..	..	5,5	..	..	5,6	..	..

* Ennakkotieto

¹⁾ Kaikki vanhainkotien 75 vuotta täyttäneet asukkaat 31.12.

²⁾ 75 v. täyttäneet pitkäaikaissasiakkaat (potilaat, joille on tehty pitkäaikaishoitopäätös tai hoidon kesto yli 90 vrk) 31.12.

³⁾ kodinhoitoavun ja kotisairaanhoidon 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 30.11.2001 ja 30.11.2003. Vuoden 2004 lukuja ei ole saatavissa

⁴⁾ Otettu huomioon kaikki vuoden aikana tuella hoidetut (poikkileikkauslukua ei tilastoida)

⁵⁾ sisältää tehostetun (ympäri vuorokautisen) ja muun palveluasumisen asiakkaat 31.12.

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö

Työmarkkinoiden tarpeisiin vastaamisen parantaminen.

**Taulukko 13. Avointen työpaikkojen suhde työttömiin, 2002 - 2005
(taustaindikaattori 15)**

	2002	2003	2004	2005
I-neljäsnes	0,26	0,20	0,24	0,25
II-neljäsnes	0,22	0,14	0,13	

III-neljännes	0,17	0,16	0,16	
IV-neljännes	0,13	0,14	0,13	

Lähteet: Tilastokeskus, Avointen työpaikkojen tilasto ja Työvoimatutkimus

Joustavuuden edistäminen yhdessä työsuhteturvan kanssa sekä työmarkkinoiden segmentoitumisen vähentäminen ottaen työmarkkinaosapuolten asema asianmukaisesti huomioon.

Taulukko 14. Pimeä työ: Pimeän työn määrä kansantaloudessa (osuutena BKT:sta tai työllisten määränä)

Pimeän työn määrä arvioitiin vuonna 1992 olevan Suomessa 4,2 % BKT:sta joka veroviranomaisten mukaan vastaa noin 80 000 henkilötyövuotta. Arvio perustuu asiantuntija-arvioiden pohjalta oikaistuun vertailuun työaikojen ja ansioiden kehityksestä.

Uutta kattavaa pimeän työn määrää koskevaa tutkimusta ei ole tehty. Useiden merkittävien asiantuntijoiden mielestä määrä on noussut etenkin rakennussektorilla.

Lähde: Kansallinen tilastointi tai arviot

Suomen kansallinen toimenpideohjelma

Liite 7. EU:n "Koulutus 2010" -ohjelma ja Suomen kansalliset tavoitteet

Seuraavassa tarkastellaan "Koulutus 2010" ohjelman seurantaprosessissa asetettuja eurooppalaisia tavoitteita Suomen kansallisen koulutuspolitiikan näkökulmasta.

1.1. Koulutuksen laadun ja tehokkuuden parantaminen

- *Opettajien ja kouluttajien koulutuksen parantaminen.* Suomessa opettajan kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto². Opettajankoulutusta kehitetään erillisen kehittämisohjelman³ mukaisesti. Kehittämiskohteina ovat opettajankoulutuksen opiskelijavalinnat, pedagogiset opinnot ja opettajien täydennyskoulutus. Koulutuspaikkoja on lisätty opettajien ikärakenteen ja opiskelijamäärien kehityksen vuoksi. Ohjelman toteuttaminen arvioidaan vuonna 2005.
- *Taitojen kehittäminen tietoyhteiskuntaa varten.* Opetushallitus koordinoi vuosina 2003 - 2007 toteutettavaa kansallista oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishanketta, jossa kehitetään peruskoulun, toisen asteen koulutuksen ja aikuiskoulutuksen ohjauspalveluja ja henkilöstön täydennyskoulutusta⁴. Lisäksi Opetushallitus koordinoi koulutuksen kehittämishankkeita peruskoululaisten luku- ja kirjoitustaidon parantamiseksi (Luku-Suomi, 2001-2004)⁵, erityistä tukea esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa tarvitsevien opetuksessa (2002-2004)⁶ sekä vuonna 2003 käynnistynyttä matematiikan ja luonnontieteiden opetuksen kehittämisohjelmaa⁷.
- *Jokaisella on oltava mahdollisuus tieto- ja viestintätekniikan käyttöön.* Opetusministeriö on vuodesta 1995 alkaen ohjannut tietoyhteiskunnan kehittämistä koulutuksessa ja tutkimuksessa strategiaohjelmilla. Opetusministeriön laatima Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelma 2004 - 2006⁸ painottaa kansalaisten tietoyhteiskuntataitojen kehittämistä, tieto- ja viestintätekniikan monipuolista hyödyntämistä oppilaitoksissa, tuloksellisten toimintatapojen vakiinnuttamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen sosiaalisissa innovaatioissa. Tavoitteena on, että vuoteen 2007 mennessä kaikilla opintonsa päättävillä on mahdollisuus omaksua tietoyhteiskunnassa tarvittavat perustiedot ja taidot, opettajista 75% saavuttaa tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön taidot ja verkko-opetus vakiinnutetaan. Ohjelman mukaisesti on kehitetty verkko-opetusta kaikilla koulutusasteilla, lisätty koulujen laajakaistayhteyksiä ja täydennyskoulutettu opettajia.
- *Tieteellisiin ja teknisiin opintoihin otettavien määrän lisääminen.* Matematiikan ja luonnontieteen alojen koulutusta laajennettiin Suomessa merkittävästi 1990-luvulla, jonka tuloksena niiden osuus kaikista korkeakouluopiskelijoista on EU-maiden korkein (noin 37 % vuonna 2002). Työvoiman kysyntää, tarjontaa ja ammattirakenteen kehitystä koskevien ennakointitietojen perusteella koulutusmääriä ei ole lähivuosina tarpeen lisätä Suomessa. Kehittämishaasteena on kuitenkin naisten osuuden lisääminen alan opiskelijoissa ja alalta valmistuneista.
- *Resurssien paras mahdollinen käyttö.*

1.2. Koulutukseen pääsyn helpottaminen

² Poikkeuksena ovat eräiden alojen ammatillisten opettajien kelpoisuusvaatimukset, joissa alasta riippuen edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa, ammattikorkeakoulututkintoa tai korkeinta alan tutkintoa.

³ Opettajainkoulutuksen kehittämisohjelma 2001 - 2005

⁴ Opetushallitus. <http://www.oph.fi/kehittamishankkeet>

⁵ Opetushallitus. <http://www.oph.fi/kehittamishankkeet>

⁶ Opetushallitus. <http://www.oph.fi/kehittamishankkeet>

⁷ Opetushallitus. <http://www.oph.fi/kehittamishankkeet>

⁸ Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelma 2004-2006. Opetusministeriön julkaisuja 2004:12.

Yliopistopaino, Helsinki 2004.

- *Avoin oppimisympäristö.* Verkko-opetusta on tietoyhteiskuntaohjelman⁹ mukaisesti kehitetty kaikilla koulutusasteilla. Etälukion, virtuaaliammattikorkeakoulun ja virtuaaliyliopiston opetustarjontaa on kehitetty kansallisilla ja ESR-rahoitteisilla kehittämishankkeilla. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on lisätty mahdollisuuksia suorittaa opintoja virtuaaliopintoina. Vapaan sivistystyön oppilaitosten, avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun toiminnalle on turvattu vakaa rahoituspohja.
- *Oppimisen kiinnostavuuden lisääminen.* Ammatillisesti eriytyvä koulutus mitoitetaan Suomessa ennakoidun työvoimatarpeen mukaisesti¹⁰. Tavoitteena on yhtäältä toisen asteen ammatillisen koulutuksen tai korkean asteen koulutuksen turvaaminen koko ikäluokalle ja toisaalta aikuisten osaamistason nostaminen ja ajan tasalla pitäminen. Peruskoulun päättäneistä 94,5 % jatkoi samana vuonna opintoja ammatillisessa koulutuksessa, lukiossa tai peruskoulun lisäopetuksessa vuonna 2004. Nuorten koulutukseen pääsyn parantamiseksi opetusministeriö pyrkii turvaamaan koulutuksen saavutettavuuden maan kaikilla alueilla, tehostamaan koulutuspaikkojen käyttöä ja kehittämään opinto-ohjausta. Opetusministeriö asetti vuoden 2005 alussa työryhmän, jonka tehtävänä on tehdä ehdotukset toimenpiteistä, joilla varmistetaan peruskoulun jälkeiset jatkomahdollisuudet koko ikäluokalle. Noin 1,8 miljoonaa 18-64 -vuotiasta suomalaista (noin 54 %) osallistui erityisesti aikuisia varten järjestettyyn koulutukseen vuonna 2000.¹¹ Haasteena on alhaisen pohjakoulutuksen omaavien koulutukseen osallistumisasteen kohottaminen.
- *Kansalaisten aktiivisuuden, yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tukeminen.* Hallitus käynnisti vuonna 2003 Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman¹², jonka tavoitteena on lisätä kansalaisten osallistumista edustukselliseen demokratiaan ja päätöksentekoon sekä vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa. Ohjelmassa painotetaan vahvasti koulutuksen ja elinikäisen oppimisen roolia aktiivin kansalaisuuden edellytysten antajana. Ohjelmassa on käynnistetty kaikilla koulutustasoilla hankkeita, joilla pyritään lisäämään opiskelijoiden osallistumista koulutuksen hallintoon. Ohjelmasta tuetaan myös vapaan sivistystyön oppilaitosten kansalaisyhteiskuntaa ja aktiivista kansalaisuutta edistävää koulutusta. Opetusministeriö on käynnistänyt yhdessä vapaan sivistystyön oppilaitosjärjestöjen kanssa vapaan sivistystyön oppilaitosten suuntaviivaohjauksen vuodesta 2005 alkaen. Tavoitteena on lisätä aikuiskoulutuksessa aliedustettujen kansalaisryhmien osallistumista vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoamaan koulutukseen sekä lisätä koulutustarjontaa eräillä koulutusalueilla. Näitä ovat muun muassa maahanmuuttajakoulutus, tietoyhteiskunnan perustaitojen opetus sekä aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta.

1.3. Koulutusjärjestelmän lähentäminen ympäröivään maailmaan

- *Yhteyksien vahvistaminen työelämään ja tutkimukseen sekä yhteiskuntaan yleensä.* Koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta pyritään vahvistamaan kaikilla koulutusasteilla. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ura- ja rekrytointipalveluja tehostetaan. Kehittämiskohteina ovat myös opintojen aikainen harjoittelu, työssäoppimisen laadun parantaminen,

⁹ Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelma 2004-2006. Opetusministeriön julkaisuja 2004:12. Yliopistopaino, Helsinki 2004.

¹⁰ Koulutus ja tutkimus 2003-2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Yliopistopaino, Helsinki 2004. <http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>. Ks. myös liitetaulukko 6.

¹¹ Osallistuminen aikuiskoulutukseen. Aikuiskoulutustutkimus 2000. Tilastokeskus. Koulutus 2002:5. Hakapaino Oy, Helsinki 2002.

¹² Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. <http://www.valtioneuvosto.fi/vn/>

ammattiosaamisen näyttöjen kehittäminen sekä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten alueellisen vaikuttavuuden parantaminen.

- *Yrittäjyyden edistäminen.* Hallituksen vuonna 2003 käynnistämän Yrittäjyyden politiikkaohjelman¹³ tavoitteena on varmistaa yritysten toimintaympäristön vakaa ja pitkälläkin aikavälillä ennustettavissa oleva kehitys sekä nostaa Suomi yrittäjyyden toimintaedellytysten suhteen Euroopan kärkimaiden joukkoon. Opetusministeriön toimialalla ohjelman avulla lisätään kansalaisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjiksi lisäämällä yrittäjyyskasvatusta ja -koulutusta sekä vahvistamalla liiketoimintaosaamista vahvistamalla kaikilla koulutustasoilla.
- *Vieraiden kielten oppimisen parantaminen.* Perusopetuksessa äidinkielen lisäksi toinen kotimainen kieli ja yksi vieraskieli ovat kaikille pakollisia. Suurin osa peruskoulun oppilaista opiskelee kuitenkin lisäksi myös toista vierasta kieltä valinnaisaineena. Vieraiden kielen opetus jatkuu toisen asteen koulutuksessa. Opetushallituksen koordinoimilla kansallisilla kieltenopetuksen keittämishankkeilla (KIMMOKE 1996-2001 ja Kieltenopetuksen kehittämishanke 2002-2004) on pyritty kielivalikoiman monipuolistamaan ja oppimiserojen pienentämiseen¹⁴.
- *Liikkuvuuden ja vaihdon lisäämisen ja Eurooppalaisen yhteistyön edistämisen* kansalliset tavoitteet on määritelty Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa.

¹³ Yrittäjyyden politiikkaohjelma. <http://www.valtioneuvosto.fi/vn/>

¹⁴ Opetushallitus. <http://www.oph.fi/kehittamishankkeet>

LIITETAULUKKO 1

Koulutus 2010 - ohjelman tavoitteet, indikaattorit ja viitearvot Suomessa ja EU-maissa keskimäärin

Strateginen tavoite 1: KOULUTUKSEN LAADUN JA TEHOKKUUDEN PARANTAMINEN

1. Opettajien ja kouluttajien koulutuksen parantaminen

Oppilaiden määrä opettajien lukumäärään verrattuna ensimmäisen ja toisen asteen koulutuksessa:

vuosi	EU25	Suomi
2002	suurimmalla osalla alle 15	14.4

2. Taitojen kehittäminen tietoyhteiskuntaa varten

Viitearvo 3: Vuoteen 2010 mennessä vähintään 85 %:lla 22-vuotiaista pitäisi olla toisen asteen koulutus.

Toisen asteen koulutuksen päättäneiden osuus 20-24 vuotiaista:

vuosi	EU25	Suomi
2004	76.4%	84.6%

Viitearvo 4: Vuoteen 2010 mennessä huonon lukutaidon omaavia oppilaita pitäisi olla EU:ssa 20% vähemmän kuin vuonna 2000.

PISA-lukutaitoasteikolla lukutaitotason 1 tai alemman arvion saaneiden oppilaiden osuus:

vuosi	EU25	Suomi
2003	19.8%	5.7%

3. Jokaisella on oltava mahdollisuus tieto- ja viestintätekniikan käyttöön

Internet-yhteyksillä varustettujen tietokoneiden osuus koulujen tietokoneista:

vuosi	Saksa	Norja	Suomi
2003	70.7%	81.2%	92.1%

4. Tieteellisiin ja teknisiin opintoihin rekrytoitavien määrän lisääminen

Viitearvo 2: Vuoteen 2010 mennessä matematiikan, luonnontieteen ja teknologian tutkintojen määrä pitäisi kasvaa vähintään 15 prosentilla ja samalla tutkinnon suorittaneiden sukupuolijakauman pitäisi tasoittua.

Kolmannen asteen opiskelijoiden määrän kasvu matematiikan, luonnontieteen ja teknologian aloilla 2000-2002:

vuosi	EU25	Suomi
-------	------	-------

2000-2002	4.6%	7.7%
-----------	------	------

Matematiikan, luonnontieteen ja teknologian alojen opiskelijoiden osuus kolmannen asteen opiskelijoista:

vuosi	EU25	Suomi
2002	25.8%	37.2%

Naisten osuus matematiikan, luonnontieteen ja teknologian alojen tutkinnon suorittaneista:

vuosi	EU25	Suomi
2001	30.5%	26.8%

5. Resurssien paras mahdollinen käyttö

Koulutuksen julkisen rahoituksen osuus BKT:sta:

vuosi	EU25	Suomi
2001	5.10%	6.24%
2000-2002	:	6.39%

Koulutuksen yksityisen rahoituksen osuus BKT:sta:

vuosi	EU25	Suomi
2001	0.6%	0.1%

Yritysten henkilöstökoulutuksen rahoituksen osuus työvoiman kokonaiskustannuksista:

vuosi	EU25	Suomi
1999	2.3%	2.4%

Strateginen tavoite 2: KOULUTUKSEEN PÄÄSYN HELPOTTAMINEN

6. Avoin oppimisympäristö

Viitearvo 5: Vuoteen 2010 mennessä EU:ssa työikäisen aikuisväestön (25-64-vuotiaat) elinikäiseen oppimiseen keskimääräisen osallistumisasteen pitäisi olla vähintään 12.5%

Niiden työikäisten määrä, jotka ovat osallistuneet tutkimusta edeltävien neljän viikon aikana koulutukseen tai harjoitteluun:

vuosi	EU25	Suomi
2004	9.4%	24.6%

7. Oppimisen kiinnostavuuden lisääminen

Viitearvo 1: Vuoteen 2010 mennessä tulisi päästä siihen, että varhaisessa vaiheessa koulun lopettaneiden keskimääräinen osuus EU:ssa ei ole enempää kuin 10%.

Pelkän perusasteen (alemman toisen asteen) tutkinnon suorittaneiden koulutuksen tai harjoittelun ulkopuolella olevien 18-24 -vuotiaiden osuus koko ikäryhmästä:

vuosi	EU25	Suomi
-------	------	-------

2004	15.9%	8.7%
------	-------	------

Koulutukseen parhaillaan osallistuvien 15-24 -vuotiaiden määrä:

vuosi	EU25	Suomi
2002	58.9%	68.3%

Henkilöstökoulutuksen määrä 1000 työtuntia kohden kaikissa yrityksissä:

vuosi	EU25	Suomi
1999	7h	11h

8. Aktiivisen kansalaisuuden, yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen yhdenmukaisuuden tukeminen

Strateginen tavoite 3:

KOULUTUSJÄRJESTELMIEN LÄHENTÄMINEN YMPÄRÖIVÄÄN MAAILMAAN

9. Yhteyksien vahvistaminen työelämään ja tutkimukseen sekä yhteiskuntaan yleensä
- ei indikaattoria
10. Yrittäjyyden edistäminen
- ei indikaattoria
11. Vieraiden kielten oppimisen parantaminen

Keskimääräinen vieraiden kielten määrä oppilasta kohden toisen asteen koulutuksessa:

vuosi	EU25	Suomi
2002	1.6	2.8

12. Liikkuvuuden ja vaihdon lisääminen

Ulkomaisten opiskelijoiden määrä kolmannen asteen koulutuksessa:

vuosi	EU25	Suomi
2001/02	5.5%	2.4%

Ulkomailla tutkintoaan suorittavien kolmannen asteen opiskelijoiden määrä:

vuosi	EU25	Suomi
2002	2.7%	3.5%

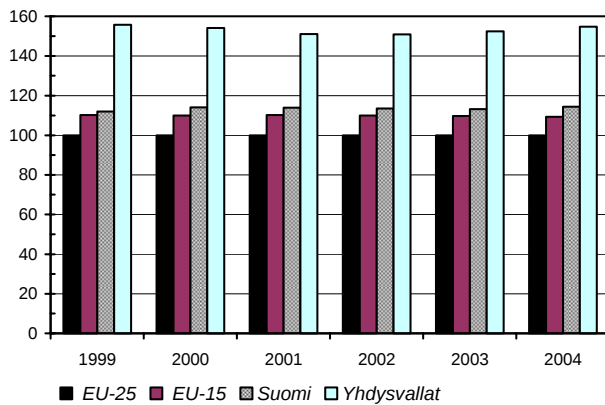
Erasmus-opiskelijavaihto lukuvuonna 2003/2004:

vuosi	EU25	Suomi
lähteneitä	130423	3951
tulleita	126879	4709

13. Eurooppalaisen yhteistyön edistäminen
- ei indikaattoria

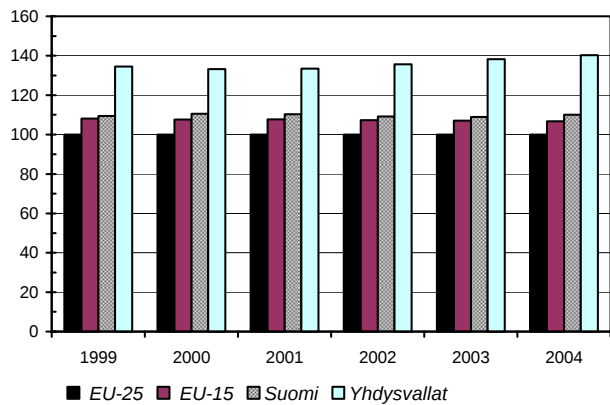
BKT / asukas (PPS)

EU-25 = 100

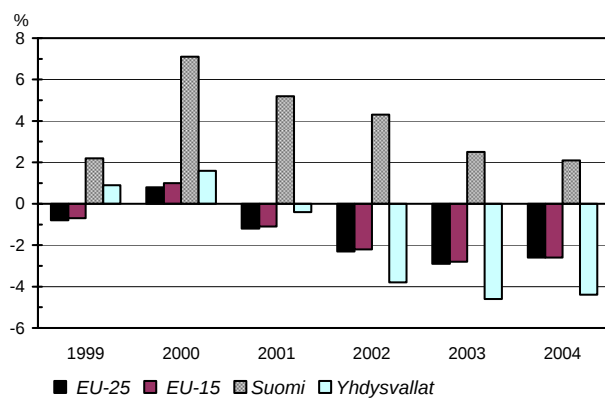
Työn tuottavuus

EU-25 = 100

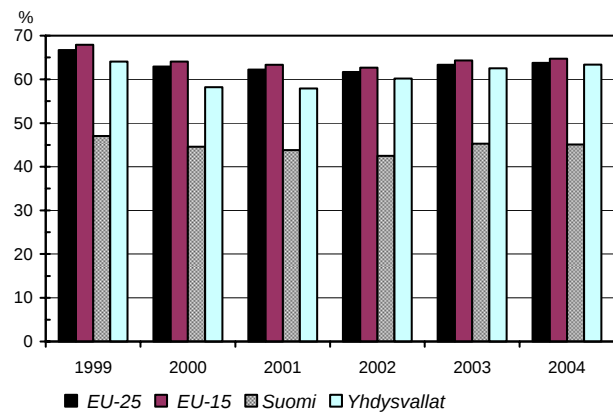
Julkisen talouden tasapaino

suhteessa bruttokansantuotteeseen

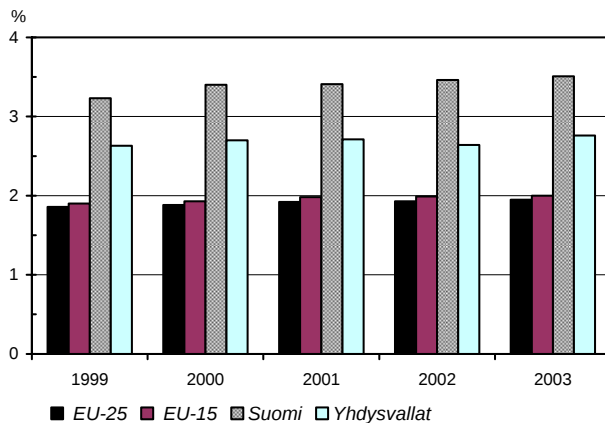
Julkisen talouden bruttovelka

suhteessa bruttokansantuotteeseen

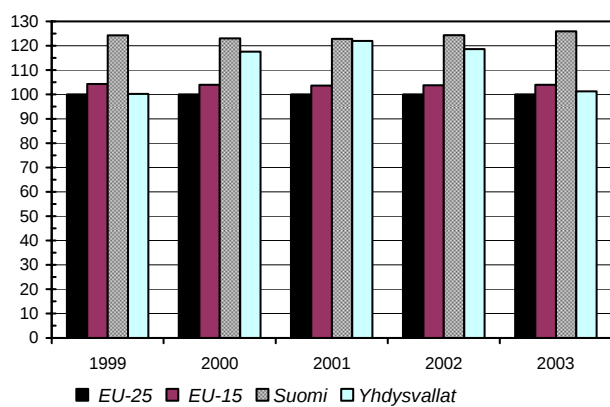
T&K-menot

suhteessa bruttokansantuotteeseen

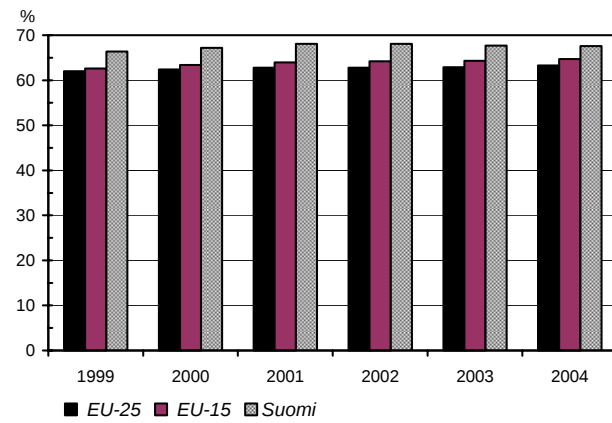
Suhteellinen hintataso

EU-25 = 100

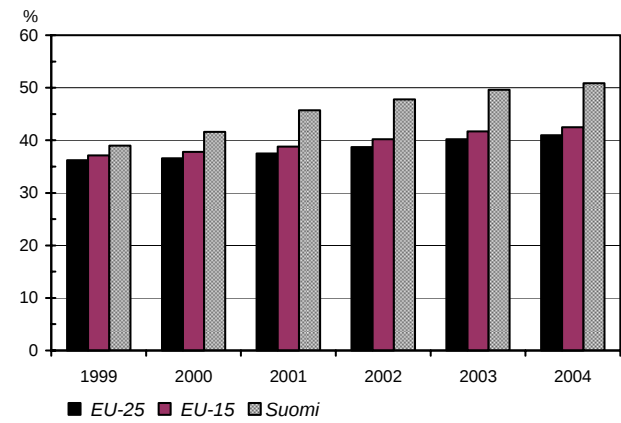
Työllisyysaste

Kaikki

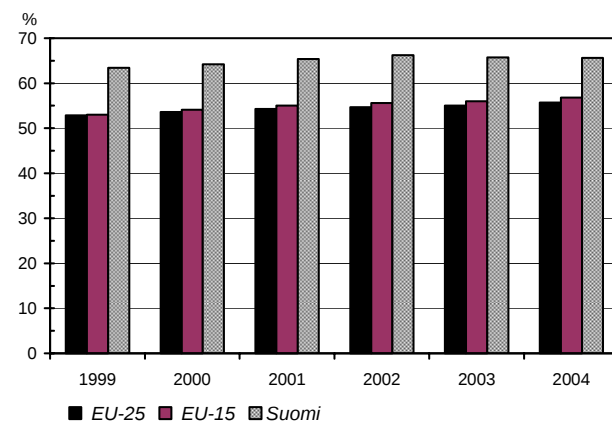
Ikääntyvien (55-64 v.) työllisyysaste

Kaikki

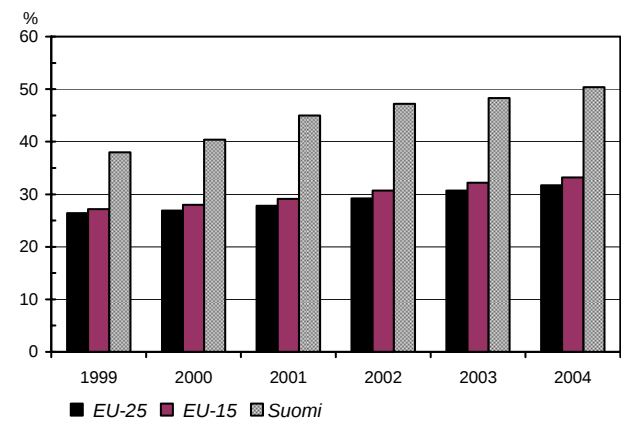
Työllisyysaste

Naiset

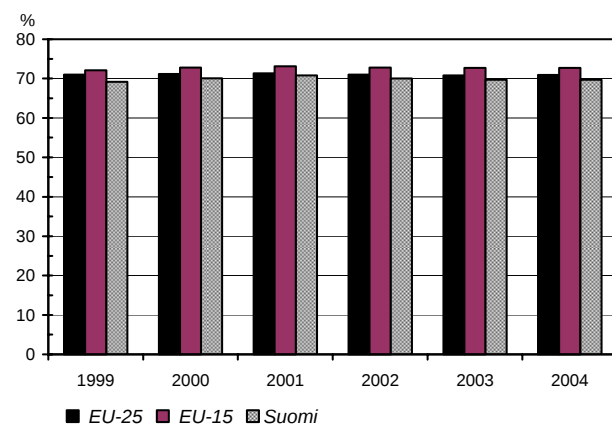
Ikääntyvien (55-64 v.) työllisyysaste

Naiset

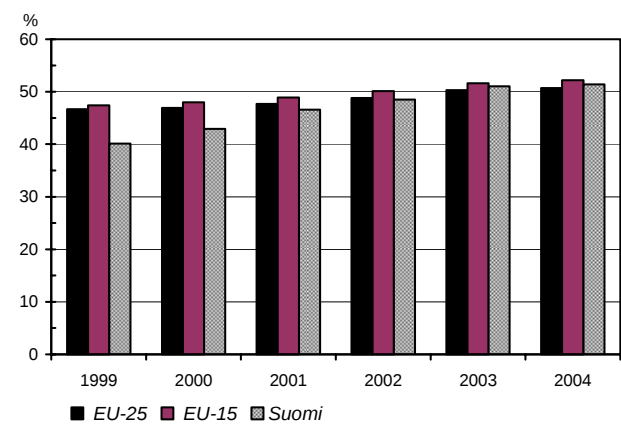
Työllisyysaste

Miehet

Ikääntyvien (55-64 v.) työllisyysaste

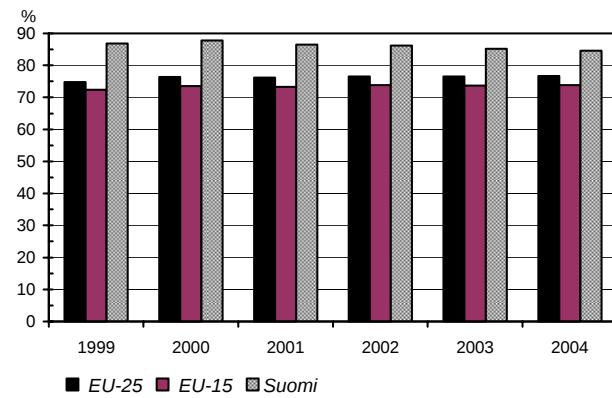
Miehet

Nuorten koulutustaso

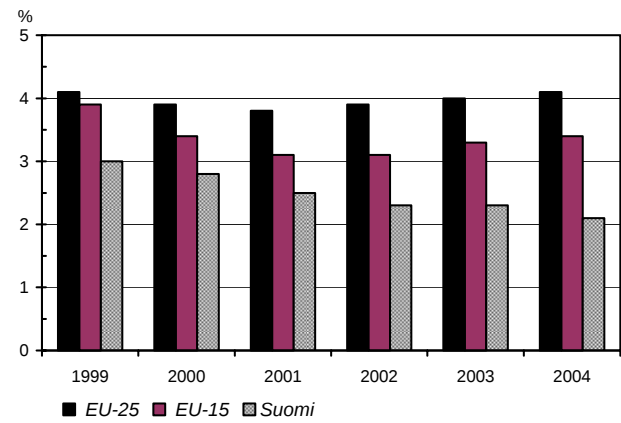
Vähintään ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus 20-24 -vuotiaista

Kaikki

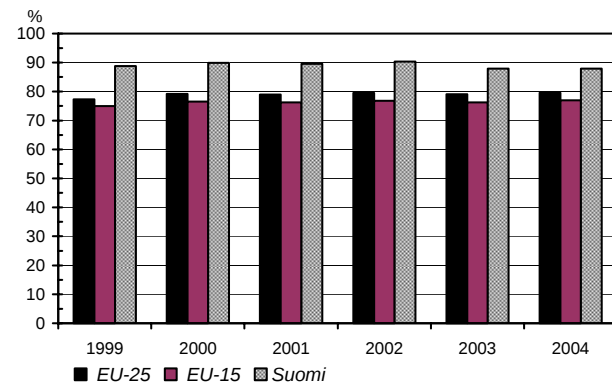
Pitkäaikaistyöttömyysaste

Kaikki

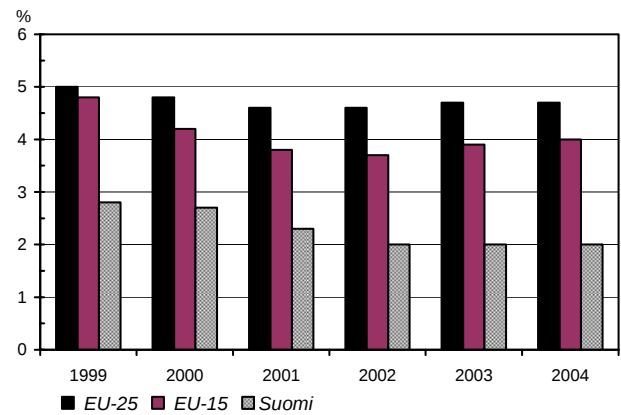
Nuorten koulutustaso

Naiset

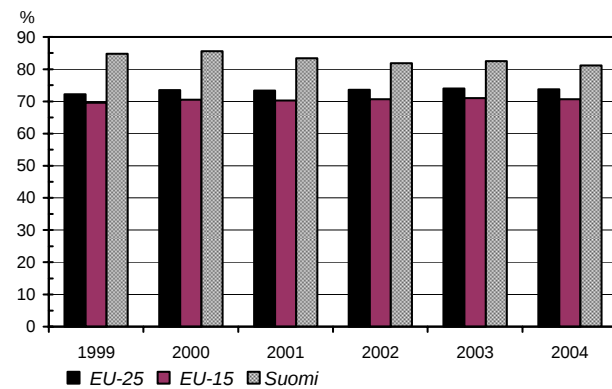
Pitkäaikaistyöttömyysaste

Naiset

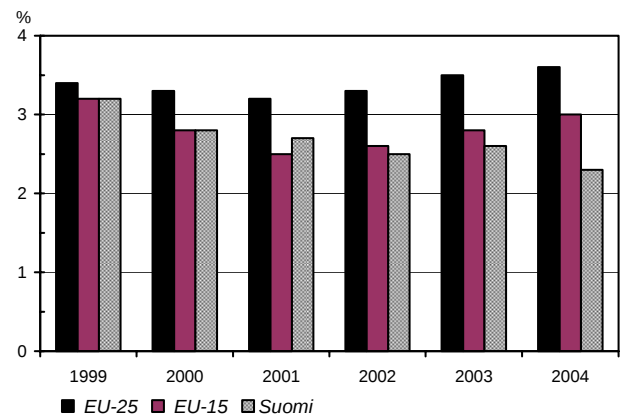
Nuorten koulutustaso

Miehet

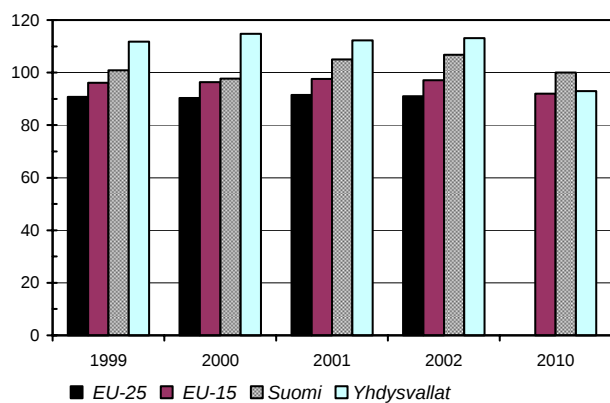
Pitkäaikaistyöttömyysaste

Miehet

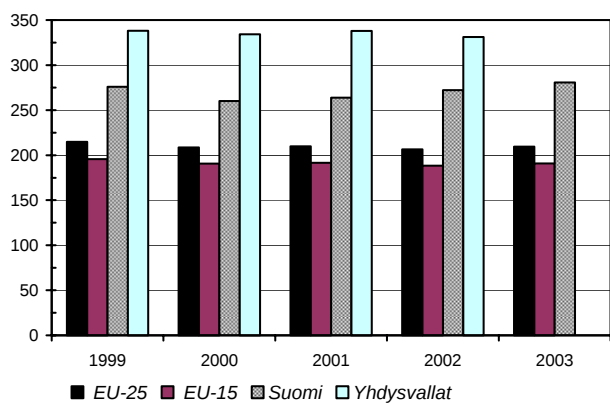
Kasvihuonepäästöt

Perusvuosi = 100

Energiaintensiteetti

kgoe per 1000 euroa

LISSABONSTRATEGIN FÖR FÖRBÄTTRAD TILLVÄXT OCH SYSSELSÄTTNING –
FINLANDS NATIONELLA HANDLINGSPROGRAM **2005–2008**

ALLMÄNT	3
1 INLEDNING.....	4
1.1. De ekonomiska utsikterna på kort och medellång sikt	4
1.2 De viktigaste utmaningarna på medellång sikt	5
1.2.1. Den offentliga ekonomins hållbarhet.....	5
1.2.2. Förbättrandet av konkurrenskraften och höjandet av produktiviteten	6
1.2.3. Arbetsmarknadens funktion	7
1.2.4. Kommissionens bedömning om Finlands viktigaste utmaningar	8
1.3. Programmets prioriteringar (The key priorities).....	9
1.4. Beaktandet av andra riktlinjer	10
2 HANDLINGSPROGRAM FÖR ATT FRÄMJA TILLVÄXT OCH SYSSELSÄTTNING 2005–2008	11
2.1 De viktigaste målen för regeringens finanspolitik	11
2.2 Makropolitiken: ekonomisk stabilitet och hållbar offentlig ekonomi.....	12
2.2.1. Förberedelserna inför åldrandet	12
2.2.2. Tyglandet av de offentliga utgifterna.....	13
2.2.3. Tryggandet av välfärdstjänsterna och den offentliga ekonomins produktivitet.....	15
2.2.3.1. Åtgärdsprogrammet för produktiviteten.....	15
2.2.3.2. Kommun- och servicestrukturreformen.....	16
2.3 Mikropolitik: strukturella reformer som främjar konkurrenskraft och produktivitet	17
2.3.1. Kompetensen och innovationerna	18
2.3.1.1. Stöden och finansieringen.....	18
2.3.1.2. Spetskompetens och forskning.....	19
2.3.1.3. Innovationsorganisationerna.....	20
2.3.1.4. Produktifiering och kommersialisering.....	20
2.3.1.5. Främjandet av innovationsberedskap och kreativitet.....	20
2.3.2. Främjandet av entreprenörskap	21
2.3.2.1. Incitamenten att grunda företag och söka tillväxt.....	22
2.3.2.2. Tydlig och förutsägbar författningsmiljö.....	22
2.3.2.3. Rådgivnings- och utvecklingsservice.....	23
2.3.2.4. Entreprenörskapsutbildning och -träning.....	23
2.3.3. Valfungerande marknader och förbättring av konkurrensen	23
2.3.3.1. Verkställandet av konkurrenspolitiken.....	24
2.3.3.2. Reglering och statsbidrag.....	24
2.3.4. Förbättrandet av informations-, kommunikations- och trafikförbindelser.....	25
2.3.4.1. Bredbandstrategi.....	25
2.3.4.2. Digital-tv.....	25
2.3.4.3. Satsningar i trafikinfrastruktur.....	26
2.3.5. Energi- och klimatpolitik som understöder strukturreformer och hållbar utveckling	26
2.3.5.1. Förbättrandet av energieffektiviteten.....	26
2.3.5.2. Utvecklandet av miljöteknologi.....	27
2.4. Sysselsättningspolitiken: höjandet av sysselsättningsgraden och förbättrandet av arbetsmarknadens funktion	28
2.4.1. Förlängandet av arbetskarriärerna.....	28
2.4.1.1. Unga tidigare in i arbetslivet.....	28
2.4.1.2. Senare i pension.....	30
2.4.1.3. Utvecklandet av arbetslivet.....	30
2.4.2. Förbättrandet av skatte- och förmånssystemens samt lönebildningens incitamenteffekter.....	31
2.4.2.1. Lättandet av beskattningen av arbete och andra sysselsättnings- främjande skattereformer.....	31
2.4.2.2. Utvecklandet av förmånssystemet i syfte att minska på den struktu- rella arbetslösheten.....	32

2.4.2.3. Lönebildningen och utvecklandet av arbetsmarknadens avtalssystem.....	32
2.4.3. Förbättrandet av incidensen mellan efterfrågan och utbud av arbetskraft.....	33
2.4.3.1. Utvecklandet av arbetskraftsservicen.....	33
2.4.3.2. Främjandet av yrkesmässig och regional rörlighet.....	34
2.4.3.3. Främjandet av internationell rörlighet.....	34
2.5. Utnyttjandet av EU:s strukturfonder till stöd för handlingsprogrammet	35
3 Tillväxt- och sysselsättningspolitikens tyngdpunktsområden stödjer varandra.....	36

Bilagor

Bilaga 1. De integrerade riktlinjerna

Bilaga 2. Den öppna samordningsmetoden: investeringarna i FoU

Bilaga 3. Den öppna samordningsmetoden: stadgan för små företag

Bilaga 4. Den öppna samordningsmetoden: eEurope/i2010

Bilaga 5. Den öppna samordningsmetoden: miljöteknologi

Bilaga 6. Sysselsättningsindikatorer

Bilaga 7. EU-programmet "Utbildning 2010" och Finlands nationella mål

Bilaga 8. Strukturindikatorer

LISSABONSTRATEGIN FÖR FÖRBÄTTRAD TILLVÄXT OCH SYSSELSÄTTNING – FINLANDS NATIONELLA HANDLINGSPROGRAM 2005–2008

ALLMÄNT

Europarådet gav, då det reviderade Lissabonstrategin, ett klart budskap om att påskyndandet av den ekonomiska tillväxten och höjandet av sysselsättningen är unionens största utmaningar under de kommande åren. Det viktigaste skall vara att verkställa Lissabonstrategins målsättningar i enlighet med de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och sysselsättningsriktlinjerna (integrerade riktlinjerna). Målet med de nya nationella handlingsprogrammen är att lyfta fram de för respektive medlemsland viktigaste utmaningarna i fråga om tillväxt och sysselsättning, samt åtgärderna för att svara mot dem.

Den finska regeringen understöder bestämt denna approach. EU:s och därmed även dess medlemsländers konkurrenskraft kan förbättras bara då samtliga medlemsländer förbinder sig till gemensamt överenskomna målsättningar. De största tillväxthindren kan vara olika i olika medlemsländer, därför uppnås bästa möjliga resultat då länderna prioriterar åtgärderna utgående från sina egna utgångslägen. Detta får dock inte leda till att EU:s inre marknad utvecklas långsammare eller att stabilitetspakten urvattnas. En öppen gemenskap som har förbundit sig till hållbar ekonomisk politik gynnar alla medlemsländer när det gäller förberedelserna inför befolkningsåldrandets och globaliseringens utmaningar.

Finland poängterar att hållbar utveckling och svaret mot globala utmaningar kräver balanserad ekonomisk och social förnyelse.

Finland nationella handlingsprogram¹ för åren 2005–2008 baserar sig på regeringsprogrammet, ramar för statsekonomin 2006–2009, regeringens budgetproposition för 2006, regeringens strategidokument, regeringens framtidsredogörelse, den av statsministern tillsatta Finland i världsekonomin – utredningens slutrapport, det inkomstpolitiska avtal som räcker till hösten 2007, dialog med arbetsmarknadsorganisationerna och övriga intressentgrupper samt planerade reformeringsprojekt, och sådana som är under beredning. Regeringens mandatperiod började i april 2003 och räcker till våren 2007, därför har även sådana åtgärder tagits med som regeringen hinner inleda ännu under sin mandatperiod. Handlingsprogrammet och Finlands stabilitetsprogram för åren 2005–2009 motsvarar varandra.

Trepartssamarbetet mellan regeringen och arbetsmarknadsparterna, liksom även samarbetet mellan centralförvaltningen och den regionala förvaltningen har en etablerad ställning i Finland. Viktiga reformer som påverkar arbetsmarknaden och den lokala ekonomin utreds tillsammans. En omfattande utfästelse till reformernas målsättningar underlättar verkställandet av dem. Denna praxis har tillämpats även vid beredningen av det nationella handlingsprogrammet och de reformeringsprojekt det inbegriper. Ett välfungerande medborgarsamhälle och den tredje sektorn spelar också en viktig roll för verkställandet av programmets mål. Medborgarsamarbete som baserar sig på öppen dialog ökar det sociala kapitalet, den sociala kohesionen och förtroendet, och stödjer på så sätt samhällets innovativitet och förnyelseförmåga.

Programmet har behandlats i två omfattande seminarier. I det ena seminariet representerade deltagarna arbetsmarknadsparter, lokalförvaltningen samt det vetenskapliga samfundet, i det andra fria

¹ Finansministeriets överdirektör Anne Brunila har ansvarat för koordineringen av programmet tillsammans med en koordineringsgrupp som består av representanter för statsrådets kansli och centrala ministerier. Material till programmet och den granskning av de integrerade riktlinjerna som utgör grunden till det har fått utrymme från finansministeriet också från handels- och industriministeriet, undervisningsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, miljöministeriet och arbetsministeriet. Kommunikationsministeriet och inrikesministeriet har dessutom deltagit i beredningen av programmet. Koordineringsgruppen har hört representanter för löntagar- och arbetsgivarorganisationer samt för Finlands kommunförbund vid sina möten.

medborgarorganisationer. Programmet har också behandlats i ekonomirådet samt den arbetspolitiska delegationen och den har givits riksdagen till känna.

Handlingsprogrammet har 8 bilagor. Bilaga 1 presenterar nuläget för varje integrerad riktlinje, de viktigaste målen, och åtgärderna för att uppnå dem. Bilaga 2 redogör för de Finlands åtgärder som har samband med det öppna samarbetet i syfte att uppnå en bnp-andel på 3 procent för forskning och produktutveckling. Bilagorna 3–5 innehåller i enlighet med metoden med öppet samarbete rapporter om stadgan för småföretag (bilaga 3), e-Europe (bilaga 4) och verksamhetsprogrammet för miljöteknologi (bilaga 5). Bilaga 6 innehåller enligt sysselsättningskommitténs önskan rapporter om vissa sysselsättningsindikatorer och bilaga 7 om EU:s ”Utbildning 2010” –program och Finlands nationella målsättningar. I bilaga 8 jämför man med vissa strukturindikatorer Finlands ställning i relation till medeltalet i EU.

1 INLEDNING

Finlands ekonomi har i olika internationella jämförelser konstaterats vara tämligen konkurrenskraftig. Befolkningens, och i synnerhet de ungas utbildningsnivå är hög, man satsar rikligt med resurser i forskning och produktutveckling, och innovationssystemet har fått goda betyg. Finland har inte några korruptions- eller säkerhetsproblem, och det politiska systemet och övriga samhällsliga institutioner fungerar stabilt. Enligt internationella jämförelser håller miljöskyddet i Finland en hög nivå. Det finländska systemet garanterar även en god nivå för socialt skydd och främjar folkhälsan. På grund av välfärdssystemets karaktär och finansieringsmodell är framför allt dock beskattningen av arbetsinkomster internationellt sett tung. Den höga arbetslösheten och den höga relativa prisnivån utgör strukturella problem som indikerar att det fortfarande finns allvarliga brister i arbets- och nyttomarknadernas funktion. Förstärkandet av de framgångsfaktorer som är viktiga med tanke på nationell konkurrenskraft och avhjälpandet av svagheter är en väsentlig del av ekonomi- och sysselsättningsstrategin.

Säkerställandet av välfärdstillväxten och den offentliga ekonomins hållbarhet i en tid av snabba ändringar i verksamhetsomgivningen är de närmaste årens viktigaste utmaning för den finska finanspolitiken. Utmaningar skapas i synnerhet av ändringen av befolkningens ålders- och regionstruktur, globaliseringens framåtskridande och den snabba tekniska utvecklingen. Produktions- och företagsstrukturen bör förnyas hela tiden för att ekonomin ska bevara sin konkurrenskraft. Finanspolitikens och den övriga samhällspolitikens viktigaste uppgift är att se till att den förnyelse som konkurrenskraften förutsätter sker smidigt och att den höjer befolkningens välfärd, ökar sysselsättningen, förbättrar miljön och ökar den sociala sammanhållningen.

1.1. De ekonomiska utsikterna på kort och medellång sikt

Finlands ekonomiska tillväxt tilltog 2004 efter tidigare års svaga tillbakagång och var över 3½ procent. År 2005 kommer tillväxten att försvagas tillfälligt på grund av euroområdet avtagande tillväxt och den finska skogsindustrins långa arbetskonflikt. Enligt nyaste prognoser växer totalproduktionen med ca 2 procent år 2005 och ca 3 procent år 2006. Den närmaste framtidens tillväxtutsikter är fortfarande osäkra för den internationella ekonomins del. Om världsekonomin inte hamnar i någon allvarlig recession kan den finska ekonomin växa med dryga 2 procent under de kommande åren.

Produktionsökningen har varit arbetsintensiv efter mitten av 2004, och antalet sysselsatta ökar med över en procent under 2005. Arbetslösheten som länge hållits på en hög nivå har samtidigt börjat sjunka. Det har dock skett långsamt eftersom utbudet på arbetskraft har ökat. Under de närmaste åren kommer dock utbudet på arbetskraft att minska till följd av befolkningens åldrande, och arbetslösheten kommer samtidigt att minska snabbare.

Det är positivt med tanke på tillväxtmöjligheterna att investeringarna och därmed också produktionskapaciteten ökade betydligt under 2004, och tillväxten förväntas fortsätta även i år och under de närmaste åren. Både företagens och konsumenternas förväntningar är positiva, vilket bidrar till investeringsviljan. Arbetets produktivitet höjs sakta 2005, men det beräknas ske snabbare år 2006. Målet är

att den årliga höjningen av arbetets produktivitet skulle vara åtminstone 2½ procent vid slutet av årtiondet.

Finlands export har fördubblats under de gångna tio åren och bytesbalansen har haft ett rejält överskott. Bytesbalansens klara överskott kvarstår, även om det minskar till följd av en försvagad bytesrelation som beror på höjningen av oljans importpris och sänkningen av vissa varors exportpriser. Trots att importpriserna höjts ökar konsumentpriserna endast med en procent år 2005, och den utvecklingen torde vara långsam även under de närmaste åren. Den löneuppgörelse som uppnåddes i slutet av 2004 sträcker sig ända till hösten 2007. Inga inhemska inflationsrisker finns inom synhåll, förutsatt att arbetsmarknadsproblemen inte förvärras. Bostadsefterfrågan har också varit livlig i tillväxtregionerna, och bostadspriserna har höjts snabbare än den allmänna prisutvecklingen. De största inflationsriskerna har dock att göra med eurons kursutveckling och oljepriset.

Den offentliga ekonomin visar fortfarande, tack vare överskottet i socialskyddsfonderna, ett överskott på nästan 2 procent i relation till bruttonationalprodukten. Staten och kommunerna går dock med lite underskott under åren 2005–2006. Statsskulden amorteras avsevärt under 2005 och skulden i relation till bruttonationalprodukten kommer att sjunka till 40 procent. Den offentliga sektorns EMU-skuld minskar också något både i år och under 2006. Under de närmaste åren kommer statsekonomien antingen att vara nästan i balans eller ha ett litet underskott. Den offentliga ekonomins överskott i helhet kan öka något.

1.2 De viktigaste utmaningarna på medellång sikt

Även om den finländska ekonomins balans är relativt god och den närmaste tidens utsikter positiva, finns det risker i anslutning till utvecklingen på längre sikt. Finlands befolkning åldras snabbare än i något annat EU-land, och detta kommer att orsaka spänningar inom arbetsmarknaden och den offentliga ekonomin. Åldrandet är en stor utmaning framför allt när det gäller hållbar finansiering av den offentliga ekonomin, eftersom utgiftstrycket inom pensions- och välfärdstjänsterna ökar samtidigt som ökningen av nationalprodukten och skattebasen saktar in då arbetskraften minskar i antal. Den genomsnittliga produktivitetsoökningen har varit snabb, men stora delar av nationalproduktionen har utvecklats långsamt.

Reduceringen av arbetskraften kan bromsas upp främst genom att arbetsskariärerna förlängs och arbetslivets attraktion förbättras. Dessutom kan det minskade antalet arbetsföra kompenseras genom aktiv invandringspolitik. Den kan dock inte avhjälpa problemet, endast lindra dess verkningar. Höjandet av sysselsättningsgraden och produktiviteten kommer att vara den ekonomiska politikens största utmaning. Då arbetsinsatsen blir knappare blir det allt viktigare att den samt övriga resurser inriktas så produktivt som möjligt.

En annan central utmaning har att göra med den internationella arbetsfördelningens och konkurrensmiljöns snabba förändring i en öppen världsekonomi. En anpassning till konkurrensmiljöns snabba förändring kräver välfungerande nytto-, finansierings- och arbetsmarknader. Den offentliga förvaltningen kan främja anpassningen genom olika åtgärder. Finlands läge och små marknader utgör ytterligare en utmaning när det gäller att trygga en konkurrenskraftig produktions- och företagsstruktur genom närings- och strukturpolitiska reformer. I detta sammanhang betonas i enlighet med Finlands utvecklingsstrategi framför allt kumuleringen av mänskligt kapital, innovationerna och ett omfattande utnyttjande av dem.

1.2.1. Den offentliga ekonomins hållbarhet

Ansträngningarna i syfte att sanera den offentliga ekonomin efter depressionen i början av 1990-talet har gett resultat. Den offentliga ekonomins underskott på över 7 procent år 1993 har nu bytts till överskott. Staten har minskat på skuldsattheten och således också ränteutgifterna genom disciplinerad finanspolitik. Tryggandet av den offentliga ekonomins hållbarhet på längre sikt kräver dock att sysselsättningsgraden höjs, att produktivitetstillväxten tilltar och att de pensions- och andra reformer som

slagits fast i syfte att hålla tillbaka ökningen av de offentliga utgifterna förverkligas åtminstone enligt förhoppningarna.

Den offentliga sektorns överskott har minskat på grund av senare års låga ekonomiska utveckling och skattelättnader som förbättrar förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning. Överskottet finns nu enbart i socialskyddsfonderna då staten och kommunerna har börjat dras med underskott. Deras sammanlagda underskott beräknas uppgå till 1 procent av bruttonationalprodukten år 2006. De närmaste årens utmaning består i att återställa ett tydligt överskott i statsekonomin och att få kommunekonomin i balans.

Det ekonomiska utgångsläget har försämrats avsevärt jämfört med tidigare uppskattningar när det gäller förberedandet inför det utgiftstryck som orsakas av befolkningsåldrandet. Detta betonar behovet av att hålla tillbaka de offentliga utgifterna samt understryker marknadens funktion och betydelsen av strukturella åtgärder som förstärker den offentliga ekonomin. En statsekonomi som vilar på stabil grund är nödvändig också om man vill garantera regeringen ett tillräckligt finanspolitiskt spelrum under alla förhållanden.

Det största höjningstrycket riktas mot pensions- samt hälsovårds- och omsorgsutgifter. Dessa utgifters sammansatta andel i relation till bruttonationalprodukten beräknas växa med 6 procentenheter före 2030 till följd av den demografiska förändringen. De kostnadsbesparingar som följer av minskningen av de yngre åldersgrupperna torde förbli tämligen små.

Den demografiska förändringen ökar behovet av offentliga tjänster och orsakar på längre sikt ett betydande höjningstryck på de offentliga utgifterna. Utan reformer kommer den offentliga sektorn att få ett kontinuerligt underskott och skuldsättningen ökar. Om en andel av den allt knappare arbetskraften som motsvarar detta utgiftstryck skulle kanaliseras till de offentliga tjänsterna, blir det allt svårare att få kompetent, utbildad arbetskraft till den privata sektorn och till andra uppgifter inom den offentliga förvaltningen.

Det finns i princip tre sätt att upprätthålla balansen: att anpassa det offentliga serviceutbudet till de resurser som finns, att överföra kostnaderna på serviceanvändarna och att öka produktiviteten. Det överskådliga höjningstrycket på utgifterna kan inte finansieras genom skatteskärpningar på grund av den internationella konkurrensen. En höjning av skattegraden skulle försvaga den ekonomiska tillväxten, vilken enligt finansministeriets beräkningar ändå på lång sikt kommer att sakta in till 1,5 procent per år på grund av befolkningsåldrandet. Då arbetskraftsutbudet minskar kommer tillväxten och den offentliga ekonomins finansieringsgrund att vara ännu mera beroende av ökningen av produktiviteten.

1.2.2. Förbättrandet av konkurrenskraften och höjandet av produktiviteten

I en globaliserad tillvaro påverkas ett lands ekonomiska utveckling och sysselsättning på ett avgörande sätt av den internationella konkurrenskraften, vilken kan bevaras endast om produktionsstrukturen förnyas och produktiviteten höjs. Andelen av informationsintensiv produktion som kräver hög kompetens har ökat raskt inom den finska industrin. Samtidigt har dock nivå- och tillväxtskillnaderna i produktiviteten vuxit mellan olika branscher. Produktivitetsutvecklingen har varit otillfredsställande speciellt inom flera servicebranscher.

Tjänsternas betydelse som drivkraft för den ekonomiska tillväxten och som sysselsättare kommer att vara central i framtiden i sådana utvecklade ekonomier som Finland. Samtidigt kommer den globala konkurrensen att hårdna även inom servicebranschen. Säkerställandet av konkurrenskraften förutsätter att de effektivitetsfördelar som fås från FoU-investeringar och innovationer utvidgas till servicesektorn, men också att servicemarknadens verksamhet utvecklas även i övrigt.

Finlands satsningar i forsknings- och utvecklingsverksamhet överskred i slutet av förra årtiondet Lissabonstrategins mål om en andel på 3 procent av BNP, och har nu uppnått en nivå på 3,5 procent. De stora satsningarna syns inte i önskvärd utsträckning i form av nya innovationer, företag, arbetsplatser eller exportökning. Innovationerna och den goda produktionsutvecklingen har koncentrerats till industrin, medan servicesektorn som sysselsätter största delen av arbetskraften har ökat sin produktivitet endast blygsamt. Det är en stor utmaning att effektivisera forsknings- och utvecklingsinvesteringarnas verkningar på nationalekonomins innovationsförmåga och produktivitet samtidigt som satsningarna i forskning höjs ytterligare.

En omfattande höjning av kompetensnivån och produktiviteten i en värld med global konkurrens och snabb teknologisk utveckling sätter reformeringspress på hela innovations- och utbildningssystemet samt på utvecklingen av arbetslivet. Finland har lyckats att med internationellt sett medelmåttiga satsningar förse alla finländare med en god allmänbildande grundundervisning. Finland har också en god infrastruktur för konst- och kulturtjänster och ett rikt kulturarv som stödjer individers utveckling mot kreativitet. Utbildningssystemets utmaning består i att anpassa sig till allt mindre unga åldersgrupper, vilket kräver kontinuerlig översyn av utbildningsnätet. Utbildningsnätets koppling till det övriga innovationssystemet och kontakter till ändringarna i arbetslivet bör också förstärkas hela tiden.

Den ekonomiska tillväxten och sysselsättningstillväxten beror till stor del på nya företags tillväxt samt på redan existerande företags förnyelse. En alltför stor del av de finska företagen föds och försvinner som mikroföretag, få växer och blir medelstora eller stora. Entreprenörskapet lockar inte unga, och incitamenten i relation till företagsverksamhetens risker begränsar framför allt omvandlandet av innovativa affärsidéer till kraftigt tillväxtorienterade företag. Förstärkandet av entreprenörskapsincitament och utvecklandet av en konkurrensmiljö som stöder tillväxtföretagande är centrala utmaningar.

Finlands medelmåttiga framgång vid jämförandet av reallöner förefaller stå i strid med det att Finland är i världstoppen när det gäller konkurrenskraft. En förklaring till detta är den höga prisnivån i Finland. Konsumentpriserna är nästan en fjärdedel högre än i EU-länderna i medeltal, även om pris skillnaden varierar nyttighetsgruppvis. Konkurrensmiljön påverkar konsumtionsprisnivån och således även medborgarnas reella köpkraft. En fungerande konkurrens utgör också drivkraften för privat innovationsverksamhet. Bristfällig konkurrens är ett problem i Finland speciellt inom vissa servicebranscher och inom byggandet.

Snabba, mångsidiga och effektiva kommunikationsförbindelser är av väsentlig betydelse när det gäller kompetensbaserad ekonomi, effektiv och nyskapande företagsverksamhet samt utveckling av innovationssystem. Förutom att förstärka informations- och kommunikationssystemens prestanda och att förbättra tillgången på dem är det viktigt att finna innovativa medel för att utnyttja snabba förbindelser på ett sätt som genererar konkurrensförmåner.

Affärsinformationens allt större övergång till informationsnäten har inte minskat på behovet av fysiska trafikförbindelser. Då leveranshastighet och –säkerhet blir allt viktigare konkurrensfaktorer växer också betydelsen av fungerande logistik och kraven på de fysiska trafikförbindelsernas kvalitet. Informations- och kommunikationsteknologi kan utnyttjas även för att förbättra trafikförbindelsernas och logistikens funktion.

Förutom globaliseringen och den tekniska utvecklingen påverkar miljöaspekterna i allt större mån inriktandet av resurserna. Ett effektivt utnyttjande av resurserna på ett sätt som sparar på naturtillgångarna och miljön utgör grunden för hållbar utveckling. Energisektorn är viktig för Finland på grund av den energiintensiva nationalekonomin. Finlands energiförsörjning har i årtionden utvecklats i enlighet med principerna för hållbar utveckling genom att beroendet av fossila bränslen har minskats, energieffektiviteten förbättrats och användningen av förnybara energikällor ökats. Den framtida utmaningen består inte enbart i att anpassa sig till EU:s miljömål utan att den nationella konkurrenskraften försvagas, utan också i att utnyttja de möjligheter till ny affärsverksamhet som följer av förverkligandet av miljömålen.

1.2.3. Arbetsmarknadens funktion

Utmaningarna i anslutning till den demografiska ändringen syns först på den finska arbetsmarknaden. Utbudet på arbetskraft börjar minska redan inom de närmaste åren. Om arbetsmarknadens funktion inte förbättras och de arbetslösas arbetsinsats inte tas till vara, försvåras tillgången på arbetskraft i sådan mån att ekonomins tillväxtförutsättningar börjar minska samtidigt som den strukturella arbetslösheten förblir stor. Antalet lediga arbetsplatser har ökat på sistone, och i relation till arbetskraften finns det nästan lika många arbetsplatser som i slutet av 1980-talet, då arbetslöshetsgraden var hälften lägre än idag.

Arbetsmarknaden pressas från många håll. Å ena sidan borde utbudet på arbetskraft ökas, men samtidigt borde man sänka den omfattande strukturella arbetslösheten och se till att utbud och efterfrågan möts effektivt på arbetsmarknaden. Även om den strukturella arbetslösheten har minskat något snabba-

re än den övriga arbetslösheten, är andelen s.k. svårligen sysselsatta fortfarande 45 procent av de arbetslösa och de åtgärdsplacerade.

Säkerställandet av tillgången på kompetent arbetskraft är den viktigaste utmaningen på lång sikt. Finlands befolkning åldras snabbare än de övriga EU-ländernas befolkning, och den arbetsföra (15–64-åringarna) andelen av befolkningen börjar minska redan efter några år. Mot denna bakgrund är de sysselsättningsmål som Finlands regering ställt upp tämligen ambitiösa. Antalet sysselsatta borde vara 100 000 tusen personer flera före våren 2007 än vad det var våren 2003. I det fallet skulle sysselsättningsgraden vara ca 70 procent, vilket motsvarar Lissabonstrategins mål år 2010 för hela Europa.

Antalet sysselsatta minskade något i Finland under 2002–2003, men det har skett en klar ökning efter mitten av 2004. Sysselsättningsgraden beräknas stiga till 68 procent under 2005. Sysselsättningsmålet för 2007 kan uppnås om sysselsättningsutvecklingen fortsätter med sin nuvarande fart. Senare tiders långsammare produktionstillväxt torde dock avspeglade sig även på sysselsättningsutvecklingen med en liten fördröjning. Höjandet av sysselsättningsgraden blir allt svårare då befolkningen åldras. Arbetskarriärerna måste förlängas både i början och i slutet, och arbetsbaserad invandring måste ske i större omfattning än nu. Ännu större uppmärksamhet bör fästas vid främjandet av studier, utbildningens och examinas förenlighet med arbetslivet, prognostiserandet av arbetskrafts- och kompetensbehov samt utvecklandet av karriär- och rekryteringstjänster.

De närmaste årens utmaningar har framför allt att göra med minskandet av arbetslösheten. Flera faktorer bidrar till den strukturella arbetslösheten. Det är delvis fråga om att de med bristfällig eller föråldrad yrkeskompetens har svårt att hitta arbete som motsvarar deras kompetens och produktivitet. De lågutbildades arbetslöshet är något högre och de högutbildades arbetslöshet är något lägre i Finland än i EU i medeltal. En utdragen arbetslöshet försämrar även arbetsförmågan, vilket innebär att det behövs nya metoder för att upprätthålla och förbättra arbetslösas arbetsförmåga.

Den delvis strukturella arbetslösheten illustrerar de regionala och professionella anpassningsproblemen i efterfrågan och utbud på arbetskraft. Uppsägningar till följd av global konkurrens och omplacering av produktion kan vara regionalt sett stora, medan det däremot uppkommer lediga arbetsplatser jämnt inom olika delar av ekonomin. En snabb nyanställning skulle kräva omskolning eller regional rörlighet. Det krävs mycket av vuxenutbildningens funktion, bostadsmarknaden samt förenandet av familje- och arbetslivet för att arbetsmarknadsrörligheten skulle vara tillräcklig. Främjandet av arbetsförmågan och arbetstrivselsn med hjälp av kultur-, motions- och fritidsservice blir också allt viktigare.

1.2.4. Kommissionens bedömning om Finlands viktigaste utmaningar

De rekommendationer som Europeiska kommissionen utfärdat för Finlands del under gångna år gäller också de ovannämnda utmaningarna. Enligt kommissionens utlåtande om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken 2003–2005 utgör sänkandet av den höga strukturella arbetslösheten och höjandet av de åldrandes sysselsättningsgrad samt främjandet av konkurrensen inom vissa branscher och effektiviserandet av den offentliga sektorn de största utmaningar som gäller Finland. För att möta utmaningarna borde Finland:

- säkra arbetandets lönsamhet genom att fortsätta med reformeringen av skatte- och förmånssystemen,
- se till att löneutvecklingen följer produktiviteten så att de lågutbildades sysselsättningsmöjligheter förbättras,
- effektivisera konkurrensen inom nätverksbranscher och den inhemska servicesektorn,
- förbättra den offentliga verksamhetens effektivitet,
- förbättra den offentliga sektorns utgiftskontroll.

Finlands sysselsättningsprogram från år 2004 får delvis samma rekommendationer från kommissionen. Finland borde:

- sänka på de indirekta arbetskraftskostnaderna för lågavlönade, dock så att en sund offentlig ekonomi upprätthålls,
- följa upp de verkningar som de senaste reformerna inom aktiv arbetskraftspolitik haft på den strukturella arbetslösheten och de regionala skillnaderna, och vidta särskilda åtgärder för att underlätta akti-

veringen och integreringen av unga som befinner sig i en sämre ställning än andra, invalider och in-
vandrade,

- fortsätta med reformeringen av skatte- och förmånssystemen i syfte att avlägsna arbetslöshetsfällor,
- fortsätta med den nationella strategin för aktivt åldrande genom att förbättra arbetsförhållandena, incitamenten och ordnandet av utbildning för lågutbildade och åldrande arbetstagare,
- minska på förtida avbrytanden av skolgången och öka på utbildningen av lågutbildade.

De närmaste årens centrala utmaningar utgör grunden för valet av prioriteringarna för det nationella handlingsprogrammet.

1.3. Programmetts prioriteringar

Finlands regering har haft som mål att besvara de ovannämnda utmaningarna med en långsiktig och konsekvent politik som stödjer en hållbar höjning av sysselsättningsgraden och en förstärkning av produktivitetssökningen. En linje som betonar den ekonomiska politikens förutsägbarhet och finanspolitikens hållbarhet har förenats med skatte- och övriga uppgörelser som förbättrar företagets konkurrenskraft och ökar sysselsättningsmöjligheterna. På så sätt har man även understött långfristiga inkomst-
tal och en stabil arbetsmarknadsutveckling. Ytterligare resurser har satsats i utbildnings-, forsknings- och arbetskraftspolitik.

Den tabell i bilaga 1 som innehåller ett sammandrag av Finlands situation för varje integrerad riktlinjes del ger en överskådlig bild av regeringens målsättningar och åtgärder under den senaste tiden.

Genom valet av prioriteringarna för detta handlingsprogram betonas och skärps de linjedragningar som regeringen presenterat i sitt program eller i andra sammanhang. Betonandet av t.ex. disciplinerad finanspolitik försäkrar den privata sektorn om att den måttfulla skattelinjen fortsätter, men tillåter samtidigt fortsatt lättande av den ur sysselsättningssynvinkel viktiga beskattningen av arbete samt satsningar i forskning och utveckling.

De integrerade riktlinjerna sammanfattar till 24 helheter de ärenden som tidigare behandlats i de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och i sysselsättningsriktlinjerna. Finlands reformprogram har 11 prioriteringsområden; varje område vidrör flera riktlinjer. Dessutom kan samma riktlinje granskas mot flera prioritetsområden. Fördelat enligt kommissionens anvisningar är prioriteringarna för Finlands program följande:

De helhetsekonomiska prioriteringarna: ekonomisk stabilitet och en hållbar offentlig ekonomi

1. Förberedelserna inför åldrandet (speciellt riktlinje 2)
2. Kontrollerandet av de offentliga utgifterna (speciellt riktlinjerna 1,3,6)
3. Tryggandet av välfärdstjänsterna och den offentliga ekonomins produktivitet (riktlinje 3)

De mikroekonomiska prioriteringarna: strukturella reformer som främjar konkurrenskraften och produktiviteten

4. Kompetens och innovationer (riktlinjerna 7,8 och 9)
5. Främjandet av entreprenörskap (riktlinje 15)
6. Förbättrandet av marknadernas funktion och konkurrens (riktlinjerna 13 och 14)
7. Förbättrandet av informations-, kommunikations och trafikförbindelser (framför allt riktlinje 9)
8. Energi- och klimatpolitik som stödjer strukturella reformer och en hållbar utveckling (riktlinje 11)

Sysselsättningsriktlinjerna: höjandet av sysselsättningen och förbättrandet av arbetsmarknadens funktion

9. Förlängandet av arbetskarriärerna (riktlinjerna 18, 21 och 23)

10. Förbättrandet av skatte- och förmånssystemens samt lönebildningens incitamentverkan (riktlinjerna 4, 5 och 22)
11. Bättre korrelation mellan efterfrågan och utbud på arbetskraft (riktlinjerna 19, 20 och 24)

Både nationella åtgärder och möjligheten att utnyttja medel ur EU:s strukturfonder har tagits i beaktande i försöken att uppnå målsättningarna. Prioriteterna och de åtgärder som ingår i dem motsvarar väl de rekommendationer som EU-kommissionen gav åt Finland både angående de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken 2003–2005 och det nationella sysselsättningsprogrammet från 2004.

Sådana åtgärder som kan minska på den strukturella arbetslösheten, förlänga arbetskarriärerna och öka på utbudet av utbildad arbetskraft framhävs i Finlands reformprogram (riktlinjerna 9-11). Dessa utgör kommissionens viktigaste rekommendationer till Finland. Förbättrandet av den offentliga sektorns effektivitet (prioritet 3) och främjandet av konkurrensen (prioritet 6) ingår också i kommissionens rekommendationer och de hör till prioriteringarna i Finlands nationella program. Finlands internationella konkurrenskraft, tillväxt och sysselsättning bygger på högtstående utbildning och forskning, kreativitet samt utnyttjande av modern informations- och kommunikationsteknologi (prioriteringarna 4 och 7). Det är ytterst viktigt att dessa utvecklas vidare, och de intar en central roll i Finlands handlingsprogram.

1.4. Beaktandet av andra riktlinjer

De valda prioriteringarna täcker en stor del av de integrerade riktlinjerna. Till dessa delar kommer riktlinjerna att granskas noggrannare i kapitel 2. Bilaga 1 innehåller en koncis sammanfattning om nuläget, målen och åtgärderna för samtliga riktlinjers del. Nedan kommenteras sådana riktlinjer som inte behandlas tillräckligt ingående i samband med prioriteringarna.

Prioriteringarna i Finlands program har valts så att man i enlighet med riktlinje 5 skall kunna förbättra integrationen och kompatibiliteten av finans-, struktur- och sysselsättningspolitiken. De förvaltningsöverskridande politikprogram som regeringen inlett har samma mål. En finanspolitik som strävar efter stabilitet och förutsägbarhet stödjer företagens investerings- och rekryteringsbeslut och upprätthåller hushållens förtroende. Syftet med ökandet av konkurrensen och andra strukturella reformer är att få fart speciellt på servicebranschernas tillväxt och sysselsättningsförmåga. Därför är denna riktlinje med i prioriteringarna, även om den inte framhävs skilt.

En del av de integrerade riktlinjerna granskar saker ur hela EU-områdets synvinkel. Finlands prioriteringar stödjer även verkställandet av dessa riktlinjer. Uppnåendet av prioriteringsområdenas målsättningar främjar även målsättningen i riktlinje 6 om en dynamisk och välfungerande ekonomisk och monetär union, till vilken Finland har utfäst sig. De mikroekonomiska prioriteringarna beskriver eftersträvandet att förstärka den Europeiska näringsstrukturens relativa fördelar i enlighet med riktlinje 10. Finland satsar fortsättningsvis kraftigt i utvecklandet av en informationsintensiv produktionsstruktur och fäster speciell uppmärksamhet vid ökandet av konkurrensen inom servicemarknaden, vilka är centrala mål även på EU-nivå.

Riktlinje 12 behandlar utvidgandet och fördjupandet av den inre marknaden. Där är det fråga om både åtgärder på gemenskapsnivå, såsom godkännandet av tjänstedirektivet, och nationella åtgärder. Finland understöder med vissa förbehåll kommissionens tjänstedirektivprojekt och försöker för egen del främja konkurrensen inom servicesektorn, vilket illustreras av valet av prioriteringsområden. Finland håller också på att förnya bestämmelserna om konkurrensutsättning av offentliga upphandlingar med avsikten att sätta EU-direktivet och EG-domstolens rättspraxis i kraft. Finland har implementerat EU-direktiven i rask takt och har hållits inom EU:s målsättning.

Finlands kommunikations- och elmarknader har öppnats för konkurrens och de kan betraktas som sådana i riktlinje 16 avsedda europeiska nät som understöder effektivt utnyttjande av resurserna. TEN-programmet för transportnätet är mycket ambitiöst på EU-nivå i jämförelse med finansieringsmöjligheterna på gemenskapsnivå. Av det Nordiska triangeln –projekt som ingår i programmet pågår i Finland Åbo-Helsingfors –motorvägen, på vars finansiering man tillämpat ppp-principen samt järnvägsförbindelsen från Helsingfors till Lahtis.

Sysselsättningspolitiken borde enligt riktlinje 17 sikta både på full sysselsättning, en höjning av både kvaliteten på arbetet och av produktiviteten samt på förstärkande av regional och social samhörighet. Finlands regering har ställt upp ambitiösa mål för sysselsättningsgraden, och uppnåendet av dem förutsätter att sysselsättningen höjs i alla köns- och åldersgrupper och inom alla områden samt att utslagning motverkas. Förutom jämlikheten män och kvinnor emellan har jämlik behandling av olika åldersgrupper på arbetsmarknaden framhävts under senare år. Särskild uppmärksamhet har fästs dels vid förbättrandet av ungas, dels vid åldrande personers arbetsmarknadsställning.

2 HANDLINGSPROGRAM FÖR ATT FRÄMJA TILLVÄXT OCH SYSSELSÄTTNING 2005–2008

2.1 De viktigaste målen för regeringens finanspolitik

Regeringens huvudsakliga mål är att utveckla välfärdssamhället genom att förstärka tillväxten, entreprenörskapet och sysselsättningen samt att förbättra basservicen. En trovärdig, konsekvent och aktiv finans- och sysselsättningspolitik som upprätthåller och förstärker konsumenternas och företagens förtroende för den finska ekonomins funktion, och garanterar finansieringen av välfärdssamhället även på lång sikt, är av avgörande betydelse för uppnåendet av målsättningen.

Det viktigaste målet för regeringens ekonomiska politik är att minska på arbetslösheten och att höja sysselsättningen med 100 000 personer under regeringsperiodens gång. Då skulle sysselsättningsgraden höjas till ca 70 procent våren 2007. Uppnåendet av sysselsättningsmålet kräver även i fortsättningen en finanspolitisk linje som främjar stabil ekonomisk tillväxt, förbättrar nyttighets-, kapital- och arbetsmarknadernas funktion samt tryggar en internationellt sett konkurrenskraftig verksamhetsmiljö för företagen.

Det andra centrala målet gäller statsekonomins stabilitet och finanspolitikens långfristiga hållbarhet. Regeringen har i enlighet med regeringsprogrammet som mål att statsfinanserna under normala tillväxtförhållanden enligt nationalräkenskaperna skulle vara i balans vid slutet av regeringsperioden. Konjunkturartade eller annars tillfälliga avvikelser från balansspåret kan tillåtas om de inte äventyrar minskandet av statsskulden i relation till bruttonationalprodukten.

Förbättringen av sysselsättningen och minskandet av statsekonomins skuldsatthet är centrala finanspolitiska målsättningar som underlättar förberedandet inför det utgifts- och skattetryck som orsakas den offentliga ekonomin på grund av den demografiska utvecklingen och ekonomins allt intensivare internationalisering.

Regeringen utvärderade våren 2005 uppnåendet av de strategiska huvudmålsättningarna och beslöt att de viktigaste målen för den kvarvarande mandatperiod som räcker till våren 2007 är att förbättra ekonomins tillväxtpotential, höja på den offentliga ekonomins effektivitet och förbättra de allra minst bemedlades ställning. Regeringen har också förbundit sig till att fortsätta lättandet av beskattningen av arbete för att på så sätt stödja den nästan 3 år långa inkomstpolitiska helhetsuppgörelse som ingicks i slutet av 2004.

Ekonomins tillväxtpotential förstärks framför allt genom att offentliga satsningar i forskning och produktutveckling ökas samt genom att tillgången på riskkapital underlättas för nya företag som växer snabbt. Dessutom kommer regeringen att förnya undervisningen i syfte att förstärka den ekonomiska tillväxtens kompetensbas och för att garantera tillgången på arbetskraft.

Regeringen har, i syfte att effektivisera den offentliga ekonomin, inlett flera projekt som gäller både statens och kommunernas finansiering och verksamhet. De allra minst bemedlades ställning förbättras framför allt genom åtgärder som syftar till att minska den strukturella arbetslösheten samt genom kompletterande tjänster och förmåner som riktas till dem som befinner sig i den allra sämsta ställningen.

I Finland är den av regeringen inledda programstyrningen reformpolitikens viktigaste redskap. Med sina fyra politikprogram som anknyter till sysselsättningen, företagsamheten, informationssamhället

och medborgarinflytandet försöker regeringen se till att olika förvaltningsområdets resurser utnyttjas effektivt, att de åtgärder som verkställs är så enhetliga som möjligt och att de nyttor som finns att få från förvaltningsöverskridande samarbete utnyttjas till fullo för att främja regeringsprogrammets viktigaste målsättningar. Det årliga författandet av regeringens strategidokument hör väsentligt ihop med programstyran. I strategidokumentet specificerar regeringen de åtgärder som behövs för att verkställa regeringsprogrammet både för politikprogrammets och för andra centrala politikernas del.

2.2 Makropolitiken: ekonomisk stabilitet och hållbar offentlig ekonomi

Den offentliga ekonomins stabilitet och hållbarhet förutsätter att ökningen av de offentliga utgifterna tyglas, att produktiviteten höjs samt att ekonomins tillväxtpotential förstärks. En stabil och förutsägbart verksamhetsmiljö stödjer företagets och hushållens beslutsfattande. Regeringen har haft detta som mål i sin egen verksamhet och i stödjandet av uppnåendet av sådana löneuppgörelser som främjar sysselsättningen och konkurrenskraften. Hållbarhetskraven betonas ytterligare då man förbereder sig för det tryck mot den offentliga ekonomin som orsakas av åldrandet och de minskande åldersgrupperna.

Tryggandet av den offentliga ekonomins långfristiga hållbarhet kräver att inkomstöverförings- och servicesystemen reformeras på ett ömsesidigt stödjande sätt samt att den offentliga sektorns resurser dimensioneras korrekt och att uppgifter prioriteras. Det måste bli möjligt att flytta över resurser från ett uppgiftsområde till ett annat beroende på ändringarna i åldersstrukturen och den regionala strukturen och nya prioriteringar i fråga om servicebehoven.

2.2.1. Förberedelserna inför åldrandet

Den demografiska utvecklingen och befolkningsåldrandet har varit allmänt kända redan länge. Åldringsförsörjningsrelationen – andelen 65 år fyllda i relation till den arbetsföra befolkningen – fördubblas före 2030, och kommer att vara högst i EU redan 2025. Den arbetsföra befolkningen börjar minska till antalet 2010, då den första stora åldersklassen – de som fötts 1945 – fyller 65 år. Arbetskraften börjar minska redan före detta, ifall de äldsta arbetstagargruppernas arbetsdeltagande inte höjs märkbart.

Finland har förberett sig och förbereder sig inför den demografiska ändringen speciellt genom

- att minska på den offentliga skulden,
- att förnya arbetspensionssystemet,
- att öka på fonderingen av arbetspensioner och förbättra avkastningen av investeringar i arbetspensionsfonder,
- att inleda verksamhetsprogrammet för produktivitet i syfte att utveckla hela den offentliga sektorns och basservicens produktivitet,
- utbildnings-, vetenskaps-, teknologi och innovationspolitik som främjar kompetens och konkurrenskraft,
- att försöka höja sysselsättningsgraden.

Staten har genom en disciplinerad finanspolitik minskat på sin skuldsatthet och således också sina ränteutgifter. På så sätt har man skapat spelrum för de utgiftsökningar som orsakas av åldrandet. Den offentliga ekonomins konsoliderade bruttoskuld uppgick till 45,1 procent i relation till totalproduktionen vid slutet av 2004. Den offentliga ekonomins finansieringsbas har också förstärkts genom finanspolitik som stödjer tillväxt och sysselsättning.

Den privata sektorns arbetspensioner har fonderats från och med 1962, kommunernas pensioner från och med 1988 och statens pensioner från och med 1990. Tack vare fonderingen förblir höjningstrycket mot pensionsavgifterna betydligt mindre än mot pensionsutgifterna. Pensionsfondernas årliga överskott är nästan 3 procent i relation till bruttonationalprodukten, och arbetspensionsmedlens marknadsvärde var i slutet av 2004 58,7 procent i relation till bruttonationalprodukten.

Under de senaste tio åren har man gjort flera pensionsreformer som på ett märkbart sätt förstärker hållbarheten av finansieringen av pensionssystemen bl.a. genom att sporra till längre arbetskarriärer.

Den stora pensionsreform som verkställdes senast träder gradvis i kraft från och med början av 2005. På lång sikt skjuter den, tillsammans med tidigare genomförda reformer, framåt pensioneringen med ca 3 år. Reformen innehåller många element som förstärker den offentliga ekonomins hållbarhet. Följande kan nämnas som exempel:

- gallrandet av förtidspensionssystem samt skärpandet av villkoren för förtidspensioner och arbetslöshetsskydd (pensionsröret) minskar på möjligheterna och incitamenten att lämna arbetslivet i förtid.
- höjd pensionsrätt för äldre arbetstagare sporrar till att hållas kvar i arbetslivet en längre tid.
- den livslängdskoefficient som tas i bruk från och med 2009 anpassar pensionsutgifterna till förlängningen av livslängden.
- tilläggsfonderingen av pensionerna ända till 2013 minskar pensionsavgiftshöjningen på lång sikt.

Det ålderspensionssystem som trädde i kraft i början av 2005 inkluderar en flexibel ålderspensionsålder mellan 63 och 68 år med höjd pensionsintjäning från och med 63 år. Vissa incitament som försvagar förlängandet av arbetskarriären blev fortfarande kvar i pensionsröret, deltidspensionerna och de icke strikt sjukdomsbaserade invalidpensionerna (för 60 fyllda). Regeringen följer noggrant uppnåendet av pensionsreformens målsättningar och speciellt hur äldre personers arbetslöshet och olika övergångar till deltidspensioner utvecklas.

Trots den partiella fonderingen av pensionerna och de verkställda pensionsreformerna är höjningsstrycket mot pensionsavgifterna 1½ procent i relation till bruttonationalprodukten, vilket begränsar bl.a. finansieringsmöjligheterna för de växande vård- och omsorgstjänsterna. Höjningstrycket på pensionsavgifterna motverkas som bäst genom att ändringar i placeringsbestämmelserna för pensionsmedlen bereds med avsikt att höja investeringarnas avkastning på lång sikt.

Den höjning av utgifterna som orsakas av befolkningsåldrandet kan finansieras med en måttlig skattegrad endast om skatteunderlaget är starkare än nu. I kapitel 2.2.3. granskas åtgärder avsedda att höja produktiviteten inom den offentliga sektorn och i kapitel 2.4. åtgärder som behövs för att förbättra samsättningen. Kompetensstödjande utbildnings-, vetenskaps-, teknologi- och innovationspolitik som spelar en viktig roll i förberedandet inför åldrandet, behandlas i kapitel 2.3.

Säkerställandet av redan beslutade åtgärders effektivitet är ytterst viktigt. I sin framtidsredogörelse² från 2004 om befolkningsutvecklingen, befolkningspolitiken och förberedelserna inför förändringarna i åldersstrukturen har regeringen konstaterat att allt större uppmärksamhet bör fästas vid modern befolkningspolitik (inkl. ökandet av arbetsbaserad invandring samt skapande av förhållanden som gynnar växande antal barn), främjande av funktionsförmågan och hälsan hos människor i olika åldrar, sörjande för barns och ungas uppväxtförhållanden, inkomstöverföringssystem, stimulerande av den ekonomiska tillväxten, regionutveckling och trygghet av service samt vid åldrades resurser och de möjligheter som åldrandet skapar.

2.2.2. Tyglandet av de offentliga utgifterna

Den offentliga ekonomin måste förstärkas för att den under kommande årtionden skall kunna klara av sina åtaganden som ökar i takt med åldrandet av befolkningen, utan att kommande generationers skattebörda växer sig outhärdlig. Detta förutsätter en återhållsam utgiftslinje både i den statliga och i den kommunala ekonomin. Den offentliga ekonomins överskott baserar sig snart helt och hållet på arbetspensionsfonder, eftersom både statens och kommunernas finansieringssituation har ett underskott under de närmaste åren.

För att främja hållbar och trovärdig finanspolitik har regeringen utfäst sig till ett förnyat ramförhållande där ca ¾ av anslagen i statsbudgeten dimensioneras inom en utgiftsram som omfattar hela valperioden. Målsättningen ingår i regeringsprogrammet och i maj 2003 fattades ett skilt statsrådets beslut om ärendet, och det har getts till riksdagen som en redogörelse. Ramen för valperioden har uttryckts enligt 2004 års pris- och kostnadsnivå och den justeras vid behov tekniskt så att den motsvarar pris-

² Ett gott samhälle för människor i alla åldrar – Statsrådets framtidsredogörelse om befolkningsutvecklingen, befolkningspolitiken och förberedelserna inför förändringarna i åldersstrukturen. Statsrådets kanslis publikationsserie 28/2004

och kostnadsnivåändringar samt ändringar i budgetstrukturen. Utgifter som ändras enligt konjunkturer eller finansieringsautomatik samt vissa andra utgifter, vilkas koppling till ramen inte är finanspolitiskt motiverat, lämnar utanför ramen.

Tilläggsbudgetpropositionerna ingår däremot i ramarna. Den i regeringsprogrammet fastställda målsättningen är att statsfinanserna under förhållanden av sedvanlig ekonomisk tillväxt, mätt enligt de begrepp som tillämpas i nationalräkenskaperna, är i balans i slutet av valperioden. Dessutom utgår regeringen från att underskottet i statsekonomin inte ens under en svag ekonomisk tillväxt får överskrida 2¾ procent av bruttonationalprodukten enligt nationalräkenskaperna. Så hålls den offentliga ekonomin i balans eller åtminstone nära balans. Enligt de nuvarande utsikterna verkar en så dålig utveckling osannolik under de närmaste åren.

Den förvaltningsområdsvisa anslagsfördelningen ses över i samband med det årliga rambeslutet för statsfinanserna. Den av statsrådet beslutade ramen för statsfinanserna utgör förvaltningsområdenas beredningsanvisning för följande års budget. Stödandet av regeringens finanspolitiska målsättningar och fortsättandet av en finanspolitik som tryggar en stabil tillväxt har stått som grund även för beredningen av ramarna för statsfinanserna 2006–2009. Utgångspunkten har varit en återhållsam inställning till utgifter med sparsamhet för samtliga förvaltningsområdens del. På så sätt skapas även ekonomiskt spelrum för politiskt beslutsfattande.

Regeringen föreslår i sin budgetproposition för 2006 att utgifterna inom budgetramen skulle lämna 232 miljoner euro under ramen för 2006. Avsikten är att denna s.k. odelade reserv senare skall användas till att finansiera tilläggsbudgetbehov under 2006. Den odelade reserven är nästan lika stor som motsvarande utgiftsbehov under tidigare år. Detta är möjligt tack vare besparingar som ingår i rambeslutet för 2006–2009. Erfarenheterna av det reviderade ramförfarandet är positiva.

Den återhållsamma utgiftslinjen gäller även kommunsektorn. Den kommunala ekonomin kommer att vara stram under de närmaste åren. Befolkningsåldrandet kommer på längre sikt att leda till ökat tryck på efterfrågan och finansiering i fråga om basservicen. De ekonomiska skillnaderna kommuner emellan kommer att förbli stora, och underskottet har blivit ett kontinuerligt fenomen i många kommuner. En balansering av ekonomin kräver att kommunerna fattar sådana beslut om servicestrukturen och produktiviteten som gör det möjligt att hålla ökningen av verksamhetsutgifterna inom ramarna för skatteinkomst- och statsandelsökningarna. Regeringen lägger under 2005 fram ett förslag om att öka den förpliktande karaktären hos bestämmelserna om täckandet av kommunernas underskott.

Balansen inom finansieringen av kommunernas uppgifter och åtaganden förbättras enligt regeringsprogrammet genom ett basserviceprogram som utarbetas mellan staten och kommunerna och som täcker hela regeringsperioden samt genom en årlig basservicebudget som hänför sig till detta program. I basserviceprogrammet uppskattas utgifterna för och inkomsterna av kommunernas uppgifter och andra åtaganden enligt kommungrupp samt åtgärderna för att balansera utgifterna och inkomsterna. Basserviceprogrammet fogas till rambeslutet för statsfinanserna och programmet ses över årligen i samband med ramförfarandet.

Reformerandet av kommunernas finansierings- och statsandelssystem, som genomförs i två skeden, intar en väsentlig plats i basserviceprogrammet för åren 2006–2009. I det första skedet i början av 2006 granskas vissa grunder för statsandelarna, och systemet görs klarare och mera sporrande. I det första skedet ingår att den nuvarande översynen av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna ersätts med en lagstadgad översyn av statsandelsprocenten. De faktorer som påverkat basservicens kostnadsutveckling, det rådande ekonomiska läget för staten och kommunerna samt kommande årens utsikter och utmaningar tas i beaktande vid översynen. Granskningen av kostnadsfördelningen kopplas fast i det serviceprogram som utarbetas i början av regeringsperioden och i utgiftsramarna för valperioden. Den första förnyade översynen tillämpas 2007 på 2008 års statsandelar. Samtidigt tas ett nytt slags indexhöjning i bruk. I det andra skedet förbereds en sådan reform av finansierings- och statsandelssystemen som förenklar systemet, ökar produktiviteten och sporrar kommunerna till ökat samarbete.

Det av regeringen tillsatta kommun- och servicestrukturprojekt, som har som mål att trygga tillgång till och kostnadseffektiv produktion av sådan service som i dagsläget ankommer på kommunerna, är också viktig med tanke på tyglandet av de offentliga utgifterna. Detta projekt beskrivs noggrannare i nästa kapitel, som handlar om produktiviteten inom den offentliga sektorn.

2.2.3. Tryggandet av välfärdstjänsterna och den offentliga ekonomins produktivitet

Kvaliteten hos, resultaten av och kostnadseffektiviteten för Finlands offentliga serviceproduktion har både i internationella jämförelser och på basis av användarnas åsikter bedömts vara goda. Den offentliga serviceproduktionens produktivitet har dock sjunkit eller hållits högst på samma nivå. Även om det är problematiskt att mäta produktiviteten av offentliga tjänster, ger statistisk information och undersökningar en likadan bild. Dessutom hotar kommunernas oväntat snabbt ökande utgifter den offentliga ekonomins balans.

De åldersgrupper som kommer in på arbetsmarknaden är mindre än de som går i pension, och den totala arbetskraften minskar samtidigt som de stora åldersklassernas pensionsavgång leder till ett rekryteringsbehov inom samtliga branscher. Om de nuvarande tjänsterna och den ökning av servicen som föranleds av den demografiska ändringen produceras även i framtiden i sin nuvarande omfattning av de offentliga organisationerna själva utan att produktiviteten alls förbättras, skulle den offentliga sektorn redan inom de närmaste åren behöva i sin tjänst nästan varannan ungdom som kommer in på arbetsmarknaden. Ett sådant utvecklingsscenario är farligt med tanke på hela nationalekonomins utveckling. Det är därför nödvändigt att de offentliga tjänsternas och förvaltningens produktivitet förbättras.

2.2.3.1. Åtgärdsprogrammet för produktiviteten

Regeringens utgångspunkt är att säkerställa även framtida tillgång till och kvalitet hos sådan service som den offentliga sektorn ansvarar för. Den offentliga sektorn utvecklas med detta som utgångspunkt till att bli så effektiv och ekonomisk som möjligt. Genom det av finansministeriet inledda åtgärdsprogrammet för produktiviteten förbättras den offentliga sektorns effektivitet bland annat genom fortsatta omvandlingar till affärsverk, bolagiseringar och upphandling av tjänster från den privata och den tredje sektorn, förnyande av serviceproduktionsstrukturer och praxis, utnyttjande av de skalfördelar som följer av specialisering och större helheter, effektivare utnyttjande informations- och kommunikationsteknik, samt genom effektivisering av upphandlingsverksamheten.

Finansministeriet uppskattar att ca 35 000 av statens sammanlagt ca 124 000 anställda går i pension eller i en annan arbetsgivares tjänst före 2011. Detta erbjuder en chans att utveckla arbetsuppgifterna och kompetensen samt att genomföra även större struktur- och praxisreformer med iakttagande av god personalpolitik. Åtgärderna verkställs som en del av ram- och budgetförfarandet och basservicebudgeten och –programmet.

I det första skedet (2003–2004) av åtgärdsprogrammet för produktiviteten utarbetade ministerierna produktivetsprogram för sina förvaltningsområden, där de produktivetsförbättrande åtgärderna och deras inverkan på personalen, utgiftsramarna och budgeten presenterades. Alla förvaltningsområden och ämbetsverken förväntas effektivisera den allmänna förvaltningen, upphandlingsverksamheten, utnyttjandet av datateknik och stödtjänsterna. Ministeriernas produktivetsprogram innehöll över 150 produktionsfrämjande projekt. De verkställs som bäst.

I det andra skedet av åtgärdsprogrammet för produktiviteten utarbetar ministerierna justerade produktivetsprogram för åren 2005–2007. Programmen skall innehålla verksamhetsmässiga och strukturella reformer som bidrar till en produktivetsökning motsvarande 17 500 personers arbetsinsats före år 2011. Verksamheten och strukturerna skall förnyas och produktiviteten ökas så att i medeltal endast varannan befattning som blir ledig genom naturligt bortfall tillsätts. Detta innebär en genomsnittlig produktivetsökning på över 2 % per år.

Ministeriernas samt ämbetsverkens och inrättningarnas ekonomi- och personalförvaltningstjänster effektiviseras genom att praxis förenhetligas och tjänster koncentreras till servicecentra som skall grundas. De första servicecentra för statens ekonomi- och personalförvaltning har grundats eller skall grundas 2006 för justitieministeriets, inrikesministeriets och finansministeriets förvaltningsområden. Produktivetsökningsmålet för dessa uppgifter är i medeltal 40 % före 2009. De resurser som sparas in inriktas till kärnuppgifterna. Regeringen har beslutat att alla förvaltningsområdets servicecentra skall

grundas senast 2007 eller så måste förvaltningsområdena skaffa servicen från existerande servicecentra.

Statsförvaltningens och tjänsternas produktivitet höjs också genom att styrningen av och beslutsfattandet i fråga om statens IT-verksamhet förenklas och att IT-tjänsterna koncentreras. Åtgärderna i syfte att höja produktiviteten, samt utredningarna om huruvida åtgärderna minskar på personalbehoven, ingår i de produktivetsprogram som utarbetats för var sitt förvaltningsområde. Regeringen inkluderar de centrala förvaltningsområdesspecifika produktionsfrämjande åtgärderna i rambeslutet för 2007–2010.

Den offentliga förvaltningens produktivitet och serviceutbud förbättras också genom att elektronisk kommunikation och dess interaktivitet utvecklas intensivt, samt genom att man utvecklar den offentliga förvaltningens elektroniska samservice som tas i bruk i början av 2006. Utvecklingen påskyndas också bland annat genom att plattformen för den offentliga förvaltningens gemensamma elektroniska signatur och betalning förverkligas samt genom att rekommendationerna åt förvaltningen utvecklas.

2.2.3.2. Kommun- och servicestrukturen

I Finland finns 432 kommuner och 231 samkommuner som bär huvudansvaret för ordnandet och producerandet av välfärdstjänsterna. Den offentliga ekonomins balanskrav och säkerställandet av långfristig hållbarhet i en global verksamhetsomgivning ställer stora krav på kommunernas allt stramare finansiering och det omfattande serviceansvaret. Samhällsstrukturen blir tätare på grund av den interna flytt-rörelsen och befolkningstillväxten koncentreras i huvudsak till några få tillväxtcentra. De ekonomiska och demografiska skillnaderna kommuner emellan växer. Ändringarna i verksamhetsomgivningen och svarandet mot dem förutsätter att producerandet av tjänster ändras radikalt så att deras kvalitet och tillgången till dem kan garanteras i framtiden då befolkningens åldersstruktur ändras och kommunernas utgiftstryck ökar.

Regeringens beslut om ramarna för statsfinanserna 2006–2009 innehåller principen och uppdraget att genomföra en kommun- och servicestrukturen för att trygga den basservice (hälsovården, sjukvården, socialväsendet och grundutbildningen) som ålagts kommunerna. Regeringen tillsatte den 11 maj 2005 projektet för reformering av kommun- och servicestrukturen för att verkställa reformen. Målet med projektet är att skapa en tillräckligt stark strukturell och ekonomisk grund för de tjänster som nu ålagts kommunerna så att ordnandet och producerandet av dem kan garanteras. Det praktiska verkställandet av projektet bereds av kommun- och servicestrukturgruppen under ledning av inrikesministeriet.

Till en början skall kommun- och servicestrukturgruppen granska ansvar för ordnandet av servicen åtminstone till 2015, sett ur tillgångs- och kvalitet-, samt effektivitets- och produktivitetssynvinkel. Dessutom har projektet till uppgift att bereda de centrala och nödvändiga lagstiftningsändringar som har samband med ordnandet och förverkligandet av kommunala tjänster, och som gäller kommunernas uppgifter och finansiering, organisering av ordnandet av kommunala tjänster, nivåer av kommunalt samarbete och förverkligandet av samarbetet samt kommunindelningen och ändrandet av den. Gruppen utarbetar hösten 2005 ett förslag till regeringen om centrala principer i projektet som skall verkställas regionalt.

Kommun- och servicestrukturgruppen bereder före slutet av 2005 ett förslag om uppgifter som överförs från kommunerna till staten och om överföringens effekter på det ekonomiska förhållandet mellan staten och kommunerna. Dessutom skall gruppen före slutet av maj 2006 bereda förslag åt regeringen om ansvar för ordnandet av service och om produceringssätten. Regeringen beslutar i maj 2006 om de kommande strukturerna för finansieringen, ordnandet och produceringen av tjänster samt slår fast eventuella ändringsbehov i fråga om kommunindelningens lag. Regeringens lagstiftningsmässiga riktlinjer behandlas i riksdagen under 2006, och de avses träda i kraft vid början av 2007.

Man försöker i enlighet med regeringens beslut höja den offentliga sektorns produktivitet också genom många andra åtgärder. Det basserviceprogram som utvärderar balansen hos och utvecklingen av kommunernas uppgifter och finansieringen av dem inkluderar också granskningar som gäller produktiviteten av kommunernas basservice och förbättrandet av produktiviteten. Regeringen har föreslagit att statsandelssystemet skulle ändras så att den bättre skulle stödja utvecklandet av produktiviteten inom sådan serviceproduktion som finansieras med statsandelar. Ändringarna avses träda i kraft i början av 2006. Villkoren för det statsunderstöd som utdelas under 2006–2009 för kommunsammanslut-

ningar har ändrats så att kommunsammanslutningarna skall främja ekonomiskhet och effektivitet. I början av 2005 trädde en lag i kraft, enligt vilken statlig finansieringsunderstöd kan beviljas bl.a. för kommunalt samarbete som är av betydelse för kommunernas ekonomi.

Även det nationella hälsoprogram och utvecklingsprogram för det sociala området, (2004–2007) som inletts utgående från regeringens principbeslut från 2002, innehåller en målsättning om att bl.a. genom utveckling av dataadministration och praxis åstadkomma en produktivitetsökning som skulle frigöra 200 miljoner euro per år att allokeras till utvecklandet av hälsovården. De första beräkningarna och uppskattningarna antyder att målet skulle förverkligas. Programmen verkställs som bäst. Dessutom understöds innovations- och f&u-verksamhet som gäller hälsotjänsternas produktivitet, effektivitet och kvalitet med program som inletts av Sitra och Tekes.³

Det är viktigt med tanke på förverkligandet av olika projekt som syftar till förbättring av den offentliga verksamhetens produktivitet och tillkomsten av produktivitsfördelar att personalen accepterar dem. Regeringen har beslutat att utveckla samarbetet med den offentliga sektorns yrkesorganisationer för att förverkliga reformer som höjer produktiviteten.

2.3 Mikropolitik: strukturella reformer som främjar konkurrenskraft och produktivitet

Långfristig ekonomisk tillväxt kan inte basera sig på höjandet av arbetsinsatsen, utan tillväxten måste sökas i faktorer som förbättrar produktiviteten. Produktiviteten är det viktigaste måttet på nationell konkurrenskraft i en global ekonomi, och den kan höjas bäst genom investeringar i mänskligt kapital och teknologisk utveckling. Dessutom behövs incitamentsystem som sporrar de ekonomiansvariga att utnyttja det mänskliga kapitalet och den teknologiska utvecklingens möjligheter till fullo. Då teknologin och kompetensen får allt större betydelse blir konkurrenskraftfaktorerna i allt större grad inskaffade och företagsspecifika. Den internationella konkurrensen om produktion och arbetsplatser har skärpts, vilket har lett till en ökad konkurrens länder emellan om kompetent, högutbildad arbetskraft.

Den tilltagande konkurrensen om direkta investeringar och arbetsplatser leder till att skattekonkurrensen ökar mellan olika länder. Den företags- och kapitalinkomstskattereform som genomfördes i Finland 2005 och avskaffandet av förmögenhetsskatten 2006 är strukturella åtgärder avsedda att svara mot den växande internationella skattekonkurrensen. Skapandet av en gynnsam verksamhetsmiljö för företag är viktigt i Finland, där företagsbeskattningen baserar sig på en bred skattebas. Revideringen av företagsbeskattningen kommer också att ha otvivelaktiga sysselsättningseffekter på lång sikt, och den offentliga sektorn har nytta av ett mera konkurrenskraftigt skattesystem.

Under det gångna årtiondet har man förnyat strukturen av den finländska ekonomin och ökat flexibiliteten, vilket har förbättrat ekonomins hållbarhet. Förbättrandet av ekonomins tillväxtpotential har varit det centrala elementet i regeringens ekonomi- och sysselsättningsstrategi. Förstärkandet av den ekonomiska tillväxtens kompetensbas genom reformering av utbildningen samt ökandet av forsknings- och produktutvecklingsresurser och förbättrandet av det ekonomiska utnyttjandet av forskningen och resultaten av den har varit hörnstenarna i strategin. Finanspolitiska åtgärder har utnyttjats såväl för att förbättra arbetsmarknadens och nyttighets- och kapitalmarknadens funktion som för att understöda utvecklingen av en internationellt sett konkurrenskraftig företagsmiljö. De förvaltningsöverskridande politikprogram om företagandet, informationssamhället och sysselsättningen som inletts i syfte att främja de strukturella målsättningarna har redan gett konkreta resultat inom flera områden.

En ny genomgripande näringspolitisk strategi, som bygger på slutledningarna i Finland i den globala ekonomin–utredningen⁴ och i andra färskas utredningar som lodar i förutsättningarna för konkurrenskraft, skall på regeringens initiativ läggas upp före slutet av 2005. Strategin avser att förbättra företa-

³ Jubileumsfonden för Finlands självständighet **Sitra** är en offentligrättslig fond som lyder under riksdagen. Sitra strävar efter att främja Finlands ekonomiska välfärd. Verksamheten finansieras med avkastningen av grundkapitalet och finansieringsverksamheten. Teknologiska utvecklingscentralen **Tekes** finansierar och aktiverar företagens, universitetens och forskningsenheternas forsknings- och utvecklingsprojekt. Tekes hör till handels- och industriministeriets förvaltningsområde.

⁴ Kompetens, öppenhet och förnyelse i Finland. Slutrapport om redogörelsen Finland i den globala ekonomin. Publikationer av statsrådets kansli 19/2004. Denna utredning som gjorts på uppdrag av statsrådets kansli skisserar upp strategin för Finlands framgång i den globala konkurrensen.

gens verksamhetsmiljö. Det näringspolitiska program som verkställer strategin bygger på Lissabonstrategins mikroekonomiska reformer.

De redan genomförda åtgärderna och de utmaningar som ligger framför visar att Finland måste vidareutveckla ekonomins innovationsförmåga och kompetensbas, hitta verkliga incitament för entreprenörskap, främja fungerande konkurrens och stödja effektivt utnyttjande av resurser för att främja en sådan strukturell ändring som förbättrar konkurrenskraften. Dessa sakkomplex hör intimt ihop och de skapar förutsättningarna för upprätthållandet av nödvändig ekonomisk tillväxt.

2.3.1. Kompetensen och innovationerna⁵

Finlands innovationssystem har uppnått goda resultat i internationella jämförelser. Ett välfungerande innovationssystem har varit nyckelfaktorn i bakgrunden till den strukturella ändringen av ekonomin från och med början av 1990-talet. Den viktigaste utmaningen i Finland är att förbättra innovationssystemets förmåga att omvandla ny information och kompetens till praktik, eftersom de stora satsningarna i forsknings- och utvecklingsverksamheten (3,5 % / BNP) inte syns tillräckligt i form av innovationer, företag, arbetsplatser eller exportökning. Det är särskilt viktigt att utvidga innovationspolitiken till servicesektorn, som lider av svag produktivitet. Lika viktigt är det att återställa konkurrenskraften inom den tekniska spetsforskningen, där Finland enligt nyaste jämförelser håller på att halka efter. Teknologifisering samt brister i kompetensen hos och finansieringen av nya företag i inledningsskedet upplevs som innovationssystemets problem.

2.3.1.1. Stöden och finansieringen

Forsknings- och utvecklingssatsningarna har ökats målmedvetet. Deras andel av bruttonationalprodukten uppgick till 3,5 % år 2004. Största delen av ökningen har kommit från företagssektorn, som i dagsläget svarar för ca 70 % av finansieringen. Den offentliga finansieringen av F&U har också ökat. Dess bnp-andel var 1,4 % i fjol, en internationellt sett mycket hög nivå.

Den offentliga forsknings- och utvecklingsfinansieringen höjs årligen med 5-7 procent till slutet av detta årtionde i syfte att höja forskningens bnp-andel till 4 procent. Tilläggsfinansieringen inriktas speciellt till återställandet av den teknologiska konkurrenskraften och förbättrandet av förutsättningarna för spetsforskning inom branscher som är centrala med tanke på nationalekonomins tillväxt och produktivitetsutveckling. Finansieringen används till att främja förnyandet av näringsstrukturen och uppkomsten av innovativ affärsverksamhet bl.a. genom att understöda förstärkandet av affärsverksamhetskompetens, utvecklandet av serviceinnovationer, tillväxtorienterad entreprenörskap samt företags tillträde på den internationella marknaden.

Förutom forsknings- och utvecklingsutgifterna inom handels- och industriministeriets förvaltningsområde kommer också forskningsmedlen inom undervisningsministeriets förvaltningsområde att ökas. Dessutom skapas en ny mera flexibel finansieringsmodell för Finlands Akademis (expert i fråga om vetenskapsfinansiering) bruk. Vid sidan om utvecklandet av forskningsfinansieringen görs också långsiktiga satsningar i förnyandet av företagsservicen och speciellt i riskfinansieringen av nya, innovativa tillväxtföretag. (Bilaga 1, riktlinjerna 7-8).

Företagen uppmuntras att investera i forsknings- och utvecklingsarbete genom att erbjuda dem offentlig finansiering med förmånliga villkor och genom att aktivera potentiella nya kunder till att inleda forsknings- och utvecklingsprojekt. Inriktande av offentlig finansiering till företagens bästa projekt genom konkurrensutsatt finansiering har med tanke på innovationspolitikens effektivitet i Finland ansetts vara ändamålsenligare än användningen av skatteincitament. Därför planerar man i Finland inte något ibruktagande av skattelättnader som skulle gälla företags forsknings- och utvecklingsinvesteringar. Däremot övervägs lindrigare skattebehandling av utomstående kapitalinvesteringar i nya företag, vilket kunde öka på företagandets attraktivitet.

⁵ Se även bilaga 2

2.3.1.2. Spetskompetens och forskning

Den tilltagande globala konkurrensen om kompetent arbetskraft förutsätter ny slags kompetensutveckling. Även om utbildningsnivån i Finland är internationellt sett hög, är det viktigt att fortsätta med utvecklandet av utbildningssystemet så att innovationspolitikens behov kan mötas ännu bättre. Utmaningen består i att utveckla vetenskaplig och professionell spetskompetens, inklusive nya sociala och kulturella färdigheter. Framgång i den globala konkurrensen förutsätter att kvaliteten av forskningen höjs genom specialisering och grundande av internationellt konkurrenskraftiga kompetenscentra. En nationell strategi för att skapa och förstärka internationellt konkurrenskraftiga vetenskapliga och teknologiska kompetenscentra och spetsenheter kommer att utarbetas under statens vetenskaps- och teknologiråds ledning före den 30 juni 2006.

Utvecklingen av högskolorna kommer att inriktas på förbättrandet av effektiviteten och kvaliteten hos deras verksamhet. Universiteten förbättrar sin internationella konkurrenskraft genom att specialisera sig samt genom att satsa i forskningskvalitet, multivetenskaplighet och i internationellt sett framstående forskare. Yrkehögskolorna satsar i högklassig utbildning som lämpar sig för områdenas arbetslivsbehov samt i utvecklandet av sådan tillämpande f&u-verksamhet som ankommer på yrkehögskolorna. Det internationella utbildningsutbudet utvecklas genom att öka grund- och forskarutbildning på främmande språk i Finland, genom att producera utbildningsprogram som kan förverkligas även i andra länder och att förbättra tjänsterna för utlänningar. Universitetens strategiska styrning och förvaltning förnyas med beaktande av de ökade kraven på grund av ändringarna i universitetens uppgifter och verksamhetsomgivningen. Forskningsledningsutbildningen ökas och universitetssamarbetet utvecklas. Vid sidan av dessa utvecklingsåtgärder fortsätter det lagstadgade programmet för ökningen av universitetens basfinansiering ända till 2007.

Universitetens ekonomiska befogenheter utvidgas genom lag i syfte att främja nationell och internationell spetskompetens och nätverksbildning. I anslutning till detta har man utrett bl.a. eventuell avgiftsbelagdhet för studier som bedrivs av studenter utanför EES-området. Möjligheterna att höja skattefrihetsgränsen för företagens donationer till högskolornas forskningsfinansiering utreds. Den konkurrensbaserade finansieringen utökas för att göra det möjligt för högskolorna att förnya sig och specialisera sig samt att höja undervisningens och forskningens kvalitet. Möjligheten att överföra immateriella rättigheter mot aktieäggande från högskolorna till företag utvidgas och görs smidigare genom lagstiftningsåtgärder.

Regeringens proposition om lag om högskoleuppfinningar har överlämnats till riksdagen. Syftet med lagen är att effektivisera identifierandet och utnyttjandet av uppfinningar som gjorts i högskolorna och att klargöra äganderättsliga frågor i anslutning till dem. Dessutom har lagstiftningen ändrats så att aktiebolag som grundats av universitet lättare och effektivare kan utnyttja forskningsresultaten kommersiellt.

Det offentliga forskningssystemets strukturella utvecklingsåtgärder, om vilka ett principbeslut fattades den 7 april 2005, stöder även uppnåendet av regeringens sysselsättnings- och produktivitetsmålsättningar. En helhetsplan om att inrikta statens sektorforskning och dess resurser enligt samhällets ändrade behov hör till dem. Planen utarbetas under hösten 2005. Avsikten är att statens forskningsinrättningar skaffar mera utomstående finansiering än nu och ökar dess andel i sin verksamhet. Statens tekniska forskningscentralers roll som förverkligare av innovationspolitiken förstärks.

Även om andelen forskningsarbetare av samtliga sysselsatta i Finland är högst i hela EU, är forskarnas internationella rörlighet dock liten både vid universiteten och i statens forskningsinstitut. Medel för att öka rörligheten utreds som bäst i två arbetsgrupper tillsatta av undervisningsministeriet, det ena dryftar främjandet av forskarkarriären och det andra utvecklandet av forskarutbildningen. Finlands Akademi utreder dessutom möjligheterna att öka forskarutbytet mellan universiteten och företagen. För utländska forskare inrättas tidsbundna forsknings- och utbildningstjänster på toppnivå i syfte att rekrytera toppforskare.

Främjandet av Köpenhamnprocessens åtgärder är väsentligt vid utvecklandet av yrkeskompetens och professionell spetskompetens. Målet med processen är att förstärka den yrkesinriktade utbildningen i europeiska unionen genom att förbättra utbildningens kvalitet, öka dess attraktivitet samt att främja rörligheten bland dem som befinner sig i yrkesutbildning och dem som avlagt yrkesexamen.

2.3.1.3. Innovationsorganisationerna

Innovationspolitiken i Finland bedrivs förutom av ministerierna, de offentliga forskningsinstituten och företagen också av andra offentliga och privata organisationer samt sammanslutningar av dessa. Innovationspolitiken effektiviseras genom att samarbetet intensifieras och växelverkan mellan aktörerna ökas. Överlappningar gallras bort och tillräckligt funktionsdugliga enheter grundas. En mera enhetlig och effektiv helhetsfunktion kräver en omfattande koordinering mellan olika förvaltningsområden när det gäller närings- och innovationspolitiska åtgärder.

Samarbetet förbättras genom att strategiprocesserna utvecklas med syftet att få den regionala och lokala innovationspolitiken och den nationella innovationspolitiken att stöda varandra bättre. Gemensamma servicemodeller tas i bruk för organisationer som producerar offentliga innovationstjänster i syfte att förbättra tillgången till och effektiviteten av dem. Organisationer som förmedlar innovationsverksamhet (teknological centraler, ”kläckerier”, lokala utvecklingsföretag) intensifierar sitt samarbete och sin nätbildning med de offentliga forskningsorganisationerna. Universiteten och yrkeshögskolorna uppdaterar sina gemensamma strategier som specificerar samarbetet och arbetsindelingen. Det regionala kompetenscentralprogrammets inriktning mot spetskompetens och utnyttjandet av den förbättras och programmets samband med innovationspolitiken förstärks.

Finland söker sig aktivt i samarbete med världens bästa innovationscentra och har anslutit sig till alla betydande europeiska och internationella nätverk och infrastrukturprojekt som främjar forskning och utveckling. Bilateralt samarbete utanför Europa ökas speciellt med de ledande teknologiländerna (Förenta staterna och Japan) och de växande ekonomierna såsom Kina och Indien. FinChi-innovationscentret som grundats i Shanghai år 2005 för att främja teknologisamarbetet mellan Finland och Kina är ett exempel på nytt slags samarbete. Grundandet av likadana centra även i andra länder övervägs.

2.3.1.4. Produktifiering och kommersialisering

Jämfört med det gedigna teknologikunnandet finns det mycket att förbättra i Finland när det gäller produktifierings- och kommersialiseringsexpertis i tidigt skede samt förvaltning av immateriellt kapital. Det är nödvändigt att höja på kunnandet inom dessa områden så att teknologisationsningarna och uppfinningarna skulle omvandlas till kommersiella produkter och framgångsrika företag oftare än i dagsläget. Det är viktigt med tanke på utvecklandet av affärskompetens att den företagsorienterade företagsekonomin, handelsvetenskaperna och ledningsrelaterade forskningen utvecklas och förstärks vid sidan om den teknologiska expertisen.

Välfungerande marknader och innovationer har ett nära samband. Undersökningar visar att de viktigaste källorna till företagsinnovationer är förutom personalen även kunderna, underleverantörerna och ofta till och med konkurrenterna. Effektivt utnyttjande av innovationsverksamhetens resultat i form av nya produkter och företag kan främjas genom att förbättra marknadens funktion och genom att avhjälpa marknadsbrister. Regeringen har som mål att allt flera företag skulle bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet, förnya sin verksamhet genom att utnyttja teknologi och tillämpa nya modeller för affärsverksamhet. Företagandets betydelse framhävs speciellt vid produktifieringen av innovationer och utvecklandet av nya modeller för affärsverksamhet. Skapandet av innovativa och snabbt växande företag i Finland är en särskild utmaning inom innovationsverksamheten, och det förutsätter förutom utvecklandet av finansieringssystemen för nya företag även utvecklande av affärsverksamhetskunnandet hos företagets personal.

2.3.1.5. Främjandet av innovationsberedskap och kreativitet

Utvecklandet av innovationssystemet kräver att arbetsorganisationernas innovationsberedskap förstärks systematiskt. Det är också viktigt att främja innovationsstödjande läroinnehåll och –metoder inom utbildningen, eftersom de nödvändiga byggstenarna läggs redan i detta skede. Produktivitetssök-

ningen vilar i all väsentlighet på kreativitet och arbetsorganisationers förmåga att utnyttja och förstärka sina medlemmars kreativitet. En kreativitetsfrämjande arbetsmiljö står också i nära förbindelse till livslångt lärande, entreprenörskap och grundande av företag. Systematiska satsningar har gjorts i utvecklandet av arbetsorganisations- och arbetsmodeller sedan 1996, då det första nationella utvecklingsprogrammet för arbetslivet inleddes. Utnyttjandet av avancerad informationsteknologi framhäver behovet av att samtidigt förnya ledandet, arbetssätten och modellerna för arbete. Utvecklandet av produktiviteten och kvaliteten hos arbetslivet förstärks, och utvecklandet av arbetslivets innovationsberedskap prioriteras ytterligare.

I den globala konkurrensen är det möjligt att uppnå konkurrensförmåner genom kompetens och kreativitet, eftersom kreativitet möjliggör, utöver andra effekter, höjd förädlingsvärde och effektivare produktion. Effekten är inte alltid direkt, utan den realiserar sig bland annat genom sociala innovationer. Internationella undersökningar har visat att en stark förbindelse mellan kulturbranscher och högteknologiska branscher är utmärkande för framgångsrika och konkurrenskraftiga områden.

Tillväxten inom de kreativa branscherna har varit stark i Finland. Konstens, designens, massmediernas, fritidens och underhållningens andel av nationalekonomin är nästan 4 %, och de sysselsätter nästan 90 000 personer. Finlands styrka består i ett stort kreativetskaping, högklassig utbildning och forskning inom kreativa branscher, hög teknologikompetens, god inhemsk kulturinfrastruktur, fungerande inhemska marknader samt en hög kvalitet hos den kreativa produktionen. Utmaningar är informeringen, marknadsföringen, reklameringen och exportfrämjandet samt utvecklandet av utbildningssystemet så att det skulle sporra till ännu större kreativitet. I framtiden kommer målmedvetna satsningar att göras i förstärkandet av den internationella spetskompetensen, gränsöverskridande nätbildning samt produktifiering.

Regeringen har i sitt principbeslut om konst- och konstnärspolitiken betonat de kreativa branschernas sysselsättningspotential och utnyttjandet av den. Vid undervisningsministeriet inleds som bäst en utvärdering av de kreativa branschernas nationalekonomiska verkning. Den pågående kreativitetsstrategin stödjer ett strukturellt förnyande av samhället och en effektivare och mångsidigare användning av kreativitetspotentialen. De centrala ministeriernas gemensamma stödgrupp för kulturexport har till uppgift att skapa en strategi för kulturexport i syfte att effektivisera de kreativa branschernas export. Exporten främjas också genom att aktörernas affärsekonomiska kompetens inom kulturbranschen höjs med ett särskilt utbildningsprojekt.

Kulturbranschernas och konstarbetsgruppernas roll inom innovationsverksamheten kommer att öka i takt med ökningen av serviceverksamheten och den därtill hörande marknadsorienterade innovationsverksamheten. Många strukturella faktorer ökar på efterfrågan av kultur-, motions-, underhållnings- och rekreationstjänster. Den ökning av internationell tjänstehandel som möjliggörs av digitalisering kommer också att höja kulturbranschernas ekonomiska potential.

2.3.2. Främjandet av entreprenörskap⁶

Den ekonomiska tillväxten och sysselsättningstillväxten beror till stor del på tillväxten av nya företag samt på redan existerande företags förnyelse. Grundandet av ett nytt innovativt företag eller förnyandet av ett redan existerande företags affärsverksamhet ökar på konkurrenstrycket och sporrar även andra företag att innovera och effektivisera sin verksamhet. Tillväxtorienterade och innovativa företag har förutom en sysselsättningsökande, även en produktivitetshöjande inverkan, eftersom de ofta skapar själva eller utnyttjar innovationer som andra producerat.

Den företags- och kapitalbeskattningsreform som trädde i kraft i början av 2005 bidrar till att Finlands företagsbeskattning är konkurrenskraftig både i fråga om skattesatsen och om omfattningen av skattebasen. Förmögenhetsbeskattningen slopas 2006, och det förbättrar tillväxtförutsättningarna för sådan företagsverksamhet som baserar sig på inhemskt ägande.

Regeringen förverkligar, som en del av ekonomi- och näringspolitiken, i nära samarbete med den privata sektorn, politikprogrammet för företagsamhet med målsättningen att garantera en stabil och förutsägbar utveckling för företagens verksamhetsmiljö även på lång sikt. Målet är att lyfta Finland till topp när det gäller förutsättningarna för entreprenörskap i Europa.

⁶ Se även bilaga 3

Incitamenten att bli företagare och attraktiviteten av företagarkarriären förstärks, likaså det tillväxt-orienterade entreprenörskapet. Finland har ett produktionssystem i internationell toppklass för forsknings- och utvecklingsinnovationer, som trots allt genererar otillräckligt med företag och produktionsverksamhet. Målet med regeringens politikprogram är att resultaten av innovationsverksamheten skulle utnyttjas effektivare i form av produkter och nya företag.

2.3.2.1. Incitamenten att grunda företag och söka tillväxt

Det är med tanke på tillväxten och konkurrenskraften viktigt att f&u-verksamheten och riskfinansieringen inriktas till främjandet av tillväxtorienterat entreprenörskap. En oundviklig förutsättning för tillväxten i Finland är dessutom att företagsverksamheten internationaliseras. Den inhemska marknaden är mycket liten jämfört med vår teknologiska kompetenspotential. Den utgör således inte ett likadant träningsfält för förstärkandet av affärsverksamhetskompetensen som i de större länderna.

Reformeringen av riskfinansieringen av företag i begynnelseskedet har inletts alldeles nyss. Staten finansierar den fond för riskfinansiering av tidigt fröstadie som Finnvera Abp grundat och finansierar utvecklingsverksamhet i anslutning till detta (affärsverksamhetskompetens, företagsamhet, internationalisering).

Beskattningen av utländska kapitalinvesteringar har förnyats den 15 augusti 2005 så att utländska riskkapitalinvesteringar i finländska kapitalfonder och målföretag beskattas enhetligt. Dessutom skapas verksamhets- och finansieringsmässiga förutsättningar för grundandet av riskkapitalfonder avsedda för servicebranscherna. Främjandet av kvinnoföretagande beaktas särskilt vid utvecklandet av serviceföretagerna.

Man har beslutat, i syfte att locka utländska investeringar till Finland, att öka samarbetet mellan Invest in Finland, som svarar för denna verksamhet, och Finpro.⁷ Invest in Finland kan i framtiden utnyttja Finpros världsomfattande kontaktnät.

Arbetslösa som startar ett eget företag har understötts med en tidsbunden s.k. startpenning. Målgruppen för detta stöd har utvidgats och den maximala tiden för stödet har förlängts från och med början av 2005. Startpenning kan beviljas förutom åt arbetslösa arbetare också åt personer som övergår till företagande från lönearbete eller utanför arbetsmarknaden. Experimentet gäller i detta skede åren 2005 och 2006.

2.3.2.2. Tydlig och förutsägbar författningsmiljö

Uppkomsten av nya företag och deras tillväxt kan påverkas också genom att utveckla författningsmiljön. Lättandet av myndighetsförpliktelserna och företagens administrativa börda ökar företagens tillväxtvilja och –förutsättningar samt flexibilitet.

Regeringen tillsatte i april 2004 ett projekt med uppgift att utarbeta ett nationellt handlingsprogram för bättre reglering före slutet av 2006. Målsättningen är ett projekt som innehåller gemensamt godkända principer och linjer, så att lagberedningen skulle stödja konkurrenskraften och företagens verksamhetsförutsättningar på bästa möjliga sätt. Representanter för närings-, arbetsmarknads- och konsumentorganisationer samt för förvaltningen och domstolsväsendet deltar i utarbetandet av programmet.

Även regeringens politikprogram för företagsamhet kartlägger nödvändiga lagstiftningsmässiga ändringar och eventuella lagstiftningsmässiga brister som borde avhjälpas för att främja företagsamhetsmiljön. Ett skilt treårigt projekt för att stöda och effektivisera bedömningen av lagberedningens konsekvenser för företagen (2005–2007) har inletts som en del av verkställandet av politikprogrammet för företagsamhet. Anvisningar och praxis som gäller de ekonomiska konsekvenserna utvecklas också som bäst. Det är på längre sikt viktigt att garantera tillräckligt expertstöd för konsekvensanalysen i samband med den praktiska författningsberedningen.

Utvecklingsbehoven i fråga om företagares socialskydd har utretts i syfte att sänka tröskeln för entreprenörskap. De lagstiftningsmässiga ändringarna verkställs på basis av de förslag som social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupp, som behandlat ärendet, lagt fram. Justeringarna av företagarnas

⁷ Finpro är en expert- och serviceorganisation som har till uppgift att påskynda finländska företags internationalisering och minska på riskerna i anslutning till den.

arbetslöshetsskydd (vid ändring av företagare/löntagare –ställningen) har redan trätt i kraft från och med början av 2005.

Insolvenslagstiftningen utvecklas i syfte att minska på onödiga konkurser hos livsdugliga företag. Justitieministeriet bereder före slutet av 2006 en lagändring som gäller privata personers skuldarrangemang som avser att höja gäldenärens andel till tilläggsinkomsterna under pågående arrangemang.

2.3.2.3. Rådgivnings- och utvecklingsservice

Regeringen förnyar företagsverksamhetens stödsystem så att framför allt nya, innovativa företag skulle kunna utnyttja de offentliga företagstjänsterna lättare än i dag. Tillväxtföretagsservicen, som är en del av företagstjänsternas helhetsreform, samlar på ett nytt sätt ihop de offentliga företagsserviceorganisationernas expertis till företagets bruk (Finnvera Abp, Finpro, Tekes och TE-centralerna). Det är fråga om en ny modell som hjälper att hitta sådan service och sådana experter som lämpar sig för företagets behov.

Arbetsgruppen för kompetenscentra bereder före slutet av 2005 förslagen till förnyandet av kompetenscenterpolitiken. Byggandet av en finländsk modell för sanerandet av livskraftiga företag (s.k. Turn around management –konceptet) pågår som public-private –samarbete. Idén med sanerandet är att inleda ’reparerande åtgärder’ i livskraftiga företag på företagarens och/eller nätverkets initiativ, i det skede då de första signalerna om ekonomiska problem dyker upp.

2.3.2.4. Entreprenörskapsutbildning och –träning

Medborgarnas förutsättningar att bli företagare förbättras genom åtgärder i politikprogrammet för företagsamhet. Tyngdpunkten ligger vid entreprenörskapsuppfostran och –utbildning samt vid förstärkandet av affärsverksamhetskompetensen.

Entreprenörskapsuppfostran och företagsvänlig attityd genom hela utbildningssystemet skapar en grund för entreprenörskap. De principer för entreprenörskapsuppfostran och –utbildning som undervisningsministeriet godkände i april 2004 täcker hela skolsystemet. De nya grunderna för den grundläggande undervisningens läroplan tas stegvis i bruk på årskurserna 3-9 under åren 2004–2006. Grunderna för gymnasiet läroplan tas i bruk under innevarande år. Den grundläggande undervisningens läroplan har ämnesshelheten ”deltagande medborgarskap och entreprenörskap” och de ungas gymnasieplan har ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap”.

Entreprenörskap främjas i enlighet med regeringsprogrammet på olika stadier av utbildningen, entreprenörskapets attraktion som karriäralternativ höjs, sm-företagens behov tas i beaktande vid utbildningspolitiska projekt, i samband med entreprenörskapsutbildning och rådgivning fästs särskild uppmärksamhet vid stödandet av företagare som anställer sina första arbetstagare, och företagarnas möjligheter till läroavtalsutbildning förbättras.

I utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2003-2008 konstateras det att entreprenörskapet stöds genom att växelverkan mellan utbildningen och arbetslivet förstärks, lärarnas och studiehandledarnas kunskaper om entreprenörskap förbättras samt att undervisningsinnehållen och –metoderna utvecklas i all utbildning.

2.3.3. Valfungerande marknader och förbättring av konkurrensen

Regeringsprogrammet betonar förstärkandet av konkurrenspolitiken och konsumentaspekten. Konkurrenspolitiken och marknadens funktionssätt har en central betydelse för konsumtionens prisnivå och konsumenternas köpkraft. Bristfällig konkurrens och/eller svag produktivitet är viktiga förklaringar till den höga prisnivån.

Den svaga produktivitetsutvecklingen inom vissa servicebranscher är en av Finlands viktigaste konkurrenskraftsutmaningar inom den närmaste framtiden. Finland understöder på EU-nivå bestämt öppnandet av tjänstemarknaden, eftersom det skulle skapa incitament att effektivisera verksamheten och

förbättra produktiviteten. Ett centralt redskap i utvecklandet av den inre marknaden för tjänster är det förslag till tjänstedirektiv som behandlas som bäst, och vilket Finland understöder med vissa förbehåll. Även om marknadsinträdet och anläggandet av utländska företag är med några undantag fritt i Finland, har konkurrensen inom servicebranschen i det stora hela inte skärpts. De finländska företagen inom servicebranschen kommer inte lika lätt in på flera utländska marknader. Om tjänstedirektivet blir av bedöms det underlätta avsevärt finländska företags möjligheter att komma in på utländska marknader.

En allt effektivare tillämpning av konkurrenspolitiken hjälper att ingripa i de faktorer som upprätthåller bristfällig konkurrens. Flera forskningsprojekt som främjar en genomgripande konkurrensanalys pågår som bäst. Utgående från forskningsresultaten tillsätts en särskild styrgrupp för att bereda det fortsatta arbetet och åtgärder för att undanröja konkurrenshinder.

2.3.3.1. Verkställandet av konkurrenspolitiken

Den finländska marknaden är liten inom många branscher och aktörerna är få. Karteller och andra förbjudna samarbetsformer företag emellan kan utgöra betydliga konkurrenshinder. Det är därför speciellt viktigt att genom konkurrenspolitiska medel ingripa mot brott mot konkurrenslagen och se till att marknadsaktörerna inte begränsar konkurrensen genom ömsesidiga arrangemang.

Möjligheterna att verkställa effektiv konkurrenspolitik har ökat tack vare de revideringar av EU-bestämmelser och den nationella konkurrenslagstiftningen som trädde i kraft 2004. Den nya lagstiftningen har gett konkurrensmyndigheterna ytterligare medel att ingripa i enskilda konkurrensbegränsningar samt möjligheter till mera omfattande samarbete och informationsutbyte med andra medlemsländers konkurrensmyndigheter.

Man kommer att koncentrera sig på utredandet av de allra allvarligaste konkurrensbegränsningarna i samband med ikraftsättandet av konkurrenslagstiftningen. Konkurrensverket försöker aktivt undanröja konkurrenshinder genom att undersöka enskilda konkurrensbegränsningar och deras inverkan på marknaden. Upplösandet av t.ex. karteller kan förändra konkurrensläget på en bransch på ett märkbart sätt och förbättra konsumenternas köpkraft och spara på offentliga medel. En aktiv konkurrenspolitik har också en förebyggande effekt på olagliga samarbetsarrangemang. Den offentliga näringsverksamhetens öppenhet och transparens måste också säkerställas så att den offentliga verksamheten på marknaden skulle vara neutral.

2.3.3.2. Reglering och statsbidrag

Reglering som direkt hämmar konkurrens existerar fortfarande i Finland inom vissa branscher. Som exempel kan nämnas bestämmelserna om apoteksverksamhet, dagligvaruhandelns öppettider samt vissa bestämmelser som gäller transportbranschen och byggandet. Målsättningen har under senare år varit att avskaffa konkurrenshindrande reglering, och t.ex. elmarknaden och televerksamheten har öppnats för konkurrens. Kundernas förutsättningar att jämföra serviceproducenter har förbättrats och nyttan har tillkommit konsumenterna såväl i form av sänkta priser som ökat serviceutbud. Målet är både att hindra uppkomsten av ny konkurrenshämmande reglering och att ändra den nuvarande konkurrenshindrande regleringen mot en mera konkurrensvänlig riktning. Reglering i olika former får inte utgöra ett hinder för nya företag, vilkas inträde i branschen kunde öka konkurrensen.

Utvärderingen av regleringens inverkan på konkurrensen effektiviseras som en del av projektet för beaktandet och analyseringen av lagberedningens konsekvenser för företagen (Sävy-projektet). Handels- och industriministeriets forskningsprojekt (2005–2006) betjänar också ett mera systematiskt beaktande av lagberedningens konsekvenser för konkurrensen.

Den nationella lagstiftningen⁸ kräver av myndigheterna att stöden inriktas till korrigerandet av konstaterade marknadsstörningar (t.ex. stödandet av företagets f&u-verksamhet) samt systematisk analys av stödprogrammen. Den centrala utmaningen består i att bedöma stödpolitiken som en helhet och att eftersträva en minskning av det totala stödet. Stödpolitiken utvärderas också för att säkerställa

⁸ Statsunderstödslagen (688/2001) och lagen om allmänna villkor för företagsstöd (786/1997).

att stöden – också de stöd som kommissionen beviljat – inte förvränger konkurrensen. En ekonomisk analys görs om statsstödens effekter på konkurrensen.

2.3.4. Förbättrandet av informations-, kommunikations- och trafikförbindelser⁹

Finland har genom tekniskt kunnande och investeringar i telekommunikationsförbindelser och logistik lyckats att begränsa de olägenheter som orsakas av läge, liten storlek och liten befolkningstäthet. Finland har blivit känd som en stark producent av informations- och kommunikationsteknologi, men ibruktagandet och utnyttjandet av dem kunde förbättras avsevärt speciellt inom servicesektorn. Data- och telekommunikationsförbindelserna (inkl. bredband) har blivit billigare och deras täckning har förbättrats tack vare konkurrensen.

Främjandet av informationssamhället är mera än bara utveckling av infrastruktur och teknologi och forsknings- och utvecklingsarbete som baserar sig på spetskompetens. Det krävs kompetensutveckling på bred bas så att samtliga medborgares beredskap och möjligheter att utnyttja informationssamhällets tjänster på ett likvärdigt sätt tryggas. Allt större uppmärksamhet kommer att fästas vid utvecklandet av den offentliga sektorns, medborgarnas och sm-företagens förmåga att utnyttja informations- och kommunikationsteknologi, samt vid främjandet av innehållsproduktion och entreprenörskap inom branschen.

Regeringen förverkligar politikprogrammet för informationssamhället med avsikten att öka konkurrenskraften och produktiviteten samt den sociala och regionala jämlikheten genom att utnyttja informations- och kommunikationsteknologi i hela samhället. Syftet med programmet som baserar sig på nära samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn är att bevara Finlands ställning som ledande producent och utnyttjare av informations- och kommunikationsteknologi. Programmet inbegriper bland annat projekt för att förnya statens informationsförvaltning, förbättra samarbetet mellan kommunsektorn och statsförvaltningen samt för att förbättra social- och hälsovårdens informationssamhallsberedskap.

2.3.4.1. Bredbandstrategi

Regeringens strategi går ut på att främja konkurrensen inom alla kommunikationsnät och mellan kommunikationsnäten. Serviceutbudet i näten och efterfrågan på bredband främjas också. Målet är dessutom att fortsätta med och utveckla specialåtgärderna inom områden där det inte uppstår tillräcklig efterfrågan på kommersiellt bredbandutbud. Strategin innehåller ett handlingsprogram med 59 punkter.

Antalet bredbandsuppkopplingar har ökat till ca 1 000 000 uppkopplingar (20.6.2005). Ca 38 procent av hushållen har bredband, (ca 15 procent våren 2003) och hälften av finländarna använder bredband hemma. Den regionala tillgången för hushåll på bredband i fasta nät har ökat i hela landet under två år från ca 75 procent till 95 procent. Priserna på uppkopplingarna har sjunkit avsevärt, med 22–40 procent, beroende på det geografiska området och uppkopplingshastigheten. Samtidigt har de erbjudna uppkopplingshastigheterna ökat. Det fasta bredbandsnätet kompletteras av trådlösa och mobila förbindelser som möjliggör ett mångsidigare och mera jämnt utnyttjande av datanäten än förr.

2.3.4.2. Digital-TV

Finland övergår i enlighet med statsrådets och Rundradions beslut från 2004 helt över till digital televisionsverksamhet i slutet av augusti 2007. Byggandet av markbundna digitala televisionsnät har framskridit så att nätet täcker redan 99,8 procent av hushållen i augusti 2005. Nästan alla kabel-TV-nät har renoverats så att digitala televisionssändningar kan förmedlas via dem. Det finns för tillfället tre så kallade kanalknippen tillgängliga för digitala televisionssändningar, av vilka ett har reserverats för Rundradions sändningar och två för kommersiella aktörers sändningar.

⁹ Se bilaga 4

Ungefär en tredjedel av hushållen har skaffat en apparat, en digibox, som behövs för mottagning av digitala televisionssändningar. Flera tillverkares apparater finns på marknaden, de billigaste kostar redan mindre än hundra euro. Utbudet och efterfrågan av apparater som behövs vid användandet av interaktiva tjänster (MHP) har dock förblivit svag.

2.3.4.3. Satsningar i trafikinfrastrukturen

Goda och funktionssäkra trafikleder är en grundförutsättning för hela samhällets effektiva funktion. Regeringen har gjort upp om ett långfristigt utvecklingsprogram för infrastrukturen, vars verkställighet utsträcker sig till nästa regeringsperiod. För att de ur konkurrenskraftssynvinkel väsentliga nyttorna skall kunna realiseras, är det viktigt att utvecklingsprogrammet genomförs konsekvent. Nio stora vägprojekt, ett stort hamnprojekt, två sjöfärledsprojekt samt fyra stora banprojekt pågår 2006.

2.3.5. Energi- och klimatpolitik som understöder strukturreformer och hållbar utveckling

Regeringens politik stödjer sig på ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling, vilket innebär att produktionsrelaterad verksamhet, ekonomisk tillväxt och miljöaspekter måste sammanjämkas på ett balanserat sätt.

2.3.5.1. Förbättrandet av energieffektiviteten

De miljö- och energipolitiska lösningarna har på grund av nationalekonomins stora energiintensitet i Finland en stor betydelse för den ekonomiska konkurrenskraften. EU:s klimat- och miljömålsättningar styr i stor utsträckning Finlands energipolitik och begränsar det nationella spelrummet. Finland förespråkar både på EU-nivå och även i andra sammanhang världsomfattande samarbete och dialog för att uppnå de nödvändiga utsläppsminskningarna. Regleringen på gemenskapsnivå borde beakta de särskilda nationella behoven bättre.

EU:s energipolitiska mål baserar sig till stora delar på miljö- och klimatmålsättningar. Även om EU:s målsättningar i och för sig kan understödjas och fast de kommer i rätt tid, finns det många oklara frågor i anslutning till verkställandet av dem. Till exempel de länderspecifika kvantitativa målsättningarna för energibesparing eller användning av förnybara energikällor är ofta svåra att anpassa till praktiska situationer inom energiekonomi och de nationella utgångspunkterna. Gemenskapens miljö- och energipolitiska åtgärder borde koordineras så att besluten skulle vara konsekventa och ömsesidigt stödjande samt att de skulle främja konkurrensen både på nationell nivå och på gemenskapsnivå.

Den nationella klimatstrategin från 2001 ses över så att den motsvarar det aktuella läget. Ett beslut om ett nytt kärnkraftverk fattades 2002 och verket förväntas komma igång 2009. Ökningen av elproduktionskapaciteten förbättrar funktionssäkerheten i Finland, och det gynnar även den nordiska elmarknaden, vilken har hunnit längre än flesta andra EU-länder i fråga om marknadsliberalisering och integration.

Handels- och industriministeriet bereder tillsammans med andra ansvarsministerier en klimat- och energistrategi som skulle trygga tillgången på mångsidig energi, stödja en gynnsam ekonomisk utveckling och samtidigt uppfylla internationella klimatkrav och därav orsakade begränsningar. Strategin kommer till riksdagsbehandling hösten 2005.

I samband med ratificeringen av Kyoto-protokollet bekräftades bördefördelningen av EU:s åtagande om 8 procents utsläppsreduktion, vilket för Finlands del innebär en förpliktelse att reducera växthusutsläppen under 2008–2012 i genomsnitt till 1990-års nivå. I klimatstrategin från 2001 ansågs det att uppnåendet av utsläppsmålet förutsätter förutom utbyggnad av ny elansaffningskapacitet även åtgärder som har samband med energianvändning, energikällor och teknologi. Dessa åtgärder kommer också att ingå i den strategi som bereds som bäst. Finlands energiförsörjning har under årtionden utvecklats

lats så att beroendet av fossila bränslen, och framför allt olja, har minskat. Detta har skett så att energieffektivitet, ytterligare utnyttjande av förnybara energikällor och utvecklande av lågkolhaltig energiteknologi har främjats. Utvecklingen är i linje med hållbar utveckling och stöder integrerandet av miljösmål i energisektorn.

Den klimat- och energistrategi som bereds måste också innehålla en definition av i vilken omfattning staten är beredd att skaffa utsläppsminskningar genom s.k. Kyoto-mekanismer (gemensamt genomförande, mekanismen för ren utveckling och internationell handel med utsläppsrätter).

Effektiviseringspotentialen för rationell energianvändning beräknas i Finland vara mycket mindre än i EU:s grönbok från 2005 om energieffektivitet, eftersom en stor del av åtgärderna har redan verkställts. Som exempel kan nämnas samproduktion av el och värme, bostäders fjärrvärme och byggbestämmelser som minskar på energiförbrukningen, hög beskattning av trafikbränslen och höjande av konsumenternas energimedvetenhet.

På lång sikt kan man även i Finland skönja möjligheter till väsentliga teknologiska ändringar, liksom till ändringar i livsstil och attityder. Ett nationellt förvaltningsöverskridande program om ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbara konsumtions- och produktionssätt har i enlighet med regeringsprogrammet utarbetats i Finland. Kommittén hade som utgångspunkt även Johannesburgs genomförandeplan som godkändes vid FN:s toppmöte för hållbar utveckling (WSSD), och som speciellt tack vare EU:s understöd inkluderar främjande av hållbar produktion och konsumtion.

Kommittén för hållbar konsumtion och produktion föreslår att materialeffektiviteten borde förbättras avsevärt och användningen av naturtillgångar per produktionsenhet borde minska. Ökningen av energianvändningen borde stanna inom ett årtionde. För att målen skall uppnås behövs olika nya styrmedel. Sådana är effektiviseringen av olika sektors nätverksbildning och dialog, främjandet av miljörelaterade och sociala innovationer, utvecklandet av expertservice i fråga om materialeffektivitet, den offentliga sektorn som vägvisare i miljöärenden, främjandet av miljömedvetenhet och –utbildning samt långfristiga politiska principer för förnyandet av skattestrukturen.

En bredbasig arbetsgrupp bereder som bäst en ny strategi för hållbar utveckling. Gruppen har till uppgift att bereda ett förslag till Finlands nationella strategi för hållbar utveckling genom att samordna förvaltningens och det finländska samhällets viktigaste aktörers långfristiga ändringsprogram i riktning mot ett samhälle med hållbar utveckling. Strategin täcker alla aspekter av hållbar utveckling. Förslaget till strategin om hållbar nationell utveckling skall bli färdig före den 31 maj 2006.

2.3.5.2. Utvecklandet av miljöteknologi

Möjligheterna med miljöteknologi och ekoinnovationer stödjer i bästa fall både nationalekonomins konkurrenskraft och hållbar utveckling inklusive klimat- och energipolitiska målsättningar. Myndighetsåtgärder spelar en större roll än normalt vid främjandet av miljöteknologi. Efterfrågan och uppkomst av ny teknologi kan påverkas med författningar och ekonomiska styrmedel kan påverka marknadspriserna. Dessutom kan ibruktagandet av ny miljöteknologi främjas globalt genom utnyttjande av det gemensamma genomförandet av Kyoto-protokollet (JI) och mekanismen för ren utveckling (CDM).

Miljöteknologierna har redan länge varit tyngdpunktsområden i Finlands f&u-verksamhet. Flera åtgärder som siktar till att skapa miljöteknologier och att kommersialisera dem har förverkligats under det senaste året. Tekes har i sin färskaste teknologistrategi lyft fram utvecklandet av miljöteknologi och samtidigt utvidgat miljöärendenas generiska betydelse till olika områden. De nationella teknologiprogrammen placerar mera medel än förr i utvecklandet av miljötekniker. Tekes bedriver flera miljöteknologiprogram samt program där miljöaspekten spelar en stor roll. Så gott som alla program inom energibranschen lyfter fram miljöaspekterna.

Flera teman som har samband med miljöteknologi är under beredning. Några av dem torde också leda till program. De teman som granskas gäller bl.a. materialåtervinning och användning av returmaterial, bioteknologins möjligheter inom miljösektorn och andra branscher samt säkerhet. De finländska aktörerna har deltagit aktivt även i andra europeiska teknologisamfunds verksamhet. Sitra har inlett ett miljöprogram med målsättningen att integrera finländsk miljöteknik och –kompetens i den internationella marknaden. Programmet baserar sig på omfattande samarbete mellan olika aktörer. Finlands

Akademi genomför forskningsprogrammet Hållbar produktion och produkter. Miljöministeriet fortsätter med miljöklustrets forskningsprogram 2006–2009.

Kommissionens meddelande från januari 2004 om handlingsplanen för miljöteknik betonar miljöteknikens centrala roll både i fråga om hållbar utveckling och om uppnående av EU:s konkurrenskraft. EU:s och medlemsländernas innovationspolitiker hjälper att främja också miljöteknologi. Handlingsplanen för miljöteknik avhjälper de hinder som försvårar investeringar i utvecklandet och ibruktagnaden av miljöteknologi.

Det nationella verkställandet av handlingsplanen för miljöteknik koordineras av handels- och industriministeriet i samarbete med en ad hoc –grupp som består av representanter för olika ministerier, ämbetsverk, organisationer och forskningsinstitut. Gruppen bereder som bäst en nationell ETAP – framskridningsplan, som behandlas mera ingående i bilaga 5 till denna rapport.

2.4. Sysselsättningspolitiken: höjandet av sysselsättningsgraden och förbättringen av arbetsmarknadens funktion

Höjandet av sysselsättningsgraden är regeringens centrala målsättning. Tillräckligheten av kompetent arbetskraft är en viktig tillväxtfaktor och en hög sysselsättningsgrad utgör grundpelaren i finansieringen av välfärdsutgifterna. Finlands sysselsättningsgrad (15-64 -åringar) höjs till 68 procent 2005 och överskrider EU:s halvtidsmål i ärendet. Regeringens målsättning om en sysselsättningsökning med 100 000 personer från våren 2003 till våren 2007 skulle innebära en sysselsättningsgrad på 70 procent 2007. Den framtida målsättningen är att sysselsättningsgraden höjs till 75 procent före slutet av nästa regeringsperiod 2011.

Sysselsättningsmålet är mycket krävande och det förutsätter förutom en gynnsam ekonomisk tillväxt även effektiva åtgärder som förbättrar arbetsmarknadens funktion. Kvinnornas och de åldrades sysselsättningsgrad överskrider redan i Finland de mål som EU ställt för 2010. Kvinnornas sysselsättningsgrad var 65,5 procent 2004 och 55-64 -årigas sysselsättningsgrad var 51 procent.

Regeringen har vid sidan av politikprogrammet för sysselsättning genomfört och inlett flera åtgärder som syftar till att öka utbudet på arbetskraft, minska på den strukturella arbetslösheten och förbättra arbetsmarknadens funktion. Förutom ökandet av utbudet på arbetskraft intar förlängandet av arbetskarriärerna en central ställning. Den strukturella arbetslösheten sänks genom skatteändringar som förbättrar sysselsättningsmöjligheterna samt aktiveringsåtgärder, och genom att yrkesmässig och regional arbetskraftsrörlighet främjas.¹⁰

2.4.1. Förlängandet av arbetskarriärerna

I Finland deltar så gott som alla arbetsföra personer i något skede av sitt liv i arbetslivet. Då den arbetsföra befolkningen minskar kan utbudet på arbetsinsatser ökas endast genom att förlänga arbetskarriärerna. Regeringen har som mål att effektivisera placeringen i studier, förkorta studietiderna och påskynda ungars övergång till arbetsmarknaden samt att skjuta fram pensioneringarna så att arbetskarriärerna förlängs med 2–3 år på lång sikt.

2.4.1.1. Unga tidigare in i arbetslivet

Finländska ungdomars sysselsättningsgrad är lite högre än i EU i medeltal. Sysselsättningsgraden för 15–24 -åringar i Finland var nästan 40 procent 2003 och lite under 37 procent i EU. En stor del av finländska ungdomar arbetar vid sidan av studierna, vilket drar ut på studierna.

Enligt EU:s utredning¹¹ har ca 90 procent av 18-24 -åringarna i Finland avlagt åtminstone en mellanstadieexamen eller så studerar de, medan motsvarande andel i EU-länderna var i medeltal 81 pro-

¹⁰ Bilaga 6 redogör för Finlands resultat vid uppnåendet av vissa mål i EU:s sysselsättningsstrategi.

¹¹ The Social Situation in the European Union 2003:124. Uppgifterna baserar sig på Europeiska unionens arbetskraftsundersökning.

cent 2001. Problemen i Finland är det sena tillträdet till studier, förlängandet av studietiderna, avbrytandet av utbildningen och den utdragna sysselsättningen efter examineringen.

Regeringen har som mål att påskynda ungars tillträde till utbildningen och arbetsmarknaden. Målet är att åldern för inledandet av högskolestudier och avläggandet av examen sänks, och att avbrytandet av studierna minskar. Minskandet av studieavhopp ingår också i kommissionens rekommendationer från 2004 angående Finlands nationella sysselsättningsprogram.

Målet med ungas utbildnings- och samhällsgaranti som inleddes 2005 är att 96 procent av dem som avslutar grundutbildningen omedelbart skulle placera sig i gymnasieutbildning, yrkesutbildning eller grundskolans tilläggsundervisning år 2008. Andelen var 94,5 procent år 2003. Detta eftersträvas genom att innehållet i grundundervisningen, elevhandledningen och rådgivningen förbättras, intagningen av studenter utvecklas samt genom att systemet för andra gradens gemensamma ansökan förnyas till ett elektroniskt servicesystem. I samband med yrkesutbildningen utvecklas handledande och beredande utbildning, varifrån den studerande flexibelt kan övergå till examensutbildning. Läroavtalsutbildning och verkstadsverksamhet förstärks. Målet är att antalet unga som får verkstadsverksamhetsservice höjs från 7 000 till 8 000 före 2008. Nya åtgärder bereds också, i syfte att säkerställa tillträdet till utbildning för dem som haft svag framgång i grundutbildningen.

De nya högskolestuderandenas medelålder är 21 år, och medelåldern för dem som avlagt examen är 25 år i yrkeshögskolor och över 27 år vid universitet. Målet är att åldern för påbörjande av högskolestudier sjunker med ett år före 2008, varvid 55 procent av de nya studerandena skulle ha avslutat andra gradens utbildning samma år. Nu är andelen 36 procent. Dessutom har man som mål att examinationsåldern sjunker med åtminstone ett år före 2012.

Avsikten är att målen uppnås genom att universitetens intagning och ansökningsförfarandena utvecklas. Undervisningsministeriet strävar efter att ansökningarna till universiteten kunde ske via en riksomfattande gemensam ansökan från och med läsåret 2008–2009. Det har varit möjligt att söka till yrkeshögskolornas ungdomsutbildning genom en riksomfattande elektronisk gemensam ansökan från och med 2003. Enligt rambeslutet för statsfinanserna 2006–2009 övergår man stegvis under tre års tid tillbaka till en målsättning på tre år för avläggandet av gymnasiestudierna. Avläggandet av gymnasiet har för nästan var femte elev som påbörjat det förlängts till fyra år.

Flera beslut som avser att förkorta studietiderna vid universiteten trädde i kraft i augusti 2005. Universitetens examenstruktur ändrades i enlighet med Bolognaprocessen till ett tvåstegssystem, och i det sammanhanget förnyades dimensioneringen av studierna. Avläggandet av examina får en maximitid inom vilket examina skall avläggas. Ett motsvarande system gäller i yrkeshögskolorna, där man också med stöd av lagstiftning om högre högskoleexamina övergår till ett två stegs examenssystem. Maximibeloppet av statsborgen för högskolestuderandenas studielån har höjts och bostadsbidragen förbättrats för att stödja effektivt studerande. En ny stödform, studielånsavdrag, som görs på skatt efter avläggandet av högskolestudier om studierna slutförs inom utsatt tid, har tagits i bruk. Reformen gäller de studeranden som påbörjar högskolestudierna hösten 2005 eller efter det.

Studierna avbröts 2003 av ca 10 procent av yrkeshögskolestuderandena, ca 6 procent av yrkeshögskolestuderandena och ca 5 procent av universitetsstuderandena. Minskandet av studieavhopp inom alla delar av utbildningssystemet har gjorts till ett centralt mål. Den yrkesinriktade grundutbildningens och yrkeshögskolornas finansieringssystem incitament att klara av studierna ökas i samband med reformeringen av kommunernas finansierings- och statsandelssystem. Yrkesprov som syftar till att förbättra den yrkesinriktade utbildningens kvalitet och förbättra övergången till arbetslivet tas i bruk inom yrkesinriktad läroanstaltsgrundutbildning från och med den utbildning som börjar hösten 2006. Utbildningen, läroprocesserna samt studiehandledning i syfte att minska på avhopp och att understöda snabba examinering, har utvecklats inom alla utbildningsnivåer (inkl. nätutbildningen).¹²

Förkortandet av utbildningstiderna betyder inte att man gör avkall på utbildningsnivån. Den följer av mera lyckade utbildningsval, snabbare intagning till utbildning, färre avhopp och effektivare studier. Förkortandet av studietiderna ökar å andra sidan inte till fullo arbetsinsatserna, eftersom studerandena förmodligen kommer att arbeta mindre. Nettoeffekten blir dock att heltidsarbetandet påbörjas tidigare.

¹² Bilaga 7 innehåller uppgifter i enlighet med EU:s ”Utbildning 2010” –program.

2.4.1.2. Senare i pension

De åldrades (55-64 år) sysselsättningsgrad i Finland har stigit mycket snabbt under de senaste åren. Den var 35 procent 1995, dvs. lite lägre än i EU-15-länderna i medeltal. År 2004 var den redan 51 procent, eller ca 10 procent högre än EU-15-medeltalet. Förklaringen till den snabba höjningen är de ändringar som gjorts till pensionssystemet under senaste åren, minskningen av arbetslösheten då efterfrågan på arbetskraft ökar och det att mera uppmärksamhet har fästs på arbetsplatserna vid de åldrades arbetsförmåga. För att pensioneringarna skall kunna skjutas framåt behövs förutom ekonomiska incitament också stödjande av arbetstrivsel och arbetsförmåga genom att arbetslivet, ledningssystemen och arbetstagarnas kompetens utvecklas. Flera angränsande projekt är anhängiga.

Den positiva sysselsättningsutvecklingen syns även i pensionsåldern.¹³ Den förestående pensionsåldern för en 50-åring var 61,1 år 2004. Den har stigit stadigt och var ett halvt år högre än år 2000. Den förestående pensionsåldern för en 25-åring har höjts mindre, och den var 59,1 år 2004. Skillnaden illustrerar hur under 50-åringars invalidpensioner inte har minskat i takt med utnyttjandet av andra förtidspensionsalternativ som erbjuds äldre arbetare.

Den pensionsreform som inleddes i början av 2005 beräknas på lång sikt förlänga den genomsnittliga pensionsåldern ytterligare med ett par år. De mest centrala faktorer som påverkar detta är slopandet av arbetslöshetspensionen och skärpandet av andra villkor för förtidspension, samt den snabba pensionshöjningen om pensionsavgången skjuts framåt till över 63 år (se kpt 2.2.1.)

Pensionsreformen innebär en övergång från den fasta pensionsåldern på 65 år till en flexibel pensionsålder mellan 63–68 år. Tre åldersklasser (63-, 64- och 65-åriga) kan gå i ålderspension 2005 utan förtidsavdrag, vilket ökar pensionsavgångarna tillfälligt. Effekten är dock av engångskaraktär, och den jämnas ut under kommande år. En del av dem som uppnått pensionsåldern kommer också att fortsätta i arbete på grund av bonustilläggen.

Arbetsgivarnas pensionsavgifter ökar enligt ålder på grund av den i takt med åldern ökande risken för invaliditet. Arbetspensionsavgifternas åldersberoende har börjat utjämnas och det slopas helt 2007.

Sysselsättningen hos åldrade arbetstagare i lågavlönade arbeten understöds också genom systemet för sänkning av arbetskraftskostnader som är i kraft 2006–2010. Detta stöd som förmedlas via skattesystemet beskrivs noggrannare i kapitel 2.4.2.

Pensionsreformens effekter följs upp noggrant. Pensionssystemet innehåller fortfarande vissa inslag som kan fördröja höjningen av åldern för lämnandet av arbetslivet, om arbetslivets dragningskraft inte är tillräckligt stor. Som exempel kan nämnas att arbetslöshetsskyddet för 58 år fyllda kan fortsätta ända tills ålderspensionen. Också möjligheten för 60 år fyllda att gå i invalidpension enligt lindrigare villkor och den låga åldersgränsen för deltidspension och andra förmåner kan få de åldrade att avstå från arbete tidigare än väntat, om tillräcklig uppmärksamhet inte fästs vid deras arbetsförmåga och arbetstrivsel.

2.4.1.3. Utvecklandet av arbetslivet

En förbättring av arbetets produktivitet på ett kvalitativt hållbart sätt kräver att arbetsorganisationerna utvecklas så att folk orkar längre i arbetslivet. Tryggandet av tillgången på arbetskraft och höjandet av sysselsättningsgraden förutsätter också att man sköter om personalens arbetsförmåga och arbetstrivsel. Enligt en barometer om år 2004 gav största delen av löntagarna ett måttligt bra betyg åt sin arbetsplats, och drygt hälften ansåg sig vara tämligen nära sitt drömyrke. Den allmänna osäkerheten fick dock många att tvivla på arbetets meningsfullhet.

Sjukfrånvaron var i medeltal 8 dagar per arbetstagare per år. Målet är att hålla andelen sjukdagar på tidigare års nivå, 3,9 procent, trots arbetstagarnas åldrande.

Betydande reformer är anhängiga inom arbetslivslagstiftningen:

- totalrevision av lagstiftning som gäller samarbetet på arbetsplatserna. Målet är att i större utsträckning än förr inkludera i samarbetsverksamheten frågor som gäller utvecklandet av arbetsplatsen och verksamheten samt organiseringen av arbetet. Tidsfristen för kommittén som bereder ärendet löper ut vid ingången av 2006.

¹³ Åldern för avgång från arbetslivet enligt en indikator på EU-nivå var 60,3 år i Finland 2003.

- en helhetsöversyn av familjeledighetsbestämmelserna, där familjeledighetsbestämmelsernas funktion och inriktningen av kostnaderna för familjeledigheter utvärderas,

- beredning av lagstiftning som gäller översynen av utländska arbetstagares arbetsvillkor.

Dessutom utreds ökandet av småföretagens insikt i arbetslagstiftningen, och möjligheterna att stödja arbetstagarnas ställning då företaget flyttar sina funktioner utomlands. Arbetsoförmögenhet förebyggs framför allt genom arbetsskyddsliga samt företagshälsovårdsrelaterade och övriga hälsopolitiska medel. Ersättningsnivåerna för alterneringsledigheter och möjligheterna att etablera systemet utreds tillsammans med arbetsmarknadsorganisationerna.

Samordnandet av arbets- och familjelivet främjas också med hjälp av regeringens jämlikhetsprogram samt det likalönsprogram som regeringen och arbetsmarknadsorganisationerna kommit överens om.

Arbetets produktivitet, arbetslivets kvalitet och kompetensen utvecklas med hjälp av utvecklings- och forskningsprogram för arbetslivet (Tykes, VETO och Noste).¹⁴

Syftet med programmet för utveckling av produktivitet och kvalitet i arbetslivet (Tykes) är att skapa sådana arbetslivsförfaranden som stödjer produktivitet på ett kvalitativt hållbart sätt. Det uppskattas att ca 250 000 personer deltar i Tykes-projekt, hälften av dem kvinnor. Målet är att småföretagens andel av den personal som deltar i projekten skulle höjas till 30 procent, och andelen över 45-åriga till 45 procent. Veto-programmet fördjupar sig i faktorer som har betydelse för upprätthållandet av individens arbetsförmåga, förebyggandet av utslagning från arbetslivet och förtida arbetsoförmåga samt för förbättringen av möjligheterna att återvända till arbetslivet.

Uppdaterad kompetens minskar både på risken för arbetslöshet och på sannolikheten för förtida pensionering. Ökandet av deltagande i vuxenutbildning och minskandet av skillnaderna i deltagande är centrala utbildningspolitiska mål. Noste-programmet ger mogna vuxna (30–59) en möjlighet att avlägga andra gradens examina. Vuxenutbildningen utvecklas också genom att ett system för godkännande av yrkeskompetens som förvärvats tidigare eller annanstans än inom utbildningssystemet, tas i bruk.

2.4.2. Förbättringen av skatte- och förmånssystemens samt lönebildningens incitamenteffekter

Främjandet av den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen är centrala mål för regeringens skattepolitik. Skatteavgöranden har gjorts för att besvara den tilltagande internationella skattekonkurrensen och för att minska på arbetets höga skattebelastning. Syftet har varit att minska på de höga effektiva marginalskattegraderna (arbetslöshets- och inkomstfällor) som uppstår som en dubbeleffekt av skatte- och förmånssystemen. Beskattningen har också använts för att stödja uppkomsten av långfristiga och återhållsamma inkomstpolitiska uppgörelser.

2.4.2.1. Lättandet av beskattningen av arbete och andra sysselsättningsfrämjande skattereformer

Beskattningen i Finland har målmedvetet utvecklats med tanke på förbättringen av sysselsättningen. Förutom reformeringen av företags- och kapitalbeskattningen har beskattningen av arbete lindrats både genom att sänka beskattningen av förvärvsinkomster i allmänhet och genom att inrikta skattelättnaderna till minskande av arbetskraftskostnaderna för lågproduktivt arbete.

Beskattningen av förvärvsinkomster har lättats från och med mitten av 1990-talet. Den totala skattebelastningen¹⁵ för en genomsnittlig löntagare har sjunkit från 60 procent år 1995 till under 55 procent år 2005. Lättandet av förvärvsinkomstbeskattningen fortsätter, och regeringen har dessutom beslutat om några skattemässiga åtgärder genom vilka man ökar efterfrågan på arbetskraft inom lågproduktiva branscher.

¹⁴ Tykes (2004–2009) är programmet för utveckling av produktivitet och kvalitet i arbetslivet och Veto-programmet (2003–2007) stöder förlängande av tiden i arbetet, arbetsförmåga och rehabilitering. Båda programmen koordineras genom statens sysselsättningsprogram. Noste-programmet (2003–2007) används till att förbättra utbildningsnivån för vuxna (30–59 år) som endast avlagt grundutbildningsexamen.

¹⁵ Skattebelastningen inkluderar inkomstskatter, konsumtionsskatter och arbetsgivarnas socialskyddsavgifter.

Regeringen utfäste sig i samband med det inkomstpolitiska avtal som ingicks i slutet av 2004 att lätta beskattningen av arbete under 2005–2007 med 1,7 miljarder euro brutto. En del av skattelättnaderna utgör kompensation för höjningen av sjukförsäkringspremierna i samband med reformeringen av sjukförsäkringsfinansieringen. Sambandet mellan sjukförsäkringsförmåner och –avgifter förstärks genom reformen. Lindringarna av inkomstbeskattningen gäller alla inkomstklasser och sänker Finlands tämligen höga marginalskattegrader i genomsnitt med 2 procentenheter.

En lag om temporärt låglönestöd till arbetsgivare (2006–2010) träder i kraft från och med början av 2006 i syfte att förbättra sysselsättningsförutsättningarna för äldre lågavlönade arbetstagare.

Ett skatteavdrag för hushållsarbete har varit i bruk i Finland redan 2001 för att understöda lågproduktiv sysselsättning. Då hushållen köper hushållsservice (renoverings-, hushålls-, omsorgs- och vårdtjänster) kan de dra av i beskattningen 60 procent av arbetskraftskostnaderna för den service som köpts från hushållsserviceföretag. År 2004 var avdraget högst 1 150 euro efter en självrisk på 100 euro. Skatteavdraget för hushållsarbete har skapat nya arbetsplatser inom hushållsservice och minskat på det grå arbetet speciellt inom renoveringsbranschen.

Regeringen föreslår att maximibeloppet för hushållsavdraget fördubblas för hushålls-, vård- och omsorgsarbetets del år 2006. Efterfrågan på tjänsterna beräknas öka med 20–30 procent per år och generera 1 300–1 500 arbetsplatser.

2.4.2.2. Utvecklandet av förmånssystemet i syfte att minska på den strukturella arbetslösheten

Kärnan i den strukturella arbetslösheten utgörs av arbetstagare som fått arbetsmarknadsstöd under en mycket lång tid. Arbetsmarknadsstödet har hittills inte begränsats tidsmässigt, och det har blivit en etablerad inkomstkälla för en del av de arbetslösa. Regeringen har föreslagit att arbetsmarknadsstödet skulle aktiveras i syfte att skapa en mera sporrande och balanserad helhet av utkomstförmåner och aktiveringsprogram. Enligt förslaget skall aktiveringen av arbetslösa som under en lång tid (500 dagar) fått arbetsmarknadsstöd i form av passivt understöd ökas gradvis med hjälp av utbildning, rehabilitering, arbetspraktik eller stödarbete från och med början av 2006, från en nivå på ca 20 000 personer till en nivå på 30 000 personer. Samhällsgarantiet för långtidsarbetslösa förverkligas genom att alla som hör till den ovan nämnda gruppen erbjuds antingen arbete eller aktiveringsåtgärder. Vägran att ta emot arbete eller att delta i aktivering leder till att arbetsmarknadsstödet indras tills vidare.

Finansieringsansvaret för långvarigt passivt arbetsmarknadsstöd och utkomststöd omfördelas mellan staten och kommunerna så att kommunerna genom finansiering av förmåner sporras till effektivare samarbete när det gäller skötseln av sysselsättningen. Aktiveringsåtgärder arrangeras tillsammans av staten, kommunerna, arbetskraftsservicecentren och de övriga aktörerna.

2.4.2.3. Lönebildningen och utvecklandet av arbetsmarknadens avtalssystem

Lönebildningen i Finland baserar sig på ett etablerat förhandlingssystem mellan arbetsmarknadsparterna. Under senaste år har löneuppgörelserna gjorts för det mesta på centralorganisationsnivå, och deras täckning har varit stor. Centrala uppgörelser har delvis påverkats av att staten har understött återhållsamma inkomstpolitiska helhetsuppgörelser genom inkomstskattelättnader.

Fleråriga centrala inkomstuppgörelser och en skattepolitik som understöder dem har under de senaste åren stabiliserat den finländska ekonomin. Nationalekonomins genomsnittliga löneförhöjningsmarginal har beaktats väl i samband med de allmänna löneförhöjningarna till följd av centrala förhandlingar, och en jämn inkomstutveckling har garanterats. Det har dessutom varit möjligt att understöda köpkraften genom skattelättnader, då ekonomins yttre konkurrenskraft har säkerställts. Problemet har varit svårigheten med att beakta branschspecifika produktivitetsskillnader, konjunkturväxlingar och ändringar i konsumentpriserna.

I den nyaste inkomstpolitiska helhetsuppgörelsen som sträcker sig till hösten 2007 har man försökt att ta bransch- och företagsspecifika behov i beaktande bättre än förr. Andelen förbundsvisa löneförhöjningsrater i den allmänna förhöjningen ökades. Arbetsmarknadsparterna inleder, som en del av den

inkomstpolitiska uppgörelsen och systemet med kontinuerliga förhandlingar, branschvis en utveckling av kollektivavtalen och det lokala avtalandet i syfte att besvara utmaningarna med de ekonomiska ändringarna och att förbättra sysselsättningen, konkurrenskraften och produktiviteten. De branschvisa avtalsparterna inleder utvärderingen och utvecklandet av möjligheterna för och förfarandena med lokalt avtalande. Avtalsbundna företag verkställer och utvecklar lokalt avtalande företagsvis i enlighet med de branschvisa avtalen. Avtalsparterna bedömer även vilka åtgärder som behövs inom branschen i fråga för att utveckla nödvändiga fungerande löne- och belöningssystem. Dessutom fortsätts utvecklandet av branschvisa arbetstidsarrangemang samt produktions- och servicetider. Utgångspunkten är att de branschvisa avtalsparterna förhandlar och avtalar om nödvändiga åtgärder före slutet av februari 2006. Centralorganisationerna sammanställer en lägesrapport om branschvisa åtgärder och ordnar en för alla avtalsparter gemensam utvärderingsseminarie våren 2006.

2.4.3. Förbättrandet av incidensen mellan efterfrågan och utbud av arbetskraft

Ekonomins internationalisering, globaliseringen och konkurrensen ökar på arbetsmarknadens utmaningar samtidigt som utbudet på arbetskraft börjar minska till följd av den demografiska utvecklingen. Undvikande av balansstörningar på arbetsmarknaden förutsätter välfungerande arbetsmarknader, ett utbildningssystem som fungerar enligt principen om livslång läring samt effektivt förutseende av ändringar i fråga om arbetskrafts- och utbildningsbehov och snabb reagering till ändringarna.

2.4.3.1. Utvecklandet av arbetskraftsservicen

Två utvecklingstrender, som ställer nya krav för arbetskraftsservicen, har framhävts under de senaste åren. För det första har företagens internationalisering och den världsomfattande omlokaliseringen av produktion lett till nedläggning av produktionslinjer eller hela produktionsenheter och till stora samtidiga uppsägningar. I ett stort, glest bebott land som Finland innebär detta ofta svåra lokala arbetslöshetsproblem. Å andra sidan är en stor del av de nya arbetsplatserna åtminstone till en början temporära.

Den offentliga arbetskraftsservicen utvecklas genom att arbetsförmedlingen och servicen för de svårigen sysselsatta skiljs åt. De senare nämnda samlas i arbetskraftsservicecentra, där man har tillgång även till folkpensionsanstaltens, och de lokala utbildnings-, social- och hälsovårdsmyndigheternas tjänster. Man skall grunda 40 servicecentra före 2006, 34 av dem är redan verksamma. Koncentrerandet av de svårigen sysselsattas tjänster till servicecentra och ett effektivare avbrytande av arbetslösheten underlättar skötandet av arbetskraftsbyråernas övriga tjänster. Tyngdpunkten för arbetskraftsbyråernas verksamhet flyttas mot den öppna arbetsmarknaden: arbetsförmedling, guidning till arbete och utbildning samt arbetsgivartjänster i syfte att lösa incidensproblemen. Den förnyade servicemodellen tas i bruk i alla arbetskraftsbyråer före slutet av 2006. Stödandet av självständigt arbetssökande betonas vid de arbetssökningscentra som inrättas vid arbetskraftsbyråerna. Arbetssökarservicen effektiviserar speciellt arbetssökarnas inledande tjänster samt kartläggningen av arbetssökarnas servicebehov och kompetens. Arbetsgivar servicen produceras i allt större utsträckning i samarbete med andra företags-tjänster och näringslivet. De anpassas speciellt till små och medelstora företags behov.

Ett utbildnings- och samhällsgaranti för unga har inletts för att minska på ungdomsarbetslösheten. Unga arbetslösa erbjuds utbildnings-, praktik- eller arbetsverkstadsplatser senast efter 3 månaders arbetslöshet. Ungas arbetsverkstadsverksamhet utvecklas och verksamheten permanenteras. Arbetsministeriets mål för 2006 är att 90 procent av de unga arbetslösa får en individuell arbetssökningsplan innan arbetslösheten varat i 3 månader.

Ett tidigt ingripande eftersträvas också med det omställningsskydd som togs i bruk våren 2005, och som möjliggör sökning av ny arbetsplats redan under uppsägningstiden. Den som är berättigad omställningsskydd får vid behov en personlig sysselsättningsplan, och arbetslöshetsskyddet höjs då personen i fråga deltar i planenliga utbildnings- eller övriga åtgärder.

Utvecklandet av arbetskraftsservicen är en väsentlig del av regeringens förvaltningsöverskridande sysselsättningsprogram. Dessutom tillsattes i samband med det inkomstpolitiska avtalet en trepartsarbetsgrupp för att utreda åtgärder som underlättar sysselsättningen och förbättrar incidensen mellan

efterfrågan och utbud av arbetskraft. TE-centralerna har tillsammans med företagen genomfört lyckade rekryterings- och utbildningsprojekt för arbetslösa, och avsikten är att de tas i mera omfattande bruk.

2.4.3.2. Främjandet av yrkesmässig och regional rörlighet

De strukturella ändringarna inom arbetsmarknaden accentuerar betydelsen av effektiv prognostisering av långsiktiga arbetskrafts- och utbildningsbehov. Då strömmen av ny arbetskraft på arbetsmarknaden sinar och bortfallet ökar, blir det allt viktigare att inrikta utbildningsplatserna och planera innehållet i utbildningen på rätt sätt med tanke på kommande arbetskraftsbehov. Riksomfattande och regional prognostisering av kompetensbehoven och därtill hörande samarbete förstärks mellan högskolor och tillhandahållare av yrkesutbildning, närings- och arbetslivet samt förvaltningen och de lokala intressentgrupperna i syfte att besvara utbildningsbehoven och stödja den regionala utvecklingen.

Närmandet av utbildningen och arbetslivet underlättar prognostiserandet och förbättrar kompatibiliteten mellan utbildningsinnehållet och arbetslivets behov. Kontakterna till arbetslivet förstärks genom såväl läroinrättningars förvaltning och lärarnas arbetslivskännedom som elevernas arbetspraktik och andra arbetslivskontakter. Utbildningsstyrelsen assisteras bl.a. av 33 trepartigt sammansatta utbildningsdelegationer som prognostiserar utbildningsbehov. Planeringen av utbildningsutbudet 2012 har inletts på basis av arbetskrafts- och utbildningsprognoserna. Statsrådets nätverk för prognostisering, där nästan alla ministerier ingår, grundades 2004. År 2005 grundades ett förvaltningsöverskridande trepartsråd på hög nivå för arbets- och utbildningsärenden med uppgift att behandla centrala arbets- och utbildningspolitiska utmaningar och strategier.

Anpassningen till arbetsmarknadsändringarna kräver ett vuxenutbildningssystem som fungerar enligt principen om livslång läring. Yrkesexamenssystemet utvecklas så att det består av yrkesinriktade grundexamina, som ger sådan yrkeskunskap och –kompetens som arbetslivet kräver, samt av yrkesinriktade fortsättningsstudier som stöder fördjupandet av yrkeskompetensen, vilka tillsammans bildar en helhet som stödjer kompetensutveckling och livslångt lärande.

Målet är att 60 procent av den arbetsföra befolkningen deltar i utbildning år 2008. Andelen var 54 procent år 2000. Arbetsplatsstuderandets roll som en del av den helhet som utgörs av yrkesinriktad grund- och tilläggsutbildning förstärks i samarbete med arbetslivet. Det förvaltningsöverskridande Noste-programmet erbjuder möjligheter till att avlägga andra gradens yrkesexamen. Ett identifieringssystem för tidigare tillägnad kompetens tas i bruk.

De viktigaste orsakerna till arbetsplatsers rekryteringsproblem utgörs av kompetensbrist eller brist på kompetent arbetskraft överhuvudtaget. Akuta arbetskraftsflaskhalsar kan avhjälpas effektivast genom arbetskraftsutbildning som verkställs i samarbete med läroavtalsutbildning och företag. Arbetskraftsutbildning verkställs i allt större utsträckning utgående från efterfrågan som samanskaffningar med företag, och de inriktas till branscher där arbetskraftsbrist kan förväntas.

Det är viktigt med tanke på bevarandet av arbetskraftens yrkesmässiga och regionala rörlighet att arbetskraftsbyråerna konsekvent iakttar de bestämmelser och spelregler som gäller arbetssökning och arbetslöshetsskydd, samt att de utvecklar sin verksamhet enligt riksomfattande strategiprinciper med beaktande av regionala aspekter. Det planerade omformandet av arbetskraftsbyrånätet till ett regionkommunsbaserat system effektiviserar resursutnyttjandet och underlättar skapandet av samarbetsnät. Tillräckligt utbud av bostäder i tillväxtcentren är en väsentlig förutsättning för arbetskraftens regionala rörlighet.

Regeringens regionpolitiska mål är att uppnå en social och regional balans, och skillnaderna i olika områdenas utvecklingsförutsättningar slätas ut även för arbetsmarknadens del. Målen skall uppnås med hjälp av programbaserad regionpolitik.

2.4.3.3. Främjandet av internationell rörlighet

Arbetskraftens internationella rörlighet och konkurrensen om kompetenta arbetare ökar. Finland har främjat tillgången på internationella experter genom att tillämpa på dem 35 procents källskatt under två års tid efter att arbetet inletts. Enligt gällande lag är man berättigad till denna specialbeskattning om arbetet börjar under perioden 1.1.2001–31.2.2007.

Förutsättningarna för utvidgandet av arbetsbaserad invandring skapas utgående från principer som en arbetsgrupp lade fram sommaren 2005. Arbetsgruppen betonar betydelsen av arbetsbaserad invandring och föreslår flera åtgärder för att utvidga förutsättningarna. Arbetsgruppen föreslår att ett särskilt verkställighetsprogram bereds för förverkligandet av det invandringspolitiska programmet. Arbetsgruppens rapport är som bäst på remiss.

Finland beslutar inom en nära framtid om det är nödvändigt att fortsätta med begränsningar för arbetskraft från de nya EU-medlemsländerna efter 1.5.2006. Begränsningarna har allmänt erkända brister, men beslutet beror också på huruvida övervakningen av att utländska arbetares arbetsvillkor iakttas är så pass effektivt att inga begränsningar längre behövs.

2.5. Utnyttjandet av EU:s strukturfonder till stöd för handlingsprogrammet

Fyra strukturfonder är verksamma i Finland under perioden 2000–2006: Europeiska regionutvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket och finansieringsinstrumentet för fiskets utveckling. Det stöd som beviljas ur fonderna är i huvudsak bidragsbaserat och kräver nationell delfinansiering.

Nationell regional politik samt projekt som verkställts genom stöd av Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och socialfonden (ESF) främjar uppnåendet av målsättningarna i Finlands nationella handlingsprogram. En stor del av ERUF-finansieringen allokeras till forskning och innovationer eller till finansieringen av sm-företagens tillväxt. ESF-finansieringen används i regionprogram till att höja kompetensnivån och att minska den strukturella arbetslösheten samt att utveckla samarbetet mellan utbildningssystemen och arbetslivet.

Målet med regionutvecklingsprogrammen (mål 1 och 2 –programmen) är att höja och förstärka regionernas konkurrenskraft, sysselsättning och kompetens. De är framåtriktade program med tyngdpunkt i ökandet av ekonomisk tillväxt och regional välfärd.

ESR-programmen stödjer regeringens politikprogram för sysselsättning, entreprenörskap och informationssamhälle. Det horisontala mål 3-programmet verkställs utanför mål 1-områdena. De viktigaste målen är att minska på den strukturella arbetslösheten, säkerställa tillgången på arbetskraft, främja entreprenörskapet och företagsverksamheten samt att motverka utslagning. Företagens förmåga att anpassa sig till strukturella ändringar främjas genom personalutbildning samt utveckling av arbetslivet och arbetsorganisationerna.

ESF-projekten stödjer på många sätt arbetsmarknadens funktion och utvecklandet av arbetslivet. Handlingsmodeller som utvecklats med ESF-finansiering tas i bruk i större utsträckning såväl för att minska på strukturell arbetslöshet (t.ex. arbetskraftsservicecentra, stigar som består av social rehabilitering, utbildning och arbetspraktik), säkerställa tillgången på arbetskraft (t.ex. arbetslivsbaserade precisionsutbildningsprojekt, utbildning av äldre arbetstagare och arbetstagare i dålig ställning) och utveckla arbetslivet (t.ex. innovativa praxis på arbetsplatserna) som för att främja entreprenörskap (t.ex. rådgivningsservice för nya företag).

Strukturfondernas effektivitet kan ökas då utvecklingsredskapen samlas strategiskt ihop. Utvecklandet av konkurrenskraften bör ses som en helhet som stöds enligt nationella åtgärder både genom investeringar och utveckling av infrastruktur (ERUF) och genom främjande av sysselsättning och utveckling av mänskliga resurser och kompetens (ESF).

Kompetens, innovationsverksamhet, teknologiöverföring och forsknings- och utvecklingsverksamhet spelar en central roll för Finlands region- och strukturpolitik. Den regionala politiken verkställs nationellt och genom program som delvis finansieras av EU.

Den regionala utvecklingen påverkas av nationella strategier och landskapsstrategier. Nationella mål förverkligas genom olika förvaltningsområdens regionstrategier och statsrådets särskilda program, programmet för regioncentra, programmet för kompetenscentra, det landsbygdspolitiska helhetsprogrammet och skärgårdsprogrammet. Landskapen samordnar de nationella och landskapens regionala utvecklingsmål i landskapsprogrammen. Den viktigaste finansieringen från Europeiska unionen och från nationellt håll samlas områdsvis i landskapsprogrammets verkställighetsplaner. De utgör ett viktigt redskap vid allokeringen av de resurser i regionerna som påverkar regionutvecklingen. Enligt en enkät som riktats till landskapen är utvecklandet av kompetensen och innovationsverksamheten det viktigaste tyngdpunktsområdet under nästa programperiod. Detta förverkligar regionutvecklingens

riksomfattande målsättningar och stödjer speciellt inriktandet av kompetens- och regioncentraprogrammen på förstärkandet av kompetens- och innovationsstrukturernas regionala verkan. Regeringen har överlämnat åt riksdagen en proposition om ändring av regionutvecklingslagen som skulle möjliggöra en fortsättning av programmen efter 2006.

Utvecklandet av ekonomins innovationsförmåga, entreprenörskap och kompetensbasen i vårt land kommer att vara de mest centrala utmaningarna under strukturfondperioden 2007–2013 med tanke på tillväxt och produktivitet. Höjandet av sysselsättningen, minskandet av den strukturella arbetslösheten samt tryggheten av tillgång på kompetent arbetskraft är utmaningarna för arbetsmarknaden och arbetslivet.

3 Tillväxt- och sysselsättningspolitikens tyngdpunktsområden stödjer varandra

Tillväxt- och sysselsättningspolitiken baserar sig till många delar på utvecklande av incitamentssystemen. Uppkomsten och tillväxten av företag främjas genom rådgivning och finansiering. Företagens forsknings- och utvecklingsverksamhet understöds med förmånlig finansiering och offentlig forskningsinfrastruktur. Ungas snabba utexaminering stöds genom att studiehandledningen och undervisningssystemen utvecklas, och övergången till arbetsmarknaden belönas med en partiell avskrivning av studielånen i form av skatteavdrag. De åldrade sporras att fortsätta i arbetet med hjälp av ett ökat pensionsbelopp. Snabb sysselsättning av uppsagda stöds med hjälp av omställningsskyddet och långtidsarbetslösa leds ut ur arbetslösheten genom aktivering av arbetsmarknadsstödet. Sysselsättningen av åldrade och lågutbildade personer stöds genom ett arbetsgivarstöd, och hushållens möjligheter att sysselsätta lågt utbildade understöds genom hushållsavdraget vid beskattningen.

Ändringarna i incitamentssystemet har dock den önskade effekten endast ifall verksamhetsmiljön stöder dem. En stabil helhetsekonomisk miljö underlättar ekonomins tillväxtfaktorer och genomförandet av reformer som förbättrar effektiviteten och nyinriktning av resurser. På så sätt understöds även förbättrandet av sysselsättningen på ett hållbart sätt. Det är viktigt med tanke på finanspolitikens hållbarhet att effekterna av pensionsreformen hålls inom beräknade ramar och att de mål, som ställts upp för produktivitetsprojekt inom den offentliga sektorn och de kommun- och servicestrukturprojekt som pågår, uppnås. Dessa avgör till stor del i vilken utsträckning de skattelättnader som stakats ut ända till 2007 kan fortsättas. Behovet att lätta beskattningen av arbete och sänka de höga marginalskatterna är fortfarande klart.

Effektiviseringen av innovationsverksamheten och ökandet av entreprenörskapet spelar en nyckelroll för tryggheten av en tillväxtorienterad och konkurrenskraftig närings- och företagsstruktur. Tillväxt och ett effektivt utnyttjande av resurser främjas också av att en konkurrerande verksamhetsmiljö skapas även för de branscher som fortfarande lider av konkurrenshinder eller saknar konkurrens. Vid effektiviseringen av utnyttjandet av resurserna bör man också beakta miljöskyddsrelaterade och övriga aspekter som anknyter till hållbar utveckling.

Målen för höjandet av sysselsättningen i Finland är ambitiösa, och de förutsätter en kraftig ekonomisk tillväxt. Uppnåendet av sysselsättningsmålen är dock en förutsättning för finanspolitikens hållbarhet och för finansieringen av välfärdsutgifterna. Å andra sidan igen kräver skapandet av tillväxt att arbetsinsatsen ökar bl.a. genom förlängda arbetskarriärer, samt en arbetsmarknad som fungerar bättre.

Den skisserade tillväxt- och sysselsättningspolitiken baserar sig till stora delar på förstärkandet av mänskligt kapital, kompetens och innovationssystem. En omfattande utveckling av innovations- och utbildningssystemen är nödvändig i syfte att förbättra forskningssatsningarnas resultat och för att säkerställa utbudet av kompetent arbetskraft. Utvecklingen av arbetslivet främjar å sin sida produktiviteten och arbetsförmågan. Medborgarverksamhet och en aktiv fritid stödjer och främjar välbefinnandet.

Uppnåendet av sysselsättningsmålen förutsätter förutom allmän tillväxtpolitik även en effektivisering av arbetskraftspolitiska och andra speciella åtgärder. Då den kraftiga strukturella ändringen av arbetsmarknaden fortsätter blir arbetskraftsservice allt viktigare för garanterandet av arbetsmarknadens funktion. Dessa skall användas till att förbättra de svårigen sysselsattas ställning och minska på utslagningen från arbetsmarknaden. De minskar samtidigt på ålders-, köns- och regionala skillnader i fråga om sysselsättningen. Den skisserade tillväxtpolitiska principen stödjer således även uppnåendet av jämlikhetsmålsättningar.

Målen och åtgärderna i Finlands reformeringsprogram förstärker EU:s konkurrenskraft och inre marknad.

BILAGOR

Bilaga 1. De integrerade riktlinjerna

Bilaga 2. Den öppna samordningsmetoden: investeringarna i FoU

Bilaga 3. Den öppna samordningsmetoden: stadgan för små företag

Bilaga 4. Den öppna samordningsmetoden: eEurope/i2010

Bilaga 5. Den öppna samordningsmetoden: miljöteknologi

Bilaga 6. Sysselsättningsindikatorer

Bilaga 7. EU-programmet "Utbildning 2010" och Finlands nationella mål

Bilaga 8. Strukturindikatorer

Bilaga 1. De integrerade riktlinjerna

Finlands nationella handlingsprogram
BILAGA 1: De integrerade riktlinjerna

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken	Läget	Målsättningarna	Åtgärderna
Riktlinje 1: Tryggandet av ekonomisk stabilitet i syfte att främja hållbar tillväxt	- statsekonomin på väg att gå med underskott - finansieringsläget för den lokala ekonomin förblir stramt - bytesbalansen har överskott, de inhemska inflationshoten små	- statsskuldens relation till bruttonationalprodukten sjunker med undantag av konjunkturartade undantag - statsekonomi i balans före slutet av regeringsperioden år 2007	- reformeringen av ramsystemet år 2003 - rambesluten för statsekonomi 2004-2007, 2005-2008, 2006-2009 - basserviceprogrammen 2005-2008, 2006-2009 - 1. skedet av reformeringen av kommunernas statsandelssystem i kraft år 2006
Riktlinje 2: Säkerställandet av ekonomin och den offentliga ekonomins hållbarhet i syfte att öka sysselsättningen	- den arbetsföra befolkningen börjar minska i antal och utbudet av arbetskraft krymper till följd av befolkningsåldrandet - finansieringsstrycket inom social- och hälsovårdsservicen höjs då efterfrågan ökar	- höjandet av sysselsättningsgraden till 70 procent år 2007 och till 75 procent år 2011 - höjandet av den genomsnittliga pensionsåldern med 2-3 år från nuvarande 59 år - säkerställandet av att pensionsutgifter anpassas till ökningen av livslängden - förenhetligandet av pensionslagstiftningen	- pensionsreform, trädde i kraft i början av 2005 - kommun- och servicestrukturreform (se riktlinje 3) - reformer i utbildningssystemet (se sysselsättningsriktlinjerna 18, 20) - politikprogrammet för sysselsättningen (se sysselsättningsriktlinjerna)
Riktlinje 3: Effektiv inriktning av resurser så att tillväxt och sysselsättning främjas		- ökning av effektivitet och produktivitet; i medeltal hälften av de arbetsplatser som blir lediga på grund av statsanställas avgång tillsätts före 2011, - effektivisering av funktioner i enlighet med ministeriernas produktivetsprogram - ökning av forsknings- och produktutvecklingsresurser - allokering av resurser till kompetensstödande utbildnings-, vetenskaps-, teknologi- och innovationspolitik. (se riktlinjerna 7,8)	- förvaltningsområdets produktivetsprogram för att dämpa utgiftsökningen och återinrikta resurserna före 2011 - kommun- och servicestrukturreformen; förslag åt statsrådet 2005 om principerna i projektet, lagstiftningsmässiga linjer behandlas i riksdagen under loppet av 2006 och de träder i kraft vid början av 2007. - Højandet av F&U –anslagen i rambeslutet för statsfinanserna 2006-2009
Riktlinje 4: Löneutvecklingen skall bidra till makrostabilitet och tillväxt	- arbetsmarknadsparterna avtalar om lönerna - den inkomstpolitiska helhetsuppgörelse som ingicks i slutet av 2004 höjer löneutgifterna med 2,5% i början av mars 2005 och med 2,1% i början av juni 2006 - avtalet beaktar branschspecifika behov bättre än förr	- då man avtalar om löner och andra arbetsvillkor borde man förutom ökning- en av den genomsnittliga (nominella) produktiviteten ta i beaktande även sysselsättningsaspekter samt branschspecifika och lokala behov	- branschdialoger och andra förfaranden med kontinuerliga förhandlingar samt lokalt avtalade utvecklas inom ramen för arbetsmarknadernas nuvarande förhandlingsystem

Riktlinje 5: Bättre koherens mellan makro-, struktur- och sysselsättningspolitik / reformerna inom arbets- och nyttighetsmarknaderna skall stödja makroramarna och öka tillväxtpotentialen	- kompatibiliteten mellan olika finanspolitiska sektorer utvärderas regelbundet bl.a. i samband med ramförordandet, budgetberedningen samt stabilitetsprogrammet och regeringens årliga strategidokument	- förbättrandet av arbets-, nyttighets- och kapitalmarknadernas funktion	- regeringens förvaltningsöverskridande politikprogram i syfte att öka samarbetet mellan förvaltningsområdena
Riktlinje 6: en dynamisk och välfungerande ekonomisk och monetär union	- euroområdets ekonomiska utveckling långsam - den offentliga ekonomin försvagas inom euroområdet - Finlands inverkan på utvecklingen inom euroområdet har varit positiv - Finland har redan under flera år satsat 3,5%/BNP i forskning och utveckling, den privata sektorns andel är ca 70% - Finland har den största andelen av EU-länderna när det gäller personer som arbetar med forskningsarbete, andelen studerande som studerar teknik och naturvetenskaper (ca 30%)	- förstärkandet av ekonomins anpassningsförmåga - uppfyllandet av kraven i stabilitets- och tillväxtpakten	- se speciellt makroriktlinjerna
Riktlinje 7: Ökandet och förbättrandet av F&U-finansieringen (speciellt inom den privata sektorn)	- F&U-satsningarnas bnp-andel höjs till 4 procent - företag uppmuntras att investera i forskning och undersökning - statens forskningsinrättningar skaffar mera utomstående finansiering - statens tekniska forskningscentralers roll som verkställare av innovationspolitik förstärks	- forsknings- och innovationsfinansieringen kommer att ökas med 5–7 procent per år ända till slutet av detta årtionde - företag erbjuds selektivt offentlig finansiering med förmånliga villkor för utvecklandet av F&U-verksamhet och den kommer att inriktas till bästa projekten via konkurrensutsättning	

Riktlinje 8: Främjande av innovationer	av högskolestuderandena) är också högst i EU - det finns brister i innovationssystemets prestationsförmåga, omvandling av innovationer till produkter och kommersialisering är bristfälligt. Därför ger F&U-satsningarna inte tillräckliga resultat i form av nya företag, ökad omsättning, flera arbetsplatser och export	- utvidgandet av innovationspolitiken framför allt till servicesektorn - utvecklandet av nya företags finansierings tjänster och personalens affärsverksamhetskompetens - höjandet av forskningens kvalitet genom specialisering och grundande av internationellt konkurrenskraftiga kompetenscentra - högskolesystemet utvecklas genom att man koncentrerar sig på förbättrandet av verksamhetens effektivitet och kvalitet - universitetens ekonomiska befogenheter utvidgas - forskarnas internationella rörlighet förbättras - den interna kreativiteten på arbetsplatserna ökas - främjande av sociala innovationer och företagsamhet inom kulturbranschen, förstärkande av kreativa branschernas ekonomiska betydelse	- Statsrådets principbeslut om strukturell utveckling av det offentliga forskningssystemet: ministerierna utarbetar utvecklingsprogram för det offentliga forskningssystemets sektorforskning före 30.9.2005, efter vilket arbetsgruppen gör upp en helhetsplan - Finska Akademiens bevilningsfullmakt har höjts med 30 miljoner euro och Tekes med 31 miljoner euro (Budgetpropositionen 2006) - Under ledning av statens vetenskaps- och teknologiråd utarbetas före 30.6.2006 en nationell strategi för att skapa och förstärka internationellt konkurrenskraftiga vetenskapliga och teknologiska kompetenscentra och spetsenheter. - Programmet för kompetenscentra 1999-2006 - Undervisningsministeriets arbetsgrupper: främjandet av forskarkarriärer och utveckling av forskarutbildning (rambeslut för 2006-2009) - för att rekrytera toppforskare inrättas tidsbundna forsknings- och undervisningstjänster för utländska forskare (rambeslut för 2006-2009) - Finska Akademin utreder ökandet av forskarrollighet mellan företag och universitet (rambeslut för 2006-2009) - Principbeslut om konst- och konstnärspolitik - Regeringsprogrammets nationella kreativitetsprogram blir färdigt under 2006
-Riktlinje 9: Främjandet av spridning och effektiv användning av informationsteknologi	- de mål som regeringen satt upp i informationssamhällsprogrammet (1 miljon bredbanduppkopplingar före slutet av 2005, grundkunskaper i datateknik för alla medborgare, den elektroniska kommunikationens och datanätens säkerhet, de anställdas informationssamhällskompetens, inriktandet av F&U till utvecklandet av informationssamhället, kvaliteten hos den offentliga servicen, utnyttjandet av IT inom alla organisationer, internationell verkan) har antingen uppnåtts eller håller på att uppnås i god takt	- konkurrensfrämjande i alla kommunikationsnät och mellan kommunikationsnäten - främjandet av service- och innehållsbudet i näten - över 90 % av alla uppkopplingar bredband och förbindelsehastigheten minst 8Mbit/s år 2007 - förbättrandet av datasäkerhet och data-skydd - främjandet av användningen och utvecklandet av regleringen av sådana identifierings- och övervakningsteknologier som främjar integritetsskyddet - ökandet av produktionsmässig och produktivitetsfrämjande användning av IT speciellt i mikroföretag - förbättrande och utvecklande av informations- och kommunikationklustrets verksamhetsförutsättningar	- verkställandet av den nationella bredbandstrategin - satsningar i små kommuners och avlägsna områdens förbindelser, såsom utnyttjande av snabba trådlösa förbindelser vid bredbandutbudet i glesbygden och främjandet av ibruttagandet av nya trådlösa tekniker i städerna (WLAN, WiFi) - övergången till digital televisionsverksamhet i augusti 2007 - förverkligandet av det nationella informations-samhällsprogrammet för utbildning och forskning (bl.a. undervisningspersonalens och lärarutbildarnas informationstekniska fortbildning har ökat betydligt och anslagen för användning av informations- och kommunikationsteknologi vid utbildning och för främjandet av nätundervisning har höjts) - omorganiseringen av statsförvaltningens IT-funktioner (s.k. TIME-projektet) - utvecklandet av kommunernas IT-funktioner (s.k. Kommun-TIME-projektet) - social- och hälsoförvaltningens elektroniseringsp-

Riktlinje 13: Öppna och konkurrerande marknader i och utanför Europa	- prisnivån en fjärdedel högre än EU-medeltalet, konsumenternas köpkraft låg - dålig produktivitet och otillräcklig konkurrens inom vissa servicebranscher - I Finland kanaliseras 99% av stöden för industrin och tjänsterna till 'goda statsunderstöd', dvs. horisontala mål	- förbättrande av marknadernas funktion och uppnående av effektivitetsnyttor => konsumenternas köpkraft förbättras, servicebranschens produktivitet ökar - konkurrenspolitiken till en del av hetsinriktad näringspolitik - avskaffandet av reglering som uppenbart hindrar konkurrens - koordinering av statsunderstödspolitiken som en helhet och en minskning av det totala stödet	- effektivt verkställande av konkurrenspolitiken - konkurrenshindren kartlaggs och identifieras genomgående, nyckelbranscherna först - statsunderstödens konkurrenseffekter utvärderas
Riktlinje 14: Bättre reglering i syfte att skapa en mera konkurrerande företagsmiljö och att stödja företagandet	- Finlands starkhet består i ett öppet, flexibelt och effektivt system - lättandet av den administrativa bördan finns på agendan för regeringens företagsamhetsprogram	- målet med bättre reglering konkretiseras till åtgärder - en mera övergripande och målinriktad lokalisering, mätning och lättning av byråkratiska kostnader - systematisering av effektutvärderingarna, inkl. utvecklandet av mätningen av den administrativa bördan - konsekventare utredning av alternativen till reglering	- ett av statsrådet i april 2004 tillsatt projekt gör upp ett verksamhetsprogram för bättre nationell reglering före slutet av april 2006 - den administrativa bördan har lättats bl.a. genom att avveckla tillstånds- och anmälningssystem som gäller näringsidkande samt genom att utnyttja de möjligheter som elektronisk dataöverföring erbjuder i myndighetskommunikationen - utvärderingen av förfätningsberedningens konsekvenser för företag understöds och effektiviseras dessutom med ett särskilt projekt (2005-2007) som en del av politikprogrammet för företagsamhet
Riktlinje 15: Stödandet av entreprenörkultur och en uppmuntrande omgivning för sm-företag	- en internationellt sett alltför stor del av de finska företagen tillkommer och försvinner som mikroföretag, endast få växer till medelstora eller stora - entreprenörskapens dåliga attraktion och de upplevda incitamenten i relation till företagsverksamhetens risker begränsar omvandlingen av i synnerhet innovativa affärsidéer till företag som siktar på stark tillväxt	- lyftande av Finland till toppen när det gäller de europeiska ländernas entreprenörskapsförsättningar - utveckling av incitament att bli företagare och förbättring av företagarkarriärens attraktivitet inkl. akademisk entreprenörskap - förstärkandet av företagens tillväxtvilja och tillväxtföretagandets förutsättningar - effektivare omvandling av innovationsverksamhetens resultat till produkter och nya företag - förbättrandet av tillgången på finansiering - tryggandet av entreprenörskapsfrämjande konkurrensförhållanden och en förutsägbart lagstiftningsmiljö	- reformerandet av företags- och kapitalinkomstbeskattningen 2005 - avskaffandet av förmögenhetsbeskattningen från och med 2006 - förstärkandet av ekonomiska incitament - staten kommer att finansiera med 11,5 miljoner euro under 2005 en ny sorts fond i syfte att öka riskfinansieringen av innovativa företag i inledningskedet, samt att anvisa 1,5 miljoner euro till förnyandet av service i anslutning till denna - förstärkandet av sm-företagens innovationsförmåga (se riktlinje 8) - förbättrandet av stödtjänster för företag, tillväxtföretagsservice - företagarbildning och –träning - underlättandet av överlåtandet av äganderätten, beskattningen av generationsväxlingar har lättats - utvecklandet av kurslagsstiftningen, räddnings- och omorganiseringsförfarandena
Riktlinje 16: Förbättrandet av den europeiska infrastrukturen	- inte alltid tillräckliga incitativ att bygga förbindelser - TEN-energifinansieringen har varit otillräckligt jämfört med de invester-	- utvecklandet och fokuseringen av TEN-programmet - utvecklandet av energibolagens samarbete inom Östersjöområdet	- Den lagstiftning på EU-nivå som gäller energioverföring är så gott som färdig, implementeringen av förpliktelserna i den nationella lagstiftningen i december 2005

	ingar som krävs - nationell projekttabell om TEN-systemets trafikinvesteringar - Eurovinjett-systemet för vägtrafiken	- bevarandet av konkurrenskraften hos energinfrastrukturen, inkl. energioverföring, kostnader	- de i regeringsprogrammet fastställda mål som gäller energimarknadsverkets system för beslutsfattande och konsumenters ställning på marknaden har uppnåtts
Sysselsättningsriktlinjerna Riktlinje 17: Sysselsättningspolitik som syftar till full sysselsättning, förbättring av arbetets produktivitet och kvalitet samt till förstärkandet av social och regional samhörighet	- sysselsättningsgraden var 67,2 % 2004 och överskrider Lissabonsstrategins halvtidsmål. Lissabonsstrategins sysselsättningsmål för 2010 har uppnåtts för kvinnors (65,5%) och 55-64-årigas (50,9%) del. - arbetslöshetsgraden 8,8% (kvinnor 8,9%) sjunker, men den höga strukturella arbetslösheten är ett stort problem - regionala arbetslöshets- ja sysselsättningskillnader har minskat under 2000-talet	- regeringens målsättning ligger vid en sysselsättningsgrad på 70 procent år 2007 - målet är att uppnå en sysselsättningsgrad på 75 procent år 2011	- förstärkandet av sysselsättningsutvecklingen är ett genomgripande mål inom alla samhällspolitiska sektorer - verksamheten koordineras med hjälp av det förvaltningsöverskridande politikprogrammet för sysselsättning - sänkandet av förvärvsinkomstbeskattningen och minskandet av skattekillen i syfte att stödja sysselsättningen
Riktlinje 18: En livslång approach till arbete främjas	- höjningspotentialen för sysselsättningsgraden är högst i början och i slutet av arbetskarriären - ungas arbetslöshetsgrad är hög (20,7) och inträdet på arbetsmarknaden sker sent. Ålderstignas sysselsättningsgrad har höjts, men den genomsnittliga pensionsåldern är 60,3 år - sysselsättningskillnaderna mellan män och kvinnor är små, men löneskillnader förekommer och de har inte minskat - relativt goda möjligheter att alternera mellan arbete och utbildning, men de utnyttjas inte fullt ut - europeiskt ungdomsavtal 2005	- regeringen har som mål att höja sysselsättningen inom alla åldersgrupper och i olika områden (exkl. de som går i utbildning) - målet är att förlänga pensionsåldern med 3 år på lång sikt och att påskynda slutförandet av högskolestudier med åtminstone ett år - minskandet av löneskillnaderna mellan män och kvinnor och främjandet av jämlikhet mellan könen på arbetsmarknaderna - förebyggandet av ungdomars utslagning från utbildningen och arbetslivet	- ungas samhällsgaranti (fr.o.m. 2005, enligt vilket en ung arbetslös skall erbjudas utbildning eller arbete inom tre månader - utarbetandet av ett ungdomspolitiskt utvecklingsprogram - pensionsreformen fr.o.m. 1.1.2005 (arbets- sporrande pensionsökning, flexibel pensionsålder mellan 63-68 år) - utvecklande av arbetslivet bl.a. TYKES- (2004-2009) och, VETO- (2003-2007) programmen till stöd för längre arbetskarriärer - NOSTE-programmet (2003-2007) för att höja vuxnas utbildningsnivå - ikraftsättandet av den nya jämställdhetslagen fr.o.m. 1.6.2005 (bl.a. arbetsplatspecifika jämställdhetsplaner) - verkställandet av trekantssamarbetsgruppens förslag (2005) om minskandet av löneskillnaderna - utvecklandet av familjeledighetsbestämmelserna och ersättandet av kostnaderna
Riktlinje 19: Säkerställandet av att arbetssökande och de i sämre ställning har tillträde till arbetsmarknaden (arbetandets attraktion och lönsamhet)	- 45% av det totala antalet arbetslösa och åtgärdsysselsatta är s.k. svåriligen sysselsatta, antalet håller dock på att minska en aning - långtidsarbetslöshetsgraden (2,0%), kvinnor 1,8) ligger under medeltalet i EU och målet för aktiveringen av långtidsarbetslösa har överskridits	- antalet långtidsarbetslösa som omfattas av aktiveringsåtgärder höjs med 50 % före slutet av 2008 - invandramas arbetslöshetsgrad förs närmare den totala graden - efterfrågan på arbetskraft inom lågproduktivt arbete förstärks	- 40 arbetskraftsservicecentra grundas för att betjäna svåriligen sysselsatta 2004-2006 - arbetsmarknadsstödet förnyas fr.o.m. början av 2006 och sysselsättningsstöden förenklas (budgeten 2006) - utbildnings- och samhällsgarantiet för unga, utvecklandet av arbetsverksamhetsverksamheten och andra extraåtgärder som gäller unga (budgeten

	(26%) - aktiveringsgraden för arbetslösa var 23,7% och 21,5% för invalider - invandrarernas arbetslöshetsgrad (27,7%) ja aktiveringsgrad (36%) överskrider medeltalet för arbetslösa - utan en s.k. nystart i form av aktiveringsåtgärd före 6 mån. lämnade 9 % (kvinnor 6,7 %) av arbetslösa yngre än 25 och före 12 mån 7,6% (kvinnor 6%) av arbetslösa yngre än 25 - aktiveringsåtgärdernas sysselsättande effekt har förbättrats, framför allt i samband med utbildning		
Riktlinje 20: Incidensen mellan arbetsmarknadsbehoven förbättras	- antalet lediga arbetsplatser är stort i relation till arbetslösheten och relationen har försämrats - vissa branscher och yrken har svårt att få arbetskraft - den offentliga arbetsförmedlingens marknadsandel är 63 %	- målet är att uppnå regional och branschvis balans i fråga om efterfrågan och utbud av arbetskraft på kort och lång sikt - målet är att främja arbetsbaserad invandring	- effektivisering av utnyttjandet av prognostiseringsinformation om arbetskraft- och utbildningsbehov - förnyandet av arbetskraftsbyråernas servicemodell före slutet av 2006 - i kraftträdandet av omställningsskyddet 1.7.2005 för att påskynda sysselsättningen av sådana som uppsagts på grund av ekonomiska orsaker - utvecklandet av flexibla arbetslivsnära utbildnings- och finansieringsformer - invandringspolitiskt program för att öka på arbetsbaserad invandring
Riktlinje 21: Flexibilitet som kopplats till sysselsättningstrygghet främjas och segmenteringen av arbetsmarknaden minskas	- arbetslivet har utvecklats positivt under de senaste åren med undantag av upplevandet av arbetets meningsfullhet och brådskan (löntagarna ger sina arbetsplatser vitsordet 7,9 på skalan 4-10) - andelen visstidsanställda har minskat något, och är nu ca 16 procent (män 12,6, kvinnor 19,5), andelen deltidssarbete är 13 % (män 7,7 och kvinnor 18,2)	- mångsidigt utvecklande av arbetslivet i samarbete med arbetsmarknadsorganisationerna i syfte att förbättra arbetets produktivitet och arbetslivets kvalitet - hållandet av arbetstagarnas sjukskrivningsandel på 3,9 procent	- produktionsutvecklingen påverkas genom att handlingsätten på arbetsplatserna utvecklas genom TYKES- etc. program (se riktlinje 18) - totalrevision av samarbetslagen (trepartskommitténs tidsfrist 31.1.2006) - utredning om visstidsanställningar och förslag till åtgärder (30.11.2005) - säkerställandet av utländska arbetares minimiarbetsvillkor och effektiviseringen av övervakningen av dem (har också samband med bekämpandet av grå ekonomi) - främjandet av mångsidiga arbetstidsformer samt möjliggörandet av ett arbetstidsbanksystem samt altemnering mellan arbete och fritid - den startpenning som beviljas för grundande av företag utvidgas 2005 att omfatta även sysselsatta
Riktlinje 22: En sådan utveckling av	- De lågutbildades arbetslöshet är relativt hög i Finland och löneskillna-	- lågavlönades sysselsättningsmöjligheter förbättras	- arbetskraftskostnaderna sänks för 54 år fyllda arbetstagare som förtjänar under 2000 euro per

Finlands nationella handlingsprogram

BILAGA 2: Den öppna samordningsmetoden för att öka investeringarna i forskning och utveckling

1. Inledning

Finlands satsning på forskning och utveckling ökade snabbt under hela 1990-talet och översteg i slutet av decenniet tre procent av BNP, vilket är det mål som EU ställt upp för år 2010. Hittills är Finland och Sverige de enda EU-länder som har uppnått målet. Under detta decennium har forskningsinvesteringarna ökat långsammare i Finland, men deras andel av BNP har fortsatt att växa och ligger på 3,5 procent.

Företagssektorns andel av den nationella forskningssatsningen har etablerat sig kring 70 procent och överstiger målnivån för EU:s Lissabonstrategi, enligt vilken den privata finansieringen borde täcka minst 2/3 av totalfinansieringen för forskning. Också den offentliga finansieringen för forskning har utvecklats gynnsamt. År 2004 utgjorde den 1,04 procent av BNP, vilket vid sidan av Frankrike är den högsta nivån i EU-länderna.

Trots att Finland har uppnått Lissabonstrategins mål i fråga om forskningsinvesteringarnas nivå, vill regeringen ytterligare öka satsningarna på utbildning, forskning, teknologi och innovationsverksamhet i syfte att stärka Finlands internationella konkurrensförmåga samt främja den andliga och materiella välfärden.

Nedan redogörs för genomförda och pågående åtgärder som syftar till att öka den offentliga FoU-finansieringen och använda den effektivare eller till att uppmuntra företagen att öka sina egna satsningar. De pågående åtgärderna ingår i regeringens strategidokument från våren 2005 och i regeringens principbeslut om strukturellt utvecklande av det offentliga forskningssystemet, även det från våren 2005.

2. Ökande och förbättrande av FoU-investeringarna

Finlands utgifter för forskning- och utveckling har vuxit kraftigt under 1990-talet, främst till följd av företagens ökande satsningar. Företagens andel av utgifterna har gått upp från 57 procent år 1991 till cirka 70 procent år 2004. Ökningen i företagens utgifter beror huvudsakligen på elektronikindustrins växande utgifter.

Statsminister Vanhanens regering har liksom sina föregångare förbundit sig att öka finansieringen för forskning och innovationer snabbare än vad statens utgifter växer i genomsnitt. Regeringen beslutade våren 2003 om en nivåförhöjning av den offentliga FoU-finansieringen. Därmed ökas anslagen med nästan 250 miljoner euro under perioden 2003–2007. Målnivån år 2007 är 1,7 miljarder euro. Tyngdpunkten i programmet är förlagd till de första åren. I budgeten för år 2005 anvisas totalt 1,6 miljarder euro för FoU-finansiering.

När statsrådet i mars 2005 fastställde ramarna för statsbudgeten för åren 2005–2009 beslöts att FoU-finansieringen ökas utöver det som ingick i det ovan nämnda rambeslutet år 2003. Enligt den nya nivåförhöjningen ökas Teknologiska utvecklingscentralens och Finlands Akademis bevilningsfullmakter med totalt 50 miljoner euro både 2006 och 2007.

I statsbudgeten växer FoU-finansieringens andel småningom, eftersom den har ökats och även i framtiden ökas snabbare än den genomsnittliga tillväxttakten för budgeten.

Finland har sedan mitten av 1990-talet ökat den genom konkurrensutsättning utdelade andelen av den offentliga finansieringen. Dess andel har under de tio senaste åren vuxit från 25 procent till över 40 procent. De ökade offentliga satsningarna på forskning styrs även under de närmaste åren huvudsakligen till finansiering som konkurrensutsatts via Teknologiska utvecklingscentralen och Finlands Akademi.

Finlands Akademi genomför i samarbete med undervisningsministeriet en spetsenhetspolitik. Spetsforskningsenheter väljs ut på basis av konkurrens och internationella sakkunnigbedömningar (peer review). Finansiering för dessa beviljas i form av Akademiens forskningsanslag samt via universitetens budgeter. Även Tekes deltar i finansieringen av flera spetsforskningsenheter.

Eftersom Finland är ett litet land har planeringen av och beslutsfattandet rörande forsknings- och utvecklingsverksamheten koncentrerats till aktörer på riksnivå. Det är regeringen och riksdagen som beslutar om FoU-finansieringens nivå och inriktning. Statens vetenskaps- och teknologiråd, där de för vetenskaps- och teknologipolitiken viktigaste ministrarna och tjänstemännen är medlemmar, spelar en stor roll i beredningen av besluten om de politiska riktlinjerna. För verkställigheten av teknologi- och innovationspolitiken ansvarar handels- och industriministeriet och finansieringsorganisationen Teknologiska utvecklingscentralen, som står under dess ledning. Verkställigheten av vetenskapspolitiken sköts av undervisningsministeriet och Finlands Akademi, som står under dess ledning och finansierar vetenskaplig forskning. En del av teknologifinansieringen till företagen kanaliseras via de regionala närings- och arbetskraftscentralerna. Även i detta fall deltar Teknologiska utvecklingscentralen aktivt i beslutsfattandet.

I samband med universiteten har det grundats teknologicentrum (science parks), och vid dem finns totalt 1600 företag eller organisationer.

3. Stärkande av de offentliga forskningsorganisationerna och ökande av deras samarbete med industrin

År 2003 genomfördes 51 procent av universitetens forskning med budgetfinansiering och 49 procent med utomstående finansiering. För statens forskningsanstalter finns en beräkning gällande år 2005, enligt vilken budgetfinansieringen utgör 55 procent och den konkurrensutsatta finansieringen 45 procent.

Under ledning av statens vetenskaps- och teknologiråd utarbetas till 30.6.2006 en nationell strategi för att skapa och förstärka internationellt konkurrenskraftiga kompetenskluster för vetenskap och teknologi.

Ministerierna utarbetar till 30.9.2005 utvecklingsprogram för sektorforskningen inom sina respektive förvaltningsområden. Utgående från dem utarbetar forsknings- och teknologirådet en plan för omallokering av statens sektorforskning och dess resurser.

Statens forskningsanstalter skaffar i högre grad extern forskningsfinansiering och ökar dess andel i sin egen verksamhet. Statens tekniska forskningscentral får en starkare roll vid genomförandet av

innovationspolitiken, bl.a. genom att en större del av dess totalutgifter finansieras med budgetmedel.

De offentliga mersatsningarna på forskning styrs huvudsakligen till finansiering som konkurrensutsatts via Teknologiska utvecklingscentralen och Finlands Akademi. I Finland är man övertygad om att konkurrensutsatt finansiering är det effektivaste sättet att aktivera företagen och de offentliga forskningsenheterna till mer krävande forsknings- och utvecklingsprojekt och att sporra dem till större investeringar i forskning.

Genom att öka den konkurrensutsatta finansieringens andel går man också in för att främja förnyelse och specialisering av högskolorna samt att höja undervisningens och forskningens kvalitet. Samtidigt sörjer man för att forskningsorganisationernas basfinansiering och den konkurrensutsatta finansieringen kompletterar varandra på ett balanserat sätt.

Universitetens strategiska ledarskap och förvaltning förnyas med beaktande av de växande kraven till följd av förändringarna i universitetets uppgifter och omvärld. Utbildningen i forskningsledarskap vid universiteten ökas.

Universitetens ekonomiska befogenheter ökas via lagstiftningen i syfte att förbättra förutsättningarna för internationell spetskompetens och nätverksbildning. Möjligheten att i utbyte mot aktieinnehav överföra immateriella rättigheter från högskolorna till företagen utvidgas och görs mer flexibel via lagstiftningen. Frågan om en höjning av gränsen för företagens skattefria donationer till högskolorna utreds.

Universiteten förbättrar sin internationella konkurrensförmåga genom att profilera sig och satsa på forskningens kvalitet, tvärvetenskaplighet och en internationellt högtstående forskarkår.

Det internationella utbildningsutbudet utvecklas genom att grund- och forskarutbildningen på främmande språk i Finland utökas, genom produktion av utbildningsprogram som kan genomföras också i andra länder och genom förbättring av servicen för utlänningar.

Ett förslag till lag om högskoleuppfinningar har avlåtit till riksdagen. Syftet med lagen är att effektivisera utnyttjandet av uppfinningar som gjorts vid högskolorna genom att äganderätsfrågorna i samband med dem klarläggs. Genom en ändring av lagen om statsbudgeten har aktiebolag som grundats av universiteten fått bättre möjligheter att dra nytta av forskningsresultaten.

4. Skapande av en gynnsam miljö för företagens FoU-investeringar

Syftet med innovationspolitiken är att det i Finland skall uppstå fler innovativa tillväxtföretag, att fler företag skall bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet och att kommersialiseringen av resultaten skall bli effektivare.

I syfte att förbättra tillgången på offentliga innovationstjänster (finansiering, utbildning, rådgivning, internationalisering) och göra dem effektivare införs gemensamma servicemodeller för de organisationer som producerar sådana tjänster.

Företagen uppmuntras att investera i forsknings- och utvecklingsarbete genom att de erbjuds offentlig finansiering på fördelaktiga villkor och att potentiella nya kunder aktiveras att starta forsknings- och utvecklingsprojekt. Att offentlig finansiering styrs till företagens bästa projekt

genom konkurrensutsatt finansiering anses i finska förhållanden vara mer effektivt med tanke på innovationspolitikens verkningsfullhet än användningen av skattesporrar. Som instrument för den offentliga FoU-finansieringen till företagen används understöd och lån, som beviljas både på villkor av främmande kapital (risklån) och på villkor av eget kapital (kapitallån).

I Finland planeras inte skattelättnader för företagens investeringar i forskning och utveckling. Däremot är det skäl att utreda möjligheterna att lindra beskattningen av externa kapitalplaceringar i nystartade företag, vilket kan göra företagandet mer lockande.

Offentlig extra finansiering till företagen styrs till objekt som effektivast kan främja förnyandet av näringsstrukturen och uppkomsten av innovativ affärsverksamhet. Med finansieringen stöds särskilt stärkande av affärskompetensen, utvecklande av serviceinnovationer, tillväxtföretagsamhet samt företagens inträde på den internationella marknaden.

Av Teknologiska utvecklingscentralens finansiering allokeras i dag cirka hälften enligt efterfrågan för krävande projekt och hälften via teknologiprogrammen för strategiskt viktiga tematiska insatsområden. Det är motiverat att höja den del av finansieringen som kanaliseras via programmen till omkring 60 procent. Teknologiska utvecklingscentralens teknologistrategi från våren 2005 styr valet av teman och insatsområden i de nya teknologiprogrammen.

Förutom att Tekes beviljar finansiering för teknologisk forskning och produktutveckling går centralen in för att öka antalet företag som bedriver FoU-arbete genom att aktivera potentiella kunder och bevilja finansiering för förberedande av projekt. Tekes främjar också de finska företagens, universitetens och forskningsanstaltarnas deltagande i internationellt forskningssamarbete. Tekes verkar som nationell koordinator och kontaktpunkt för EU:s ramprogram, ESA, Eureka och COST. Också tjänster i samband med teknologiöverföring hör till Tekes uppgifter. När det gäller främjande av nätbildning mellan företag och offentliga forskningsorganisationer är det viktigaste redskapet de nationella teknologiprogram som administreras av Tekes.

Under ledning av handels- och industriministeriet utvecklas strategiprocesser, genom vilka regional och lokal innovationsverksamhet och den nationella innovationspolitiken bättre kan stödja varandra.

Kompetenscentrumprogrammets inriktning på spetskompetens och utnyttjandet av den förbättras samtidigt som kontakterna mellan programmet och innovationspolitiken stärks. Handels- och industriministeriets roll i styrningen av kompetenscentrumprogrammet stärks.

Förbättrande av såddfinansiering och servicen för innovativa företag (se avsnitt 2.3.2.1 i handlingsprogrammet).

Finland har gått med i alla viktiga europeiska och internationella nätverk och infrastrukturprojekt som främjar forsknings- och utvecklingsverksamheten. När det gäller länderna utanför Europa går man in för att koncentrera samarbetet särskilt med de ledande teknologiländerna (Förenta staterna och Japan) och de växande ekonomierna (Kina och Indien). En samarbetsmodell av ny typ utgör FinChi-innovationscentret som våren 2005 grundades i Shanghai med uppgift att främja samarbetet mellan Finland och Kina på spetsteknologins olika områden.

5. Tillgången på kompetenta forskare

Finland har den högsta andelen personer som arbetar med forskning i förhållande till alla sysselsatta i hela EU. Man tror att det också i framtiden skall finnas tillräckligt med kompetent arbetskraft för forskning och utveckling, för de studerande inom teknik och naturvetenskaper utgör cirka 30 procent av alla högskolestuderande (universitet och yrkeshögskolor), vilket är ett av de högsta procenttalen inom EU.

De finska skolelevernas kunskaper i matematik och naturvetenskaper har i OECD:s Pisa-undersökning bedömts vara bland de bästa i världen. Utbildningsstyrelsen, lärarorganisationerna, vissa universitet samt industrin utvecklar i samarbete med skolorna undervisningen i naturvetenskaper och teknik ytterligare.

För forskarutbildningen har sedan mitten av 1990-talet grundats forskarskolor på olika områden, med målet att höja forskarutbildningens kvalitet och påskynda avläggandet av doktorsexamen. Systemet har visat sig mycket lyckat, och det har stegvis byggts ut. En arbetsgrupp vid undervisningsministeriet utreder olika sätt att vidareutveckla forskarutbildningen.

Den internationella rörligheten bland forskarna är liten, vid både universiteten och statens forskningsanstalter. Metoder att öka rörligheten utreds som bäst av den arbetsgrupp vid undervisningsministeriet som går igenom olika sätt att främja forskarkarriärer. Finlands Akademi för sin del utreder möjligheterna att öka forskarrörligheten mellan universitet och företag.

Universiteten förbättrar sin internationella konkurrenskraft genom att profilera sig och satsa på forskningens kvalitet, tvärvetenskaplighet och en internationellt högklassig forskarkår.

Det internationella utbildningsutbudet utvecklas genom att grund- och forskarutbildningen på främmande språk i Finland utökas, genom att utbildningsprogram som kan genomföras också i andra länder produceras och genom att servicen för utlänningar förbättras.

6. Stärkande av den europeiska industrins konkurrensfördelar

Främjande av nya teknologiska initiativ:

Tekes teknologiprogram är det viktigaste nationella instrumentet för att stöda utvecklandet och demonstrerandet av nya teknologier som public-private-samarbete. Teknologiprogrammen är omfattande projekthelheter inriktade på ett centralt teknologiområde. Teknologiprogrammen består av universitetens, högskolornas och forskningsanstalternas forskningsprojekt samt företagens delvis konfidentiella forsknings- och utvecklingsprojekt. Vid Tekes pågår för närvarande cirka 45 teknologiprogram och sex nya är under beredning.

I Finland anser man att EU aktivt bör stöda public-private-samarbetet i samband med utvecklande och ibruktagande av teknologiska innovationer. EU:s gemensamma teknologiinitiativ (Joint Technology Initiatives, JTI) är en intressant och ambitiös ny form av industriellt samarbete. De allmänna målen bör understödjas, även om flera frågor som gäller genomförandet alltjämt är öppna. De kan avtala om en kraftig långsiktig satsning på utvecklande av krävande teknologier, när det är frågan om storskaligt utvecklande av en viss sektor. Finska företag och offentliga forskningsanstalter har deltagit i utvecklandet av de flesta aktuella teknologiinitiativen inom EU.

Finlands nationella handlingsprogram

BILAGA 3: Den öppna samordningsmetoden: stadgan för små företag

1 Inledning

Enligt reformen i Lissabonstrategin presenteras i denna bilaga komprimerat de viktigaste genomförda företagspolitiska åtgärderna och presenteras eventuella nya utspel som skall genomföras eller som planeras under de närmaste åren. I Finland bedrivs företagspolitiken som en del av den ekonomiska politiken och näringslivspolitikerna i nära samarbete med den privata sektorn med hjälp av politikprogrammet för företagsamhet. Målet är att garantera en stabil och förutsägbar verksamhetsmiljö för företagen. Nedan följer en genomgång av åtgärderna med iakttagande av uppdelningen enligt de integrerade riktlinjerna.

2 Åtgärder enligt de olika riktlinjerna

Riktlinje 3: Effektiv resursallokering

- Företagen uppmuntras att investera i forsknings- och utvecklingsarbete genom att de erbjuds offentlig finansiering på förmånliga villkor och genom att potentiella nya kunder aktiveras att starta forsknings- och utvecklingsprojekt. Att offentlig finansiering styrs till företagens bästa projekt genom konkurrensutsatt finansiering anses i finska förhållanden vara mer effektivt med tanke på innovationspolitikens verkningsfullhet än användningen av skattesporrar. I Finland planeras därför inte skattelättnader för företagens forsknings- och utvecklingsinvesteringar. Däremot övervägs skattelättnader för externa kapitalplaceringar i nystartade företag, vilket kunde göra företagandet mer lockande.

Riktlinje 7: Ökad och förbättrad finansiering för FoU

- Den offentliga finansieringen för forskning och utveckling ökas med cirka sju procent per år till slutet av detta decennium, med målet att höja forskningens andel av BNP till fyra procent. Tilläggsfinansieringen styrs till objekt som effektivast kan främja förnyandet av näringsstrukturen och uppkomsten av innovativ affärsverksamhet. Med finansieringen stöds särskilt stärkande av affärskompetensen, utvecklande av serviceinnovationer, tillväxtföretagsamhet samt företagens inträde på den internationella marknaden.
- Av Teknologiska utvecklingscentralens finansiering allokeras i dag cirka hälften enligt efterfrågan för krävande projekt och hälften via teknologiprogrammen för strategiskt viktiga tematiska insatsområden. Det är motiverat att höja den del av finansieringen som kanaliseras via programmen till omkring 60 procent. Teknologiska utvecklingscentralens teknologistrategi från våren 2005 styr valet av teman och insatsområden i de nya teknologiprogrammen.

Riktlinje 8: Främjande av innovationer

- Under ledning av handels- och industriministeriet utvecklas strategiprocesser, genom vilka regional och lokal innovationsverksamhet och den nationella innovationspolitiken bättre kan stödja varandra.
- I syfte att förbättra tillgången på offentliga innovationstjänster (finansiering, utbildning, rådgivning, internationalisering) och göra dem effektivare införs gemensamma servicemodeller för de organisationer som producerar sådana tjänster.
- För att öka riskfinansieringen för innovativa företag i startskedet finansierar staten en fond av ny typ med 11,5 miljoner euro år 2005 och anvisar 1,5 miljoner euro för förnyande av tjänsterna i anslutning till detta.
- Innovationsförmedlingsorganisationerna (teknologicentralerna, företagskuvöserna, de lokala utvecklingsbolagen) intensifierar sitt samarbete och nätbildningen med de offentliga forskningsorganisationerna.
- Kompetenscentrumprogrammets inriktning på spetskompetens och utnyttjandet av den förbättras samtidigt som kontakterna mellan programmet och innovationspolitiken stärks.
- I syfte att överföra kunskap över gränserna har Finland gått med i alla viktiga europeiska och internationella nätverk och infrastrukturprojekt som främjar forsknings- och utvecklingsverksamheten. Det bilaterala samarbetet utanför Europa skall ökas särskilt med de ledande teknologiländerna (Förenta staterna och Japan) och de växande ekonomierna, t.ex. Kina och Indien. En samarbetsmodell av ny typ utgör Fin-Chi-innovationscentret som våren 2005 grundades i Shanghai. Centrer av samma typ övervägs också i andra länder.
- Se även bilaga 1, riktlinje 8.

Riktlinje 9: Främjande av användningen av informationsteknologi

- Se bilaga 1, riktlinje 9

Riktlinje 12: Breddande och fördjupande av den inre marknaden

- I syfte att öka kommunernas upphandlingskompetens grundade handels- och industriministeriet för ungefär ett år sedan tillsammans med Kommunförbundet en rådgivningsenhet för offentlig upphandling. Enheten ger gratis råd i frågor om konkurrensutsättande, både till dem som sköter upphandlingen inom den offentliga sektorn och till företagen.
- För projekt som inte når upp till EU:s tröskelvärden har vi skapat en elektronisk marknadsplats, JULMA. De företag som skrivit in sig i tjänsten kan få upphandlingsmeddelanden direkt per e-post. Upphandlingsenheterna kan här förutom företagskontakter också få dokumentmodeller och annan upphandlingsinformation.
- Information som gäller upphandlingskompetens finns också i ett internetbaserat arbetsredskap kallat Kilpanet.
- Se även bilaga 1, riktlinje 12.

Riktlinje 13: Säkerställande av en öppen och konkurrerad marknad

- Verkställigheten av konkurrenspolitiken skall ytterligare effektiveras. Man ingriper effektivt i enskilda konkurrensbegränsningar och medverkar därmed till att skapa en

fungerande marknad. Konkurrensverket koncentrerar sig på att utreda de mest allvarliga konkurrensbegränsningarna (t.ex. karteller). Man söker också aktivt efter orsaker till att marknaden inte fungerar, och om det visar sig befogat inleder man en undersökning med stöd av den nya konkurrenslagstiftningen.

- I kommun- och servicestrukturreformen (riktlinje 3) har man för avsikt att som hjälpmedel vid effektiveringen använda också tjänster som tillhandahålls av den privata och den tredje sektorn.
- Se bilaga 1, riktlinje 13.

Riktlinje 14: Skapande av en mer lockande företagsmiljö

- Handels- och industriministeriet har för perioden 01.12.2004 – 31.12.2007 tillsatt ett projekt för utvärdering av lagstiftningens inverkan på företagen (SÄVY-projektet). Syftet med projektet är att lagstiftningens inverkan på företagen i högre grad skall beaktas redan i beredningsskedet och att metoder för bedömning av inverkan på företagen skall utvecklas. Projektets viktigaste uppgift är att fungera som ministeriernas gemensamma sakkunnighet i frågor som gäller bedömning av inverkan på företagen. Inom ramen för projektet förekommer regelbunden kontakt mellan ministerierna och näringslivet. SÄVY-projektet har samband med regeringens politikprogram för företagsamhet och det genomförs i samarbete med justitieministeriet.
- Den av regeringens politikprogram för företagsamhet tillsatta lagstiftningsarbetsgruppen vid handels- och industriministeriet kartlade i sin rapport 1/2004 vilka ändringar som borde göras i lagstiftningen för att främja verksamhetsmiljön för företagsamhet och för att avhjälpa eventuella brister i lagstiftningen. Verkställigheten av de föreslagna åtgärderna följs systematiskt upp.
- I samband med det produktivitetsprojekt som genomförs under ledning av finansministeriet har inletts en utredning om serviceföretagens roll i produktionen av offentlig service. En av regeringen tillsatt arbetsgrupp utreder vilka nationella och EU-bestämmelser som gäller i denna fråga. Utredningarna skall vara slutförda inom år 2005.
- Se bilaga 1, riktlinje 14.

Riktlinje 15: Stödjande av företagskulturen och en sporrande miljö för små och medelstora företag

- Vid sidan av de centrala riktlinjer för sänkande av samfunds- och kapitalskattesatsen samt dividendbeskattningens nivå som genomfördes från början av år 2005 utreds utvecklingsbehov gällande företagarnas sociala trygghet i syfte att sänka tröskeln för att bli företagare. I framtiden genomförs ändringar i lagstiftningen enligt förslag från den arbetsgrupp som behandlar frågan. Justeringarna av arbetslöshetsskyddet (i samband med förändringar i ställningen som företagare/löntagare) har redan trätt i kraft från början av år 2005.
- Lagstiftningen om insolvens utvecklas i syfte att minska antalet onödiga konkurser bland livsdugliga företag och de negativa följderna av misslyckad företagsverksamhet. I samband härmed bedöms behovet av ändringar i lagstiftningen utgående från de åtgärder som föreslagits av en arbetsgrupp som behandlat frågan.
- Behandlingen av utländska kapitalplaceringar i beskattningen förnyas i enlighet med regeringsprogrammet, så att utländska riskkapitalplaceringar i finska kapitalfonder och i målföretag behandlas likvärdigt (åtgärder under år 2005).

- Det skapas verksamhetsmässiga och finansiella förutsättningar för att starta riskkapitalfonder inom servicesektorn. I utvecklandet av servicefonder beaktas möjligheterna att utveckla företagsamheten bland kvinnor.
- I syfte att locka utländska placeringar till Finland har man beslutat att intensifiera samarbetet mellan Invest in Finland, som ansvarar för verksamheten, med Finpro. Finpro är en sakkunnig- och serviceorganisation med uppgift att försnabba de finska företagens internationalisering och minska riskerna i samband med den. Invest in Finland kan i framtiden utnyttja Finpros globala nätverk.
- Förutsättningarna för beviljande av startpeng har ökat och maximitiden förlängts från början av år 2005. Startpeng kan beviljas inte bara arbetslösa arbetstagare utan också blivande företagare som varit löntagare eller stått utanför arbetsmarknaden. Försöket gäller i detta skede åren 2005 och 2006.
- Genom tillväxtföretagsservicen, som är en del av totalreformen av företagsservicen (se riktlinje 8), samlas de offentliga företagsserviceorganisationernas kunskaper på ett nytt sätt och ställs till företagens disposition (Finnvera Oyj, Finpro, Tekes och TE-centralerna). Utgångspunkten är att man genom att identifiera företagens utvecklingsbehov skall förbättra de enskilda företagens tillväxtförutsättningar och försnabba tillväxten. Det är frågan om en ny verksamhetsmodell som skall göra det lättare att finna tjänster och sakkunniga som motsvarar företagets behov.
- Handels- och industriministeriet förnyar sin service för företag som internationaliseras. Åtgärdsförslagen skall föreligga inom år 2005.
- Kompetenscentrumarbetsgruppen bereder förslag till förnyande av kompetenscentrumpolitiken inom år 2005.
- Arbetet med att bygga upp en finsk modell för sanering av livsdugliga företag (det s.k. Turn around management-konceptet) pågår som ett public-private-samarbete. Idén med saneringen är att få i gång 'korrigering åtgärder' inom livsdugliga företag på initiativ av företagaren och/eller nätverket, när de första alarmerande tecknen på ekonomiska svårigheter dyker upp.
- Undervisningsministeriet har i april 2004 godkänt riktlinjer och ett åtgärdsprogram för företagarlosträn och företagaruutbildning. Programmet omfattar hela skolsystemet och innehåller nya grunder för grundundervisningens läroplan, som stegvis skall införas i årskurserna 3–9 åren 2004–2006. Grunderna för gymnasiet läroplan tas i bruk i år. Som ämnesshelheter ingår i läroplanerna i grundundervisningen "deltagande medborgarskap och företagsamhet" och i gymnasieutbildningen för ungdomar "aktivt medborgarskap och företagsamhet".

Riktlinje ex-23: Studie- och utbildningssystemen skall motsvara de nya kraven på kompetens och yrkeskunskap

- Se bilaga 1, riktlinjerna 23 och 24.

Finlands nationella handlingsprogram

BILAGA 4: Den öppna samordningsmetoden eEurope/i2010

Nedan rapporteras Finlands åtgärder gällande det öppna samarbetet inom temat eEurope/i2010

Riktlinje 7: Satsningar på FoU (To improve investment in R&D):

Teknologiska utvecklingscentralen Tekes har till uppgift att främja det teknologibaserade utvecklandet av näringslivets konkurrensförmåga och samhället. Effekterna av verksamheten uppstår indirekt när de företag och forskningsenheter som utnyttjar Tekes service når framgångar enligt sina respektive mål, men samtidigt skapar ett samhällsekonomiskt och samhällsligt mervärde. Tekes verksamhet ökar samhällsekonomins satsningar på FoU och möjliggör helt nya utvecklingsprojekt (s.k. input additionality). Tekes finansiering, som delar risken i företagsverksamheten, har stor sporrande effekt och ökar också företagens egna finansiella satsningar på FoU. Tekes finansiering ersätter inte företagens egna investeringar utan ökar dem, när risken i innovationsarbetet delas.

Med Tekesfinansiering inleds också offentliga forskningsprojekt, vilkas resultat utnyttjas på bred front i företagen och i samhället. Betydelsen av att kompetens, teknologi och innovationer sprids understryks speciellt inom de offentliga forskningsprojekten och teknologiprogramarbetet. Den offentliga forskning som finansieras av Tekes skapar nätverk där icke-konkurrensmässigt kunnande förmedlas mellan företagen och de offentliga forskningsorganisationerna i många riktningar. Denna egenskap är en av det finska innovationssystemets styrkefaktorer.

En effektiv forsknings- och utvecklingsverksamhet på nätverksbasis ger större avkastning på företags- och samhällsnivå (s.k. output additionality). På samma sätt påverkar Tekes verksamhet på lång sikt utvecklingen inom företagens och forskningsanstalternas kompetenser och beteenden (s.k. behavioural additionality). Exempelvis nya samarbetsnätverk har mycket vidsträckta följder och påverkar företagets verksamhet som helhet. På samhällsekonomisk nivå kumuleras fördelarna av Tekes verksamhet som nya arbetsmöjligheter, skatteintäkter och direkta välfärds- och miljökonsekvenser som uppstår genom införandet av ny teknologi.

Informations- och kommunikationsteknologi är ett insatsområde i Tekes teknologiprogram och projektfinansiering. År 2004 använde Tekes totalt 409 miljoner euro för att finansiera 2 242 projekt vid universitet, forskningsanstalter och företag. För informations- och kommunikationsteknologiprojekt användes 122 miljoner euro. Teknologiprogrammen får nästan hälften av Tekes hela finansiering. Tekes siktar till att öka denna andel. I slutet av år 2004 pågick sex teknologiprogram på informations- och kommunikationsteknologins område. Informations- och kommunikationstekniska tillämpningar utvecklas också inom andra teknologiområden.

I den strategi som publicerades i mars 2005 definierar Tekes de strategiska insatsområden som är väsentliga för Finlands framtid, och som samtidigt utgör basen för framtida teknologiprogram. Ett av de viktigaste är informations- och kommunikationsteknologin med sina vittgående tillämpningar. Målet är att Finland även i framtiden skall vara ledande land när det gäller tillämpande och utvecklande av informations- och kommunikationsteknologi.

Till de strategiområden som gäller utvecklingen inom informations- och kommunikationsklustret hör störningsfritt samfungerande trådlösa anordningar, överallt tillgängliga innehållsberoende personliga tjänster, ett semantiskt nätverk, flexibla och adaptiva program, öppna innovationsmodeller, digitala tjänster, fabriker som i realtid fungerar i nätverk samt komponenter för hälsovården i de trådlöst och störningsfritt fungerande systemen.

Riktlinje 8: Innovationer (To facilitate innovation and the uptake of ICT):

En särskild utmaning inom företagssektorn är de små och medelstora företagens tills vidare relativt små investeringar i informations- och kommunikationsteknologi. Handels- och industriministeriet har genomfört flera program för att främja användningen av informations- och kommunikationsteknologi särskilt i sm-företagen. Under 2004 och 2005 ordnade HIM på olika håll i landet totalt 12 regionala endagsseminarier i syfte att öka sm-företagarnas insikter om möjligheterna att med informations- och kommunikationsteknisk utrustning utveckla företagsverksamheten. I seminarierna deltog totalt 1590 sm-företagare, vilket kan anses vara ett gott resultat. Seminarierna fortsätter hösten 2005 och avsikten är att ge sm-företagarna information om företagets datasäkerhetsrisker och möjligheterna att skydda sig mot dem.

Handels- och industriministeriet finansierar webbtjänsten Verkkokaveri, som bl.a. i form av exempelcase erbjuder sm-företagen information om hur affärsverksamheten kan skötas elektroniskt och hur informations- och kommunikationsteknologi kan utnyttjas i affärsverksamheten.

Inom sm-sektorn bromsas ett effektivt utnyttjande av informations- och kommunikationsteknologisk utrustning av företagarnas bristfälliga utbildning. Utbildningsutbudet skall ökas vid TE-centralerna, och dessutom förbereder handels- och industriministeriet som bäst en mer omfattande strategi för utvecklande av den elektroniska affärsverksamheten, som skapar en ram för utvecklande av verksamheten som helhet. Man har också försökt öka företagets användning av informations- och kommunikationsteknologi genom elektroniska interaktionsprocesser mellan företagen, bl.a. har man främjat elektronisk fakturering och standardiseringsarbetet i samband med den och infört elektroniska processer för den offentliga upphandlingen samt möjliggjort elektroniskt informationsutbyte mellan företagen och förvaltningen (den s.k. TYVI-tjänsten).

Användningen av informations- och kommunikationsteknologi inom den offentliga sektorn i Finland ligger enligt internationella bedömningar på god nivå. Samordningen av den offentliga förvaltningens datasystem främjas genom en omfattande omorganisering av styrningen av den offentliga förvaltningens informationshantering (det s.k. TIME-projektet). På motsvarande sätt går man in för att effektivisera kommunernas informationshantering genom att förenhetliga styrningen av informationshanteringen i kommunerna. Förvaltningens elektroniska tjänster utvecklas genom satsningar på bl.a. de identifieringsmetoder som behövs när tjänsterna används. Ett elektroniskt personkort har införts i Finland. Till många offentliga tjänster kan på tryggt logga in också med bankernas s.k. TUPAS-identifikationer (lösenord och PIN-koder). Kraven på elektronisk förvaltning har beaktats i lagstiftningen (bl.a. lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet).

Vid inrikesministeriet och finansministeriet samt statsrådets kansli pågår flera program för utvecklande av den elektroniska förvaltningen och servicen, och utvecklandet av den offentliga förvaltningens elektroniska tjänster är ett av informationssamhällsprogrammets viktigaste insatsområden. Betydande framsteg har skett också inom social- och hälsovården, där man har börjat använda bl.a. elektroniska patienthandlingar. Öppenheten i den offentliga förvaltningen har främjats genom att man på Internet har lagt ut information om beslutsförfarandet inom förvaltningen. Bl.a. behandlingen av olika ärenden i riksdagen är nästan helt offentlig och kan följas på riksdagens webbplats.

Hushållens användning av informations- och kommunikationsteknologi har ökat i takt med utbudet på marknaden. Staten har inte behövt vidta särskilda åtgärder. Regleringen har utvecklats på ett sätt som främjar konkurrensen, vilket har ökat särskilt efterfrågan på DSL-anslutningar och därmed också hushållens Internetanvändning. Konkurrensen på marknaden för terminaler och inom programindustrin är till naturen mycket hård, vilket sänker priserna och ökar utbudet.

När det gäller produktionen av innehåll genomför undervisningsministeriet ett flertal projekt för att främja den digitala innehållsproduktionen. I produktionsprocessen när det gäller bl.a. undervisningsmaterial och det nationella kulturarvet beaktas de pedagogiska aspekterna på digitalt material. Vid handels- och industriministeriet pågår projekt för att stärka affärskompetensen i företag med innehållsaffärsverksamhet. Med statsunderstöd från handels- och industriministeriet har man bl.a. grundat föreningen DIGES ry., som hjälper nystartade innehållsproducenter med att få i gång affärsverksamheten. Den digitala innehållsproduktionen växer starkt i Finland. Stödet för den digitala innehållsproduktionen har även beaktats i Tekes program. En utmaning för den digitala innehållsproduktionen är att kombinera produktionen av själva innehållet med de tekniska processerna och servicekoncepten. Viktiga åtgärder för att främja innehållsproduktionen har vidtagits också inom trafiksektorn (bl.a. service som bygger på information i realtid för olika trafikformer, navigeringstjänster och information för passagerare).

Lagstiftningssituationen:

- Den nya yttrandefrihetslagen möjliggör samma reglering för all masskommunikation, oberoende av om innehållet har redigerats i elektronisk eller traditionell form.
- Den nya upphovsrättslagen (implementeringen av upphovsrättsdirektivet) behandlas i riksdagen hösten 2005.
- Lagstiftningen om offentlig upphandling och elektroniska fakturor gör det möjligt att sköta ärenden elektroniskt.
- Den nya kommunikationsmarknadslagstiftningen innebär att samma regler kan gälla för alla nätverk oberoende av vilket innehåll som förmedlas i näten.
- Den nya lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation garanterar att kommunikationen är konfidentiell när innehållen används och ger en lagstiftningsram bl.a. för de nya innehållstjänster som bygger på lokalisering.

Riktlinje 16: En europeisk infrastruktur (To expand and extend European infrastructure):

Regeringens mål är att främja användningen av dataöverföringsnäten, särskilt bredband, i hela landet. Den nationella bredbandsstrategin uppdateras till behövliga delar med beaktande av de nya teknologierna, som digitaltelevision och trådlösa nät med kort bärvidd. Bredbandstäckningen i glesbygderna förbättras med utnyttjande av strukturfonderna och tillämpning av ny, främst trådlös teknik. Regeringen beslöt våren 2005 att den lediga frekvensen 450 Mhz skall användas särskilt för datakommunikation och beviljade Digita Oy koncession att bygga ett nytt radionät. Nätet byggs med Flash-Ofdm-teknik, som är planerad särskilt för Internetanvändning. Som allmän handlingsmodell stöder regeringen den privata sektorns åtgärder för att öka datanätets säkerhet och möjliggöra sam användning.

Regeringen har godkänt en nationell datasäkerhetsstrategi avsedd att utveckla det nationella och internationella samarbetet, förbättra hanteringen av datasäkerhetsriskerna samt främja de finska data- och kommunikationsföretagens verksamhetsmöjligheter. Som ett led i den nationella datasäkerhetsstrategin genomförs programmet för utvecklande av datasäkerheten "LUOTI", som skall hjälpa serviceproducenterna att bygga upp säkra tjänster på flerkanalsunderlag, vilket också ökar de olika nätverkens interoperabilitet. Datasäkerheten i den offentliga förvaltningens tjänster och deras interoperabilitet främjas på flera olika forum, bl.a. genom rekommendationer av ledningsgruppen för datasäkerheten inom statsförvaltningen samt rekommendationer som gäller ärenden inom den offentliga förvaltningen (JHS-rekommendationer). Näringslivets ansträngningar att förbättra datasäkerheten och interoperabiliteten stöds vid behov också genom Kommunikationsverkets bestämmelser.

Riktlinje 20: Förbättra incidensen mellan arbetsmarknadsbehoven(Improve matching of labour market needs)

Arbetsmarknadsparterna i Finland ratificerade i juni 2005 det europeiska modellavtalet för distansarbete som en rekommendation. Det uppställer regler för arbetsvillkoren i distansarbete. Rekommendationen kan synliggöra organiserandet av distansarbetsliknande arbete och göra det till föremål för avtal. I samband med användningen av informationsteknik har arbetstider och arbetsplatser blivit mycket varierande, särskilt när det gäller sakkunniguppgifter. Olika belastningsfaktorer vid användning av informations- och kommunikationsteknik samt fragmentering och eventuellt förlängning av arbetstiderna har diskuterats. Det återstår att se i vilken utsträckning rekommendationen reglerar utvecklingen av dessa fenomen.

Under arbetsministeriets ledning har samarbetsgruppen för distansarbete fortsatt med utvärderingen av tillämpningen av distansarbete inom förvaltningen och den privata sektorn. Arbetsgruppen ger en rekommendation om utvecklande av verksamheten hösten 2005 när dess mandatperiod löper ut.

En undersökning rörande den virtuella arbetsmiljö som framkallats av informations- och kommunikationsteknologin och dess konsekvenser håller på att inledas. Arbetsministeriet har åren 2004–2005 finansierat två forskningsprojekt för att utreda hur informations- och kommunikationsteknologin och de med den förknippade modellerna för organisering av arbetet påverkar arbetet och arbetsförhållandena. Under år 2005 har utarbetats en guide för arbetsgivare om tillämpning av distansarbete.

ESF har inom projektet för produktutveckling av distansarbete koordinerat distansarbetsprojekt genom vilka man bl.a. har utvecklat affärsverksamhet med hjälp av modeller för decentraliserat arbete, utarbetat en modell för utvecklande av arbetsförvaltningens elektroniska tjänster, främjat distansarbete från hemmet eller fritidsbostaden samt utarbetat regionala modeller för tillämpning av distansarbete. Projekten har också gällt hälsovården (eHealth) samt distansinläring som ett redskap i yrkesutbildningen. Målet är att främja utnyttjandet av informations- och kommunikationsteknologi särskilt inom sm-sektorn. Utvecklingsåtgärderna stöds av webbtjänsten www.ework.fi.

Det nationella programmet för utvecklande av arbetslivet TYKES har fortsatt att utveckla organiserandet av arbetet genom att samtidigt beakta produktivitet, sysselsättning och arbetslivskvalitet. TYKES har i sina projekt främjat en human och produktiv tillämpning av informations- och kommunikationsteknologin vid utvecklandet av privata och offentliga arbetsplatser. Till TYKES program hör dels att genomföra enskilda projekt, dels att skapa metoder för utvecklande av arbetslivet och att sprida information om resultatet av arbetet och arbetslivets möjligheter.

Finlands nationella handlingsprogram

BILAGA 5: Den öppna samordningsmetoden: miljöteknologi (ETAP)

Den här bilagan redogör för det öppna samarbetet på miljöteknologins område i Finland.

Allmänt

Resurssparande och miljöanpassning har av tradition varit utgångspunkten för ny finsk produktionsteknologi. Detta syns till exempel i att ekoeffektiviteten i skogsindustrins processer och energiteknologierna utvecklas. I finansieringen av den nationella forsknings- och utvecklingsverksamheten har miljöanpassning prioriterats ända sedan 1970-talet. Principen i innovationspolitiken har varit att miljöfrågor på bred front skall beaktas i all forsknings- och utvecklingsverksamhet enligt den s.k. genomslagsprincipen.

Finsk industri har ända sedan 1990-talets första hälft betonat ekokonkurrensförmågens, den miljöanpassade produktpolitikens och miljöteknologins betydelse för konkurrensförmågan. I Finland har redan länge rått ett brett samförstånd om behovet att utveckla ny miljöteknologi för att lösa miljöproblemen, trygga företagens konkurrensförmåga och skapa ny miljöaffärsverksamhet.

Miljöteknologisektorns omfattning och struktur har i Finland följts upp av handels- och industriministeriet och även i samarbete med miljöministeriet. Enligt statistikcentralens rätt knapphändiga utredning om sektorn fungerade år 2003 i Finland på miljöteknologins område cirka 300 företag, med en omsättning av miljöteknologiprodukter på totalt cirka 2,1 miljarder euro. När man beaktar också de finska företagens verksamhet utomlands, är den finska miljöteknologins omsättning cirka 3,4 miljarder euro. Siffrorna täcker dock dåligt s.k. rena teknologier och produkter, t.ex. miljölösningar som ingår i ny processteknologi. I dem ingår inte heller traditionella miljövårdstjänster (avfallshantering, avloppsvattenhantering osv.), vilka år 2003 hade en omfattning på 1,3 miljarder euro, exklusive de kommunala affärsverken.

På fem år har miljöteknologins omsättning i Finland vuxit med 16 procent. Någon betydande tillväxt har dock inte skett i sysselsättningen på området. Sektorn sysselsätter i Finland 9 000 personer, dvs. nästan lika många som fem år tidigare. Exportens andel av miljöteknologins omsättning år 2003 utgjorde nästan hälften av den inhemska omsättningen, till ett värde av cirka en miljard euro. Trots att exporten utgör en stor del av omsättningen har bara en relativt liten del av företagen nått ut från den smala hemmamarknaden på exportmarknaden.

Hälften av miljöteknologins omsättning uppstår av olika experttjänster. Tjänsternas andel av miljöteknologins omsättning har vuxit betydligt under de senaste åren. Av företagen inom denna sektor verkar dock alltför 2/3 inom industrin och energiförsörjningen. Luft- och klimatskydd har blivit den viktigaste sektorn i miljöteknologiföretagens produktsortiment, och dessa produkter står redan för nästan 40 procent av miljöteknologins omsättning. Största delen av miljöteknologiföretagens kunder är andra företag, och cirka en femtedel av företagen på området har andra företag som enda kundkategori. Mer än hälften av de finska miljöteknologiföretagen bedriver med forskning och utveckling förknippat samarbete med inhemska forskningsenheter och andra företag.

EU-kommissionen publicerade i början av år 2004 en handlingsplan för miljöteknik (ETAP), och den nationella verkställigheten av planen koordineras i Finland av handels- och industri-

ministeriet genom en bredbasig ad hoc-grupp. I gruppen behandlas också beredningen av den nationella färdplanen för miljöteknik (*road map*).

Den nationella ETAP-färdplanen har framskridit till utkastskedet. I planen har följande mål lyfts fram:

Forskning och utveckling

- Resurs- och energieffektivitetsaspekten integreras effektivare i de nationella teknologi- och forskningsprogrammen.
- Utmaningar och möjligheter identifieras genom diskussion mellan olika aktörer.
- Beredskapen att produktifiera forskningsresultat och spin-offs förbättras.
- Utbildningen inom olika handels-, teknik- och miljöområden utvecklas så att de stöder miljöaffärsverksamheten.

Förbättrande av marknadsförhållandena

- Förutseendet av den internationella och globala miljöteknologimarknaden utvecklas ur ett nationellt perspektiv.
- Möjligheterna att grunda, starta och internationalisera företag på området stöds.
- Samarbetet inom regionala miljö nätverk främjas; företagsnätverk och lokomotiv-företagen i dem utvecklas och stöds.
- Förutsägbarheten när det gäller bestämmelser och styrmetoder förbättras särskilt inom avfallssektorn.
- Förutsättningarna för ny serviceaffärsverksamhet utvecklas inom miljösektorn.
- Tillgången på riskfinansiering och finansiering för pilot plant-referensskedet förbättras.

Riktlinjer och metoder för statsstöd

- Förutsättningarna för grön offentlig upphandling förbättras.
- Skattesporrar används mer effektivt.
- Finansieringsbyråkratin utreds, särskilt när det gäller ansökande om finansiering.

Ekonomiska styrmetoder

Statens stöd för främjande av miljöteknologi har i Finland huvudsakligen styrts via forsknings- och vetenskapsfinansieringen.

Statens miljöstöd har närmast bestått av ett nationellt stöd för jordbrukets miljöåtgärder som kompletterar EU-stödet samt stöd för användning av förnybara energikällor. EU:s nya interna system för utsläppshandel stärker också den förnybara energins konkurrensförmåga inom de sektorer som omfattas av utsläppshandeln.

Enligt statsminister Matti Vanhanens nuvarande regeringsprogram skall beskattningsstrukturen i Finland förnyas för att främja en hållbar utveckling. Genom en ekologisk skattereform har man för avsikt att minska användningen av icke förnybara naturresurser och miljöolägenheterna samt främja återvinning och ekoeffektiviteten i produkter, konsumtionen av dem och energiförbrukningen.

Finansministeriet publicerade i oktober 2004 en rätt omfattande utredning om den ekologiska skattereformen och särskilt om möjligheterna att utveckla de miljörelaterade skatterna. Rapporten går igenom de miljöskatter som används både i Finland och i andra länder. Enligt

finansministeriets åsikt är det i verkställandet av den ekologiska skattereformen skäl att i första hand utgå från miljöbehoven och -skyldigheterna.

Planerade åtgärder:

Finansministeriet har i sin rapport om regeringsprogrammets ekologiska skattereform föreslagit att miljöministeriet skall utreda de miljöpolitiska frågor där det för förbättrande av kostnadseffektiviteten skulle vara befogat att använda skattestyrning. En miljöbaserad beskattning som genomförts ur denna synvinkel kan fungera som en viktig sporre också för utvecklande och kommersialisering av ekoeffektiva innovationer. Vid främjande av ny teknologi kan marknadsbaserade styrmetoder fungera klart effektivare än administrativ styrning.

Finansiering och forskning

Tekes är den huvudsakliga finansiären av miljöteknologisk forskning i Finland. År 2004 finansierades projekt med ett betydande miljöelement med 51 miljoner euro, vilket var cirka 12,5 procent av Tekes hela finansieringsvolym. I finansieringen av miljöteknologi anknyter miljö-, energi- och klimatförändringsteknologier på många sätt till varandra, varför det är svårt att beräkna finansieringen till någon enskild sektor. Vissa miljögynnande projekt siktar till att begränsa klimatförändringen, liksom också de flesta energiprojekten. År 2004 var finansieringen för projekt med ett betydande klimatelement 59,4 miljoner euro, vilket var cirka 14,5 procent av Tekes hela finansieringsvolym.

Enligt genomslagsprincipen spelar miljöaspekten en viktig roll i Tekes verksamhet vid utvecklandet av olika teknologier. De miljöinriktade frågeställningarna har haft stor inverkan på teknologiprogrammens innehåll. De pågående nationella teknologiprogrammen placerar mer tillgångar än tidigare i utvecklandet av miljöteknik. Vid Tekes pågår flera miljöteknologiprogram samt program i vilka miljöaspekten spelar en central roll, bl.a. CLIMBUS – business från klimatförändring, STREAMS – Återvinningsteknologier och avfallshantering (nyligen avslutat) och FINE – Småpartikelteknologi, miljö och hälsa. Totalbudgeten för dessa program var cirka 123 miljoner euro, inklusive både de deltagande parternas och övriga externa finansiärers planerade andelar för hela programtiden. I energisektorns program är miljöfrågorna nästan utan undantag den starkaste drivkraften.

Finländarna har aktivt deltagit i beredningen av bl.a. följande av kommissionen koordinerade teknologisamarbeten: Tekes och Vatten- och avloppsverksföreningen i *Water Supply and Sanitation*-samarbetet, den kemiska industrin i *Sustainable Chemistry*-samarbetet och Skogsindustrin rf i *Forest-Based Sector Technology Platform*-samarbetet.

Statens tekniska forskningscentral VTT beaktar också genomgående miljöaspekterna i all sin forskning. VTT har för ändamålet också utvecklat nya verksamhetskoncept som Miljöportalen och teknologitemat En ren värld. VTT:s miljöteknologiska forskning är omfattande, mångfacetterad och växande. Volymen av de som miljöprojekt klassade projekten är cirka 250 årsverken. Som miljöprojekt klassas undersökningar som primärt är inriktade på miljörelaterade faktorer. Det har blivit svårare att indela projekten i miljöteknologisk forskning och andra projekt, eftersom tyngdpunkten i miljöskyddet har forskjutits från utsläppsbegränsande reningstekniker i riktning mot renare och mer materialeffektiva processer och produkter samt preventionsstödjande forskningstjänster. VTT är med i det av kommissionen finansierade TESTNET-projektet, och leder vissa delprojekt som siktar till att skapa en systematisk permanent praxis för identifiering av lovande teknologier och innovationer som främjar en

miljövänlig utveckling. VTT deltar också i ett delprojekt som syftar till validering av verifieringssystemet.

Finlands miljöcentral koordinerar utredningen av bästa tillgängliga teknik (BAT) på nationell nivå. I arbetet deltar i stor skala både myndigheter och industrins företrädare. Genom BAT-samarbetet produceras material för beredningen av BREF-rapporterna om bästa teknik på EU-nivå, utarbetas nationella BAT-rapporter för sm-sektorn och utbildas myndigheterna och industrins företrädare. Trots att BAT-rapporterna i första hand fungerar som bakgrundsmaterial till behandlingen av miljötillstånd, har de också vidare betydelse genom att de främjar införandet av miljöteknologi.

I Finland har långsiktigt skapats en bred informationsbas för utvecklande av miljöpolitiken och ekoinnovationer med hjälp av forskningsprogrammet för miljöklustret, vilket administreras av miljöministeriet och finansieras av olika ministerier tillsammans. Till klusterprogrammets forskningsområden har hört bl.a. ekoeffektivitet och livscykelanalyser. De olika styrmetodernas inverkan på innovationsverksamheten och särskilt på miljöinnovationerna utreds inom Finlands miljöcentrals EcoInno-projekt, som handels- och industriministeriet finansierar som en del av det större forskningsprojektet ProAct. Finland deltar aktivt i MONIT-utvecklingsprojektet som ingår i OECD:s innovationspolitik, och GAIA Oy ansvarar för koordineringen av projektets miljödel.¹

Syftet med de energisparavtal som administreras av MOTIVA Oy är att minska den specifika energiförbrukningen och att i praktiken omsätta verksamhetsmodeller genom vilka energieffektivitet blir en del av företagets och organisationernas etablerade verksamhet. Med hjälp av frivilliga energisparavtal har man uppnått besparingar och samtidigt kunnat stödja införandet av energisnål teknologi vid företag och inom den offentliga sektorn.

Planerade åtgärder:

Kommittén för hållbar produktion och utveckling lämnade sitt förslag i början av sommaren 2005 och betonar kraftigt betydelsen av att det utvecklas ny miljöteknologi och av att bl.a. långsiktig finansiering inriktas på utvecklande av miljöinnovationer och främjande av marknadsföringen av dem.

I den nationella energi- och klimatstrategi som är under beredning samt i revideringen den riksomfattande avfallshanteringsplanen beaktas särskilt frågor som gäller teknologi och styrmetoder.

Tekes har i sin färska teknologistrategi gett utvecklandet av miljöteknologin en mer synlig roll och samtidigt fört fram miljöfrågornas betydelse för fler områden än tidigare. Under beredning är flera med miljöteknologi förknippade teman, av vilka en del torde utmyнна i nya program. Under granskning är också teman som gäller bl.a. materialåtervinning och användning av återvunnet material samt bioteknologins möjligheter på olika områden. Vid sidan av miljö och energi hör också tjänster till fokusområdena i Tekes teknologistrategi, vilket ger en möjlighet att förena dessa teman.

Finlands Akademi startar forskningsprogrammet Hållbar produktion och hållbara produkter. Också en fortsättning av miljöklusterforskningsprogrammet bereds.

¹ Monitoring and Implementing Horizontal Innovation Policy

Arbetet med bästa tillgängliga teknik (BAT) kommer att fortsätta i tidigare omfattning.

Nya energisparavtal bereds som bäst.

SITRA håller inom ramen för sitt miljöprogram på att starta ett omfattande projekt som skall försöka förutse framtida miljöteknologi. I programmet utreds också möjligheterna att utveckla en nationell miljöteknologidatabas och -portal, vars potentiella användare är bl.a. företag, finansiärer och förvaltningen.

SITRA och Kapitalplaceringsföreningen startar hösten 2005 en utredning om kapitalplaceringar i miljöteknologi i Finland.

Offentlig upphandling

Enligt en nordisk utredning ingår miljökriterier i cirka 30 procent av offertförfrågningarna inom den offentliga upphandlingen i Finland. Detta är mindre än i de övriga nordiska länderna, men mer än i EU-länderna i genomsnitt.

Miljöministeriet har stött grön offentlig upphandling genom att publicera handledningar om hur miljöfrågor kan beaktas i offertförfrågningarna samt genom att finansiera utvecklandet av en Internetbaserad databas om dem. Denna Hymonet-databas är avsedd särskilt för kommunernas upphandling, och i den finns information om själva upphandlingsförfarandet och bl.a. om miljöegenskaperna hos mer än 60 produktgrupper. Flera kommuner och andra förvaltningsorganisationer har redan förbundit sig att i större utsträckning beakta miljöaspekter i sin upphandling. Med ledning av städerna Björneborg och Jyväskylä går man in för att för kommunerna skapa ett nätverk som stöder miljöinriktad offentlig upphandling.

För närvarande deltar Finlands miljöcentral i ett av kommissionens utvecklingsprojekt som syftar till att främja grön offentlig upphandling. Med finansiering från Nordiska ministerrådet har finska Efektia Oy utvecklat en metod för att mäta miljöanpassningen.

Planerade åtgärder:

Enligt det förslag som framlagts av kommittén för hållbar produktion och konsumtion skall i Finland till år 2010 utarbetas en detaljerad nationell strategi för att förbättra beaktandet av miljöaspekterna i den offentliga upphandlingen.

Små och medelstora företag

De små företagens andel av miljöteknologisektorns omsättning och sysselsättning i Finland har enligt Statistikcentralens utredning klart vuxit under de senaste åren. Nästan hälften av företagen är yngre än tio år. Dock genereras 80 procent av miljöteknologins omsättning alltså inom den fjärdedel av företagen som är branschens största.

Ökningen i exporten av miljöteknologi i Finland är beroende av några få toppföretag. Det finns få medelstora företag som klarar av export. Under de senaste åren har det grundats färre nya företag inom miljöteknologisektorn än tidigare.

I Finland finns ett tiotal regionala kompetensnätverk med miljöteknologianknytning.

Planerade åtgärder:

Målet för SITRAs pågående miljöprogram är att skapa nätverk som kan föra ut finsk miljöteknik och miljökompetens på den internationella marknaden. Detta mål vill man uppnå genom att utnyttja tillväxten på den internationella marknaden och Finlands ställning och rykte som föregångare på miljöskyddets område. Nyckelområden i programmet är harmonisering av miljösektorn och kapitalplaceringar, utvecklande av internationella affärsverksamhetsnätverk samt ett nationellt handlingsprogram för trygghet av kontinuiteten. Programmet genomförs i brett samarbete med olika aktörer.

Nya samarbetsnät för företag och forskningsenheter skapas bl.a. genom Tekes teknologiprogram.

Finlands nationella handlingsprogram

BILAGA 6: Sysselsättningsindikatorer

Målen i EU:s sysselsättningsstrategi och Finlands resultat

Mål: Varje arbetslös person skall erbjudas en ny möjlighet: unga personer innan arbetslösheten har varat i 6 månader och vuxna innan arbetslösheten har varat i 12 månader. De skall erbjudas utbildning, omskolning, arbetspraktik, en arbetsplats eller någon annan sysselsättningsfrämjande åtgärd, och dessutom vid behov fortlöpande hjälp med arbetssökandet.

Tabell 1. Arbetslösa som inte har erbjudits en ny start i form av en aktiv åtgärd (LMP 2-7) inom 6/12 månaders arbetslöshet, dvs. flödet till långtidsarbetslöshet, 2000–2004 (nyckelindikator 8 s.k. new start)

År	Under 25 år			Över 25 år		
	Totalt	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor
2000	9,1	10,7	7,8	10,2	14,1	7,9
2001	8,6	10,0	7,4	9,5	13,6	7,3
2002	8,6	10,6	6,9	9,4	13,4	7,1
2003	7,9	10,0	6,1	8,8	12,6	6,5
2004	7,6	9,5	6,0	9,0	12,8	6,7

Källa: Arbetsministeriet, Registret över arbetssökande

Mål: Till år 2010 skall 25 % av de långtidsarbetslösa delta i aktiva åtgärder i form av utbildning, omskolning, arbetspraktik eller någon annan sysselsättningsfrämjande åtgärd. Målet är att uppnå medeltalet för de tre till denna del främsta medlemsstaterna.

Tabell 2. Medelantal arbetslösa som deltagit i aktiva arbetskraftspolitiska åtgärder 2000–2004

Åtgärd	2000	2001	2002	2003	2004
Arbetskraftsutbildning	3 720	2 998	2 930	2 991	2 775
Läroavtal för arbetslösa	521	395	341	338	327
Arbetspraktik	1 105	1 022	2 283	4 171	4 773
Frivilliga studier för arbetslösa	550	400	500	600	660
Lönesubventioner (priv. sektorn)	1 552	1 318	1 112	984	995
Arbetsalterneringsvikariat	104	131	97	111	101
Sysselsättning i deltidsarbete	1 121	797	517	521	389
Företagarpeng	344	273	271	291	344
Sysselsättning inom off. sektorn	8 305	6 844	6 476	4 975	4 270
Sammansatt stöd	11 214	11 038	11 496	11 740	11 037
(A) Aktiva åtgärder totalt	28 536	25 216	26 023	26 722	25 671
(R) Långtidsarbetslösa	88 936	82 693	77 661	72 426	73 040
Aktiveringsgrad A/(R+A), %	24,3	23,4	25,1	27,0	26,0

Obs. Siffrorna är till vissa delar estimerade

Källa: Arbetsministeriet, Registret över arbetssökande

Mål: De arbetssökande kan överallt i Europeiska unionen få information om alla lediga arbetsplatser som annonserats av medlemsstaternas arbetsförmedlingstjänster.

Av tekniska orsaker syns lediga arbetsplatser hos den offentliga arbetsförmedlingen i Finland ännu inte i det Internetbaserade EURES-systemets webbtjänster. Länkarna skall börja fungera hösten 2005, och då syns alla lediga arbetsplatser på den offentliga arbetsförmedlingens Internetsidor också via EURES-systemet. Av den offentliga arbetsförmedlingens lediga arbetsplatser finns cirka 80 % på Internetsidorna.

Mål: Den verkliga åldern för utträde från arbetsmarknaden höjs på Europeiska unionens nivå med fem år till år 2010 (år 2001: 59,9 år).

Tabell 4a. Medelålder för utträde från arbetskraften, 2001–2003

	2001	2002	2003
EU-25 medeltal	59,9 ^(e)	60,4 ^(e)	61,0 ^(p)
EU-15 medeltal	60,3	60,8 ^(e)	61,4 ^(p)
Finland	61,4	60,5	60,3

e: Estimerad

p: Preliminär uppgift

Källa: Eurostat, Kommissionens tjänster

Tabell 4b. Förväntad tid som sysselsatt och i arbetskraften för 50-åring, antal år, 2000–2004. Indikator som använts i Finlands sysselsättningsprogram

	2000	2001	2002	2003	2004
Förväntad tid i arbetskraften	8,8	9,1	9,2	9,3	9,4
Förväntad tid som sysselsatt	8,1	8,4	8,5	8,7	8,8

Material: Statistikcentralen, Arbetskraftsundersökning

Mål: Barnvårdstjänster erbjuds senast år 2010 för minst 90 % av alla treåringar och äldre barn under skolålder och för minst 33 % av alla barn under tre år.

Tabell 5. Vård för barn i åldern 0-6 år före och efter (för)skoldagen år 2003*,**

	0-2-åringar			3-6
	0	1-2	0-2	
Dagvård har organiserats				
Totalt	2,8	29,8	19,5	73,0
1-29 h/v	0,8	5,4	3,6	19,0
30 + h/v	2,0	24,4	15,9	54,0
Dagvård har inte organiserats	97,2	69,0	79,7	26,0
Inga uppgifter	0,0	1,2	0,8	1,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0
Kommunalt organiserad dagvård (daghem och familjedagvård)				
Totalt	2,8	27,5	18,1	49,1
1-29 h/v	0,8	5,2	3,5	10,1
30 + h/v	2,0	22,3	14,6	39,0
Privat organiserad dagvård				
Totalt	-	2,4	1,5	1,4
1-29 h/v	-	0,3	0,2	0,6
30 + h/v	-	2,1	1,3	0,8
Förskola				
Totalt	-	-	-	22,3
1-29 h/v	-	-	-	20,8
30 + h/v	-	-	-	1,5
Grundskola				
Totalt				0,3
1-29 h/v				0,2
30 + h/v				0,1
Vård före och efter (för)skoldagen				
Totalt	-	-	-	13,8
1-29 h/v	-	-	-	11,4
30 + h/v	-	-	-	2,4

* Uppgifterna är inte jämförbara med NAP-indikatorerna från tidigare år

** I Finland har man i syfte att samordna arbete och familj infört familjeledigheter och ett täckande dagvårdssystem och för alla barn under skolålder en subjektiv rätt till dagvård. Föräldraledigheten varar ungefär tills barnet är 10 månader gammalt. Flertalet barn under ett år vårdas hemma. Som alternativ till daghem kan 1-2 år gamla barn vårdas hemma med hemvårdsstöd.

Källa: Statistikcentralen, EU-SILC 2004 (preliminära uppgifter)

Mål: I Europeiska unionen är den genomsnittliga andelen ungdomar som slutar sin skolgång i ett tidigt skede högst 10 %.

Tabell 6. 18–24-åringar som saknar utbildning efter grundstadiet (ISCED 2), och som inte deltar i utbildning, 2001–2004

	Finland				EU-15 2004	EU-25
	2001	2002	2003	2004		
Totalt	10,3	9,9	8,3 ^(b)	8,7	17,8	15,7
Män	13,0	12,6	10,1 ^(b)	10,6	20,4	18,1
Kvinnor	7,7	7,3	6,5 ^(b)	6,9	15,3	13,3

Källa: Eurostat, Strukturindikatorer

Mål: I Europeiska unionen har minst 85 % av alla 22-åringar genomgått utbildning på mellanstadiet år 2010.

Tabell 7. Andel 22-åringar, med minst mellanstadieutbildning* (ISCED 3) (bedömningen baserad på 20–24-åringar), 2001–2004

	Finland				EU-15 2004	EU-25
	2001	2002	2003	2004		
Totalt	86,5	86,2	85,2	84,6	73,8	76,7 ^(p)
Män	83,4	81,9	82,5	81,2	70,7 ^(p)	73,8 ^(p)
Kvinnor	89,6	90,4	87,9	87,9	77,0 ^(p)	79,6 ^(p)

^(p) Preliminär uppgift

*Gymnasium och yrkesutbildning på mellanstadienivå

Källa: Eurostat

Mål: I Europeiska unionen deltar i medeltal minst 12,5 % av alla vuxna i arbetsför ålder (25–64-åringar) i livslångt lärande.

Tabell 8. Deltagande i utbildning och arbetspraktik (25–64 år) enligt kön, 2001–2004

	Finland				EU-15 2004	EU-25
	2001	2002	2003	2004		
Totalt	19,3	18,9	25,3	24,6	10,6 ^(p)	9,9 ^(p)
Män	17,1	16,5	21,8	20,9	9,8 ^(p)	9,0 ^(p)
Kvinnor	21,4	21,4	28,9	28,2	11,4 ^(p)	10,7 ^(p)

p: Preliminära uppgifter

Källa: Eurostat

Tillägg: Nedan de nationellt beräknade indikatorer som sysselsättningskommittén har begärt som bilaga till det nationella handlingsprogrammet enligt Lissabonstrategin:

Aktiva och arbetslöshetsförebyggande åtgärder för arbetslösa och personer som inte inräknas i arbetskraften.

Tabell 9. Aktiva och förebyggande åtgärder, 2000–2004

	År	Under 25 år			Över 25 år		
		Tot.	Män	Kvinnor	Tot.	Män	Kvinnor
Arbetslösa som är utan arbete efter 6/12 mån¹⁾ och för vilka ingen individuell jobbsökarplan har utarbetats²⁾ (nyckelindikator 7)	2000	1,0	1,2	0,8	1,4	2,1	1,1
	2001	0,5	0,6	0,5	0,6	0,9	0,4
	2002	0,8	1,0	0,7	0,6	0,8	0,5
	2003	1,0	1,2	0,8	0,8	1,1	0,5
	2004	1,4	1,7	1,1	1,0	1,4	0,8
Långtidsarbetslösa för vilka ingen jobbsökarplan har utarbetats³⁾ (nyckelindikator 7, frivillig)	2000	10,9	11,0	10,7	14,1	14,6	13,6
	2001	6,2	6,0	6,3	6,4	6,7	6,2
	2002	9,6	9,1	10,3	6,1	5,9	6,4
	2003	12,6	12,1	13,2	8,6	8,8	8,3
	2004	18,5	18,2	19,1	11,2	11,1	11,3
Arbetslösa som inte har erbjudits en ny start i form av aktiva åtgärder (LMP 2-7) inom 6/12 mån. av arbetslöshet, dvs. strömmen till långtidsarbetslöshet (nyckelindikator 8 och bakgrundsindikator 8)	2000	9,1	10,7	7,8	10,2	14,1	7,9
	2001	8,6	10,0	7,4	9,5	13,6	7,3
	2002	8,6	10,6	6,9	9,4	13,4	7,1
	2003	7,9	10,0	6,1	8,8	12,6	6,5
	2004	7,6	9,5	6,0	9,0	12,8	6,7
Arbetslösa som inte har erbjudits en ny start (LMP 1-7) inom 6/12 mån. av arbetslöshet (nyckelindikator 9, frivillig)	2003	3,5	4,1	3,0	3,1	4,0	2,5
	2004	5,1	6,1	4,2	4,2	5,0	3,5
Långtidsarbetslösa som inte har inlett åtgärd (LMP 2-7) (nyckelindikator 8, frivillig)	2003	28,8	34,8	23,3	37,2	46,0	30,5
	2004	27,5	33,5	22,1	37,3	45,1	31,1

¹⁾ Som långtidsarbetslösa definieras personer under 25 år som oavbrutet har varit arbetslösa i mer än 6 månader och personer över 25 år som oavbrutet har varit arbetslösa i mer än 12 månader

²⁾ Beräknat på strömmen av blivande långtidsarbetslösa

³⁾ Beräknat på alla långtidsarbetslösa vid tvärsnittstidpunkten

Källa: Arbetsministeriet, Registret över arbetssökande

**Tabell 10. Uppföljning av åtgärdernas verkningsfullhet:
Åter blivit arbetslös arbetssökande 3 månader efter slutförd
åtgärd, 2003–2004 (nyckelindikator 11)**

Åtgärd	Slutförda*		Arbetslös 3 mån efter åtgärden				Omplacerad 3 mån efter åtgärden			
	2003	2004	2003	%	2004	%	2003	%	2004	%
Arb.kraftsutbildn.	31 955	32 391	14 032	43,9	13 318	41,1	6 262	19,6	6 215	19,2
Läroavtal för arbetslösa	3 429	3 201	530	15,5	556	17,4	189	5,5	230	7,2
Arbetspraktik	43 716	52 328	15 747	36,0	19 761	37,8	11 852	27,1	13 820	26,4
Lönesubventioner (priv. sektorn)	6 332	6 158	2 642	41,7	2 479	40,3	607	9,6	642	10,4
Arbetsalterneringsvikariat**	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Sysselsatt i deltidarbete	4 163	3 544	1 802	43,3	1 476	41,6	409	9,8	321	9,1
Företagarpeng	3 486	3 762	179	5,1	197	5,2	281	8,1	249	6,6
Sysselsatt inom offentliga sektorn	21 370	19 513	13 092	61,3	11 865	60,8	2 648	12,4	2 496	12,8
Sammansatt stöd	20 515	19 802	13 018	63,5	12 588	63,6	4 263	20,8	4 236	21,4
Alla åtgärder	134 966	140 699	61 042	45,2	62 240	44,2	26 511	19,6	28 209	20,0

* Bygger på uppföljning av sysselsättningen bland dem som avslutat åtgärden i oktober-september.

Inga uppgifter om könsfördelningen.

** Arbetsalterneringens verkningsfullhet följs genom en separat utredning.

Källa: Arbetsministeriet, Registret över arbetssökande

Integrering av personer i svagare ställning på arbetsmarknaden och förebyggande av utslagning*.

Tabell 11. Handikappade och utlänningar som arbetslösa arbetssökande, arbetskraftspolitiska åtgärder för dem och aktiveringsgrad bland de arbetslösa 1999–2004 (indikator 25)

År	HANDIKAPPADE				AKTIVERINGSGRAD, %		
	Arbetslösa arb.sökande	Arb.krafts-utbildning	Sysselsättning, arbetspraktik	Yrkesinriktad rehabilitering	Handikappade	Alla arbetslösa	Skillnad
1999	39 185	2 892	7 109	1 360	22,5	23,6	-1,1
2000	40 453	2 537	6 787	1 450	21,0	22,3	-1,3
2001	40 631	2 332	6 725	1 360	20,4	21,4	-1,0
2002	39 680	2 437	7 054	880	20,7	21,7	-1,0
2003	38 688	2 609	7 440	760	21,8	23,6	-1,8
2004	38 946	2 580	7 314	780	21,5	23,7	-2,2

År	UTLÄNNINGAR			AKTIVERINGSGRAD, %		
	Arbetslösa arb.sökande	Arb.krafts-utbildning	Sysselsättning, arbetspraktik	Utlänningar	Alla arbetslösa	Skillnad
1999	14 014	3 874	1 656	28,3	23,6	4,7
2000	13 531	3 694	1 763	28,7	22,3	6,4
2001	13 932	3 525	1 921	28,1	21,4	6,7
2002	14 099	4 032	2 199	30,6	21,7	8,9
2003	14 045	5 075	2 614	35,4	23,6	11,8
2004	14 569	5 322	3 032	36,4	23,7	12,7

* Uppgifter om indikator 32 finns inte att tillgå

Källa: Arbetsministeriet, Registret över arbetslösa

Främjande av livscykeltankandet i arbetslivet

Tabell 12. Klienter hos de viktigaste tjänsterna för äldre, 2002–2004 (bakgrundsindikator 24)

	Klienter som fyllt 75 år, % av alla 75-åringar								
	2002			2003			2004		
	Tot.	Män	Kvinnor	Tot.	Män	Kvinnor	Tot.	Män	Kvinnor
Vård på äldreomsorg ¹⁾	5,0	3,3	5,7	4,7	3,1	5,4	4,5	2,9	5,2
Hälsocentralsjukhus ²⁾	2,8	1,8	3,3	2,6	1,7	3,1	2,5*	1,6*	2,9*
Regelb. hemvård ³⁾	12,1	8,6	13,3	11,4	8,5	12,8	..	..	..
Vård med stöd för anhörigvård ⁴⁾	3,4	..	..	3,5	..	..	3,6	..	..
Serviceboende ⁵⁾	5,3	..	..	5,5	..	..	5,6	..	..

* Preliminär uppgift

¹⁾ Alla 75 år fyllda invånare på äldreomsorgen 31.12.

²⁾ 75 år fyllda långtidsklienter (patienter med beslut om långvård eller som vårdats mer än 90 dygn) 31.12.

³⁾ Hemvårdshjälpens och hemsjukvårdens klienter som fyllt 75 år 30.11.2001 och 30.11.2003. Siffror för år 2004 finns inte att tillgå.

⁴⁾ Här ingår alla som under året vårdats med stöd (statistik förs inte över tvärsnittantal)

⁵⁾ Inkluderar klienterna inom effektiviserat (höldygns) och annat serviceboende 31.12.

Källa: Social- och hälsovårdsministeriet

Förbättrat svar på arbetsmarknadens behov.

Tabell 13. Lediga arbetsplatser i relation till antalet arbetslösa, 2002–2005
(bakgrundsindikator 15)

	2002	2003	2004	2005
Kvartal I	0,26	0,20	0,24	0,25
Kvartal II	0,22	0,14	0,13	
Kvartal III	0,17	0,16	0,16	
Kvartal IV	0,13	0,14	0,13	

Källor: Statistikcentralen, Statistik över lediga arbetsplatser och Arbetskraftsundersökning

Främjande av flexibiliteten i kombination med anställningstryggheten samt minskande av segmenteringen på arbetsmarknaden med beaktande på lämpligt sätt av arbetsmarknadsparternas ställning.

Tabell 14. Svartjobb: Svartjobbets volym i samhällsekonomin (som andel av BNP eller som antal sysselsatta)

Volymen av svartjobbet beräknades år 1992 i Finland till 4,2 % av BNP, vilket enligt skattemyndigheterna motsvarar cirka 80 000 årsverken. Uppskattningen bygger på en med expertbedömningar korrigerad jämförelse av arbetstidernas och inkomsternas utveckling.

Någon ny täckande undersökning av svartjobbets volym har inte gjorts. Enligt flera ansedda experter har volymen ökat, särskilt inom byggsektorn.

Källa: Nationell statistik eller uppskattningar

Finlands nationella handlingsprogram

BILAGA 7. EU-programmet "Utbildning 2010" och Finlands nationella mål

Nedan granskas de europeiska mål som ställts upp i uppföljningsprocessen för programmet "Utbildning 2010" ur den finska nationella utbildningspolitikens perspektiv.

1.1. Förbättrande av utbildningens kvalitet och effektivitet

- *Förbättrande av utbildningen för lärare och utbildare.* I Finland är behörighetskravet för lärare högre högskoleexamen¹. Lärarutbildningen utvecklas enligt ett separat utvecklingsprogram². Utvecklingsåtgärderna inriktas på urvalet av lärarstuderande, de pedagogiska studierna och den kompletterande utbildningen för lärare. Antalet utbildningsplatser har ökat på grund av lärarkårens åldersstruktur och utvecklingen i antalet studerande. Utfallet av programmet utvärderas år 2005.
- *Utvecklande av färdigheter för informationssamhället.* Utbildningsstyrelsen koordinerar det nationella utvecklingsprojektet för elev- och studiehandledningen 2003–2007, genom vilket handledningstjänsterna för grundskolan, utbildningen på andra stadiet och vuxenutbildningen samt den kompletterande utbildningen för de anställda utvecklas³. Dessutom koordinerar Utbildningsstyrelsen projekt för utvecklande av utbildningen i syfte att förbättra läs- och skrivkunnigheten bland grundskoleleverna (Läs och skriv!, 2001–2004)⁴, i undervisningen för dem som behöver särskilt stöd i förskoleundervisningen, grundundervisningen och gymnasiet (2002–2004)⁵ samt programmet för utvecklande av undervisningen i matematik och naturvetenskaper, vilket inleddes år 2003⁶.
- *Var och en skall ha möjlighet att använda informations- och kommunikationsteknik.* Undervisningsministeriet har sedan år 1995 lett utvecklandet av informationssamhället i utbildningen och forskningen genom strategiprogram. Undervisningsministeriets Informations-samhällsprogram för utbildning och forskning 2004–2006⁷ betonar vikten av att utveckla medborgarnas informationssamhällsfärdigheter, ett mångsidigt utnyttjande av informations- och kommunikationsteknik vid läroinrättningarna samt etablerande av resultatgivande verksamhetskoncept samt utnyttjande av informations- och kommunikationsteknik i sociala innovationer. Målet är att till år 2007 skall alla som avslutar sina studier ha möjlighet att tillägna sig de grundläggande kunskaper och färdigheter som behövs i informationssamhället, 75 % av lärarna uppnå färdighet att utnyttja informations- och kommunikationsteknik i undervisningen och nätverksundervisningen etableras. I enlighet med programmet har nätverksutbildningen utvecklats på alla utbildningsstadier, skolorna fått fler bredbandsförbindelser och lärarna fått kompletterande utbildning.
- *Fler studerande antas till vetenskapliga och tekniska studier.* Utbildningen i matematik och naturvetenskaper ökades markant i Finland på 1990-talet, vilket ledde till att andelen studerande på dessa områden i relation till alla högskolestuderande är den högsta i EU-länderna

¹ Ett undantag utgör behörighetskraven för yrkeslärarna på vissa områden, av vilka det beroende på område krävs högre högskoleexamen, yrkeshögskoleexamen eller högsta examen på området.

² Programmet för utvecklande av lärarutbildningen 2001–2005

³ Utbildningsstyrelsen. <http://www.oph.fi/utvecklingsprojekt>

⁴ Utbildningsstyrelsen. <http://www.oph.fi/utvecklingsprojekt>

⁵ Utbildningsstyrelsen. <http://www.oph.fi/utvecklingsprojekt>

⁶ Utbildningsstyrelsen. <http://www.oph.fi/utvecklingsprojekt>

⁷ Informationssamhällsprogram för utbildning och forskning 2004–2006. Undervisningsministeriets publikationer 2004:13. Yliopistopaino, Helsingfors 2004.

(cirka 37 % år 2002). Preliminära uppgifter rörande efterfrågan på och utbudet av arbetskraft samt yrkesstrukturens utveckling visar att antalet studerande inte under de närmaste åren behöver ökas i Finland. En utmaning är dock att styra utvecklingen så att antalet kvinnor ökar bland de studerande och utexaminerade.

- *Bästa möjliga resursanvändning.*

1.2. Lättare tillgång till utbildning

- *Öppen inlärningsmiljö.* Nätundervisningen har i enlighet med informationssamhällsprogrammet⁸ utvecklats på alla utbildningsstadiet. Undervisningsutbudet vid distansgymnasiet, den virtuella högskolan och det virtuella universitetet har utvecklats genom nationella och ESF-finansierade utvecklingsprojekt. I yrkesutbildningen på det andra stadiet, vid yrkeshögskolorna och universitetet har man ökat möjligheterna att genomföra studierna i form av virtuella studier. Läroinrättningarna inom det fria bildningsarbetet, det öppna universitetet och den öppna yrkeshögskolan har garanterats en stabil finansiell bas.
- *Att öka intresset för studier.* Den yrkesspecifika utbildningen i Finland dimensioneras enligt det beräknade behovet av arbetskraft⁹. Målet är dels att garantera yrkesutbildning på andra stadiet eller högre utbildning för hela åldersklassen, dels att höja de vuxnas kunskapsnivå och hålla den à jour. Av alla som gick ut grundskolan 2004 fortsatte 94,5 % samma år sina studier inom yrkesutbildningen, vid gymnasium eller grundskolans påbyggnadsundervisning. För att förbättra ungdomarnas tillträde till utbildning går undervisningsministeriet in för att trygga tillgången på utbildning i alla regioner, att effektivisera användningen av utbildningsplatserna och att utveckla studiehandledningen. Undervisningsministeriet tillsatte i början av 2005 en arbetsgrupp med uppgift att lägga fram förslag till åtgärder för att garantera hela årsklassen möjlighet till fortsatta studier efter grundskolan. Cirka 1,8 miljoner av alla finländare i åldern 18–64 år (ca 54 %) deltog år 2000 i utbildning som ordnats särskilt för vuxna.¹⁰ En utmaning är att få fler personer med låg grundutbildning att delta i utbildningen.
- *Stöd för medborgaraktivitet, lika möjligheter och social samhörighet.* Regeringen startade år 2003 politikprogrammet för medborgarinflytande¹¹, som siktar till att öka medborgarnas deltagande i den representativa demokratin och beslutsfattandet och att stärka medborgarsamhället. Programmet betonar starkt att utbildning och livslångt lärande ger förutsättningar för aktivt medborgarskap. Inom ramen för programmet har på alla utbildningsnivåer startats projekt för att öka studerandenas deltagande i administrationen av utbildningen. Programmet stöder också den utbildning som vid det fria bildningsarbetets läroinrättningar ges för att främja medborgarsamhället och aktivt medborgarskap. Undervisningsministeriet har tillsammans med organisationerna för det fria bildningsarbetets läroinrättningar börja dra upp riktlinjer för läroinrättningarna år 2005. Målet är att få fler personer ur sådana medborgargrupper som är underrepresenterade i vuxenutbildningen att delta i utbildning som erbjuds av det fria bildningsarbetets läroinrättningar och att öka utbildningsutbudet inom vissa utbildningssektorer, bland annat utbildningen för invandrare, undervisningen i grundläggande färdigheter för informationssamhället samt utbildning som stöder ett aktivt medborgarskap.

⁸ Informationssamhällsprogram för utbildning och forskning 2004–2006. Undervisningsministeriets publikationer 2004:13. Yliopistopaino, Helsingfors 2004.

⁹ Utbildning och forskning 2003–2008. Utvecklingsplan. Undervisningsministeriets publikationer 2004:7. Yliopistopaino, Helsingfors 2004. http://www.minedu.fi/julkaisut/publikationer_på_svenska.html. Se även bilagetabell 6.

¹⁰ Osallistuminen aikuiskoulutukseen. Aikuiskoulutustutkimus 2000. Tilastokeskus. Koulutus 2002:5. Hakapaino Oy, Helsinki 2002.

¹¹ Politikprogrammet för medborgarinflytande. <http://www.valtioneuvosto.fi/vn/>

1.3. Att föra utbildningssystemet närmare omvärlden

- *Stärkande av kontakterna till arbetslivet och forskningen samt samhället i allmänhet.* Växelverkan mellan utbildningen och arbetslivet skall stärkas på alla utbildningsstadier. Yrkehögskolornas och universitetens karriär- och rekryteringstjänster effektiveras. Utvecklingsåtgärder inriktas också på praktik under studietiden, höjande av kvaliteten på inläring i arbetet, utvecklande av proven på yrkeskunskap samt förbättrande av universitetens, yrkehögskolornas och yrkesläroanstalternas regionala påverkningsmöjligheter.
- *Främjande av företagsamhet.* Målet för regeringens politikprogram för företagsamhet¹² som inleddes år 2003 är att garantera en stabil och även på lång sikt förutsägbar utveckling av företagens verksamhetsmiljö samt att när det gäller förutsättningarna för företagsamhet göra Finland till ett av de bästa länderna i Europa. Inom undervisningsministeriets förvaltningsområde förbättras genom programmet medborgarnas beredskap att om de så önskar bli företagare, genom att fostran och utbildningen gällande företagsamhet ökas och kunskapen om affärsverksamhet stärks på alla utbildningsnivåer.
- *Bättre inläring av främmande språk.* I grundundervisningen är förutom modersmålet det andra inhemska språket och ett främmande språk obligatoriska för alla. Största delen av eleverna i grundskolan studerar dock också ett andra främmande språk som tillvalsämne. Undervisningen i främmande språk fortsätter i utbildningen på det andra stadiet. Genom de av utbildningsstyrelsen koordinerade nationella projekten för utvecklande av språkundervisningen (KIMMOKE 1996–2001 och Projektet för utvecklande av språkundervisningen 2002–2004) har man gått in för att göra språkurvalet mångsidigare och minska inlärningskillnaderna¹³.
- *Ökad rörlighet och ökat utbyte samt Främjande av europeiskt samarbete:* de nationella målen har slagits fast i Utvecklingsplanen för utbildningen och forskningen.

¹² Politikprogrammet för företagsamhet. <http://www.valtioneuvosto.fi/vn/>

¹³ Utbildningsstyrelsen. <http://www.oph.fi/utvecklingsprojekt>

BILAGETABELL 1

Mål, indikatorer och referensvärden i programmet Utbildning 2010 i Finland och i EU-länderna i medeltal**Strategiskt mål 1: FÖRBÄTTRANDE AV UTBILDNINGENS KVALITET OCH EFFEKTIVITET**1. Förbättrande av utbildningen för lärare och utbildare

Elevantal jämfört med antalet lärare i utbildningen på första och andra stadiet:

år	EU25	Finland
2002	största delen under 15	14,4

2. Utvecklande av färdigheter för informationssamhället

Referensvärde 3: År 2010 borde minst 85 % av alla 22-åringar ha utbildning på andra stadiet.

Andelen 20-24-åringar som avslutat andra stadiets utbildning:

år	EU25	Finland
2004	76,4 %	84,6 %

Referensvärde 4: År 2010 borde det i EU finnas 20 % färre elever med dålig läsfärdighet än år 2000.

Andelen elever med läsfärdighetsnivån 1 eller lägre på PISA-läsfärdighetsskalan:

år	EU25	Finland
2003	19,8 %	5,7 %

3. Var och en skall ha möjlighet att använda informations- och kommunikationsteknik

Andel av skolornas datorer som har Internetanslutning:

år	Tyskland	Norge	Finland
2003	70,7 %	81,2 %	92,1 %

4. Fler studerande antas till vetenskapliga och tekniska studier

Referensvärde 2: År 2010 skall antalet examina i matematik, naturvetenskaper och teknologi öka med minst 15 % och samtidigt skall könsfördelningen mellan dem som avlagt examen jämnas ut.

Ökning i antalet studerande på tredje stadiet inom matematik, naturvetenskaper och teknologi 2000–2002:

år	EU25	Finland
2000–2002	4,6 %	7,7 %

Andelen studerande inom matematik, naturvetenskaper och teknologi av alla studerande på tredje stadiet:

år	EU25	Finland
2002	25,8 %	37,2 %

Andelen kvinnor av alla som avlagt examen inom matematik, naturvetenskaper och teknologi:

år	EU25	Finland
2001	30,5 %	26,8 %

5. Bästa möjliga resursanvändning

Utbildningens offentliga finansiering i relation till BNP:

år	EU25	Finland
2001	5,10 %	6,24 %
2000–2002	:	6,39 %

Utbildningens privata finansiering i relation till BNP:

år	EU25	Finland
2001	0,6 %	0,1 %

Företagens finansiering av personalutbildning i relation till totalkostnaderna för arbetskraften:

år	EU25	Finland
1999	2,3 %	2,4 %

Strategiskt mål 2: LÄTTARE TILLGÅNG TILL UTBILDNING

6. Öppen inlärningsmiljö

Referensvärde 5: År 2010 skall i medeltal minst 12,5 % av den vuxna befolkningen i arbetsför ålder (25–64 år) inom EU delta i livslångt lärande

Antal personer i arbetsför ålder som under de fyra veckorna före undersökningen har deltagit i utbildning eller praktik:

år	EU25	Finland
2004	9,4 %	24,6 %

7. Att öka intresset för studier

Referensvärde 1: År 2010 skall genomsnittsandelen personer som lämnat skolan i ett tidigt skede i EU inte överstiga 10 %.

18–24-åringar med enbart examen på grundstadiet (lägre andra stadiet) som inte deltar i utbildning eller praktik i relation till hela åldersgruppen:

år	EU25	Finland
2004	15,9 %	8,7 %

Andelen 15–24-åringar som för närvarande deltar i utbildning:

år	EU25	Finland
2002	58,9 %	68,3 %

Timmar av personalutbildning per 1000 arbetstimmar vid alla företag:

år	EU25	Finland
1999	7 h	11 h

8. Stöd för aktivt medborgarskap, lika möjligheter och social jämlikhet

Strategiskt mål 3: ATT FÖRA UTBILDNINGSSYSTEMEN NÄRMARE OMVÄRLDEN

9. Stärkande av kontakterna till arbetslivet och forskningen samt samhället i allmänhet
- ingen indikator

10. Främjande av företagsamhet
- ingen indikator

11. Bättre inläring av främmande språk

Medelantalet främmande språk per elev på andra stadiet:

år	EU25	Finland
2002	1,6	2,8

12. Ökad rörlighet och ökat utbyte

Antalet utländska studerande på tredje stadiet:

år	EU25	Finland
2001/02	5,5 %	2,4 %

Antalet studerande på tredje stadiet som avlägger examen utomlands:

år	EU25	Finland
2002	2,7 %	3,5 %

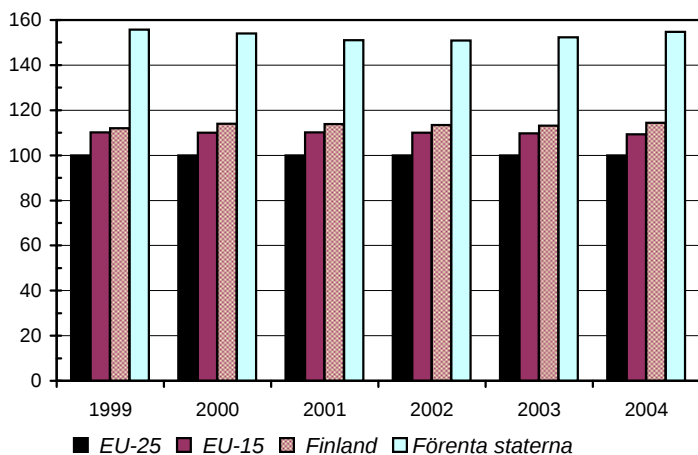
Erasmus-utbytesstudenter läsåret 2003/2004:

år	EU25	Finland
utresta	130423	3951
inresta	126879	4709

13. Främjande av europeiskt samarbete
- ingen indikator

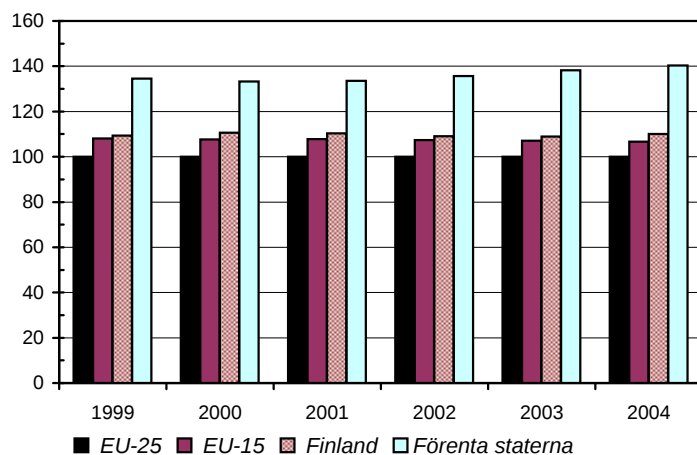
BNP per capita

EU-25 = 100

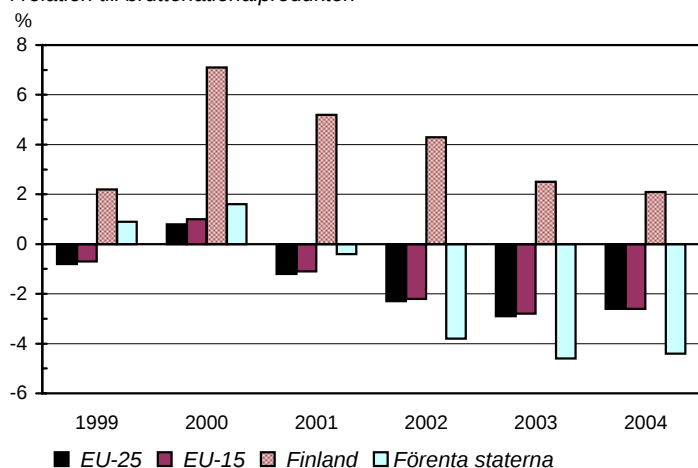
Arbetsproduktivitet

EU-25 = 100

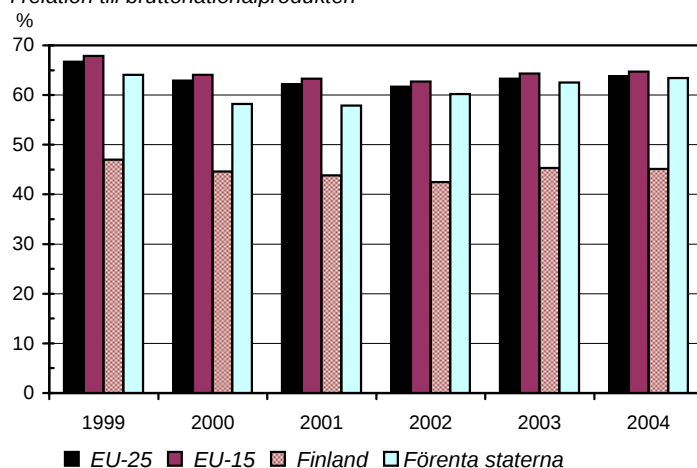
Balans i den offentliga ekonomin

i relation till bruttonationalprodukten

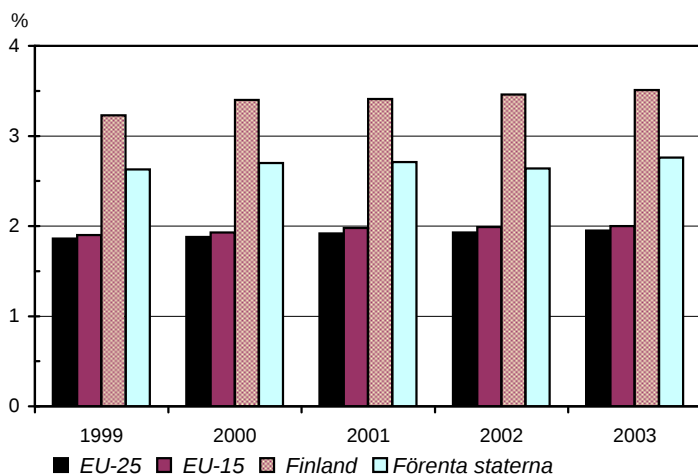

Den offentliga ekonomins bruttoskuld

i relation till bruttonationalprodukten

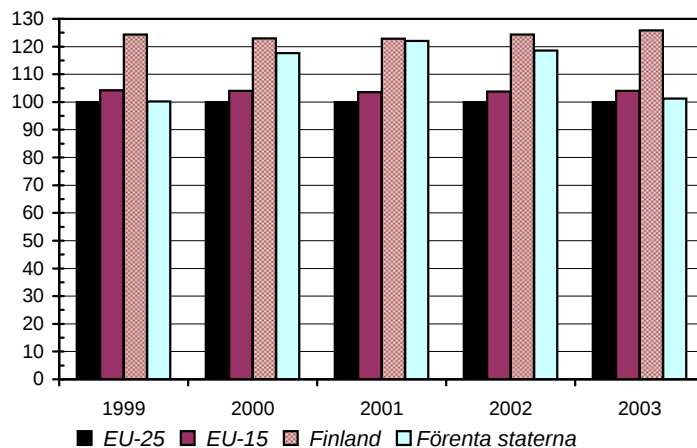

FoU-utgifternas BNP-andel

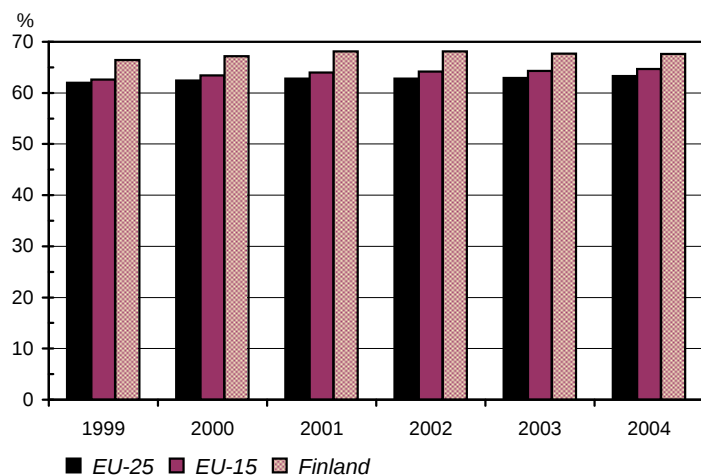

Relativ prisnivå

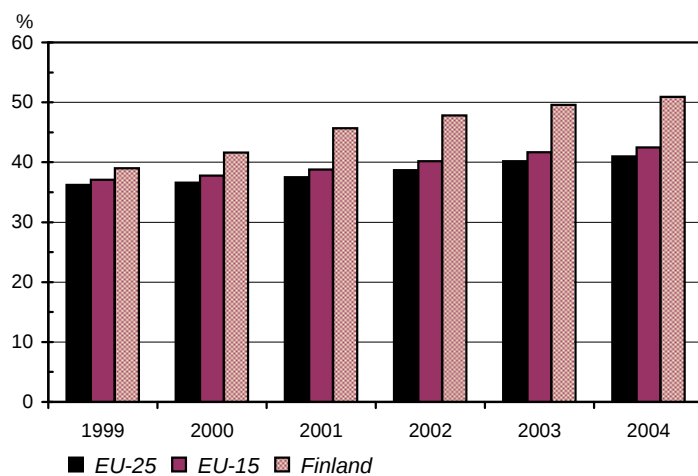
EU-25 = 100

Sysselsättningsgrad

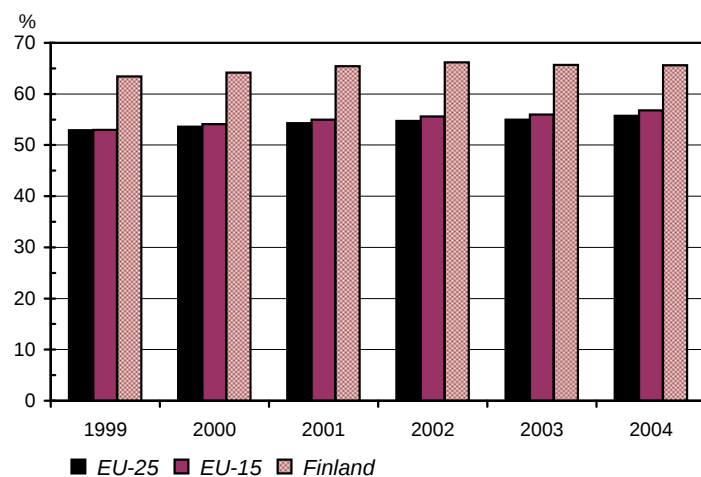

Sysselsättningsgrad, äldre (55-64 år)

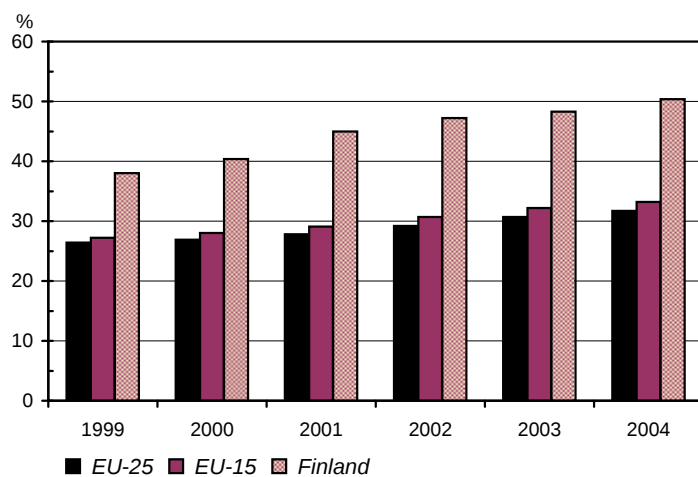
Sysselsättningsgrad

Kvinnor

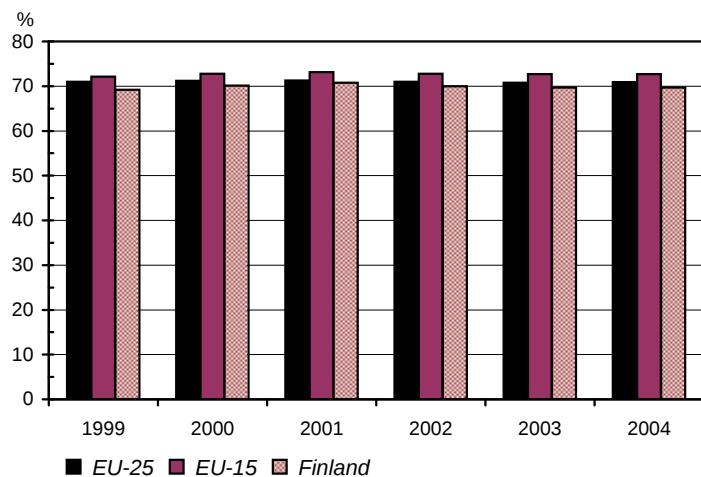
Sysselsättningsgrad, äldre (55-64 år)

Kvinnor

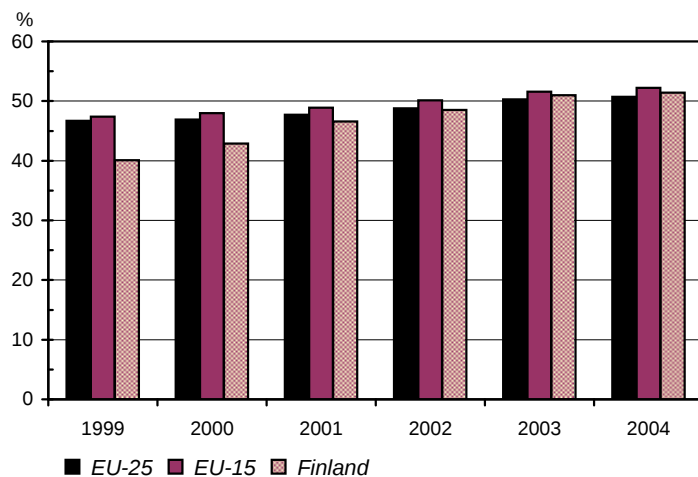
Sysselsättningsgrad

Män

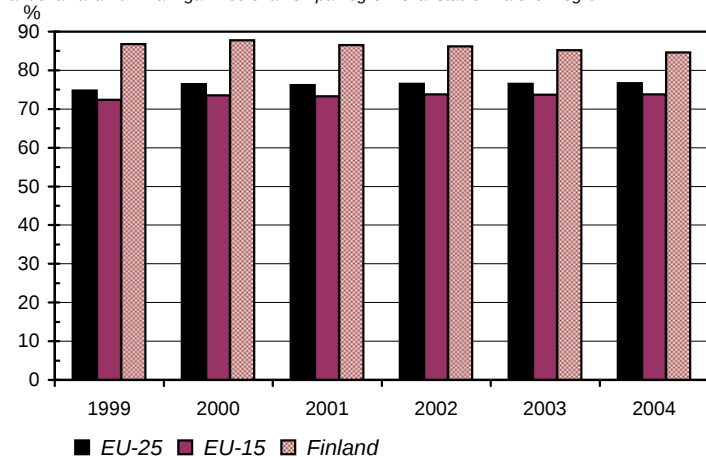
Sysselsättningsgrad, äldre (55-64 år)

Män

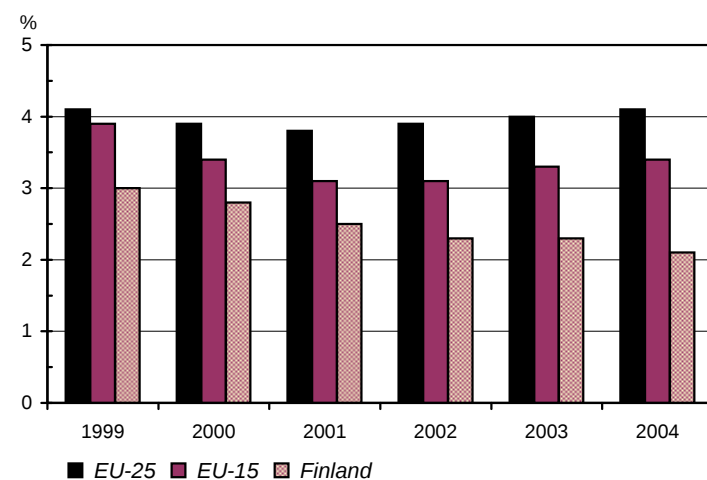

Utbildningsnivå, unga

andel av alla 20-24 åringar med examen på högre mellanstadienivå eller högre

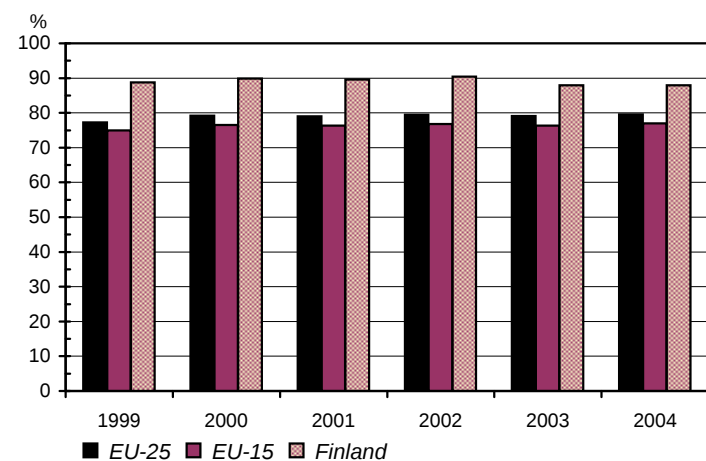

Långtidsarbetslöshetsgrad

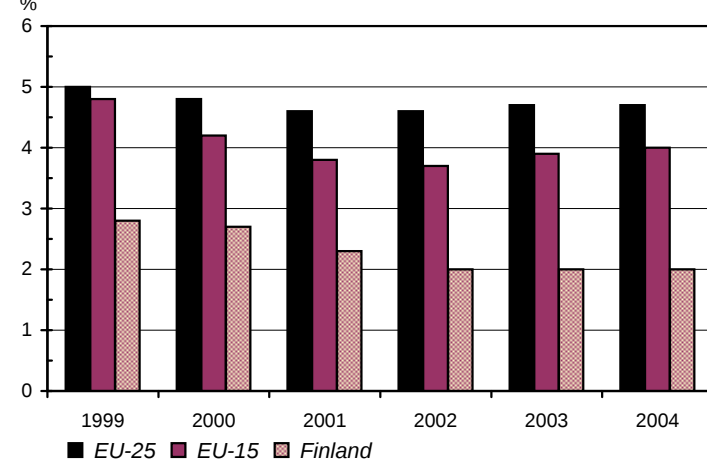
Utbildningsnivå, unga

Kvinnor

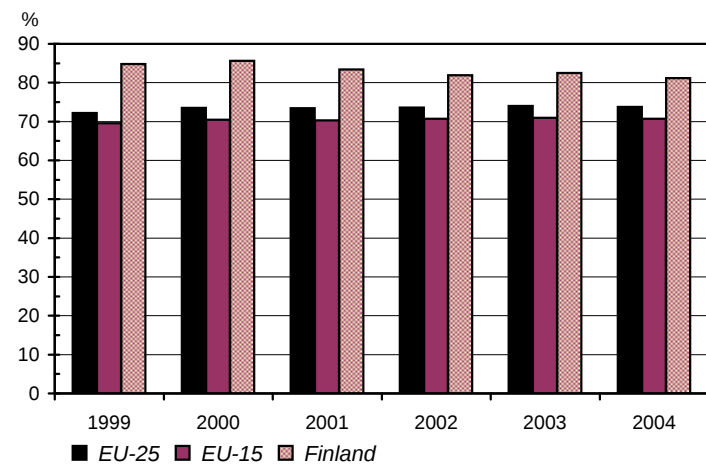
Långtidsarbetslöshetsgrad

Kvinnor

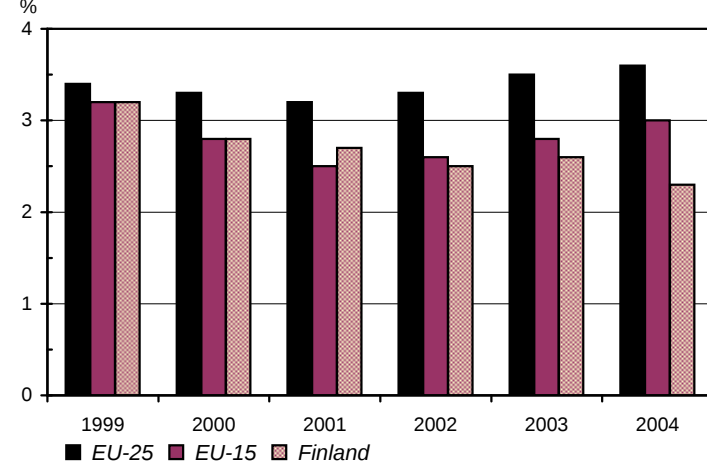
Utbildningsnivå, unga

Män

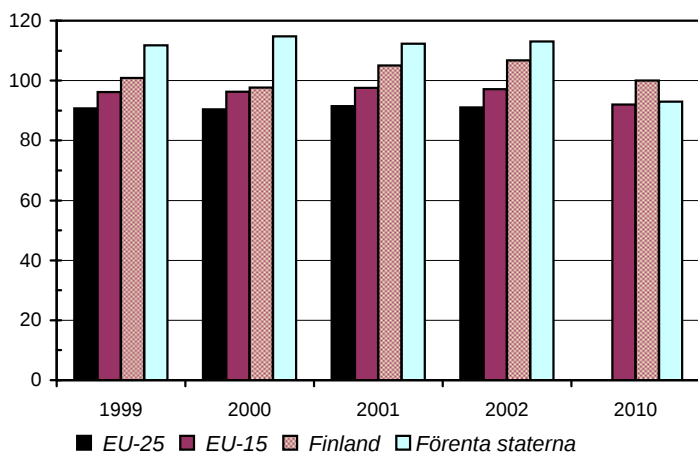
Långtidsarbetslöshetsgrad

Män

Utsläpp av växthusgaser

basår = 100

Energiintensitet i ekonomin

kgoe per 1000 euro

